

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL III, Nr. 5—6

MAI—IUNIE 1958

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PEA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL :

Pag.

REDACȚIA: La împlinirea unui deceniu de arhipăstorire a Prea Fericitului
nostru Părinte Patriarh Justinian 339—347

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDACȚIA: 1 Mai sub semnul păcii 348—350

REDACȚIA: Preludiu la marele Congres pentru dezarmare de la Stockholm 351—356

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Istoria timpurilor vechi testamentare
— David 357—370

Prof. Dr. NICOLAE COTOS: Din istoria sacră a Testamentului Vechi . . 371—376

Teologie istorică

Prof. TULIU RACOTĂ: Însemnările autobiografice ale preotului sighișo-
rean Zaharie Boiu 377—383

Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Creștinismul și limba dacilor 384—388

Teologie sistematică

Pr. Prof. IOAN BUNEA: Păcatul și păcătoșii 389—397

Pr. Prof. ALEXANDRU MOISIU: Cuvintele Maicii Domnului și cuprinsul
lor mario'log'ic 398—414

Teologie practică

Pr. Prof. Dr. P. PROCOPOVICIU: Nu sîmbăta, ci Duminica este ziua de
serbare a creștinilor 415—422

Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Organele ajutătoare ale preotului în ac-
tivitatea pastorală din parohie 423—427

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: Predică la Duminica Slăbănogului . . . 428—430

Pr. Dr. ALEXANDRU MOISIU: Predică la Duminica a 7-a după Paști . . 430—433

(continuare în p. III a copertei)

	Pag.
I. T.: Cuvînt la Duminica Rusaliilor	433—434
Preot IOAN ALBU (Sibiu): Cuvînt la Duminica tuturor Sfinților	434—436
Pr. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Predică la Duminica a 2-a după Rusalii	437—438
Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Predică la praznicul Sf. Apostoli Petru și Pavel	438—440

URME DIN TRECUT

ION COLAN: O nouă unitate culturală (la Biserica Sf. Nicolae-Schei din Orașul Stalin)	441—445
Prot. DUMITRU CĂLUGĂR: Un îndrumător înțelept: Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan	445—447
MIRCEA PĂCURARIU: Biserica din Sîntămăria-Orlea	447—449

TEOLOGI ORTODOCȘI

Pr. Prof. Dr. IZIDOR TODORAN: Ștefan Saghin	450—452
---	---------

ANIVERSĂRI

Pr. CHIRIL PIȘTRUI: Liturghierul lui Macarie (1508) și tipografia din Tara Romînească	453—456
---	---------

RECENZII

MIRCEA PĂCURARIU: <i>Mircea Tomescu, Calendarele romînești (1733—1830)</i>	457—461
Pr. Conf. GHEORGHE SOIMA: Conf. Nicolae Lungu, <i>Liturghia Psaltică</i> .	461—462
Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: <i>Cicero, Despre îndatoriri</i>	462—464
Pr. Dr. SIMION RADU: <i>M. F. Nesturh. Rasele omenesti</i>	464—468
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: <i>Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament</i>	468—469
— <i>Joachim Jeremias, Die Wiederentdeckung von Bethesda</i>	469—470

VIATA BISERICEASCĂ

REDACTIA: Pastorațiile de Sf. Paști ale Chiriarhilor din Mitropolia Ardealului	471—473
CRONICAR: Prăznuirea Invierii Domnului la Sibiu	473—474
— Praznic îndătinat la Sf. Mănăstire Brîncoveanu	474—476
Prot. I. VEJȚAN: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în vizitație canonică la Tîrgu-Mureș și Reghin	476—478
ASISTENT: Pentru încetarea experiențelor cu arme nucleare și pentru organizarea unei conferințe la înalt nivel	478—480
D. BELU: † Ștefan Bezdechi	480—481
D. CĂLUGĂR: Vizitație canonică la Gurariului	481—482
— Sesiunea Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului	483—487

INSEMNĂRI

GR. M., Pr. ROMUL GRECU, Diacon GH. PAPUC, Prof. M. ȘESAN: Un deceniu de la naționalizare. — Sugestii pentru o nouă ediție a Liturghierului din București (1956). — Din fire plinesc poruncile legii. — Turcii la Bizanț. — Cultele protestante germane în siujba păcii. — Biserica Ortodoxă din Finlanda. — Ortodoxia în China — Inarmarea costă scump	488—496
---	---------

Prea Fericirea Sa
JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

LA ÎMPLINIREA UNUI DECENIU DE ARHIPĂSTORIRE A PREA FERICITULUI NOSTRU PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

Eheu! fugaces labuntur anni!...

S-a împlinit un deceniu de cînd al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne a fost ales (24 mai 1948) și așezat sărbătorește (6 iunie 1948) la cîrma sfînteii instituții. Măsurînd retrospectiv calea străbătută de-atunci, exclamația bine-cunoscută din oda horațiană transpare la orizontul atenției noastre, încredințîndu-ne încă odată cît de adevărat este că din ce ești mai învăluit cu lucrul, din aceea timpul trece mai repede, atît de repede încît iușeala lui te uimește ori de cîte ori vreo aniversare plăcută te îndatorează să faci popas sărbătoreasc.

Odraslă a unei familii viguroase de țărani muncitori și cu temere de Dumnezeu din Cerneghești-Vîlcea, tînărul Ioan Marina — cum se numea înainte de intrarea în cinul monahal — și-a făcut studiile la Seminarul teologic din Rîmnic-Vîlcea și la Facultatea de Teologie din București. A întemeiat apoi familie și a ostentat cu rîvnă și destoinicie în slujbele de cîntăreț bisericesc, învățător, preot de mir, director de seminar teologic și director de tipografie eparhială în Băbeni și în Rîmnic-Vîlcea. Rămas văduv (1935), în 1945 devine arhiereu vicar și apoi mitropolit al Moldovei, urmînd învățatului vlădică Dr. Irineu (Ioan) Mihălcescu, trecut la Domnul în anul 1946. Urmele păgubitoare lăsate de război în laturile moldovene, adîncite de anii de secetă, au făcut necesară organizarea unei opere de ajutorare a năpăstuiților, la reușita căreia și-a dat contribuția întregul nostru popor și prieteni încercați de peste hotare, în frunte cu Uniunea Sovietică. Mitropolitul de-atunci al Moldovei, Înalt Prea Sfințitul Justinian, s-a angajat fățiș, împreună cu clerul în subordine, în vîltoarea acestei opere salvatoare, îndeplinind cu zel exemplar, cu îndemnare de gospodar și

cu dragoste de părinte, umăr la umăr cu autoritățile de stat și locale, o lucrare samariteană de adâncime și de durată.

Voința clerului și a poporului dreptcredincios l-a chemat, însă, curînd după aceea, la locul de cea mai mare răspundere în ierarhia Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cînd i s-a adus la cunoștință rezultatul alegerii întru patriarh, în fața Marelui Colegiu Electoral, Prea Fericirea Sa a schițat astfel programul misiunii pe care se simțea chemat să o îndeplinească:

„Mă voi strădui ca Sfînta noastră Biserică Ortodoxă Romînă să facă față așteptărilor și nădejdelor ce și le pune norodul dreptcredincios în contribuția ei la noua așezare. Niciodată în viața ei, în curs de aproape două milenii, Biserica lui Hristos nu a avut un prilej mai potrivit pentru a-și pune în practică învățăturile Evangheliei, ca cel de azi, datorită regimului popular instaurat în țara noastră.

Slujitorilor Bisericii le revine sarcina de a îndepărta din sufletele credincioșilor toată zgura lăsată de păcatele trecutului și de a-și da și viața pentru apărarea păcii și libertății omenirii, după pilda dată nouă de Iisus. Numai în felul acesta, slujind omenirea, ajutînd noroadale în lupta lor pentru pace și libertate, Biserica va putea să contribuie la zidirea unei lumi mai bune, care să fie demnă de Creatorul ei.

Pe drumul acesta vom îndrepta și vom îndruma pașii Bisericii Ortodoxe Romîne și ai slujitorilor săi — pe drumul deschis înaintea noastră de Iisus Mintuitorul“ (vezi revista „Biserica Ortodoxă Romînă” 1953, nr. 5—6, p. 446).

Acest program arhipăstoresc a fost respectat cu creștinească consecvență de făuritorul lui. Datorită tactului, înțelepciunii și orientării sănătoase a înțîistătătorului ei, Biserica Ortodoxă Romînă a izbutit să se încadreze fără zdruncin lăuntric în șuvoiul de viață nouă — de muncă pașnică și creatoare — ce s-a revărsat îmbelșugat în deceniul din urmă asupra poporului nostru harnic și cuminte.

I. Biserica noastră, sub înțeleapta ocîrmuire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a înțeles dintru început că locul ei este alături de popor și a explicat acest lucru credincioșilor ei, îndemnîndu-i să sprijinească eforturile conducerii de stat îndrep-

tate spre construirea unei societăți fericite, fără exploatați și fără exploataitori, — și, mai presus de toate, asociindu-se forțelor progresiste care apără cuceririle poporului nostru muncitor și bunul cel mai de preț al omenirii, p a c e a.

Există, însă, încă un temei al simpatiei și încrederii cu care oamenii Bisericii trebuie să întâmpine toate acțiunile Statului de democrație populară: „Noi — spune Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — sprijinim acțiunea guvernului nostru sub toate formele, căci sîntem conștienți și convinși că regimul socialist nu urmărește altceva decît realizarea unui trai mai bun și mai fericit pentru lumea muncitoare, dornică să trăiască în pace și în bună-înțelegere cu toate popoarele” (Apostolatul Social. IV: Pilde și îndemnuri în lupta pentru pace. București 1952, p. 312); „...nu numai în lupta pentru pace, dar și în toate celelalte domenii, preoțimea noastră înțelege să dea tot sprijinul pentru înflorirea patriei noastre și aceasta nu numai cu cuvîntul, în predici, ci și pe teren, cînd este vorba de însămînțări, de strîngerea recoltei, de înființarea gospodăriilor colective, etc.” (id., p. 364).

Roadele acțiunii de îndrumare pozitivă a clerului și poporului dreptcredincios pe calea colaborării loiale și satornice cu Statul de democrație populară n-au întîrziat să se vădească. Clerul Bisericii noastre conlucrează activ cu organele locale ale puterii de Stat în toate acțiunile de folos obștesc, iar credincioșii urmează pilda dată de slujitorii sfințelor altare.

II. Inițiativa solidarizării cultelor din Republica Populară Romîină în lupta pentru apărarea păcii, ca și organizarea a numeroase consfătuiri interconfesionale, aparțin în întregime Prea Fericitului Patriarh Justinian. Este aceasta o faptă mare, de înaltă semnificație etică creștinească. Bine spune Prea Fericirea Sa: „Nu este așa de ușor să faci ca aceia care pînă ieri se dușmăneau, să fie prieteni și colaboratori” (id., p. 411). Să se rețină expresia: nu numai colaboratori, ci și prieteni. Cît de adevărat este acest lucru, se poate vedea, între alte, și în încăperile Palatului Patriarhal, unde șefi de culte eterodoxe, în trecere prin Capitală, află casă și ospitalitate, inclusiv — se înțelege — posibilități lesnicioase de-a se întîlni ca într-o familie cu ierarhi ortodocși.

III. Prea Fericitul Patriarh Justinian nu este numai un vajnic luptător pentru pace al Bisericii noastre, ci și precursor al acestei lupte salvatoare în cadrele clerului ortodox romîn. Prezența Prea

Fericirii Sale pe baricadele frontului actual al apărătorilor păcii „nu este o întâmplare” — cum însuși mărturisește (id., p. 210) — ci un act de consecvență pe linia unei atitudini adoptate înainte cu un pătrar de veac (1933), în plină epocă de contaminare fascistă belicistă a continentului nostru.

În preajma izbucnirii ultimului război mondial (1939), își începea un articol de revistă astfel: „În aceste vremuri de adânci frământări, cînd se folosesc toate mijloacele pentru ațîțarea urii între popoare, omenirea răsuflă ușurată cînd aude cîte un glas grăind pentru pace. Trăim într-o vreme cînd se găsesc destui ațîțători care ostenesc să semene și să provoace dușmănie”.- Descriind mai departe fața omenirii stăpînită de ură, spunea: „Neagră și sinistră este icoana omenirii de astăzi. Ura, mîndria și ambiția au ridicat pereți despărțitori între popoare și între rase. Au uitat că toți sînt oameni, fii ai aceluiași Părinte ceresc, și că ar trebui să trăiască întocmai ca frații, nu ca dușmanii. Acești pereți despărțitori, însă, nu pot ajunge pînă la cer și soarta lor este asemenea Turnului Babel. Se dă o luptă, ca asemenea pereți despărțitori între oameni, ridicați de răutate, să fie dărîmați. Se înmulțesc apelurile pentru aducerea popoarelor unele lîngă altele, ca să formeze o singură familie de frați”. Era vorba de apelurile de pace ale antișasciștilor și contra antisemitismului. Arătînd în acel articol că este datoria Bisericii creștine să împiedice războiul și făcînd aluzie la sprijinul pe care-l dădea Papa Romei ațîțătorilor la război, Preotul Ioan Marina, actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, scria mai departe: „Semănătorii zizaniilor sînt gata să încalere tocmai această lume creștină. Pontifi și „locuitori ai lui Hristos”, unde ați fost? Uraganul a început în jurul tronurilor voastre. Coborîți din palatele voastre, luați drumul Apostolului, spre oile rătăcite” (id., p. 147 urm.).

Din nefericire, glasurile care avertizau cu curajul dovedit de actualul Patriarh că fasciștii pregătesc războiul și că mîna care voia să dea foc lumii trebuia oprită, erau rare și uneori timide. Ce a urmat după aceea, se știe. După război, beliciștii s-au mutat de la Berlin și Roma în alte capitale, „iar Roma îi binecuvîntează ca și acum unsprezece ani. Dușmanii vieții omenești, cuprinși de nebunia urii lor, pregătesc cele mai ucigătoare arme cu care să distrugă viața oamenilor”, — spunea Prea Fericirea Sa în 1950 (id., p. 148).

Impotriva planurilor lor sîngeroase, conștiința ultragiată a omenirii zilelor noastre ridică bastionul frontului apărătorilor convingși și puternici ai păcii popoarelor. Bisericele ortodoxe naționale au înțeles din capul locului că lupta pentru apărarea păcii este și lupta lor, pentru că-i lupta popoarelor din sînul cărora fac parte credincioșii pe care îi păstoresc. Conferința de la Moscova (1948) a dat semnalul mobilizării pan-ortodoxe la lupta pentru apărarea păcii și a arătat tuturor confesiunilor creștine care-i datoria lor în ceasul de cumpănă ce-l străbăteam atunci. În lumina hotărîrilor acelei conferințe, lupta pentru apărarea păcii a fost proclămată îndatorire centrală și permanentă a clerului și a credincioșilor ortodocși răsăriteni.

Fixînd clar și complet locul păcii în concepția creștină de viață (mai ales în cartea citată, p. 39, 41, 144 urm., 178, 186, 492), arătînd caracterul ei de rod al dragostei de Dumnezeu și de aproapele (p. 500) ca și funcțiunea soteriologică a păcii (p. 191, 208, 332, 334, 438, 462, 463, 492), Prea Fericitul Patriarh Justinian subliniază în repetate rînduri că lupta pentru pace constituie îndatorirea de căpetenie a clerului Bisericii noastre astăzi (p. 187, 192, 196, 285, 399, 462) — o îndatorire permanentă. Lupta pentru pace, din acest motiv, nu trebuie să aibă caracter de campanie. Ea se duce fără contenire și fără slăbire, ca tot ceea ce reprezintă năzuință obștească, din inimă purceasă, ca orice necesitate vitală.

Biserica noastră nu duce singură lupta pentru pace, ci în strînsă colaborare cu celelalte biserici ortodoxe surori și laolaltă cu cultele conlocuitoare din patria noastră, încadrîndu-se firesc și organic în uriașul front mondial al partizanilor păcii. „Se cuvine a ști — spune Prea Fericitul Patriarh Justinian — că în toate colțurile pămîntului, cel ce dorește pacea, are felurite chipuri de a lupta pentru apărarea ei” (id., p. 481). „Muncind pentru înflorirea și întărirea Republicii noastre populare, pentru o viață fericită a poporului nostru muncitor, pentru îmbelșugarea caselor noastre, pentru viitorul copiilor noștri, pentru împlinirea planurilor gospodărești de Stat, — noi luptăm activ pentru pace” (id., p. 482), fiecare acolo unde este rînduit de Dumnezeu și de aptitudinile sale să se străduiască pentru binele obștesc.

IV. În slujba apărării păcii stă și acțiunea de îndrumare a clerului Bisericii noastre, căreia Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu concursul Sfîntului Sinod și cu sprijinul conducerii de Stat, îi acordă o atențiune deosebită și permanentă. Acțiunea aceasta s-a

manifestat în toate compartimentele sectorului respectiv, sector vital al Bisericii noastre: 1. — școlile teologice, 2. — mănăstiri și 3. — parohii.

1. — Prin reorganizarea învățământului religios, școlile teologice de toate gradele, din toată țara, au fost trecute definitiv și deplin în grija Bisericii, cum erau și pînă atunci în Ardeal, eliminîndu-se din cadrele lor duhul laicizant. Redevenite școli „cu adevărat ale Bisericii, care ființează în Biserică și pentru Biserică” (id., p. 134), aceste instituții formează, cresc, pregătesc slujitori bisericești „conștienți de misiunea lor, iar în societate cetățeni devotați Statului și poporului” (id., p. 81).

Tot ceea ce era nou în activitatea școlilor Bisericii după această reformă „reprezenta — în realitate — întoarcerea de pe calea greșită, pe drumul cel drept, poruncit de Sfînta noastră Biserică” (id., p. 134). Temeliile noi pe care s-au înălțat școlile teologice „au părut noi, numai pentru că rătăcirile trecutului le îngropaseră în uitare, le năpădiseră de buruieni” (id., p. 135). Aceste „buruieni” au fost: politicianismul (id., p. 362), șovinismul, naționalismul rău înțeles, lipsa de respect față de credința altora, etc., împotriva cărora Prea Fericitul Patriarh Justinian a îndreptat de repetate ori cea mai ascutită critică (id., p. 260, 263, 268, 362, 281, ș. a.). Noua îndrumare dată învățământului religios stîrpește aceste neajunsuri urgisite de spiritul Evangheliei lui Hristos și nedemne de valoarea și vrednicia omului.

2. — Sistemul idioritmic de viață monahicească a fost înlocuit de-a rîndul cu cel chinovitic. Rugăciunea și munca — după cele mai bune tradiții ale vieții monastice răsăritene, stabilite de Sfîntul Părinte bisericesc Vasile cel Mare — au devenit preocupările simultane și permanente ale tuturor membrilor obștiilor noastre mănăstirești. Atelierele și cooperativele de producție, organizate în mănăstiri, dau produse care cinstesc nu numai pe cei ce le produc, ci și economia noastră națională, în țară și peste hotare.

3. — Pentru clerul de mir au fost concepute o serie de înlesniri menite să-l ajutoreze a-și potrivească mentalitatea pe măsura vremilor noi ce le trăim și a-și reîmprospăta și adînci pregătirea teologică și duhovnicească. Publicațiile periodice editate de Sfînta Patriarhie și cursurile de îndrumare misionară și socială a preoților sînt principalele elemente ale acestei acțiuni înnoitoare. Prin ele, preoțimea a fost readusă „la adevărata sa chemare de apostoli ai iubirii și ai păcii” (id., p. 362).

Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „Odinioară erau potire de lemn, dar preoți de aur” (id., p. 395). Noua orientare dată clerului nostru de mir, încetul cu încetul o să înzestreze Biserica noastră cu cât mai mulți preoți de specia aceasta.

V. Un efect foarte îmbucurător al statornicirii păcii confesionale în patria noastră a fost unificarea bisericească a românilor ardeleni.

Răspunzînd inițiativei Bisericii Ortodoxe Ruse, la începutul anului 1948 toate Bisericile ortodoxe s-au întrunit la Moscova, într-o consfătuire pan-ortodoxă. „Cu acel prilej, s-a adresat primul Apel de Pace, către creștinii din întreaga lume” (id., p. 151).

„În fața celor ce amenință pacea, românii din Transilvania și-au dat mîna, foștii greco-catolici revenind la sînul Bisericii Ortodoxe, făcînd să dispară ura dintre fiii aceluiași neam” (id., p. 41). „Smulgerea acestor frați de sub ascultarea Romei papale ne-a îngăduit să aducem un însemnat număr de credincioși în marele front al păcii” (id., p. 178).

Făcînd istoricul acestui act de reparație a dezbinării bisericești de la 1698—1700 — dezbinare urzită și executată de coaliția iezuito-habsburgică, ostilă poporului român din Ardeal (id., p. 72—74 și 84) — Prea Fericitul Patriarh Justinian arată că unificarea bisericească săvîrșită sărbătorește la Alba Iulia, în 21 octombrie 1948, nu ar fi fost posibilă dacă Guvernul de democrație populară al Republicii noastre n-ar fi creat premisele trebuincioase în acest scop, și anume: asigurarea deplinei libertăți religioase și denunțarea Concordatului cu Vaticanul” (id., p. 154, 173).

Părtășia Prea Fericitului Patriarh Justinian la desăvîrșirea actului unificării bisericești a românilor ardeleni — căci urzirea și săvîrșirea acestuia este fapta clerului și a poporului greco-catolic — aruncă lumină și asupra atitudinii întîistătătorului Bisericii noastre față de Biserica ardeleană.

Concludentă în această privință este mai ales vizita pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut-o Chiriarhilor ardeleni, la reședințele lor, în decembrie 1950.

La Sibiu, vizita Prea Fericitului Sale s-a potrivit a avea loc tocmai de praznicul Sfîntului și Marelui Ierarh Nicolae, patronul Arhipăstorului nostru de-atunci, pururea pomenitul Mitropolit Nicolae Bălan. În ajunul praznicului (5 dec. 1950), cu prilejul primirii solemne în Catedrala mitropolitană din Sibiu, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în fața cîtorva mii de clerici și credincioși, a

rostit o cuvîntare de omagiere a marelui nostru mitropolit (vezi: „Un păstor model”; reprodusă în cartea citată, p. 243—247). A doua zi, în paraclisul Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu (vezi id., p. 248—249), în aceeași zi la Săliște, apoi la Cluj, la Oradea, la Beiuș, la Arad și la Timișoara (vezi cuvîntările respective în cartea citată, p. 250—285), Prea Fericirea Sa a arătat în cuvinte calde și luminoase cît preluiește Biserica de dincoace de munți și pe Chiriarii ei. În același an (vezi „Telegraful Român”, Sibiu, nr. 16—19 din 28 mai 1950), cu prilejul împlinirii a 30 de ani de arhipăstorie a Mitropolitului Nicolae Bălan, avusese încă un prilej de-a omagia Biserica ardeleană. În mormîntarea Mitropolitului Nicolae Bălan (9 august 1955), exercitarea locotenenței arhiepiscopale-mitropolitane în cursul vacanței de după aceea, lucrările împreunate cu alegerea arhiepiscopilor-mitropoliți I. P. S. Iustin Moisescu (februarie-martie 1956) și I. P. S. Nicolae Colan (mai 1957), l-au adus pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, în dese rînduri, în contact mai îndelungat și mai strîns cu Biserica ardeleană. Cuvîntările rostite de Prea Fericirea Sa, în ocaziile arătate, sînt tot atîtea documente ale prețuirii pe care întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne o poartă Ortodoxiei ardeleni, instituțiilor ei bisericești, ierarhilor, clerului și credincioșilor, fapt pentru care îi exprimăm și pe această cale toată recunoștința noastră.

*

După ce a ajuns mitropolit al Moldovei, la prima consfătuire cu preoții din eparhie, Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus, printre altele:

„In vocabularul meu nu cunosc cuvintele: — Nu se poate”! (id., p. 22).

Afirmația aceasta defîinește omul și ierarhul în ceea ce are mai caracteristic. Prea Fericitul Patriarh Justinian este omul faptei, — al faptei îndreptătoare și creatoare. Prezența Prea Fericirii Sale la cîrma sfînteii instituții, primenirile pe care le-a conceput, executat și valorificat spre mai-binele clerului și credincioșilor, stau mărturie despre exactitatea acestei afirmații.

Nu a lucrat, însă, în chip individualist, ci a știut să asocieze la inițiativele și realizările Prea Fericirii Sale cele mai indicate surse de sprijin eficace, atît pe plan bisericesc, cît și cetățenesc.

În chip deosebit — și în pilduitoare împreună-lucrare — Prea Fericirea Sa și-a asigurat colaborarea leală a I. P. S. și P. S.

Membri mai vechi și mai experimentați ai Sfîntului Sinod, făcîndu-i plăcere să mărturisească public acest adevăr. E elocvent, printre altele, următorul fragment dintr-o cuvîntare rostită la Reședința Episcopală din Cluj, în 7 decembrie 1950:

„Prea Sfințitul Episcop Nicolae Colan a amintit unele din marile înfăptuiri ale Bisericii noastre Ortodoxe din ultimul an, căutînd să-mi atribuie unele din merite, în cea mai mare parte mie.

Adevărul este acesta: că toate aceste realizări se datoresc întregului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, din care face parte și Prea Sfințitul Nicolae. Ele se datoresc înțelegerii perfecte, care există între membrii Sfîntului Sinod; ele se datoresc unității noastre de gîndire, în munca pentru binele și prosperitatea Bisericii noastre Ortodoxe; ele se datoresc largii înțelegeri pe care au acordat-o toți Episcopii din Sinod, în rezolvarea problemelor care s-au pus Bisericii noastre, în pragul acestei lumi noi.

În fața acestor prețaceri sociale, Biserica urma să-și revizuiască și ea metodele ei pastorale, să-și verifice și să-și îndrumeze misionarii, revizuiindu-le tactul de luptă și de propovăduire.

Desigur, că aceasta nu s-a putut rezolva, decît grație acestei largi înțelegeri, la care au contribuit, în cea mai mare măsură, Ierarhii din Transilvania, deci și Prea Sfințitul Episcop Nicolae Colan” (id., p. 253—254).

E o mărturisire de mărinimoasă înfățișare a adevărului. Încă de-atunci, ea a umplut de bucurie și încredere inimile membrilor clerului Bisericii noastre, care erau încredințați, din locul cel mai înalt și mai competent — de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — că în sînul Sfîntului Sinod domnește o perfectă unitate de gîndire și de participare la munca de zidire nouă a patriei noastre iubite, de consolidare a păcii, cu mijloacele și pe căile îngăduite de doctrina și practica bisericească ortodoxă răsăriteană.

Evocînd în linii sobre aceste puține amănunte din înfăptuirile Bisericii noastre în deceniul din urmă, cu inimi pătrunse de bucuria aniversării care ne prilejuiește această recapitulare de osteneli și vrednicii patriarhicești, de sîrg ne rugăm Părintelui luminilor:

Pre Stăpînul Patriarhul nostru Justinian, Doamne îl păzește întru mulți și fericiți ani!

REDACȚIA

1 MAI SUB SEMNUL PACII

Ori unde ar trăi și cu orice fel de muncă productivă s-ar îndeletnici, muncitorul are conștiința apartenenței sale de clasă și se simte solidar cu oamenii care muncesc din lumea întreagă.

Solidaritatea internațională a celor ce muncesc se manifestează masiv, voluntar și festiv, în ziua de 1 Mai.

Ziua de 1 Mai este sărbătorită în chip felurit, după țări și după stările care domnesc într-o parte sau alta a lumii. Aceste stări sînt favorabile sau defavorabile muncitorilor. Sînt pe deplin favorabile muncitorilor în țările socialiste și sînt pe de-a întregul defavorabile celor ce muncesc în țările capitaliste, coloniale și dependente.

În țările capitaliste, coloniale și dependente situația muncitorilor este caracterizată prin exploatarea neomenoasă a muncii, prin șomaj, greve și mizerie. Acolo, ziua de 1 Mai este an de an zi de luptă și de năzuințe. Luptă împotriva exploatării, năzuințe spre eliberare de sub jugul exploatatorilor și spre așezarea unei orînduiri statale favorabilă celor ce muncesc.

Cu totul altfel stau lucrurile în țările socialiste. Aci, muncitorul construiește pentru sine, pentru prezent și pentru viitor. Rodul muncii sale e al său, în întregime. Mai mult decît atît: clasa din care face parte deține realmente puterea de stat, iar muncitorului îi sînt deschise larg porțile de acces la cele mai înalte și mai pline de răspundere demnități. Țara socialistă e țara lui. De aceea o și iubește mai presus de orice, de aceea țara aceasta e patriă lui și o înconjoară cu simțăminte corespunzătoare concepției superioare ce o are despre ea, simțăminte care se rezumă în două cuvinte de foc: patriotism luminat. Luptă și muncitorul din țările socialiste, luptă necontenit, dar el luptă pentru depășire și nu pentru eliberare, pentru depășirea metodică și statornică a nivelului de producție, de productivitate a muncii

și a nivelului de trai atins datorită eforturilor eroice și cuminte dirijate dintr-o anumită perioadă de timp, cum ar fi la noi cincinalul, la alții, alte etape temporale. De aceea, în țările socialiste ziua de 1 Mai este realmente sărbătoare: sărbătoarea biruințelor dobândite în munca de construcție, sărbătoarea trecerii lor în revistă și — mai ales — sărbătoarea aspirațiilor superioare care însuflețesc clasa muncitoare. Aceste aspirații sînt pe cît de bine cunoscute, pe atît de agreabile tuturor oamenilor de bine, din lumea întreagă: *prosperitate, belșug, pace*. Prosperitate materială și culturală, belșug în acumularea mijloacelor de trai, pace în lumea întreagă.

Pentru atingerea și depășirea acestor țeluri, în țările socialiste luptă o muncitorime care și-a asigurat prin legi și orînduiri create de ea dreptul la muncă, dreptul la cultură și dreptul la odihnă. Conducătoare la ea acasă, în țările socialiste, această muncitorime luminată este învățătoare și sprijinitoare a muncitorimii din țările capitaliste, coloniale și dependente. Ii pune acesteia la dispoziție experiența sa în scuturarea lanțurilor înrobirii capitaliste, în lepădarea jugului exploatării nemiloase și neomenoase a muncii, în construirea societății de tip nou, a societății socialiste.

Astăzi, muncitorii din toate țările lumii, indiferent de apartenența acestor țări la statele cu orînduire capitalistă sau socialistă, se găsesc solidari întru totul mai ales în lupta pentru apărarea și consolidarea păcii. Ziua de 1 Mai, în acest an, mai vădit decît altădată, stă sub semnul solidarității internaționale a clasei muncitoare în lupta pentru pace. Pacea e cheazășia dezvoltării, adîncirii și consolidării cuceririlor clasei muncitoare, pacea e cheazășia dobîndirii de victorii asupra stărilor nefirești din țările capitaliste, coloniale și dependente, unde muncitorul încă nu e stăpîn pe munca lui și nu are nici măcar siguranța că are unde munci ca să poată trăi de pe o zi pe alta.

Ziua de 1 Mai, în acest an, face să răsunе planeta noastră de voința neșovăielnică a celor ce muncesc de-a curma orice tentativă de periclitare a păcii lumii. Dezarmare, soluționare a diferendelor internaționale pe cale de tratative pașnice, la cel mai înalt nivel, încetarea experimentării armelor nucleare, — iață năzuințele obștești pe care ziua de 1 Mai le va afirma cu hotărîre.

Omenirea vrea siguranța muncii de azi și a zilei de mîine. La 1 Mai ea va arăta — cu vigoarea fără egal care i se cunoaște — că e hotărîtă să-și cucerească această siguranță, strivind în fașe orice uneltire împotriva popoarelor.

*

Rămînînd mereu în făgașul realităților, noi, credincioșii, sîntem beneficiari — în rînd cu muncitorimea de pretutindenea, din țara noastră iubită,

din patria noastră înfloritoare în primul rînd — ai tuturor înlesnirilor de trai și ai progresului material și spiritual pe care le-asigură lupta organizată pentru îndeplinirea pînă la capăt a aspirațiilor superioare ce însuflețesc eroica noastră clasă muncitoare.

Ziua de 1 Mai stă acum sub semnul păcii. Ea este, de aceea, semnal de intensificare a acțiunilor pe care le cere în continuare desfășurarea energică și eficace a luptei pentru pace.

REDACTIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PRELUDIU LA MARELE CONGRES PENTRU DEZARMARE DE LA STOCKHOLM

Incântătoarea capitală a Suediei așteaptă pentru începutul verii anului acestuia un grup impozant de oaspeți: sînt delegații tuturor popoarelor la Congresul mondial pentru dezarmare, care-și va desfășura lucrările acolo între 16—22 iulie 1958. Numărul lor — așa declara secretarul Comitetului suedez pentru apărarea păcii, Anton Strand, încă în primăvară — va fi de aproximativ 2.200.

Congresul mondial pentru dezarmare își propune să scape omenirea de chinul în care se zbate, să curme deznădejdea pe care o pricinuiesc neînțelegerile internaționale, stocările de armament atomic, experiențele cu arme nucleare și — nu mai puțin — îngrijorătoarele accidente care se produc tot mai des în Occident și mai ales în Statele Unite ale Americii, din pricina ușurătății condamnabile cu care este manipulat de oameni nepregătiți sau vicioși armamentul atomic.

Rareori a mai fost atît de atent și de minuțios pregătită o reuniune internațională, ca Congresul de la Stockholm. Cu luni de zile înainte de aceea, în toate țările lumii, fără deosebire de zona căreia-i aparțin din punct de vedere politic, economic și social, oamenii s-au ridicat cu mic cu mare spre a cere energic înfăptuirea dezarmării, încetarea experimentării armelor nucleare de către Statele Unite ale Americii și Anglia, după exemplul dat de Uniunea Sovietică și organizarea unei conferințe la nivelul cel mai înalt, în cursul căreia șefii de guverne ai marilor puteri să afle calea cea mai indicată pentru reaşezarea în lume a unui climat normal de conviețuire internațională. Parcă niciodată opinia publică, masele populare peste tot, n-au manifestat un interes atît de constant și de arzînd față de-o întîlnire de natura aceasta, ca acum, cînd la Stockholm se încearcă încă odată — desigur cu succesul înregistrat de primul congres mondial pentru pace, ținut acolo

— să se împiedice așezarea energiei nucleare în serviciul crimei, al distrugerii, al morții, și să fie convinși toți cei ce dețin secretul izvodirii ei s-o utilizeze în scopuri pașnice, spre binele omenirii, în slujba propășirii universale.

De-altcun, de cînd există ea, omenirea a întîmpinat cu repulsie și ostilitate transformarea cuceririlor științei în mijloace de distrugere a bunurilor materiale și culturale, de nimicire sau scurtare a vieții și a luptat cu toată energia împotriva pîngăririi acestor cuceriri. Lupta ei, însă, n-a fost niciodată atît de bine organizată și, deci, atît de eficace ca acum, cînd asistăm la un efort de dimensiuni mondiale și de forță ireductibilă, desfășurat în scopul prevenirii ireparabilului. Un război atomic ar însemna sfîrșitul vieții pe pămînt, sau măcar pustiirea unor zone teritoriale uriașe, pe întinsul cărora oamenii înalță astăzi cîntecele de biruință ale construcțiilor pașnice, se instruiesc, se deslătează, cu un cuvînt — trăiesc. Pe de altă parte, continuarea experimentării armelor nucleare mărește primejdia degenerării și distrugerii lente a unui întreg șirag de generații omenesti, avînd serioase și păgubitoare repercursiuni de durată asupra atîtor altor sectoare ale existenței de pe pămînt, din ape și din aer. Și una și cealaltă din aceste calamități trebuie oprite. Omenirea întreagă privește spre cei ce o reprezintă acolo, cu încredere și cu speranță. Scăpîndu-ne de coșmarul primejdiei atomice, ei vor șterge de pe obrazul avansatei științe a veacului nostru pata pricinuită de exploziile nucleare de la Hiroșima și Nagasaki, în ultimele zile ale celui de al doilea război mondial. Va fi aceasta un act de reabilitare pe care știința vremii noastre îl merită, cu atît mai vîrtos cu cît toate tentativele de degradare a ei la rolul infam de distrugătoare de vieți și bunuri s-au răzbunat cumplit, chiar în zilele noastre, asupra celor prinși în vîrtejul utilizării energiei nucleare în scopuri războinice. Dezvăluirile pe care le face ziaristul Sergiu Fărcășanu în amplul său articol intitulat: „Drama atomiștilor” („Scînteia” din 24 mai 1958), nu trebuie să rămînă necunoscute nimănui, pentru că sînt nu numai zguduitoare, dar și semnificative din punct de vedere etic. Ele mărturisesc, indirect, cît de adevărat este cuvîntul Evangheliei și acela al Apocalipsei, care avertizează, drastic, așa: „Toți cei ce scot sabia, de sabie vor muri” (Matei 26, 52); „cine cu sabia va ucide, trebuie să fie ucis de sabie” (Apoc. 13, 10). Pățaniile atomiștilor despre care se vorbește în amintitele dezvăluiri sînt ceva mai mult decît un avertisment, care a și ajuns de mult la cunoștința sinistrilor apologeți actuali ai războiului atomic. Tocmai de aceea, cunoașterea lor în cercuri cît mai largi, constituie prin ea însăși un stimulent, o încurajare pentru luptătorii pentru pace. „Dumnezeu nu bate cu bîta” — spune o înțeleaptă vorbă din popor, fapt adevărat și de relatările care urmează.

Savantul care-și pune invențiile în slujba crimei și a distrugerii — sau măcar consimte ca alții să i le utilizeze în scopuri negative — nu mai e savant, ci o încorporare a răului de care omenirea are oroare, pe care vrea să-l stăvilească și să-l lege în lanțurile neputinței de-a se manifesta. Realitatea dovedește, însă, că gloriile științei, de cele mai multe ori, stăpânite fiind de râvna de-a împinge înainte progresul, nu întrevăd neagra întrebuințare care poate fi dată cuceririlor lor, spre paguba omenirii, de spirite diabolice ca cele care s-au întâlnit și se întâlnesc totdeauna între așiftătorii și provocatorii de războaie. Și chiar dacă o întrevăd, când își dau seama de acest lucru, de obicei e prea târziu: nici nu-și mai pot retrage invenția sau descoperirea și nici n-au putința, firește, de-a opri utilizarea ei în scopuri criminale. Chimistul suedez Alfred Nobel (1833—1896) a inventat dinamita. Invenția, în intenția sa, era destinată să ușureze și înfrumusețeze viața oamenilor, ajutându-i în lupta lor cu asperitățile muncii productive. Și-a dat seama, însă, îngrozit, că dinamita — mînuită de oameni lipsiți de scupule — poate nimici agonisite de veacuri și poate sfîrteca în bucăți mase întregi de oameni nevinovați. Invenția i-a adus lui Nobel renume universal și o avere respectabilă. A testat-o operelor de binefacere. „Premiul Nobel”, distinge de decenii operele literare și științifice consacrate și încurajează acțiuni filantropice laudabile. Dar același premiu încununează periodic pe cei mai vajnici și mai influenți luptători pentru pace, de orice neam, stare sau religie ar fi ei. Cine nu vede în această destinație a lui protestul masiv și de durată, ferm și ireductibil, al fondatorului acestui premiu de faimă universală, împotriva oricăror tentative de tulburare a omenirii, care vrea să trăiască — și anume, să trăiască bine, din ce în ce mai bine, să trăiască în pace?

Ca Alfred Nobel sînt toți savanții autentici, de înaltă talie științifică, de profil moral clar conturat. Aceștia se împotrivesc oricărei utilizări dubioase sau periculoasă a invențiilor și descoperirilor lor.

Făurirea bombei atomice a fost pregătită teoretic și, parțial, chiar practic, de trei somități științifice de primul rang: Albert Einstein, Enrico Fermi și Leo Szilárd. Toți trei au emigrat din patria lor din motive de ordin politic și social. Pe Einstein l-a făcut să se expatrieze regimul rasist al lui Hitler; pe Fermi, dictatura lui Mussolini; pe Szilárd, asuprirea horthystă. Așezați în Statele Unite ale Americii, aceste „creiere de atomiști” erau cutremurate de temerea că secretul energiei atomice — care plutea în aer — va fi descoperit mai întîi de savantul atomist Heisenberg, care lucra pentru regimul fascist al lui Hitler. Starea de spirit care-i stăpînea pe descoperitorii bombei atomice o ilustrează următorul fragment din mărturisirile ulterioare ale lui Leo Szilárd:

„De-a lungul anului 1943, și, în parte, al anului 1944, cea mai mare teamă a noastră a fost aceea că hitleriștii ar putea crea bomba... Dar atunci cînd, în 1945, am fost eliberați de această neliniște, am început să ne întrebăm cu groază ce fel de intenții primejdioase ar putea avea guvernul american cu privire la alte țări”.

Bombele atomice aruncate la 6 și 9 august 1945 asupra orașelor japoneze Hiroșima și Nagasaki, au dat răspunsul la această întrebare, arătînd care sînt intențiile guvernului american, acum posesor al acestei teribile arme, lață de alte țări.

Dar ceea ce este esențial în această chestiune e faptul că masacrarea populației japoneze din orașele amintite nu a fost necesară. În vara anului 1945, după prima explozie experimentală reușită, descoperitorii bombei atomice au conciliat în scris pe președintele Harry Truman să organizeze o explozie nucleară în Pacific, care să poată fi constatată și de conducătorii japonezi, determinîndu-i astfel să capituleze, dar să nu se arunce dintr-odată bomba asupra populației civile. Cei 67 de semnatori ai scrisorii adresate lui Truman, descoperitorii bombei atomice, erau savanți de renume, în majoritate europeni care știau ce-i suferința. Unul dintre semnatorii scrisorii, savantul american James Franck, din Chicago, avertiza că folosirea bombei atomice împotriva populației civile va fi o crimă care „va stîrni groază și dezgust în alte țări ale lumii”. Tinerii americani care lucraseră la făurirea bombei atomice, pasionați de o explozie „pe viu”, n-au semnat scrisoarea în chestiune. Lor li s-a alăturat, dintre vechii atomiști, savantul Edward Teller. Cînd prietenul și compatriotul său Leo Szilárd (sînt unguri amîndoi) l-a rugat să semneze, Teller a refuzat, scriind că aruncarea bombei atomice asupra unui obiectiv omenesc este „cel mai bun lucru cu putință”.

Au trecut treisprezece ani de-atunci...

La Cleveland-Ohio (S.U.A.); pe la începutul anului acestuia, puternicul grup al financiarilor locali dăduse un banchet fastuos. Cînd veselia era în toi, s-a ridicat să vorbească un savant celebru, poreclit „părintele bombei H”:

„A fost o greșală să se folosească bombele atomice la Hiroșima și Nagasaki. Japonezii ar fi trebuit să fie preveniți, pe urmă ar fi trebuit să explodeze o bombă de demonstrație (adică una care să nu fie aruncată asupra oamenilor), iar abia apoi să se dea ultimatum-ul pentru capitulare”. Savantul care vorbea, a continuat disculpîndu-se, căznindu-se să demonstreze că dacă s-a întîmplat altfel, vina nu-i a lui.

Era Edward Teller! Trecuseră 13 ani de-atunci... 13 ani de remușcări-ucigătoare, o bine-meritată pedeapsă.

Dar ceilalți părtași la marea crimă?

I-au luat urma lui Teller, loviți fiind de crîncene pedepsiri...

Savantul american J. R. Oppenheimer era poreclit „părintele bombei A”. După bombardamentele atomice de la Hiroșima și Nagasaki, Oppenheimer a stat ani de zile încuiat în casă. Nu suporta nici ziarele, nici radio-ul. Conștiința îi era chinată de remușcări grele, deoarece și el a fost unul din cei ce ceruseră experimentarea pe viu a bombei atomice. Când a fost invitat să creeze bomba cu hidrogen, a refuzat, declarînd că a lucrat pentru diavolul și că s-a pocăit. Atunci, invitația i-a fost trecută lui Edward Teller, care deveni astfel „părintele bombei H”. Oppenheimer a trebuit să sufere consecințele unei crîncene campanii de presă, fiind acuzat de pactizare cu... comuniștii, încă de pe vremea războiului civil din Spania.

Cînd era în toi campania contra lui Oppenheimer, Enrico Fermi, creatorul pilei atomice care a deschis drumul pentru folosirea energiei nucleare, era pe patul de moarte. L-a chemat la sine pe Edward Teller, reproșîndu-i zelul cu care sprijinea campania contra lui Oppenheimer. Glasul său răsuna în pustiu. Au trebuit să mai treacă ani pînă cînd Teller să ajungă la convingerea mărturisită în cursul banchetului de la Cleveland.

Cele două bombe atomice au fost aruncate asupra orașelor japoneze Hiroșima și Nagasaki de fortărețele zburătoare americane care purtau numele „Enola cea veselă” și „Marele artist”. În echipajul celei dintîi se afla și tînărul atomist american căpitanul Parsons, care lucrase la fabricarea bombei atomice. Văzînd că au fost nimiciți dintr-o lovitură cam 200.000 de oameni, i-a telegrafiat, încîntat, președintelui Truman: „Rezultate foarte clare, succes pe toată linia”. Cîțiva ani după aceea, Parsons, retras din armată, din știință și din viața publică, număra boabe de mătănii într-o mănăstire. Parsons se călugărise.

Comandant al fortăreței zburătoare „Enola cea veselă” era colonelul aviator Paul Tibbets. Cîțiva ani după bombardarea Hiroșimei, el s-a sinucis.

Rezultatele bombardamentelor atomice de la Hiroșima și Nagasaki au fost constatate îndată după aceea de avionul „Fulgerul drept”, comandat de Claude R. Eatherly. El trăiește și acum, dar să ferească Dumnezeu de un astfel de trai: Eatherly, bolnav de nervi, de cîțiva ani urlă pîrîndu-i-se că se pîrjolește în avionul său, pe care și-l închipuie cuprins de flăcări. Ceea ce a văzut la Hiroșima și Nagasaki din goana avionului „Fulgerul drept”, i-a luat mințile.

Pe la sfîrșitul lui iunie a. c., agențiile de presă, ziarele și posturile de radio transmiteau această știre: „Donald A. Flanders, în vîrstă de 57 ani, cunoscut matematician american, care a făcut calculele la prima bombă atomică, a fost găsit mort în locuința sa; înghițise o mare doză de otravă”.

Sinucigașul de-acum, în 1943 conducea secția de calcule de fizică teoretică a laboratorului atomic de la Los Alamos, colaborînd astfel cu J. R. Oppenheimer la punerea la punct a primei bombe atomice. Prietenii, colaboratorii și cunoscuții lui spun că Donald A. Flanders era un om vesel, iubitor de muzică de cameră, interesat de literatura clasică și bucuros oricînd de invitații la mese bune. După lansarea bombelor atomice care au nimicit la Hiroșima și Nagasaki o treime de milion de vieți omenești, Donald A. Flanders s-a posomorît pentru totdeauna. Voia bună îi dispăruse. În 1946 a părăsit laboratorul de la Los Alamos. Nu-și mai afla însă liniște și stăriște nici unde. Il preocupa gîndul de a-și pune capăt vieții, ceea ce a și făcut. N-ar fi crezut niciodată că teribila armă, a cărei construire o ușurase, va fi folosită în scopuri ucigașe. Protestul său disperat și irevocabil împotriva utilizării date energiei nucleare, poate că-i va trezi la realitate măcar pe unii din beliciștii atomiști ai zilelor noastre.

În sfîrșit, nevrînd să se facă pârtaș la crimă, după ce a lucrat șapte ani la laboratorul atomic din California, aducînd o contribuție deosebit de prețioasă la dezvoltarea științei în domeniul energiei nucleare, Albert Clark Reed a dispărut într-o bună zi, fără să lase nici o schiță a lucrărilor sale. A fost descoperit, de curînd: Se angajase rîndaș într-un grajd din Inglewood. Declară tuturor celor ce îl caută că abia după ce a ieșit din mediul în care monopolistii pun știința în serviciul crimei, se simte fericit cu adevărat.

Savanții atomiști își urgisesc opera, din pricina utilizării criminale care i-a fost dată — și îi mai poate fi dată. Ofițerii care au executat măcelul atomic din 1945 și-au compromis viața pentru totdeauna. Numai trusăturile care trag profituri de pe urma armelor atomice jubilează, amenință și încasează.

Hămesitelor lor poște de dominație mondială și de exploatare neomenoasă a celei mai mărețe dintre cuceririle științei avansate a vremii noastre, energia nucleară, trebuie să li se pună capăt pentru totdeauna. Cei peste două mii de delegați la congresul de la Stockholm vor spune acest lucru pe față, cu energie și hotărîre. Omenirea vrea să trăiască, din ce în ce mai bine, să trăiască în pace și bunăvoință. Conștientă de forța ei, omenirea iubitoare de pace va zdrobi orice obstacol pe care-l va întîlni în calea împlinirii acestei aspirații supreme.

REDACȚIA

ISTORIA TIMPURILOR VECHIO-TESTAMENTARE:

D A V I D

În Vechiul Testament numele David este o apariție rară, sau chiar unică. Nu se cunoaște alt bărbat cu acest nume. Textul original îi zice uneori David, scris cu i scurt (hirek katan, I Imp. 16, 23), alteori Daviid, scris cu i lung (hirek gadol, I. Cron. 12, 1). Septuaginta îl transcrie Δαυιδ (I Imp. 16, 19)¹ și Δαυιδ² sau Δαβιδ, ca forme mai rare.³

Numele derivă de la un radical care înseamnă „a iubi”; substantivat, „iubitul”, „cel iubit”.

David e fiul lui Iese (sau Isai), nepotul lui Vooz și al femeii sale Rut (Rut, 4, 22). Era cel mai mic între 8 frați. S-a născut în Betleem, cătun situat pe șoseaua ce duce spre câmpia de pietriș din vecinătatea Mării Moarte, la 4 ore de drum de Ierusalim. Satul era așezat pe o colină ridicată, cu plantații de măslini și vii. Betleem înseamnă „casa pînii (bet=casă; lechem=pîine). În vechime se numea Efrata (cîmpul pînii). Numirea i s-a dat după fertilitatea regiunii în care era așezat. Pentru a nu se confunda cu altă localitate, care purta același nume, din ținutul Zebulon, se precizează în V. T. că Betleemul e una și aceeași localitate cu Efrata de altădată (Ios. 19, 15). Ocupația locuitorilor era agricultura. Turmele sînt destul de numeroase acolo. Cum dă seara, satul se cufundă în liniște, doar dangătul turmelor întîrziate se aude și ici și colo cîte o cîntare pornită de pe buzele ciobanilor, mai spintecă amurgul.

¹ Cf. Septuaginta, ediția lui Leander van Ess, Lipsca 1922, și Septuaginta ed. Nahlfs, Stuttgart 1937.

² b. o. textul Septuagintei din Codicele Vatican, cf. P. Dhorme, Les livres de Samuel, Paris 1910, p. 142.

³ Dr. S. Schirlitz și Dr. Th. Eger, Griechisch-deutsches Wörterbuch zum N. T., ed. 6, Giessen 1909, p. 87.

Aici a născut Rahila (soția lui Iacob) pe Veniamin și dându-și sufletul, căci a murit, a chemat numele lui: „Fiul durerii”, Benoni. Ea a fost înmormântată în calea Efratei, adică în Betleem. Și a pus acolo stîlp pe mormîntul ei, acesta este stîlpul mormîntului Rahilei pînă în ziua de azi (Fac. 35, 17—20). Așa descrie Biblia întîmplarea. Moartea neașteptată a Rahilei a impresionat atît de mult pe cei din Betleem, încît acea venerabilă femeie a devenit tipul mamelor care își plîng copiii (Cf. Ier. 31, 15 și Mt. 2, 18).

În localitatea Betleem se petrec întîmplările descrise în cartea Rut, cu zbuciumul moabitencei Rut, cu iubirea ei curată pentru rudeniile din Betleem, cu încrederea în destinele poporului ales de Dumnezeu și cu ardoarea ei fierbinte de a deveni membră a familiei sfinte.

În Betleem a trăit Vooz strămoșul, Obed bunicul și Iese, tatăl lui David. Mai tîrziu (pe la 900), Roboam o face fortăreață. După captivitatea babiloniană localitatea devine sediu administrativ al regiunii.

Ps. 151 ne informează asupra copilăriei lui David: „Eram — zicea el — mai mic între frații mei și cel mai tînăr în casa tatălui meu”. David, copilul rumen și cu ochi frumoși (I Imp. 17, 15), în epoca copilăriei sale păștea oile tatălui său. Ca păstor a avut răgaz să se îndeletnicească cu cîntarea. Îl pasiona muzica. Cartea I Imp. 17 descrie copilăria și vitejia lui și chiar și prima fază a tinereții. Urmînd oile la pășune a avut răgaz să-și fabrice singur instrumentele muzicale, cum își fac și azi feciorii de la țară fluiera din lemn de salcie. Ps. 151 ne informează că și-a alcătuit singur „organul” și „psaltirionul”. „Organul” e un fel de cimpoi, psaltirionul este un instrument cu coarde, mișcat cu degetele cînd se cîntă cu el. Psalmul 151 relevă marea înzestrare muzicală a lui David, ca și iscusința lui tehnică.

Amintirile despre David au rămas neșterse din adîncul inimii celor din Betleem. Aproape de locul nașterii sale, în Betleem, există pînă astăzi fîntîna lui David. De aici au dus trei dintre cei mai devotați slujitori, cu pericolul vieții, căci erau în război cu filistenii, apă de băut stăpînului lor David. (Cf. II Imp. p. 23, 13—17 și I Cron. 11, 15—19).

David era și curajos din cale-afară, păstorind oile tatălui său. „Cînd venea leul și ursul și lua vreo oaie din turmă, mergea după el și-i scotea oaia din gură și de se scula asupra lui îl apuca de grumaz și-l lovea de-l omora” (I Imp. 17, 34—35).

Una dintre bravurile sale este învingerea lui Goliat: „David l-a doborât cu praştie şi piatră” (Ps. 151, 7) şi „a şters ruşinea din popor” (I Imp. 17, 37; Ps. 151, 7), adică a pus capăt năvălirilor trufaşe ale filistenilor şi înjosirilor la care erau supuşi evreii.

Faima despre viteazul David va fi pătruns pînă departe. Samuil îl caută. Considerînd isprăvile lui, Samuil îşi închipuia să vadă un om mare şi impunător ca înfăţişare. De aceea i-a zis Domnul: „Să nu te uiţi la chipul lui, că nu cum vede omul vede Dumnezeu, căci omul vede în faţă iar Dumnezeu vede în inimă” (I Imp. 16, 7). Apoi Samuil, luînd mirul sfinţit, l-a picurat pe fruntea lui David. Samuil, intervenind, înţelegea să transmită puterea printr-un act solemn, prin punerea mîinilor.⁴ Astfel David devine rege din „mila lui Dumnezeu”, de la care îi vine graţia de a fi rege. El era totdeauna de convingerea că Dumnezeu e stăpîniul lui şi al poporului şi ţine la poporul care este chemat să stăpînească pămîntul Canaanului. David devine în curînd foarte popular. El se impune şi la curte. Regele Saul îl iubea pentru inteligenţa şi pentru talentul său muzical, căci cînta din harfă de-i fascina pe toţi curtenii. Ionatan, fiul regelui Saul, îl adora, iar ceilalţi îl aclamau ca pe un favorit al lor.⁵ „In frumoşii săi ochi lumina focul măreţiei lăuntrice. Trăind vreme îndelungată în mijlocul turmelor sale, şi al naturii înconjurătoare, el din copilărie deprinsese să se adîncească în sine însuşi şi să scoată inspiraţii din propriul său suflet, bogat înzestrat, inspirat de la sunetele şi frumuseţile naturii natale”.⁶

Cînd regele Saul se îmbolnăvise din cauza nervozităţii, David apare ca un fel de tămăduitor. „Lua harfa, făcînd să vibreze melodios coardele ei şi acompania cu acest minunat instrument o cîntare sau alta din poemele pe care le compusese dînsul. Sub impresia acestei influenţe dulci, accesul melancoliei şi criza violentă lua sfîrşit. Precum presupunea Sfîntul Vasile, efectul produs era atît natural, cît şi supranatural”.⁷

Uns rege şi așezîndu-se pe tron, după moartea lui Saul, David s-a stabilit în Hebron. Aici a rezidat şapte ani şi jumătate (II Imp. 5, 5). Hebronul se află spre sud de Ierusalim, la o distanţă de 36

⁴ N. Iorga, *Oameni reprezentativi în purtarea războaielor*, Buc. 1943, p. 84.

⁵ E. Montet, *Histoire du peuple d'Israel*, Paris 1926, p. 78.

⁶ A. P. Lopuhin, *Istoria biblică*, tom. III, trad. de Patriarhul Nicodim, Bucureşti 1945, p. 130.

⁷ L. Cl. Fillion, *Histoire d'Israel* tom. I Paris 1927, p. 452.

km. În vechime (pe timpul lui Iosua) i se zicea Chiriat Arba. Azi arabii îl numesc Halil (El-Halil), „prietenu l îndurării”, în amintirea lui Avraam, care a trăit și a fost înmormântat aici și căruia mahomedanii îi zic Halil Alah (Coran 4, 124)⁸. În decursul timpului Hebronul a fost cetate de azil, alături de Sichem. Sub Roboam fu fortificat (II Cron. 11, 10). Are o vegetație proprie Sahaarei și Arabiei tropicale. Întâlnești aici livezi de cactuși și palmieri, plantații proprii pământului secetos. E așezat într-o vale încadrată de coline cu o altitudine de 927 m.

Deși proclamat rege, David se găsea în fața unor mari dificultăți politice. Liber era numai teritoriul din sudul Palestinei, ocupat de tribul Iuda. În restul țării, din dreapta Iordanului, domina Ișboșet, fiul lui Saul și oamenii săi. Regalitatea acestuia era susținută de prestigiul generalului Abner.

Din punct de vedere militar David ieși curînd învingător. Ișboșet este învins. Doar simpatia unor aderenți nu slăbise încă. O pierde total și pe aceasta în urma unui incident de ordin moral, care survine în viața protectorului lui Ișboșet. Generalul Abner își luă de soție pe una din femeile lui Saul (Resfa) și astfel săvîrși ceea ce în ochii poporului se numi o „crimă” de les majestate (II Imp. 21, 8—11). Regele Ișboșet este asasinat și aceeași soartă o avu și generalul Abner. David n-a putut consimți la vărsarea sîngelui, săvîrșită în interesul persoanei sale de niște intimi ai săi. Pentru a se lua aminte că cel ce varsă sînge de om de către om se va vărsa sîngelui lui, David poruncește să li se taie asasinilor picioarele și mîinile, iar cadavrele celor mutilați să fie atîrnate de gardurile Hebronului. Recunoscut rege de întregul Israil, bătut pe iebusei, și mută apoi capitala în orașul de centru Ierusalim (El-kuds=cel sfînt).

Cetatea Ierusalimului e unul dintre cele mai vechi orașe din orientul biblic. Pe vremea patriarhului Avraam (pe la 2000 î. d. Hr.) se numea Salem, mai tîrziu i se zicea Urusalim (în scrisorile de la Tel-El-Amarna),⁹ apoi Ierusalim. Numele înseamnă „temelia păcii”, „orașul păcii”. Cetatea este așezată la 750 m deasupra nivelului mării, pe un platou înconjurat de văile Chidron, Iosafat și Hinom și e protejată de Muntele Olivilor și Scopus. Cu această așezare favorabilă se laudă David în Ps. 124, 2: „Cum ocrotesc

⁸ Coranul, trad. de S. O. Isopescu, Cernăuți, 1912, sura 4, 124.

⁹ K. Gallig, Biblisches Reallexikon, Tübingen 1937, p. 297.

munții Ierusalimul așa va ocroti Domnul pe poporul său”. Din vremea lui David Ierusalimul se mai numi și „cetatea lui David” (III Imp. 31, 18), pentru că el o făcu capitală a împărăției sale și centru religios și pentru că el întări Ierusalimul cu ziduri și porți bine zăvorâte. Zidind un palat demn de epoca sa, el așază și cortul sfânt, care era mai înainte în Chiriat Iearim, la un loc de mare cinste în cetatea Sionului. Dragostea pentru lăcașul sfânt David o exprimă atât de plastic în vorbele: „Rîvna casei tale mă mîmîncă” (Ps. 68, 11). La el, devotamentul față de cele sfinte primează, chiar cu riscul de a-și pierde („mîncă”) viața.

Așezarea cortului sfânt în Ierusalim primește un caracter solemn. Spre scopul acesta se sfătuiește cu mai marii oștirii, cu principalii fruntași ai țării. „Apoi s-a sculat David și a mers și tot poporul, ca să aducă chivotul Domnului. Au așezat chivotul într-un car nou, care n-a fost în atingere cu lucruri profane și au pornit. Ridicîndu-se chivotul s-a cîntat psalmul 67: „Cînd se scoală Dumnezeu se risipesc vrăjmașii lui și fug de la fața lui, cei ce-l urăsc pe dînsul” (Ps. 67, 1). Transportul chivotului se făcu sărbătorește, cu dansuri, cîntări și muzică. În fruntea convoiului (după chivot) pășea David, urmau reprezentanții poporului și apoi restul mulțimii. După fiecare 6 pași David aducea jertfă.¹⁰

La intrarea chivotului în Ierusalim s-a cîntat cu multă însuflețire Ps. 23, 7: „Ridicați... porțile voastre, și vă ridicați porțile cele veșnice, ca să intre împăratul mării”. După ce s-a așezat cortul sfânt în Sion, „a binecuvîntat poporul în numele Domnului și a împărțit fiecărui participant, bărbat și femeie, cîte o pîine, cîte o bucată de carne, cîte o turtă și cîte o cană cu vin” (II Imp. 6, 19).

Rînd pe rînd s-a răfuit cu toți dușmanii de veacuri. A bătut pe filistenii, pe moabiți, amoniți, încît și-a întins puterea de la Marea cea Mare (Mediterraneană) și pînă la rîu (Eufrat).

Cu filistenii avu David raporturi de bune relații. A fost alături de ei cît timp era prigonit de Saul. Saul era dușmanul lor comun. Dar îndată ce David ajunge rege „peste întregul Israil” raporturile dintre ei se schimbă. Filistenii văd în David un rival temut. De aceea pornesc în grabă o acțiune de intimidare. Regele, convocînd pe mai-marii oștirii, organizează de îndată defensiva. Înainte de a declara război, David întreabă pe Domnul zicînd:

¹⁰ Lopuhin, o. c. p. 208.

„Să ies împotriva filistenilor?”. Și Domnul i-a răspuns: „Să ieși, că îi voi da în mîna ta!” (II Imp. 5, 19).

Încercător în puterea și ajutorul Celui de Sus, David pornește la război să învingă pe filistenii. Pentru a garanta liniștea el așază garnizoane proprii în Gat și în toate centrele filistenilor. Garantîndu-se securitatea vestică a țării, David se îndreaptă către dușmanii din răsărit, moabiții. El avea să împlinească o răzbunare a sîngelui, pentru că regele moabit ar fi ucis pe Iese și pe soția lui. În afară de aceea, moabiții erau vecini neastîmpărați, prin desele lor incursiuni cășunau mari pagube lui Israil. Mai erau și sălbatici din cale-afară. Cartea I Imp. (11, 2) ne informează că celor învinși în războaie ei le aplicau pedeapsa scoaterii ochiului drept, iar cu femeile se purtau crud și barbar (Amos. 1, 13). David i-a bătut, totuși s-a purtat desful de blînd cu dînșii, deși legile războiului erau atunci foarte crude.

O altă biruință repurtă David împotriva amoniților. Războiul cu amoniții e provocat de un incident puțin obișnuit în diplomația dintre state. Murind Naas, regele amoniților, tronul e ocupat de Anon, fiul aceluia. David, auzind despre moartea regelui Naas, trimite o delegație la curtea regelui amonit pentru a exprima condoleanțe și pentru a ura succes noului monarh. Deputația, în loc să fie bine primită, cum e obiceiul în astfel de cazuri, e batjocorită în modul cel mai grosolan.

Regele Anon, considerînd că are de-a face cu niște oameni rău intenționați, dispune să li se radă barba pe jumătate și să li se scurteze veșmintele din lungime. Această atitudine Anon o plăti scump. El fu bătut, capitala Raba căzu în mîinile lui David, ca și Damascul sirienilor, care se aliază cu amoniții. Insuși David avu comanda campaniei victorioase.

Ocupat cu expediția din nord, David s-a văzut silit să lase descoperită granița sudică a țării. Edomiții profită de acest prilej și invadează regiunea sudică a țării. După o luptă înverșunată cu locuitorii stîncilor edomite, David reuși să curme și această tulburare.

Succesele dobîndite de David erau atît de mari și numeroase, încît el niciodată n-a ezitat a crede că acolo unde au încetat puterile lui, a început ajutorul lui Dumnezeu. De aceea zice el în Ps. 17, 32: „Cu tine am biruit oștiri și cu Dumnezeul meu am dobîndit ziduri”.

Dacă pe vecinii periculoși i-a învins, cu cei care îi puteau fi de folos s-a aliat. Astfel îl găsim în alianță cu sirienii, cu arameii, etc. Incheie un tratat cu Hiram, regele Tirului. Puternic înlăuntru și temut înafară, imperiul davidic ajunge culmea dezvoltării sale. Niciodată Israil n-a avut o țară atât de extinsă ca în epoca lui David.

Între timp, regele țese o intrigă condamabilă, cu Batșeba, soția ofițerului Urie. În urma unui plan perfid și ajutat de complicitatea lui Ioab, Urie moare eroic, la poarta cetății Raba, în luptă cu amoniții, iar David se grăbește să ia de soție pe văduvă. Din această căsătorie se naște un copil. Profetul Natan, sēzisat, intervine prin instructiva parabolă cu mieluseaua. Intervenția produce căința regelui. Această frîngere de inimă produce minunatul psalm de pocăință (al 50-lea), cunoscut după cuvintele începătoare: „Măliuește-mă, Dumnezeuule, după mare mila ta...”.

Copilul avut cu Batșeba, moare. Dar mai târziu, are altul, căruia îi dă numele Solomon. „Pasiunea păcătoasă față de Batșeba devine, cum vom vedea, cauza ruinei politice și spirituale a glorioșului rege”.¹¹

Multele campanii reclamau cheltuieli militare enorme, ele au dus la sporirea impozitelor de tot felul. Pentru a se face încasările deplin, David face recensămîntul populației. Despotismul, cruzimea și multele vărsări de sînge, o foamete înspăimîntătoare, care a durat trei ani (II Imp. 21, 1), haremul și rivalitatea copiilor săi, peste 20 la număr, (II Imp. 3, 2—5; 5, 14—16), au grăbit scăderea prestigiului său. Profetul Natan se face zadarnic interpretul acestui spirit al vremii (II Imp. 12, 7).

Unul din feciorii săi, mai abil, Absalom, profitînd de situația politică și economică confuză, se erijează în domnitor. David părăsește capitala și revine la Ierusalim numai cu prețul unor mari concesiuni.

Zile amare îi face și un alt pretendent la tron, un anumit Adonia. Dar a luptat eroic și a învins toate asperitățile vieții. Un singur dușman i-a rămas invincibil, moartea care se apropia cu pași grăbiți. David avea 70 de ani. Circulația sîngelui îi slăbise, iar scăderea temperaturii era un indiciu sigur că funcțiunea organismului va înceta nu peste mult. Pentru a împiedeca corpul de a-și pierde și puțină căldură ce-o mai avea, regele e învelit în

¹¹ Studiul Vechiului Testament, manual pentru uzul stud., p. 105.

haine groase de lână și blănuri (III Imp. 1, 1). Înălții dregători din anturajul curții constată că căldura produsă pe această cale nu e îndestulătoare bătrînului monarh. Pentru a se menține o temperatură constantă și necesară se recurge la căldura corporală. Fiind mai mare la tineret, s-a căutat o fetiță. Aceasta a fost Abișag Sunamita, pe care au adus-o la rege (III Imp. 1, 2—3). Fata nu i-a fost adusă ca soție, ci la sfatul medicilor, ca să-l îngrijească și să-l încălzească. Ea și-a păstrat fecioria (III Imp. 1, 4).

Oamenii curții profitînd de boala, bătrînețea și slăbiciunea regelui, pun la cale succesiunea tronului. Adonia (al 4-lea fiu al lui David) este unul din pretendenți. Pentru a-și crea o atmosferă favorabilă el se arată în public cu toate decorurile regalității: cai, călăreți și suită (III Imp. 1, 6). David cunoștea intențiile lui Adonia. Dacă n-a fost tras la răspundere pînă acum, cu atît mai puțin o face în pragul despărțirii de viață. Atitudinea regelui n-a fost o slăbiciune, ci mai de grabă o consimțire: ordinea nașterii lui Adonia (ceilalți frați mai mari fiind morți) îl îndreptățea la ocuparea tronului. El s-a înțeles cu Ioab, comandantul armatei, fiul Terniei, sora lui David, și cu preotul Abiatar, care era om cu influență la curte. Dar preotul Tadic, comandantul corpului de gardă Benania, profetul Natan, și alți fruntași, împreună cu vitejii lui David, nu au fost cu Adonia. Ei susțin la tron pe Solomon.

Adonia a aranjat o masă la locul numit „Piatra șarpelui”, lîngă Ierusalim, la care Solomon, Natan, Benania și oamenii lor nu sînt invitați. Cu prilejul aceluia ospăț, Adonia s-a proclamat rege. Natan, omul zilei, zădărnicește planul lui Adonia. El lucrează, prin Batșeba, în favoarea fiului ei Solomon. Profetul Natan era de părerea că Batșeba fiind soția preferată a lui David, prin intermediul ei regele va lua măsuri împotriva lui Adonia și a aderenților lui. Intimitățile regelui numai soția sa favorită, Batșeba, le știa. Ei i-a destăinuit de mult planul său de viitor, cu privire la Solomon. Făgăduința făcută trebuia îndeplinită mai înainte ca Adonia să prindă putere. Batșeba, intrînd la rege, prezintă acțiunea lui Adonia ca o lovitură de stat și că poporul așteaptă ca regele să-și pună în aplicare autoritatea sa, designînd singur pe moștenitorul tronului. Împreună cu Batșeba acționează și Natan. Aceasta motivează cu multă abilitate intervenția (III Imp. 1, 27). Strîngîndu-și ultimele puteri David rînduie să pună călare pe fiul său Solomon, să-l ducă în Sion și să fie uns acolo împărat, „ca să șadă pe scaunul meu și să împărățească în locul meu, căci

am poruncit să fie povăţuitor peste Israil” (III Imp. 1, 34—35). Apoi nu peste mult, trupul lui biruit de oboseala vieţii s-a „unit cu pământul”.

Ca o floare frântă de vijelie se pleacă puternicul monarh în faţa puterilor nemărginite şi neîndurate ale morţii. El închide ochii, după ce vreme de 40 de ani a domnit peste Israil.

David a fost un om cu multe vrednicii. Între altele era de o generozitate rară. Faţă de duşmanii săi de moarte s-a purtat cu un deosebit respect. Într-una din zile, Saul călătorind prin ţară, în urmărirea lui David, l-a apucat noaptea şi s-a adăpostit într-o peşteră, tocmai în peştera în care trăia ca un fugăr, David, după evadarea lui din palat. David şedea mai înăuntru, cu oamenii lui, în peşteră, la întuneric. Saul s-a culcat. La miezul nopţii David s-a furişat lângă regele adormit, dar nu s-a atins de persoana lui, ci a tăiat o bucată de stofă din haina lui. A doua zi, după ce a plecat Saul, David a strigat în urma lui şi arătându-i bucata de haină, i-a zis: „Priveşte, iată poala hainei tale în mîna mea şi gîndeşte ce puteam să-ţi fac şi nu ţi-am făcut. Ai fost în mîinile mele, mi-ar fi fost foarte uşor să te omor şi totuşi te-am cruţat, cu toate că tu cauţi să-mi iei viaţa” (I Imp. 24, 12). Insuşi Saul a fost nevoit să recunoască generozitatea lui David, care îi cruţase pentru a doua oară viaţa şi-i spusese lui David, că se căeşte pentru felul neomenos cum s-a purtat cu el.¹² De fapt David era milos, blînd şi binevoitor din fire.

David a fost şi un om religios, mai ales religios, şi a lucrat în domeniul acesta, luminat fiind de Duhul lui Dumnezeu. A aşezat cortul sfînt în Ierusalim. Pentru buna rînduială cultică la cort, a împărţit preoţii în mai multe clase şi a introdus în slujba la cort o mulţime de cîntăreţi.

Cîtă vreme altor popoare vechi le era cu totul necunoscut succesul care ar rezulta din unirea diferitelor voci şi tonuri, David instituie pentru serviciul divin coruri, care sub conducerea unor meşteri de cîntare (Eman, Asaf, Etan) exercitau perfecţionarea artei corale şi muzicale, înlăturînd cîntarea monotonă şi unisonă de pînă atunci. Ei cîntau psalmii pe care i-a alcătuit David. De Dumnezeu inspirat, David a alcătuit multe imne destinate cultului. A introdus întrebuinţarea instrumentelor muzicale, ca harfa, chimvalul, trîmbiţa (I Cron. 15, 19—24; I. Cron. 16, 5—6).

¹² H. van Loon, *Istoria Bibliei*, trad. de I. Totoiu, Bucureşti 1945, p. 150.

Mai avea David un vis care a rămas neîmplinit: zidirea unui templu demn de măreția lui Dumnezeu. La intervenția profetului Natan, David nu aduce la îndeplinire acest plan, ca unul care a săvârșit prea multe vărsări de sânge (II Cron. 3, 1). El se mulțumește cu strângerea de materiale necesare construcției. Mai hotărăște apoi locul potrivit pentru clădire, Moria, pe care odinioară jertfise Avraam. Locul a fost dobândit prin cumpărarea de la iebuseul Aravna (II Imp. 24, 18—25).

Dar David a fost nu numai cîntăreț și cuceritor, ci și un bun organizator militar. El desăvârșește organizația militară, dînd caracter permanent instituției. Mărește numărul unităților militare. Instituie un corp de gardă menit să facă paza persoanei sale. În serviciul lui David erau și vitejii (giborim), tot un fel de gardă. Aceștia erau recrutați după criterii speciale, pentru că li se încredințau misiunile grele și secrete.

De numele regelui David este legată și *Psaltirea*, care constă din poezii religioase și rugăciuni, împărțite mai tîrziu în 150 de capitole, sau psalmi. Împărțirea în 150 nu-i singura. Există și o împărțire în 5 cărți. Ea datează de prin secolul I al erei creștine. Cartea I cuprinde psalmii: 1—41; II: ps. 42—72; III: ps. 73—89; IV: ps. 90—106; V: 107—150. La sfîrșitul cărților avem cîte o doxologie, iar ps. 150 este o doxologie potrivită la întreaga Psaltire. Psalmii au conținut mesianic (Ps. 2, 8, 12, 21 34, 40, 89, 110, 117); dogmatic (19, 2; 139, 7); moral (ps. 15); istoric (ps. 48, 75, 105); liturgic (ps. 92). Unii psalmi sînt personali (3—9), alții da laudă (29 ebr., 46, 92); de cerere (27); didactici (1, 15); de căință (50).

Psalmii 120—134 se numesc psalmi ai treptelor, pentru că se citesc pe treptele care duc spre templu. O altă categorie de psalmi sînt cei de blestem (ps. 17, 35, 44, 69, 79, 109), în care se cere pedepsirea oamenilor răi. În fruntea psalmilor se află titluri sau suprascrieri. Ele indică persoana căreia pare să-i fi fost dedicat psalmul, sau al cărui autor pare să fie.

Alți psalmi menționează un eveniment istoric. Unele titluri vorbesc despre natura psalmului și altele despre uzul liturgic sau melodia psalmului. Mulți psalmi sînt alfabetici. (Așa ps. 9, ps. 10, 25, 34, 37, 111, 112, 113, 145). În acești psalmi fiecare verset începe cu o altă literă, în ordinea alfabetului ebraic: alef, bet, ghimel, etc.

Psalmii sînt foarte importanți din punct de vedere religios și moral. Ideea de Dumnezeu, raportul creaturilor cu Dumnezeu, problema teodiceii este des discutată în Psaltire.

Psaltirea e un fel de Biblie în rezumat. Ea ne redă o imagine măreață despre Dumnezeu, despre lume, despre om. Un loc aparte îl ocupă psalmii mesianici. Ei sînt atît de numeroși și preciși încît rînduiți sistematic ar putea alcătui o biografie a Mîntuitorului, care se apropie mult de descrierea martorilor oculari, Evangheliștii.

Ceea ce ridică prestigiul psalmilor este caracterul lor revelational. David e un organ al revelației. Trimis la propoveduire, Dumnezeu îi comunică că va fi organul Lui, că îi va descoperi ceea ce trebuie să facă, că Duhul îi va da lui David puterea pentru a se lăsa cucerit de lucrarea lui Dumnezeu în așa fel încît glasul lui Dumnezeu să devină „*vox dei*”: „Duhul Domnului a grăit prin mine și cuvîntul lui pe limba mea. Dumnezeu a vorbit și mi-a zis...” (II Imp. 23, 2).

Pînă astăzi Psaltirea a rămas cartea favorită a credincioșilor. Mîntuitorul a iubit Psaltirea și a citat-o des. Pentru Apostoli a fost cartea din care se rugau. Noul Testament citează peste 100 de texte din Psaltire. În Biserica Ortodoxă nu există serviciu religios la care să nu se citească psalmi, pentru că Psaltirea e într-adevăr de un cuprins sănătos. Prin Psaltire numele lui David a rămas celebru.

Osea 6, 5 afirmă, desigur pe baza unei tradiții care circulă din gură în gură, că David a născocit instrumente muzicale. Se gîndește în special la instrumentele cu ajutorul cărora se executa muzica sacră la templu, iar scrierea necanonică Eclesiasticul (47, 1—9) elogiază meritele lui David pe această linie, ca și întîmplările și succesul avut în viață. Acestea toate „David le-a săvîrșit numai cu sprijinul Celui Preaînalt” (Ecl. 47, 5). Pentru fixarea locului lui David în istoria biblică, foarte important este II Mac. 2, 13 care vorbește despre „cele ale lui David” (τὰ τοῦ Δαυιδ), Cele ale lui David sînt psalmii. Noul Testament citează psalmii davidici precum urmează: Ps. 2, 1 e citat la F. A. 4, 25, 26; Ps. 2, 5 — F. A. 13, 33; Evr. 1, 5; Ps. 4, 4 — Ef. 4, 26; Ps. 5, 9 — Rom. 3, 13—14; Ps. 8, 5—7 — Evr. 2, 6—8; Ps. 13, 2—4 — Rom. 3, 12—14; Ps. 13, 3 — Mt. 16, 4; Ps. 15, 8—10 — F. A. 2, 25—28; Ps. 15, 10 — F. A. 13, 35; Ps. 17, 53 — Rom. 15, 9; Ps. 21, 20 — In. 19, 24; Ps. 23, 1 — I Cor. 10, 26; Ps. 21, 1 — Mt. 27, 46; Mc.

15, 34; Ps. 30, 5 — Lc. 23, 46; Ps. 31, 1—2 — Rom. 4, 7—8; Ps. 33, 12—14 — I Petru 3, 10—12; Ps. 34, 18 — In. 15, 25; Ps. 34, 9—11 — Evr. 10, 3—7; Ps. 43, 24 — Rom. 8, 36; Ps. 44, 8—9 — Evr. 1, 3—9; Ps. 68, 11 — In. 2, 17; Ps. 77, 2 — Mt. 13, 35; Ps. 77, 24 — In. 6, 31; Ps. 68, 9 — Rom. 15, 3; Ps. 68, 26 — Rom. 11, 9—10; Ps. 81, 6 — In. 10, 34; Ps. 88, 20 — F. A. 13, 22; Ps. 90, 11 — Mt. 4, 6; Lc. 4, 10; Ps. 94, 8 — Evr. 4, 7; Ps. 93, 11 — I Cor. 3, 20; Ps. 96, 8 — Evr. 1, 6; Ps. 101, 26, 28 — Evr. 1, 10—12; Ps. 103, 5 — Evr. 1, 7; Ps. 109, 5 — Evr. 7, 21; Ps. 109, 1—2 — F. A. 2, 3-4-35; Evr. 1, 13; Ps. 111, 8 — II Cor. 9, 9; Ps. 115, 1 — II Cor. 4, 13; Ps. 117, 21 — Mt. 21, 42; Mc. 12, 10; Lc. 20, 17; Ps. 117, 6 — Evr. 13, 6; Ps. 117, 21 — I Petru 2, 7; Ps. 142, 2 — Rom. 3, 20, etc..

Cu privire la originea și folosirea Psaltirii, Tradiția n-a făcut nici o tranzacție. Convingerea că Psaltirea este o lucrare davidică, de caracter revelațional, a devenit doctrină. Sf. Ioan Gură de Aur citează Ps. 67, 12 pentru a arăta cât de lămurit se inițiază în Psaltire numele și modul Evangheliei. Sf. Vasile numește psalmul: „liniștea sufletului, răsplătitorul păcii, potolitorul gălăgiei și valului gândurilor”.¹³ Ghenadie,¹⁴ patriarhul Constantinopolului, nu hirotonea pe cel ce nu știa bine Psaltirea, iar Ciril al Scitopolei¹⁵ († 532) scrie că nici călugării simpli nu sînt demni dacă nu cunosc Psaltirea.

Mai tîrziu can. 2 al Sinodului VII Ecumenic (al doilea de la Niceea) prescrie candidaților la episcopat cunoașterea Psaltirii: „Hotărîm ca tot cel ce urmează a se înainta la treapta episcopiei să știe desăvîrșit Psaltirea...”¹⁶

Accentul se pune pe Psaltire nu pentru că ar fi cartea favorită a credincioșilor, ci fiindcă are într-adevăr cuprins sănătos, conținînd învățături care pot răscoli de-a dreptul sufletul, pregătind mîntuirea credinciosului.¹⁷

În cultul bisericesc Psaltirea are părți care dețin roluri directive. Tainele, laudele, serviciile religioase, toate recurg la Psaltire, „scoțînd cu pumnul plin din bogățiile comorilor ei”.¹⁸

De Psaltire, Luther s-a despărțit abia cu 8 zile înainte de moarte. O purta mereu în buzunarul hainei, convins că această

¹³ Sf. Vasile, Cartea Psalmilor, trad. de Dr. O. Căciulă, Buc. 1939, p. 25.

¹⁴ K. Kallinikos, Εἰσαγωγὴ εἰς τ. ψ., Alexandria 1928, p. 199.

¹⁵ Kallinikos, o. c., p. 87.

¹⁶ Dr. N. Milaș, Canoanele..., trad. de N. Popovici și U. Kovincici, Arad, vol. II, p. 445.

¹⁷ Milaș, o. c. vol. II partea II-a, p. 492.

¹⁸ Mitrop. Nicodim și I. D. Ștefănescu, Biblia ilustrată, M. Neamțu, 1936, p. IX.

„Biblie în miniatură” constituie o excepțional de utilă lectură... un adevărat *γυνῶσι σεαυτόν*”.¹⁹

Marile genii muzicale s-au inspirat totdeauna cu plăcere din Psaltire. B. Marcello (1686—1739) pune pe note psalmi.²⁰

Ps. 36 („La râul Babilonului”) îl inspiră pe E. Mandicevski. Gh. Mandicevski a pus pe note ps. 64, 65, 18, 100, 150. El e atât de surprins de ritmul melodios al psalmilor încât scrie un studiu în această legătură de idei.²¹ Gavriil Muzicescu lucrează pe textul psalmilor 23 și 142. Sabin Drăgoi întrebuințează pentru coruri psalmii 6, 8 și 50, 16.²²

Șirul bibliografiei biblice la români îl deschide o Psaltire. (Psaltirea Scheiană). Cea mai des tipărită carte religioasă la noi a fost, pînă acum, Psaltirea. Psaltirea a fost de-a curmezișul multor veacuri singura noastră literatură. Se învățau din ea bucăți de rost, pentru că a fost cartea care putea vorbi sufletului, atingîndu-i toate simțurile și mulțumindu-i toate avînturile.²³

David e un personaj simpatic pînă și în Coran. El e personalitate însemnată. Sura 21 face elogiul marilor bărbați Avraam, Moise... și din acest pomelnic nu lipsește David.

Uneori (b. o. în sura 38, 23) David e făcut calif, adică locțiitor al lui Dumnezeu, dar „după ce obține iertarea de la Domnul și după ce se prosternu căindu-se” (sura 38, 23). Sura 4, 161 admite caracterul revelațional al Psalmilor: „Noi (Dumnezeu) ne-am descoperit înaintea profeților, precum ne-am descoperit înaintea lui Avraam, Ismail, Isac și Iacob ... înaintea lui Iob, Iona ... iar lui David i-am dat noi psalmii”.²⁴

O importanță deosebită pentru istoria spirituală a omenirii este ideea de pace, care a luat un avînt deosebit în epoca regalității sale. Se pregătea prin David împărăția spirituală, căci în acest sens i s-a zis: „După ce tu vei dormi cu părinții tăi, voi ridica după tine seminția ta ... acela va zidi casa numelui meu și eu voi întări pentru vecie tronul împărăției sale” (II Sam. 7, 12).

¹⁹ L. Gautier, Introduction a l'A. T., Genève 1914, vol. II, p. 54.

²⁰ N. E. Idieru, Istoria artelor..., Buc. 1898, p. 377.

²¹ Gr. M. Poslușnicu, Istoria muzicii..., București, 1928, p. 488.

²² Informație comunicată pe cale epistolară de S. Drăgoi. Cf. și S. Drăgoi, Liturgia Sf. Ioan, Timișoara, 1926, p. 35—37.

²³ N. Iorga, Istoria romînilor în chipuri și icoane, Craiova 1921, p. 143.

²⁴ Michelangelo își păstrează renumele nu mai puțin prin sculptura „David”, care este „o minune a compoziției” (Idieru, o. c., p. 231). Donatello înfățișează pe David — în bronz — așa încît se face un demn înaintemergător al marelui Michelangelo.

Acela, adică regele împărăției viitoare, va zidi un adevărat templu de închinare lui Dumnezeu, iar tronul împărăției va dăinui pentru totdeauna. În conformitate cu această prezicere nu va lipsi niciodată domnitor din viața regală a lui David. Dacă David e trecător, dinastia lui e însă eternă, cum eternă e și împărăția întemeiată de el. Împărăția aceasta a păcii va dăinui de-a pururi, căci printr-un urmaș celebru veșnicia ei este garantată.

Printr-un determinism voit de legile eterne, Regele cel minunat — Mesia — este un descendent înrudit trupestă cu viteazul David.

În Noul Testament această făgăduință se leagă în așa fel de evenimentele descrise la Luca 1, 42—43, încît se vede că-i vorba despre întemeierea împărăției „care nu se poate mărgini politice”.²⁵

Astfel David, acest sol de vești bune, care nu cunoștea pe nimeni mai mare decît pe Dumnezeu, transmite știrea că se apropie epoca pentru făurirea împărăției așteptată din moși-strămoși, epoca păcii visată de moși-strămoși și idealul omenirii de pre-tutindenea.

David a fost un om ca toți oamenii. A săvîrșit fapte merituoase, dar și blamabile. Modul cum îl caracterizează V. T. pe David dovedește sinceritate. V. T. relatează scăderile cu același curaj cu care descrie bunătatea inimii, pietatea și faptele de merit. „Prin el se impune atenției generale tribul lui Iuda. El consolidează statul dîndu-i proporțiile nemaiajunse vreodată în istoria existenței sale. După victoriile sale David devine rege în Ierusalim, rege peste teritoriile diferitelor state canaanene anexate, rege peste Israil și Iuda, rege peste Amon, peste Edom, Aram (Damasc), Moab, etc. Împărăția lui a fost un conglomerat de state, care a depășit mult măsura unui stat israelit. A devenit o mare putere palestiniană-siriană, unită în persoana lui”.²⁶ Unele evenimente au fost confirmate de istoricii profani și de descoperirile arheologice.

Dar renumele lui David vine de la Psaltire, care a devenit o părticică din sufletul tuturor credincioșilor. Psaltirea, pe care creștinismul a universalizat-o, conține valori care cu tot omenescul din ea, rămîn o minune în istoria vieții spirituale a credincioșilor.

Prot. Dr. NICOLAE NEAGA
Profesor la Institutul Teologic
Universitar, Sibiu

²⁵ N. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944, p. 25—28.

²⁶ M. Noth, *Geschichte Israels*, Göttingen 1956, p. 280.

DIN ISTORIA SACRA A TESTAMENTULUI VECHI

UN AVERTISMENT ÎN CARE DOI MARI CONDUCĂTORI DE OȘTI ADVERSARE
ÎȘI DAU SEAMA, PENTRU O CLIPĂ, DE GROZĂVIA, AMĂRĂCIUNEA ȘI AB-
SURDITATEA RĂZBOIULUI (II Samuel 2, 2—32)¹

„Atunci Abner a strigat către Ioab:
„Oare în veci să tot mănince sabia?!
„Nu știi tu că sfârșitul va fi amărăciune?
„Oare cită vreme nu vei spune tu oștirii
să se întoarcă dindărătul fraților lor!?”

(II Sam. 2, 26)

2. Deci David s-a dus acolo cu cele două femei ale sale Achinoam din Izrael și Abigail din Carmel, care fusese a lui Nabal;

3. Asemenea și pe oamenii care erau cu el i-a luat David, pe fiecare cu familia lui, și au locuit în orașele Hebronului.

4. Și au venit oamenii din Iuda și l-au uns acolo pe David rege peste casa lui Iuda. Și i s-a adus lui David știrea spunându-i-se: „Oamenii din Iabeș-Galaad sînt aceia care l-au îngropat pe Șaul”.

5. Și David a trimis soli la oamenii din Iabeș-Galaad să le spună: „Binecuvîntați sînteți voi de Domnul, că ați arătat această dragoste pentru stăpînul vostru, pentru Șaul, și l-ați înmormîntat”.

6. Drept aceea Domnul să vă arate vouă iubirea și credincioșia sa. De asemenea și eu vă fac vouă binele acesta, pentru că ați făcut lucrul acesta.

7. Deci să se întărească brațele voastre, și fiți cu inima vitează, căci a murit stăpînul vostru, Șaul, iar pe mine m-au uns cei din casa lui Iuda rege peste ei”.

¹ Din „Cele două cărți ale lui Samuil” traduse din limba originală, ebraică, după textul „Liber Samuelis”, praeparavit Rud. Kittel, Lipsiensis. Editio tertia denuo elaborata, Stuttgartiae Priv. Württ. Bibelanstalt, 1933 — și comentate de N. Cotos. (In manuscris).

8. Însă Abner, fiul lui Ner, căpetenia oștirii lui Șaul, luase pe Ișboșet, fiul lui Șaul, și l-a trecut la Mahanaim.

9. Și l-a făcut rege peste Galaad, peste Așur, peste Izrael, peste Efraim, peste Beniamin și peste întregul Israil.

10. Ișboșet, fiul lui Șaul, era în vîrstă de 40 de ani. Numai cei din casa lui Iuda merseseră după David.

11. Și timpul cît David a stat rege în Hebron, peste casa lui Iuda, au fost șapte ani și șapte luni.

12. Și a ieșit Abner, fiul lui Ner, cu oamenii lui Ișboșet, fiul lui Șaul, din Mahanaim înspre Ghibeon.

13. Și au ieșit și Ioab, fiul Teruiei, cu oamenii lui David și s-au întîlnit cu ceilalți la heleșteul de la Ghibeon; și s-au așezat împreună, unii de o parte a heleșteului, iar ceilalți de cealaltă parte a heleșteului.

14. Și Abner a zis către Ioab: „Să se scoale cîțiva tineri și să facă un joc de luptă în fața noastră”. Și Ioab a răspuns: „Să se scoale”.

15. Și s-au sculat și au trecut, în număr de doisprezece dintre ai Veniaminului și ai lui Ișboșet, fiul lui Saul, și doisprezece dintre ostașii lui David.

16. Și s-au apucat de cap, fiecare cu adversarul său, și a înfipt sabia în coasta adversarului său și s-au prăbușit cu toții. De aceea locul se numește Chelcat-Hațturim-ul de la Ghibeon.

17. Și lupta în ziua aceea a fost foarte crîncenă și Abner și oamenii lui Israil au fost bătuti de oamenii lui David.

18. Și erau acolo trei fii ai Teruiei: Ioab, Abișai și Asael. Și Asael era iute de picior, ca o gazelă în cîmpie.

19. Și Asael urmărea de aproape pe Abner, și nu se abătea în mersul lui, nici la dreapta, nici la stînga, de dinapoia lui Abner.

20. Și s-a uitat Abner înapoi și a întrebato: „Tu ești Asael?” Și el a răspuns: „Eu sînt”.

21. Atunci Abner a zis către el: „Abate-te ori la dreapta ori la stînga, pune mîna pe unul din ostași și ia-ți armele de pe el!” Dar Asael nu a voit să se abată de dinapoia lui.

22. Și Abner a mai zis încă odată către Asael: „Dă-te la o parte de dinapoia mea! De ce să te dobor la pămînt? Cum voi ridicato eu după aceea ochii mei către Ioab, fratele tău?”

23. El însă n-a voit să se dea în lături. Atunci Abner l-a lovit cu sulia întoarsă, în pîntece, și sulia i-a ieșit prin spate. Și a

căzut acolo și a murit pe același loc. Și oricine venea la locul unde căzuse și murise Asael, se oprea locului.

24. Iar Ioab și Abișai au urmărit pe Abner și când a sfințit soarele au ajuns la Ghibeat-Ama, care este în drept cu Ghiah, în calea spre pustia Ghibeonului.

25. Și Beniaminiții s-au adunat în jurul lui Abner și au alcătuit o singură ceată și au stat pe vârful unui deal.

26. Atunci Abner a strigat către Ioab și a zis: „Oare în veci să tot mănânce sabia? Nu știi tu că sfârșitul va fi amărăciune? Și oare câtă vreme încă nu vei spune tu oștirii să se întoarcă dindărătul fraților lor?”

27. Și Ioab a zis: „Viu este Dumnezeu, că dacă nu ai fi vorbit tu, atunci încă de azi dimineață ostașii s-ar fi ferit de a se urmări unii pe alții”.

28. Și Ioab a sunat din bucium și toată oastea s-a oprit și nu au mai urmărit pe Israeliți și nu au mai continuat să lupte.

29. Apoi Abner și oamenii săi au mers prin șes toată noaptea aceasta, au trecut Iordanul, au străbătut întregul Bitron și au ajuns la Mahanaim.

30. De asemenea și Ioab s-a întors de la urmărirea lui Abner și și-a adunat toată oastea; și au lipsit la număr dintre oamenii lui David nouăsprezece inși precum și Asael.

31. Însă oamenii lui David bătuseră și uciseră din Beniamineni și din ostașii lui Abner treisute șasezeci de inși.

32. Și pe Asael l-au ridicat și l-au înmormîntat în mormîntul tatălui său, în Bethlehem. Și au mers și oamenii săi toată noaptea și li s-a luminat de ziuă la Hebron.

COMENTARIU

2—3. David pleacă la Hebron cu „cele două femei ale sale”, adică cu toată familia sa. De asemenea el duce acolo și pe toți oamenii care erau cu el, împreună cu familiile lor, și-i așează „în orașele Hebronului”, adică în localitățile din jurul Hebronului, care aparțineau aceluiași cerc ca și Hebronul, sau care formau, toate împreună, orașul Hebron. Hebronul era un oraș situat într-o vale din mijlocul muntos al seminției lui Iuda, în loc bine scutit și sigur, oraș preoțesc și plin de amintiri din vremurile patriarhilor, foarte important pentru planurile lui David de a temelui începuturile regatului teocratic în seminția lui Iuda, potrivit și cu promisiunile Domnului date încă patriarhilor (I Moise 49, 8 ș. u.).

4. Aici, la Hebron, se adună îndată „oamenii lui Iuda”, adică reprezentanții seminției lui Iuda, principii și bătrînii poporului, și-l ung pe David rege peste casa lui Iuda, adică peste seminția lui Iuda. Prima ungere a lui

David a fost făcută în taină de către profetul Samuil, în Betlehem (I Sam. 16), la porunca Domnului. Ungerea aceasta a doua a fost publică, făcută probabil de către Arhiereul Abiatar, la cererea reprezentanților seminției lui Iuda. La cap. 5, 3 vom vedea că el va fi uns, a treia oară, rege peste întregul Israil.

5—7. Este ușor de înțeles că David, în primul său act după înscăunarea sa ca rege, — fie deocamdată și numai peste o singură seminție a Israilului, dar care era purtătoarea principală a promisiunilor Domnului privitoare la întemeierea monarhiei teocratice, era de înțeles, zicem, ca el să cinstească cumva amintirea înaintașului său, a răposatului rege Șaul, — pe care de altfel și când era în viață, cu toată dușmănia dintre ei, l-a respectat cu toată reverența cuvenită unui rege teocratic, ca persoană sacră, cruțându-i viața în multe rînduri, iar după moarte jelindu-l și cîntîndu-l ca pe un rege erou. De aceea el trimite locuitorilor din Iabeș-Galaad, această solie oficială (v. 5), binecuvîntîndu-i și mulțumindu-le pentru credincioșia și dragostea lor față de fostul stăpîn, pe care i-au arătat-o și după moarte, cînd, cu mare pericol, au răpit din mîna dușmanilor rămășițele pămîntești ale lui Șaul și le-au înmormîntat (vezi I Sam. 31, 13). El le dorește ca pentru această faptă de pietate, și Domnul să le arate lor „dragostea și credincioșia sa” (v. 6). Pentru că ei au făcut „lucrul acela”, de aceea și David le face „binele acesta”, adică de aceea le trimite și el solia aceasta, nu numai cu mulțumiri și binecuvîntări, ci și cu știrea că acum, după ce „a murit stăpînul” lor „Șaul”, el, David, este rege peste Iuda, îndemnîndu-i totdeauna să se pregătească cu curaj și cu tărie (să-și „întărească brațele” și să fie „cu inima vitează” (v. 7), pentru ca, liberi și neînfricați de nimeni (adică de propaganda lui Abner pentru recunoașterea lui Ișboșet, fiul lui Șaul, ca rege peste Israilul întreg (vezi mai jos v. 8 și 9). să poată lua o hotărîre dreaptă și să aibă o înută vitează și statornică în lupta pentru moștenirea tronului peste întregul Israil, luptă care cum se va vedea mai departe, avea să fie de lungă durată.

8. Abner, căpetenia oștirii israelite, scăpînd teafăr din lupta de la Ghilboa, în care a murit regele Șaul cu cei trei fii ai lui, și fugind peste Iordan, luase cu sine pe al patrulea fiu al lui Șaul, pe Ișboșet, care se pare că nu luase parte la acea luptă, poate pentru că era încă prea tînăr sau bolnav, sau prea slab, și-l trecuse peste Iordan, la Mahanaim (v. 8). Această localitate (astăzi probabil: Michne) se găsea în teritoriul seminției Gad, lîngă frontiera cu Manase, pe riul Iaboc.

9. Ajuns acolo, Abner proclamă rege pe Ișboșet, acest al patrulea fiu al lui Șaul, care după părerea sa era singurul moștenitor legitim al tronului lui Șaul. Ținuturile asupra cărora a reușit Abner să întindă domnia lui Ișboșet — în bună parte desigur zmulgîndu-le prin lupte din mîna Filistenilor, care de bună seamă că, după lupta de la Ghilboa, urmăriseră și peste Iordan rămășițele armatei înfrînte a lui Șaul — împreună cu Efraimul și Benjaminul, care probabil nu fuseseră ocupate de Filistenii, cuprindeau „întregul Israil”, adică acea parte întreagă din Israil, care nu era cu David.

„Galaad”-ul este teritoriul celor două și jumătate seminții din partea de răsărit a Iordanului, în centrul cărora se afla.

„Așur” înseamnă aici seminția Așur.

„Izreel” este șesul care se întinde pe la poalele nordice ale muntelui Carmel. El forma singura legătură între mare și țara de dincolo de Iordan.

10. Cuvintele „Ișboșet, fiul lui Șaul, era în vîrstă de patruzeci de ani cînd a ajuns rege în Isarel, și a fost rege doi ani” sînt socotite de comentatori, ca un adaos făcut mai tîrziu (interpolare). Anii vîrstei lui Ișboșet (40 ani) sînt prea mulți, deoarece fratele său Ionatan, fiul cel mai mare al lui Șaul, n-o fi avut mai mult de treizeci de ani cînd a murit în lupta de la Ghiboa, împreună cu cei doi frați ai lui. De asemenea și domnia lui Ișboșet trebuie să li durat mai mult de doi ani, probabil cam șapte ani, întrucît el a fost rege peste Israil în timpul cît David era rege peste Iuda, cu reședința la Hebron, unde a stat „șapte ani și șase luni” (v. 11).

12. După terminarea cu succes a războiului împotriva Filistenilor, pentru extinderea domniei lui Ișboșet asupra „întregului Israil” (v. 9) Abner avea să supună și pe Iudei domniei lui Ișboșet. El pornește deci, cu armata acestuia, împotriva lui David, „din Mahanaim în spre Ghibeon” (azi: Ed-Dschib, o localitate în partea de vest a seminției lui Beniamin, situată la două ore depărtare spre nord de Ierusalim).

13. Astfel David, care nicicînd nu plănuiise și nu începuse nici un fel de dușmănie împotriva lui Ișboșet, este silit, deodată, să intre în acest război de îndreptățită apărare și, fiind bine pregătit pentru orice război, trimite în grabă împotriva oștirii lui Ișboșet, comandată de Abner, pe „oamenii” săi, adică oastea sa, sub comanda lui Ioab, fiul Țeruiei, o soră a lui David (I Cron. 2, 16) și reușește astfel să întîlnească pe inamic la heleșteul din Ghibeon, adică înainte de a fi intrat acesta pe pămîntul Iudeei.

„Heleșteul” din Ghibeon este „apa cea mare”, de care se vorbește la Ier. 41, 12. Încă și astăzi se poate vedea într-o pivniță din Dschib, vechiul Ghibeon, un izvor abundent, iar puțin mai la vale rămășițele unui bazin de apă, lung de 120 picioare și lat de 100.

Aici s-au oprit cele două armate, față în față, una de o parte și alta de cealaltă parte a heleșteului.

14—15. Înainte de începerea luptei se aranjează, la propunerea lui Abner și cu învoirea lui Ioab, „un joc de luptă”, în fața oștirilor, un fel de joc-duel între cîte doisprezece oșteni mai tineri, adică mai viguroși, din fiecare din cele două oști adverse, desigur nu pentru a se decide rezultatul războiului, ca în cazul duelului dintre Goliat și David (I Sam. 17, 9), și nici pentru desfătarea privitorilor, ci pentru a se vedea de care parte sînt luptători mai tari, mai antrenați și mai iscușiți.

16. Sfîrșitul jocului însă a fost foarte sîngeros, cei 24 ostași care au făcut acest joc, omorîndu-se unul pe altul, așa că nu s-a putut vedea de care parte erau ostașii cei mai buni. Dar sîngele vărsat în fața oștilor pare să le fi înfuriat foarte mult, căci lupta ce a urmat „în ziua aceea a fost foarte crîncenă” (v. 17).

„Chelcat Hațțurim”, se interpretează diferit: Cîmpul stîncilor; cîmpul uneltelor ascuțite (de tăiat); cîmpul coastelor (al coastelor omenești, pentru că luptătorii și-au înfipt săbiile în coaste); cîmpul dușmanilor.

18. De partea lui David, pe lângă Ioab erau, încă și alți doi fii ai Țeruiei, o soră a lui David, și anume: Abișai (tatăl meu este mîntuire) și Asahel (Dumnezeu a făcut).

19. Asahel urmărește de aproape și stăruitor pe Ioab, comandantul Israelitilor, ca să-l omoare, poate din simpla ambiție pentru glorie, dar și pentru a da astfel lovitura principală, care trebuia să ducă mai repede la terminarea luptei.

21—22. „...pune mîna pe unul din ostași”, adică ucide pe unul „și ia-ți armamentul de pe el”, dacă ții să ai numai decît oarecare trofee; dar de la mine „dă-te la o parte”, căci eu nu aș voi să te omor, ca să nu supăr pe fratele tău Ioab, și să mă dușmănesc cu el și mai mult. Se vede că Abner fusese prieten cu Ioab și dorea să nu rupă această prietenie pentru totdeauna, ucigîndu-l pe acest frate, sau, poate, el se temea și de răzbunarea singelui din partea celorlalți doi frați ai lui Asahel.

23. „Ahner l-a lovit” pe „Asahel cu sulița întoarsă”, adică cu capătul cozii suliței, voind, probabil, să se apere de el, numai rănindu-l, fără să-l omoare. Dar cozile sulițelor aveau de obicei și la capătul de jos un vîrf ascuțit sau un înveliș de fier, așa că lovitura, deși numai cu sulița întoarsă, a fost totuși mortală pentru Asahel... „Se oprea locului” în semn de doliu pentru eroul căzut acolo.

24. După căderea lui Asahel, Iudeii lui David urmăresc pe Israelii lui Ișboșet cu și mai mare înverșunare, ajungînd, deodată cu seara, pînă la Ghibeat-Ama (dealul Ama), o localitate care astăzi nu mai poate fi identificată. „Pustia Ghibeon” era la răsărit de Ghibeon, în pămîntul Beniaminului.

25. Aici, la Ghibeat-Ama, ostașii beniamineni, ca cei mai apropiați și mai credincioși familiei lui Șaul, care, cum se știe, era beniaminit, se adună la un loc, din armata ce fugea în dezordine, și se grupează pe un vîrf de deal, în jurul lui Abner, ca să-l scutească și să se poată apăra mai ușor de pe această poziție mai avantajoasă.

26. Prin aceste trei întrebări, Abner îl face pe Ioab să înțeleagă 1. că dacă Ioab va continua urmărirea, va duce pe luptători la disperare și atunci vărsarea de sînge între frați va fi și mai furioasă și mai mare, 2. că „sfîrșitul va fi amărăciune”, că adică se vor amări din cale afară și se vor sălbătăci sufletele fiilor aceluiași popor, într-o dușmănie și luptă de durată; și 3. că deci acum a sosit clipa, cînd Ioab trebuie să înceteze cu urmărirea, ca să nu cadă asupra lui răspunderea pentru toate nenorocirile unui război civil crunt și nesfîrșit, între frați de același sînge și de aceeași credință.

27. Ioab, care ieșise cu armata lui David, nu cu intenții de agresiune, ci numai dintr-o legitimă apărare, primește numai decît propunerea lui Abner, pentru încetarea urmăririi, răspunzîndu-i că această luptă și urmărire nici nu s-ar fi produs, dacă Abner nu ar „fi vorbit” „astdimineață” așa cum a vorbit, dacă adică nu ar fi produs acel „joc de luptă”, acel „joc-duel” (v. 14—16), care a dezlănțuit furia ostașilor, și de-o parte și de alta.

29. Abner și oamenii lui au mers prin șesul sau valea Araba, azi Gor, care se întinde de la capătul de sud al lacului Genezaret pînă la Marea Moartă, au trecut Iordanul și apoi au străbătut prin tot „Bitron”-ul (văgăună, trecătoare, defileu) și au ajuns la Mahanaim, reședința lui Ișboșet, de unde plecaseră.

Ei au plecat imediat, fără să se odihnească peste noapte („au mers toată noaptea” prin șesul Iordanului), nu de frică, ci probabil ca să se ferească de arșița soarelui.

ÎNSEMNAȚIILE AUTOBIOGRAFICE ALE PREOTULUI SIGHIȘOREAN ZAHARIE BOIU

Figura intelectualului sibian Zaharie Boiu (1834—1903) preocupă tot mai mult unele cercuri ardeleni, ceea ce este explicabil. Zaharie Boiu a scris un volum de versuri (*Sunete și râsunete*) cu evidente preocupări progresiste, a tradus în românește „*Nathan Înțeleptul*” de Lessing, a dat îndrumări constructive ca redactor al „*Telegrafului Român*” și al revistei „*Transilvania*”, a fost un mare orator al Bisericii Ortodoxe și un destoinic asessor consistorial, a dat învățătorilor, pentru prima oară, un îndreptar în predare, bazat pe o concepție pedagogică progresistă (*Manuducere*, Sibiu, 1882) și a publicat manuale pentru școlile primare din Transilvania, alcătuite cu o mare măiestrie pedagogică. „Pe lângă elemente practice”, în aceste manuale întâlnim „idei democratice și un adânc patriotism, înfrățit cu un larg sentiment umanitar”, reflexe ale curentului raționalist în educație; de aceea aceste manuale „au contribuit la educarea celor mai înalte sentimente: iubirea de patrie, de poporul muncitor, omenia, dreptatea”, scrie cel mai bun cunoscător al vieții și activității lui Z. Boiu, prof. Gh. Popovici din Sibiu (Gh. Popovici, *Zaharie Boiu, autor de manuale didactice*, în *Revista de Pedagogie*, anul V, 1956, nr. 5, p. 32 și nr. 6, p. 35). Abecedarul lui Z. Boiu (*Abecedariu pentru școlile populare române*, ed. I Sibiu, 1862) a fost apreciat de I. Creangă. Acesta a cunoscut și apreciat și „*Manuducerea*” pedagogului sibian, pe care a și folosit-o. Astăzi Z. Boiu ocupă un loc de seamă în istoria pedagogiei românești. El este și traducătorul în limba germană al *Memorandului*, ultima cerere a românilor din Transilvania către împăratul din Viena, iar fiul traducătorului, inginerul Olimpiu Boiu, este acela care, travestit în muncitor, a dus în fundul desagilor Memorandul la Viena și l-a predat delegației care avea sarcina să-l prezinte împăratului (Horia Teculescu, *Oameni și lo-*

curi din *Tîrnava-Mare*, în: Anuarul liceului de băieți din Sighișoara pe anii 1929/30—1932/33, Sighișoara 1933, p. 297). De aceea, mare mi-a fost bucuria cînd preotul sighișorean Aurel Stoi-covici mi-a spus că la sfîrșitul unei evanghelii aflătoare în biblio-teca parohiei din Sighișoara se găsesc date privitoare la preotul Zaharie Boiu, tatăl intelectualului progresist de la Sibiu Zaharie Boiu, și că e gata să mi le pună la dispoziție pentru studiere și pu-blicare.

În adevăr, în biblioteca parohială din Sighișoara se găsește o „*Sfîntă și dumnezească Evanghelie*”, tipărită la București în 1760 și ajunsă în proprietatea bisericii ortodoxe din Sighișoara, printr-o hotărîre a Consistoriului ortodox, din 1794, consemnată chiar de episcopul Gherasim Adamovici la sfîrșitul introducerii la Evanghelia propriu-zisă: *Această Evanghelie pînă acum, de price, prin hotărîrea consistor(iului) din 2 zile august 1794 sub no. 227 s-au judecat să fie a pravoslavnicei biserici neunite din Maierii Sighișoarei, Brașov ziua, luna și anul mai sus. Gherasim Adamo-vici, episcop*”.

Cartea a fost legată din nou în 1823, cum rezultă din notița de la fila 20 (la sfîrșitul Evangheliei de la Marcu): „*Această sfîntă Evanghelie acum la anul 1823 s-au legat din nou de dumnealui kir Niculiță Panait Sterie din Sighișoara*”. Probabil cu acest prilej au fost adăugate, la sfîrșitul Evangheliei, 46 de coli albe pentru însemnări. Aici se găsește și o „cronică”.

„Cronica” aceasta ocupă 11 pagini și are două părți după conținut și după cele două mîini care au scris-o: Prima parte, cea mai întinsă, cuprinde mai mult elemente privitoare la viața lui Z. Boiu și a fost scrisă în 1887 de Cornelia Cicei (citește Țiței), o nepoată a lui Z. Boiu, la dictarea acestuia, căci bătrînului preot îi era „slăbită vederea” și a fost transcrisă, la un scurt interval de timp, cu fidelitatea necesară, de către E. Z. Cicei, la sfîrșitul textului evangheliei, pe foile adăugate. A doua parte este o scurtă completare, făcută de o altă mînă, privitoare la arderea, în 1884, a unei mari părți din școala elementară ridicată mai ales prin stră-dania lui Z. Boiu. „Cronica” este semnată de Zaharie Boiu (cu o mînă tremurîndă) și de Atanasie Oniț, acesta din urmă „ca mar-tor” (probabil cu privire la arderea școlii).

Prima parte a „Cronicii” este deosebit de însemnată pentru cunoașterea vieții preotului Z. Boiu. Din ea rezultă că acesta s-a născut în 8 mai 1800, în comuna Hetiur, unde tatăl său, Moise

Boiu, era preot. A rămas orfan de tată „cu o soră mai mică” și „de milă” au fost luați și crescuți de către preotul Ștefan Balaș din Sighișoara, în timp ce „văduvita mamă” a fost susținută de ginerele său Zaharie Avram, negustor cu prăvălie în piața Sighișoarei.

Preotul Șt. Balaș a venit în Sighișoara din Săcelele Brașovului și era înzestrat cu multă energie și bunătate: a organizat parohia ortodoxă din Sighișoara, a izbutit să ridice o casă parohială și o biserică, a creat o școală elementară ortodoxă și i-a dat lui Z. Boiu o educație corespunzătoare unui viitor învățător confesional sau preot, căci l-a învățat „citirea, scrierea cu slovele chirilice, cântările și rînduiala bisericii”.

La 17—18 ani, Z. Boiu s-a înscris la „cursul de pedagogie” din Sibiu, unde a urmat doi ani consecutivi „cîte șase săptămîni, de la Paști pînă la Rosale”, cum era rînduiala atunci. „Studiile de aici erau de la silabisare, citire, scriere, ortografie cu slovele chirilice și cu litere latine, patru speții (=operațiuni, n. n.) ale aritmeticii, catehismul cel mic și cântările bisericesti”. A urmat apoi, tot la Sibiu, și „cursul pentru candidații de preoție, de șase luni”, unde se învăța dogmatica, morala creștină, pastorală „și din istoria bisericească ceva puțin cam de rost”.

„Cu aceste studii ca „eminent”, Z. Boiu a intrat în viața publică, la Sighișoara, ca învățător și „cantor” (cîntăreț în biserică, n. n.), „mai tîrziu și ca diacon”. A „dăscălit, cantorit, și diaconit” pînă în toamna anului 1828, cînd a „primit chirotenia de preot capelan protopopesco de la... episcopul Vasile Moga, în biserica Palosului”. În anul 1833 a fost ales „preot primar” în Sighișoara, în anul 1845 a fost numit „administrator protopopesco tractual”, iar în 1848 a primit „singhelia (actul, n. n.) și brîu roșu” de la Andrei Șaguna.

Preotul Z. Boiu a moștenit o situație grea, la 1833, căci protopopii Ilie Medrea și Nicolae Iliovici au fost foarte comozi, din care cauză credincioșii erau dedați delăsării iar biserica era sărăcită și „aproape de ruinare”. Energicul Z. Boiu a reparat biserica, a înzestrat-o cu materialul necesar interiorului, i-a făcut gard împrejur și în grădina ei a sădit pomi, a obținut „dreptul de canonică porție” 24 jugăre precum și „10 stinjeni de lemne de foc preoților, în tot anul, din pădurea alodială” (comunală, n. n.). Fostul învățător a fost preocupat și de cultura poporului: a obținut dreptul de cumpărare a unei case în cetatea Sighișoarei, pentru

școală parohială, spre a nu se mai ține cursurile într-un fost grajd de vite și înfrîngînd delăsarea romînilor din Sighișoara și cîști-gînd sprijinul unor „domni binevoitori din oraș” a isbutit să vadă școala cu trei clase elementare terminată la sfîrșitul anului 1860. De asemenea s-a îngrijit ca învățătorii să fie plătiți „din casa alodială”, iar școala să primească „din pădurea alodială, gratis”, cîte „12 stinjeni lemne de foc în tot anul” pentru încălzit.

De aceea, cînd, în 1887, bătrînul preot Z. Boiu dicta nepoatei sale aspecte din îndelunga și rodnică lui viață, putea spune: „Am lucrat cu mare silință și cu spor bun”.

Evident, toate aceste date privitoare la Zaharie Boiu se găsesc *numai* în „Cronica” aceasta, ceea ce arată însemnătatea ei.

Dictată (nu scrisă) de Z. Boiu, „Cronica” cuprinde și cîteva elemente neconforme cu adevărul istoric, dar străine de desfășurarea directă a vieții preotului sighișorean. Fără îndoială, Boiu greșește cînd afirmă că în jurul anului 1800 parohia ortodoxă din Sighișoara avea numai 100—120 de familii; căci după statistica din 1805 erau în acest an 340 de familii (vezi: Matei Voileanu, Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal, Sibiu, 1928, p. 106) iar după statistica din 1760—1762, această parohie avea atunci 174 familii, deci și atunci mai multe decît dădea Boiu pentru anul 1800 (vezi Dr. Virgil Ciobanu, Statistica romînilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760—1762, Cluj, 1926, p. 77). Boiu greșește și cînd afirmă că teologul Ion Moga a deschis un curs pentru candidații de preoție, de șase luni, la Sibiu, căci Ion Moga, zis „Teologul”, este numai urmașul lui Gheorghe Lazăr (începînd cu anul 1816) ca profesor de teologie la Seminarul din Sibiu.

Cu toate acestea „Cronica”, așa cum am mai spus, este un document indispensabil pentru cunoașterea vieții lui Z. Boiu, tatăl intelectualului sibian Z. Boiu. De aceea o transcriu cu adnotarea necesară.

C R O N I C A

Sînt născut în anul 1800 mai 8 din casa și familia preotului Mihail Boiu din Bodogaia (Also Boldog-asszonyfalva) scaunul¹ Udvarheului², pe cînd acea parohie era una din cele mai de frunte parohii romine ortodoxe (precum

¹ scaunul = județul.

² Udvarheului = Odorheiului.

se zicea atunci neunite). În *matera* Bodogaia și filiile ei din jur³ avea⁴ peste 200 familii. În filia Cristur ca la 40—50 de familii, avea o bisericuță foarte frumoasă și clopot frumos, care astăzi nu mai există.

Fiul aceluia bătrîn paroh Mihail Boiu a fost tata meu Moise Boiu, paroh în *Hetiur*, unde și născut sînt.

Aici, pe curtea parohială era o casă acoperită cu paie, cu două încăperi; între acestea era tinda. Într-una era locuința preotului, în cealaltă biserica cu altarul. Sub conducerea și păstoria acestui preot s-a ridicat biserica, care există, cam pe la anii 1805—07. Mama mea, Maria Drăghici, a fost din Sighișoara.

Rămînînd eu însă cu o soră mai mică orfană de tată, de milă ne-au luat în casa sa preotul Ștefan Balaș din Sighișoara și pe văduvita mama noastră a luat-o gînerile său Zaharie Avram, neguțător, care avea boltă la piață⁵.

Parohia de aci era atunci cam de 50—60 familii romîni și aproape atîția țigani⁶. Avea biserica într-o măierîște domnească⁷, un șopron învelit cu scinduri: acolo era altarul, și veneau preoții din *varmeghe*⁸ de prin vecini de slujeau poporului.

Preotul Ștefan Balaș a venit aici din părțile Brașovului, din Săcele.

Atunci prea fericitul și bunul împărat Iosif prin toleranță a dat locul de biserică romînilor din Sighișoara, care cuprinsese pe zisul Ștefan Balaș, ce aci s-a căsătorit și preoțit.

Dînsul, fiind foarte zelos și iubitor de cele sfînte, a mișcat pe micul popor a aduna materialul și a se pregăti de ridicarea bisericii: dar mai întîi a zidit casa aceasta veche parohială cam pe la anul 1780. Aci, în casa cea mai mare⁹ a făcut altarul și biserica, iar în casa cea mai mică¹⁰ îndărăt a fost locuința sa; prin mijlocul acestora a fost tinda. Și așa cu aceasta s-a slujit poporul pînă la ridicarea bisericeii de care se bucură înmulțitul popor.

Poporul crescînd cu înmulțirea familiilor din an în an, a căpătat dreptul de a avea doi preoți, paroh primar¹¹ și al doilea paroh, fiindcă parohienii deși

³ *matera*=o biserică centrală, de sine stătătoare, cu preot; filia=biserica atîr-nătoare, fără preot.

⁴ avea—erau.

⁵ boltă la piață-prăvălie în centrul orașului (Sighișoara). Zaharie Avram era macedo-romîn, ca și alți negustori ai Sighișoarei: Petcu, Sterie sau Damian. Sașii de aici erau meseriași și își desfăceau nemijlocit produsele lor (vezi Preot A. Stoicovici, *Monografia bisericii ort. rom. din Sighișoara*, iulie 1956, p. 4, în manuscris).

⁶ Vezi introducerea.

⁷ Ce erau măierîștile? Sașii erau mai ales meseriași și locuiau în cetate sau în-afara acesteia, dar tot în oraș, și fiecare avea o proprietate de pămînt. Meseriașii și funcționarii nu-și lucrau pămîntul. Clădeau pe pămîntul lor din hotar măierîște: o casă de locuit și dependințe și puneau acolo un muncitor romîn, un maier (un țăran liber, dar fără pămînt) care lucra pămîntul sasului, primind în schimb o parte din recoltă. Acești maiieri erau totdeauna romîni și rămîneau pe o proprietate pînă dorea stăpînul. Măierîști erau și în suburbiile orașului, ca de pildă în Cornești. Aici își aveau familiile mai înstărite din cetate o parte din gospodărie și își țineau recolta (A. Stoicovici, mss. cit. p. 4).

⁸ *Varmeghe*=județ.

⁹ în casa cea mare=în camera cea mare.

¹⁰ în casa cea mai mică=în camera cea mai mică.

¹¹ Paroh primar=preot în postul I.

nu erau prea mulți dar cu locuința erau tare risipiți ca păstori, maeri și stupinari ai domnilor din oraș. Sub conducerea și păstorirea acestui preot zelos lucrând toți cu energie s-a ridicat biserica pînă la anul 1800. Preotul acesta dar a fost cel dintîi aci paroh primar și protopop tractual...¹²

Creșterea mea a fost în casa, cu piinea și învățătura zisului preot Stefan Balaș, de la care am cuprins cele bisericești, citirea, scrierea cu slovele chirilice, cîntările și rinduiala bisericeii, pînă la junețea mea de 17—18 ani.

Atunci făcîndu-se, cel dintîi episcop român Vasile Moga în urma episcopilor sirbi care administrau eparhia gr. neunită din Ardeal — sub arhipăstoria și conducerea acestui episcop fiind trimiși doi tineri absoluți¹³ la universitatea din Viena, Moise Fulea și Ion Moga; cel dintîi, Moise Fulea diplomat¹⁴ de guvernul țării de director de școala național-neunită, a deschis un curs de pedagogie în Sibiu de șase săptămîni din Paști pînă în Rosale. Studiile de aci erau de la silabisăție, citire, scriere, ortograție cu slovele chirilice și cu literele latine, patru specii ale aritmeticii¹⁵ catehismul cel mic și cîntările bisericești.

La acest curs am luat parte doi ani unul după altul.

Cel de al doilea Ion Moga, teolog, a deschis un curs pentru candidații de preoție de șase luni, la care deasemenea am luat parte. Studiile de aci erau dogma¹⁶ și moralul¹⁷, pastoralul¹⁸ și din istoria bisericească ceva puțin cam de rost.

Cu aceste studii ca eminent¹⁹, am intrat în viața publică pe terenul bisericesc la biserica și parohia gr. neunită a Sighișoarei, mai întîi ca dascăl și cantor²⁰, mai tirziu și ca diacon. În casa care zisul preot Stefan Balaș, pe la anii 1815—17, cu a sa cheltuială a introdus casă de școala din grajdul vitelor ce era întrunit sub acoperiș cu șura. Aci am dascălit, cantorit și diaconit pînă la anul 1828 octombrie 2; atunci am primit chirotenia de preot capelan protopopesesc²¹ de la prea sfințitul episcop Vasile Moga în biserica Paloșului.

În anul 1833 am fost ales paroh primar în Sighișoara.

Iar în anul 1845 mi s-a dat postul de administrator protopopesesc tractual. Iar în anul 1848 decembrie 4 am fost chirotesit de preasfințitul noul arhiereu Andrei baron de Șaguna cu singhelie²² și briu roșu.

Aci, sub conducerea a doi protopopi, cel dintîi Ilie Medrea venit din Hendorf la postul de paroh al doilea și cel de al doilea Nicolae Iliovici paroh din Daneș, venise biserica aceasta înăuntru și în afară la atita sărăcie și lipsită de toate cît era aproape de ruinare, pînă la anul 1833; de atunci înainte sub conducerea mea cu multă nevoință și silință cu poporul de aci dedat

¹² Urmează, în cronică, o înșirare, fără ani, a preoților ortodocși din Sighișoara, pe care am omis-o fiind incompletă și, de aceea, fără însemnătate documentară.

¹³ doi tineri absoluți=doi tineri care au terminat studiile teologice.

¹⁴ diplomat=numit.

¹⁵ patru specii ale aritmeticii=patru operațiuni ale aritmeticii.

¹⁶ dogma=curs de Teologie dogmatică.

¹⁷ moralul=curs de Morală creștină.

¹⁸ pastoralul=curs de Pastorală.

¹⁹ eminent=cu notele maxime (clasificarea la școli era insuficient, suficient, bine, foarte bine și eminent).

²⁰ cantor=cîntăreț în biserică.

²¹ capelan protopopesesc=ajutor de protopop cu drept de succesiune.

²² singhelie=actul de numire din partea episcopului.

(de)lăsării, a început a (in)muguri înflorirea bisericii, dinăuntru cu vest-mintele, vasele de slujbă și alte sintenii²³, cărțile bisericești, podișoarele²⁴ și alte mobile trebuincioase, iar dinafară, grădina cultivată cu pomi ș. a., închisorile împrejur²⁵ și ciștigarea dreptului de canonică porție 24 jugăre, 10 stinjeni lemne de foc preoților în tot anul din pădurea alodială²⁶ și dreptul de cumpărarea unei case în cetate pentru școală parohială. Aici foarte greu a mers lucrul față cu poporul, care nu se aplica la ideea aceasta.

Dar cu bunăvoința și cu ajutorul scripturistic²⁷ al d-lui Bacon avocat și comitetul bisericesc de atunci și a altor domni binevoitori din oraș s-a înființat școala cu trei clase elementare. Învățătorii plătiți din casa alodială și 12 stinjeni lemn de foc în tot anul pentru încălzitul acestora din pădurea alodială gratis.

Această casă de școală cu mare solemnitate s-a înființat în 7 ianuarie 1861 st. V.²⁸ pe chramul Sf. Ioan Botezătorul în fața unui public numeros din popor și din străini.

La anul 1873 am serbat iubileul căsătoriei mele de 50 ani cu soția mea preoteasa Ioana Păloșan care a răposat la 1885.

Cu toate acestea și preste tot am lucrat cu spor bun, deși cu mare simlînță...²⁹

Celelalte familiare a casei mele a creșterii copiilor le am semnat în altă hirtă. Acestea atitea pînă aci. Fiindu-mi slăbită vederea de a mai putea scrie însumi, la dictarea mea a scris nepoata mea Cornelia Ciceiu³⁰.

Sighișoara 23 iunie, 1887 st. v.³¹. Fie numele domnului binecuvîntat de acum și pînă în veac.

S-a decopiat întocmai, cu susținerea originalității stilului etc. prin E. Z. Vicei (semnătura originală, n. n.).

Din negrija învățătorilor s-a aprins casa³² și a ars toată întreaga clasă III la anul 1884, cu arhivul, biblioteca pornită, protocoale, ordinăciunile³³ și decretele școalei, unde era toată lucrarea școalei de la început pînă la sfîrșit. Această mare daună a parohiei Sighișoara se cunoaște și se simte pînă în ziua de astăzi.

Amintească-se la acest loc că fondul tractual al tractului Sighișoara început și-a luat prin mine și că astăzi află-se în creștere.

Z. BOIU Parochu prim. ortodox gr. or. și Prot. emer.

ATANASIE ONIȚ. Parochu ortodox gr. oriental în comuna Galomfalo Mare³⁴, ca Martoru, în prezent slujitoriu în Sighișoara în absența Domnului Administrator Protopresbiteral Demetriu MOLDOVAN

Prof. TULIU RACOTĂ

²³ sintenii=obiecte bisericești.

²⁴ podișoarele=două podișoare pentru copii de școală.

²⁵ închisorile împrejur=gardul înconjurător.

²⁶ alodială=comunală.

²⁷ scripturistic=birocratic.

²⁸ stil nou: 19 ianuarie 1861.

²⁹ urmează un citat de două aliniate din psalmul 22.

³⁰ Ciceiu=Țiței.

³¹ stil nou: 6 iulie 1887.

³² casa=școala.

³³ ordinăciunile (influența lui A. Pumnul)=ordinele.

³⁴ Galomfalo mare=Porumbenii mari.

CREȘTINISMUL ȘI LIMBA DACILOR

Problema încreștinării dacilor este îndeobște cunoscută, după precizările oferite în vechime de Tertulian și Origen, iar în timpul nou de istoricii A. D. Xenopol, V. Pîrvan, N. Dobrescu, N. Iorga, S. Reli și alții, punîndu-se în legătură cu stăpînirea romană în Dacia și cu starea de după evacuarea autorităților romane prin împ. Aurelian, în 273. Accentul se punea pe romanizarea dacilor și astfel pe această cale ar fi pătruns la ei creștinismul, în limba latină vulgară.

Totuși rămîne de lămurit chestiunea, cum a putut să vină la daci odată cu stăpînirea străină și o religie nouă, fără ca să fi produs reacția limbii și a credincioșilor localnici, care își aveau zeii lor? Deci cum au putut să primească dacia odată cu limba stăpînirii, care firește nu era agreată de cei învinși, și o religie nouă, creștinismul, care nu era al stăpînitorilor, ci tocmai în contrazicere cu aceștia, fiind persecutat? Prin urmare, cînd a încetat stăpînirea romană, nu avea decît să urmeze și încetarea limbii române și romanizarea. Adică dacii puteau îndată reveni la limba și credințele lor strămoșești, care nu s-au uitat în timpul celor 170 de ani de stăpînire romană. Și totuși nu s-a întîmplat așa. Deși dacii au scăpat de stăpînirea romană, ei au rămas mai departe „romanizați” și s-a continuat creștinismul în limba romanică adoptată, chiar atunci cînd nu mai trebuia!

Dacii aveau limba lor, din care prof. Daicovici a desprins cuvîntul „per”, care înseamnă fiul. Se cunoaște chiar faptul, că poetul Ovidiu, pe cînd se afla în surghiun la Tomis (Constanța), a scris pe la anul 8 î. Hr. cîteva poezii în limba geto-dacă, dar textul acestora s-a pierdut. Apoi din 102 dacii erau puși în fața scrisului latin. Totuși din săpăturile arheologice recente se con-

stată că ei cunoșteau mai mult scrisul grecesc, încît cu litere grecești s-au însemnat de către sacerdoți, cuvinte dace cu caracter sacru și apoi pentru nevoi sociale (Daicovici C., *Au cunoscut Dacii scrisul?* rev. *Steaua* 8, 1954, p. 121s).

Lipsa aceasta de texte vechi i-a făcut pe filologi să tragă concluzia, că limba geto-dacă trebuia să fi fost traco-ilară la bază.

Alții au presupus la baza limbii dace elemente preromane (ca Brătescu-Voinești, N. Lupu și alții), explicînd astfel ușoara pătrundere la daci a creștinismului în limba latină vulgară. Nu venea deci ceva străin, ci se altoia numai ceva mai bun și mai superior peste concepțiile religioase dace, destul de înaintate.

Alții au aflat elemente primare daco-grecești și astfel au explicat bazele grecești ale creștinismului dac, mai ales că prof. Șt. Lupșa a dovedit că la baza terminologiei creștine la daci, în limba romanică, stau noțiuni grecești și nicidecum cele latine.

În fine alții au presupus la baza geto-dacilor elemente scito-slavone primordiale și dominante, încît încreștinarea dacilor ar fi survenit abia cu încreștinarea slavilor vecini, copleșind vechea romanitate efemeră. Astfel filologii A. Cihac și L. Șeineanu au lansat informația că în limba romînă, la 1000 de cuvinte slave ar exista numai 500 cuvinte latine, apoi 300 cuvinte turcești, 280 grecești și 25 maghiare, fapt primit cu satisfacție de slaviștii B. Miklosich și alții. De aceea s-a acceptat concluzia că limba romînă ar consta din 2/5 elemente slave, 1/5 elemente latine și restul din elemente străine. Concluzia a fost trasă la îndoială de B. P. Hașdeu și alții, care arătau că dacă romano-dacii au primit mai tîrziu slovele slavone, ei totuși erau creștini de mai dinainte, în limba romanică, pe vremea lui Constantin cel Mare și a episcopului Niceta din Remesia, iar slavonismul s-a suprapus mai tîrziu, prin veacurile VI—VII, cînd s-a născut poporul romîn și creștin totodată. (Rășmeriță Al., *Înălțarea limbii romîne*, T. Severin, 1923). Limba romînă ar fi deci constituită din 60% elemente latine, unele cu terminație slavonă sau maghiară, din 15% de origine daco-greacă, 15% neologisme, 4% cuvinte cu adevărat slavone și 3% cuvinte grecești.

Dar cercetările mai noi au arătat că limba romînă constă din elemente autohtone traco-ilirice, apoi latine și slavone, morfologia fiind curat de origine latină. Slavonismul era deci de suprafață, pentru că urmașii dacilor romanizați, formînd grupul daco-slav, nu au învățat slavona cercurilor cuceritoare, ci s-a întîmplat toc-

mai lucrul invers (Rosetti Al., *Influența limbilor slavone meridionale asupra limbii române*, în sec. VI—XII, 1954, p. 20 s). De aceea cercetîndu-se mai atent fondul principal lexical al limbii române, s-a constatat că la 1419 cuvinte în circulație populară, majoritatea sînt de origine latină, precum însăși structura limbii române este aproape pe de-a-ntregul de origine latină. Iar influența ulterioară slavonă se urcă pînă la procentajul de 19,9—21,49%, în care intră și cuvinte de origine romanică, cu terminații slavone (Graur Al., *Incercare asupra fondului principal lexical*, 1954). Indeeosebi limbistul Al. Rosetti a constatat că limba romînă în veacurile XIII—XVI, (1956) cuprinde: 3500 de cuvinte din daco-romană, 219 din paleoslavă, 131 din latină, 72 din maghiară, 9 din aromînă, 7 din bulgară, 6 din albaneză și greacă și mai puțin din alte origini.¹

Prin urmare obîrșia romanică a creștinismului este dovedită pe baza cercetărilor filologice și a terminologiei principale creștine la romîni, cu amănuntul că la temeliile lui stătea o terminologie creștină grecească și nicidecum latină apuseană.

Deci mai rămîne de rezolvat și problema psihologică a însușirii Creștinismului în limba învingătorilor păgîni, care serbau „mărtișorul” și-și cinsteau zeii proprii și cei cucerîți, și fiind cunoscută aria lor de răspîndire în Dacia prin Făgăraș, pe cursul Mureșului și alte regiuni, iar a dacilor chiar dincolo de Carpați, la Bicaz, și pînă spre Botoșani. Deci cum au primit aceștia, cei dinafara sferei romane, creștinismul în limba latină vulgară? Prin ce împrejurare? Oare numai prin influența și înrudirea lor cu dacii cucerîți? Sau să credem că dacii și-au însușit mai tîrziu creștinismul, în formă romanică, din părere de rău că s-a încheiat cu stăpînirea romană peste ei? Dar se știe că Origen și Tertulian atestază acest creștinism pînă la părăsirea oficială a Daciei.

La această întrebare pare să răspundă mai realist o cercetare mai veche, dar nebăgată în seamă, a istoricului sas M. S. Mökesch. Acesta, în lucrarea sa: *Beweise für die celtische Abstammung der Walachen oder Rumänen*, (Dovezi pentru descendența celtică a valahilor sau romînilor), Sibiu 1867, preciza, că dacii ar fi după limbă descendenții celților, fapt argumentat cu numeroase dovezi lexicale (p. 39—63) și anume în următoarele împrejurări: celții

¹ Despre fondul cuvintelor bisericești vezi la I. Ionescu, *Privire asupra cuvintelor cu sens religios din fondul principal lexical al limbii romîne*, Mitropolia Olteniei 6/7, 1956, p. 343 ss.

ar fi venit în regiunile Panoniei și ale Carpaților pe la anul 389 de la zidirea Romei (deci 365 î. Hr.), fiind din seminția galilor; unele grupuri sau așezat aici, iar altele au trecut apoi în Asia Mică, unde au dat naștere populației numită „galateni”. Astfel valahii dacici nu ar fi descendenții din daci romanizați, ci din daci-celți (p. 64). Numele de „român” s-ar fi luat doar în cinstea și pentru respectul stăpînirii romane (p. 68), sau el putea fi chiar și impus de învingători. Și astfel valahii „sînt băștinașii Transilvaniei” — *die Walachen sind die Überwohner Siebenbürgens*” (p. 65). Ca dovadă autorul subliniază faptul, că toate denumirile de munți din Transilvania sînt de origine valahă (p. 65 nota 5). Astfel limba romînă se impune ca singura amintire vie din limba veche daco-celtică (p. 69 nota 1).

Spre aceeași concluzie cu privire la originea galatenilor și a „rudeniilor” lor converge și cercetarea prof. Maurenbrecher M., în: *Das Heiland der Deutschen*, p. 127 s, care arată, că galatenii, cărora s-a adresat Sf. Apostol Pavel, erau de fapt ultimul rest al celților nordici, veniți după 390 de la zidirea Romei în Asia Mică, unde și-au însușit limba greacă drept oficială, pe cînd limba lor populară se aseamăna cu dialectul de la Trier, precum o constata fer. Ieronim (Mommsen, *Römische Geschichte*, p. 315). De asemenea și istoricul Wilser L., în: *Die Germanen*, Lipsca 1913 arată, împotriva tezei lui Fischer, *Die Herkunft der Rumänen* (Originea romînilor), Bamberg 1904, că dacii ar fi traci slavizați, că romînii sau valahii sînt descendenții unor gali; ei au vorbit o limbă romanică și din cauza acestei afinități au putut fi ușor romanizați și creștinismul a pătruns mai simplu la ei în limba latină vulgară. Agenții acestui Creștinism erau soldații romani, rămași apoi în Dacia Traiană ca veterani, precum și coloniștii din imperiu, care vorbeau limba latină vulgară. Dintre aceștia unii erau și creștini și astfel ei au influențat și în latură religioasă asupra localnicilor.

Intr-adevăr, această concluzie se impune, avînd în vedere că între militari și coloniști mulți erau din regiunile creștine ale Asiei Mici, din Siria și îndeosebi din Galatia, precum au afirmat-o și istoricii Dobrescu și Pîrvan (la Reli, *Istoria vieții bisericești a romînilor*, 1, 1942, p. 38). Prin urmare se poate ușor înțelege însușirea Creștinismului de către unii daci, fără opoziție și zvîrcoliri.

De fapt, dacă în Dacia au venit galateni creștini, apoi ei pe baza afinității limbii lor cu cea dacă-celtă, și cunoscîndu-se ca „rude”, erau priviți cu mai multă încredere atît personal, cît și

credința lor religioasă, cea nouă. Astfel se poate înțelege bine însușirea Creștinismului fără frământări, și poate chiar cu plăcere, fiind socotit acest creștinism, atât de către galateni, precum și de către daci, ca o manifestare de opoziție împotriva regimului roman, exprimat prin cîrmuire nesuferită și zeități înrobitoare.

În aceste condițiuni se înțelege și pătrunderea elementelor creștine grecești în bazele creștinismului romanic la daci.

Prin urmare Creștinismul le apărea dacilor-celți romanizați ca o religie reacționară contra imperialismului roman, care a subjugat divinitățile dace. Pentru aceleași motive, odată fiind acceptat și însușit de unii acest creștinism, și mai ales de bunăvoie, suprapunîndu-se concepțiilor religioase proprii, de aceea el s-a păstrat apoi la daci și mai departe, și mai puternic după plecarea oficialității romane, pînă au venit slavii.

La această concluzie se mai adaugă și un proverb săsesc din Transilvania, care zice: „man hat ihn verlassen wie S. Paul die Bloch”, adică: a fost părăsit precum i-a lăsat apostolul Pavel pe valahi (Sbiera, Codicele Voronețean; 1885, p. 346). Dar ce vrea să însemne acest proverb, cînd nu este cunoscută prezența Sf. Apostol Pavel în Dacia și la Valahi? Numai trecător el a fost prin Iliria. Prin urmare proverbul se referă la galateni, pe care Ap. Pavel i-a părăsit în felul cunoscut, după ce i-a muștrat pentru nestatornicia lor (Gal. 1, 6) și le-a scris epistola cu mîna sa proprie (Gal. 6, 11). Din această atitudine s-a format la galateni un proverb, pe care l-au adus în Dacia și aici l-au cunoscut și sașii, aplicîndu-l valahilor, pe care îi socoteau descendenți din vechii celți-galateni, numiți mai tîrziu valahi.

Iată deci deschisă o nouă cale de cercetare asupra trecutului dacilor și a încreștinării lor, în legătură cu limba vorbită de ei.

Dar la aceste concluzii se mai adaugă și un element nou și anume valorificarea practicii vechi a întrunirilor la „nedei”, care sînt conveniri sociale în munți, după cercetările prof. G. Bîrsan și I. Conea, derivînd din cultul antic al munților, fapt observat atât la populațiunile din Altai, precum și la celți. În adevăr geograful Strabon confirmă știrea că dacii aveau și ei munți sfinți. Deci cu ocazia acestor nedei dace s-a putut face și răspîndirea ideilor creștine printre daci, vorbindu-le misionarii, sau cei convertiți, în limba populară și înțeleasă despre luminile Evangheliei Mîntuitorului Hristos. Cadrul era prielnic pentru însușirea, fără prigoană și cu plăcere, a învățăturilor creștine.

PĂCATUL ȘI PĂCĂTOȘII

Teoreticienii problemei răului au definit păcatul ca ceva negativ, ca ceva lipsit de existență, ca o lipsă a binelui (*defectus* sau *privatio boni*). Definiția convine cel mult răului metafizic, care constă în lipsurile creaturilor imperfecte pentru a fi perfecte. Cum nimic înafară de Dumnezeu nu este perfect, rezultă că răul metafizic — adică lipsa pe care o are o ființă sau un lucru prin natura sa — nu este ceva pozitiv. Ex. plantele sînt lipsite de puterea de locomoțiune, mineralele sînt lipsite de simțire... Acestea sînt rele metafizice, inexistente, pentru că stă în natura plantei să fie legată de un anumit loc, a metalului să fie nesimțitor. Cînd este însă vorba de răul fizic și de răul moral, a afirma inexistența lui însemnează a închide ochii la lungul șir de suferințe pe care le îndură biata ființă umană. Răul moral sau păcatul, a cărui pustiire în viața umană urmează s-o înfățișăm, nu este ceva negativ, nu este o lipsă a binelui, ci o funestă realitate, o forță, un virus moral. După cum urîtenia nu este numai lipsă de frumusețe, boalele nu sînt numai lipsă de sănătate, ci constau în ceva simțit, real, tot așa și păcatul este o tristă realitate, o otravă care nimicește sănătatea trupului și a sufletului, așa cum nimerit se exprimă Sf. Ap. Pavel: „Nu binele pe care-l vreau îl fac, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acesta îl săvîrșesc. Și atunci, dacă fac ceea ce nu-mi este voia, nu mai sînt eu făptuitorul, ci *păcatul care locuiește în mine*” (Rom. 7, 19—20).

Păcatul constă în nesocotirea legilor morale puse de Dumnezeu în om. Nesocotirea legilor morale aduce cu sine dezordine în ființa făptuitorului, destramă sănătatea lui morală și pricinuieste tulburări în mediul înconjurător în care trăiește. Ce sînt crimele, spoliațiunile, nedreptățile, delictele și nelegiuirile de tot felul

dacă nu efectul păcatului, sau păcatul însuși sub diferitele lui înfățișări? Din cauza păcatului, viața omului ia un alt drum decât cel orînduit de Creatorul, omul își terfelește propria sa demnitate și-și denigrează augusta sa valoare.

Ori, ființa umană a fost chemată să urce culmile perfecțiunii, nu să se prăbușească în abisul fărădelegilor. Ea a fost creată „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu” (Gen. 1, 26—27), ea este însuși „chipul și slava lui Dumnezeu” (I. Cor. 11, 7), capodopera Divinității, întrunind în sine elementele lumii materiale și spirituale. Religia creștină vede în om „*floarea creațiunii*”, ființa cea mai aleasă, înzestrată cu suflet creator, liber și nemuritor. Valoarea persoanei umane depășește toate valorile lumii.

Un predicator vorbea odată despre valoarea omului și despre poziția înaltă pe care i-a hărăzit-o Creatorul în lume. Pentru a fi cât mai plastic în redarea acestei idei, el aseamănă pe omul ieșit din mîinile lui Dumnezeu cu un bărbat în toată strălucirea tinerețelor sale mădulare, scăldat în lumina razelor de soare, stînd pe creasta unui munte, iar la picioarele lui lumea întinsă, zestrea lui, împărăția lui. De la început, așa a rînduit Dumnezeu ca omul să fie domn și stăpîn. Cu toate acestea, omul a pierdut hegemonia. Din pricina cui? Nici într-un caz din pricina lui Dumnezeu, care-i hărăzise un destin superb, ci din pricina relei întrebuițări a propriei sale libertăți morale. Păcatul, în începutul, ca și toate urmările și înfățișările lui, este fructul libertății morale, greșala neascultării, *călcarea legii*. „Oricine care făptuiește păcatul săvîrșește și călcarea legii: *păcatul este călcarea legii*” (I In. 3, 4). Păcatul este răzvrătire împotriva lui Dumnezeu și a ordinei preconizate de El. Este adevărat că referindu-ne la căderea protopărinților noștri, ispita spre păcat i-a venit omului dinafară, dar el avea posibilitatea să reziste ispitei, neexistînd nici o stringență, era vorba doar de ascultarea poruncii directe primite de la Dumnezeu, care, pentru neascultare, îi puna în perspectivă moartea. N-a rezistat, însă, din cauza trufiei care încolțise în sufletul său, dorind a fi independent, asemenea cu Dumnezeu. De aceea, pe drept cuvînt se spune: „începutul păcatului este trufia” (Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah, 10, 15).¹

În orice împrejurare, o faptă odată comisă aduce cu sine o serie de consecințe pe măsura naturii sau calității ei. Așa și în ca-

¹ O. Bucevschi: Păcatul strămoșesc, în volumul „Zece ani în slujba Bisericii și a Neamului”, Cluj 1934, p. 99.

zul păcatului strămoșesc. Neascultînd porunca divină, ființa umană a pierdut sfințenia și dreptatea originară, s-a frînt legătura dintre ea și Dumnezeu, harul divin a părăsit-o; s-a nimicit armonia între trup și suflet; s-a alterat (nu s-a desființat) chipul lui Dumnezeu în om: mintea s-a întunecat, inima s-a pervertit, voința a slăbit. Urmări cu privire la trup: necazuri, suferințe, moartea fizică. S-a modificat și starea externă a omului, deodată cu omul a căzut sub blestem întreaga natură. A fost scos din rai, i s-a limitat stăpînirea asupra animalelor și asupra naturii înconjurătoare.

Păcatul strămoșesc, contrabandă morală, produs bolnăvicios al libertății morale, are consecințe grave în lumea morală și fizică. Iată cum prezintă poetul Ovidiu aspectul lumii și al omului înainte de săvîrșirea păcatului și după comiterea lui. Înainte de săvîrșirea păcatului, în vîrsta de aur, omul

*„.....cinstea ce e drept și credința
Fără-ingrădire de legi, neștiind ce-i pedeapsa și frica
Gloatele nu tremurau, umilite, cu ruga la jude;
Paznicii fiind de prisos...
Spadele nu se aflau; iar popoarele-n dulce tihnire
Trai fără grijă duceau, neavînd trebuință de oaste”.*

După săvîrșirea păcatului, în vîrsta de aramă,
*„Fărădelegile-n șir năvăliră pe dată în veacul
Unui metal mai de rînd; adevărul, sfiala, credința
Tot de-atunci au fugit; locul lor a fost luat de necinste,
De viclenii și trădări, silnicii și reaua pornire
De-a stăpîni bogății.....
Fierul de-acum se ivi aducînd vătămare pe lume;
Aurul, care mai multă vătămare aduce ca fierul;
Iar pe urmele lor, pe-amîndoi mînuindu-i, războiul,
Care, în cruntele-i mîini, zăngănește și zguduie arme.
Omul trăiește din furt; nu e sigur de gazdă vreun oaspe,
Socrul de ginere chiar, iar între frați anevoie e pace.
Soțul soției îi pune gînd rău și bărbatului soața,
Vinete zemuri de-omag pregătite-s de maștera crudă,
Fiul-nainte de timp cercetează-a părintelui vîrstă,
Zace, călcată-n picioare, sfînta iubire de oameni;
Dintr-ale cerului ființi cea din urmă, fecioara Astreea
Pleacă lăsînd un pămînt înecat în vărsare de sînge”.*²

Consecințele acestea dezastruoase se răsfrîng nu numai asupra făptuitorilor și a celor din nemijlocita lor apropiere, ci se extind și pustiesc și viața urmașilor. „Au mîncat părinții aguridă și li s-au strepezit dinții copiilor” (Ezechil, 18, 2; Ieremia 31, 29). De

² Ovidiu: *Metamorfozele*, în rom. de Maria Valeria Petrescu, București, E.S.P.L.A., 1957, I, 8—150, p. 29—31.

la Adam încoace toți oamenii se zămislesc în păcat, toți moștenesc păcatul, toți suspină și se prăbușesc sub povara lui strivitoare și aducătoare de moarte. „Cine este curat de păcat, chiar și numai o zi de-ar fi viața lui pe pământ” (Iov, 14, 4). „Precum printr-un singur om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea și astfel moartea a străbătut în toți oamenii, prin aceea că toți au păcătuit” (Rom. 5, 12). „...Din neascultarea unui om toți s-au făcut păcătoși” (Rom. 5, 19).

Portretul omului păcătos, ca descendent al lui Adam, se oglindește concret în șirul neîntrerupt de fărădelegi, de care pomenește istoria. Ieșit de sub oblăduirea înțeleaptă a legilor divine, omul se inspiră din cugetul său plin de trufie și ascultă prompt de pornirile josnice ce desfigurează frumusețea chipului său. Iși clădește altar din propriul său trup, la care se închină ca la o zeitate. Pomelnicul celor care oficiază la acest sanctuar egolatu este lung și respingător. Pentru a ne da seama de spectacolul dezolant și degradant pe care-l prezintă omul robit păcatului, e destul să dăm la o parte draperia tricliniului lui Nero.

Evident că în această stare de decădere morală, viața obștească, peste tot, avea un aspect trist. Robirea omului de către om era la ordinea zilei. Milioane de oameni în slujba unuia sau câtorva. Spre ex. întreaga Eladă muncea exclusiv pentru Atena lui Pericle. Intinsul imperiu roman se credea singurul îndreptățit la viață, singurul îndreptățit la bunurile lumii, pentru ca o clasă restrânsă de patricieni să se înfrupte și să se dedea celor mai degradante orgii.

În perioada aceasta de decădere nu dispare, însă, orice urmă de dorire a unei vieți mai înalte. Nostalgia patriei pierdute prin păcat, conștiința devierii de la linia ascensiunii spre desăvârșire persistă încă în multe suflete omenești. În străfundurile tainice ale ființei umane licărește sentimentul că este din această lume, cu care a pactat pentru a se desfăta din deliciile ei, și totuși nu-i aparține. Se găsește în mijlocul ei, dar rămasă pe dinafară dintr-o ordine mai înaltă de existență.

Desigur că sentimentul acesta al antinomiei existențiale, care sfîșie dureros făptura umană, creează o stare de neliniște și de depresiune sufletească omului robit păcatului. E și firesc, pentru că nimeni nu prețuiește mai mult viața ca în pragul morții, nimeni nu prețuiește sănătatea mai adînc decît în boală și nimeni nu înțelege mai just sfînțenia decît în intuirea morală a păcatului. Așa

se explică faptul că în Vechiul Testament o bună parte a psalmilor și a învățăturilor profeților exprimă cîntarea acestei nostalgii după „Ierusalimul de sus”, pierdut și căutat cu atîta sete. Nostalgia patriei pierdute prin păcat le inspiră celor vechi ideea jertfelor omenеști, prin care cei de aici căutau să facă legătura cu cei de dincolo.

În situația aceasta, făptura umană se zbătea asemenea unei corăbii pe valuri, căreia i s-a rupt frîna. În depărtarea nebuloasă licărea o stea mică, ale cărei raze nu puteau fi percepute cu ochiul întunecat al omului păcătos. Pe fundalul sufletului său se proiectau, ca niște reminiscențe, frînturi de cunoștințe dintr-o veche tradiție păstrată din neam în neam, despre un zeu izbăvitor, un Hercule sau Prometeu, care, cu jertfa vieții sale, urma să elibereze pe om de hidra cu șapte capete, să răpească pentru om focul din cer, lumina.

Făgăduința acestui Răscumpărător este păstrată mai fidel și mai limpede în istoria poporului iudeu, unde profeții — ca instrumente ale voinței divine — dau expresie ideii mesianice și fac precizări în legătură cu plinirea ei, cu „plinirea vremii”. Prezicerile lor s-au adevărit întocmai, fiindcă cerul s-a milostivit, s-a deschis, întrupîndu-se „Impăciuitorul” (Geneză 49, 10) și cu el dreptatea (Isaia 45, 8).

Iisus ia trup omenesc pentru ca să mîntuiască pe toți păcătoșii, dîndu-și viața pentru răscumpărarea și iertarea lor. El este mijlocitor către Tatăl, jertfă de ispășire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi (I. In. 2, 2). „Unul este mijlocitorul între Dumnezeu și oameni (cel ce s-a făcut) om: Hristos Iisus, care s-a dat pe sine preț de răscumpărare pentru toți” (I. Tim. 2, 5—6).

Păcatul aduce neliniștea (Geneza 4, 9—11), Iisus aduce pacea; păcatul aduce mustrarea conștiinței, (Rom. 2, 9; Ps. 37, 3), Iisus aduce liniștea și lauda conștiinței; păcatul aduce bolile trupului (I. Cor. 11, 30), Iisus aduce sănătatea morală, sfințenia și fericirea sufletului; păcatul aduce moartea (Rom. 6, 23; I. Cor. 11, 30), iar Iisus Hristos aduce învierea, viața și nemurirea.

Puterea răscumpărătoare a Mîntuitorului se manifestă prin Sfintele Taine, împărtășind credincioșilor Harul. Prin Taina Botezului, credincioșii primesc darul înfierii, devin membri ai trupului „mistic” al Mîntuitorului, urmînd ca să colaboreze cu Harul și prin celelalte Sfinte Taine, în scopul prefacerii întregii lor vieți.

Iisus Hristos cere de la noi prefacerea întregii noastre vieți, prin „dezbrăcarea de omul cel vechi, care se strică prin poftetele amăgitoare ... și îmbrăcarea în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și în sfințenia adevărului” (Efes. 4, 22; Col. 3, 8—10).

Ce se întâmplă însă? După tinerețea câștigată prin har, ne întoarcem, cum spune Sf. Ioan Gură de Aur, la prihana de dinainte și ne pregătim noi înșine, prin păcate, bătrînețea de dinainte.³ Cum? Convertind mijloacele în scopuri și restrângînd viața la aspectul ei animalic. Se știe că instinctele, atît în viața animală, cît și în cea umană, îndeplinesc un rol fundamental. Ele sînt legi divine și au menirea de a funcționa în scopul conservării și dezvoltării vieții. În lumea animală, funcționarea instinctelor se face în mod ireproșabil. La om, însă, care este o ființă rațională și liberă, instinctele devin, adeseori, conștiente, omul are conștiința rostului lor, precum și posibilitatea de a asculta sau a respinge chemarea lor. Cum funcționarea instinctelor este împreunată cu anumite voluptăți, omul ia aceste voluptăți ca scop în sine, deși, în realitate, nu sînt decît mijloace de atracție pentru normala funcționare a instinctelor. În cazul acesta, cînd voluptatea se ia ca scop în sine, se ajunge la funcționarea pervertită a instinctelor, deci la păcat. Exemplificăm: îmbuibarea și beția sînt păcate pentru că sînt o pervertire a instinctului de hrană; desfrîmarea este un păcat pentru că este o pervertire a instinctului de reproducere; avariția este un păcat pentru că este o pervertire a instinctului de proprietate. Pentru a ilustra și mai bine ideea aceasta a funcționării pervertite a instinctelor, e destul să ne imaginăm că stomacul ar presupune că alimentele sînt pentru a fi păstrate de el și nu-i necesar să distribuie din ele și celorlalte mădule ale organismului. Aceasta ar fi o funcționare pervertită a lui. După cum funcționarea normală aduce sănătate, tot așa funcționarea pervertită aduce boală, tulburare generală. Deci, dacă păcatul este funcționarea pervertită a instinctelor spirituale și trupești ale omului, fiecare păcat este o tulburare mai mare sau mai mică a întregului echilibru psihofizic. Cine este stăpînit de patimi este sortit îmbătrînirii premature și prăbușirii iremediabile.

Aici este marea dramă a ființei umane, care în nesăbuitul ei dor de a-și permanentiza satisfacțiile vieții imediate, deviază de la

³ Cf. Gr. T. Marcu: *Antropologia Paulină*. Sibiu 1941, p. 319.

linia ce duce spre piscul de lumină al desăvârșirii, convertind mijloacele în scopuri. Ademenit de mirajul ipocrit al voluptății, care-i surîde și-l încântă cu deliciile momentului, omul o îmbrățișează și i se atașează, fără să bănuiască că de pe urma ei îi va veni pierzania. Un proverb spune că păcatul, la început, e dulce ca mierea, dar mai pe urmă e amar ca fierea și te ucide. Voluptatea e asemenea unei flori de mare, care-și răspîndește frunzele într-un chip superb, dar este extrem de veninoasă, încît peștele ce o atinge, în câteva clipe își pierde simțirea. Ca prin minune, frunzele puse în mișcare de apă, cuprind peștele și-l atrag spre sînul ucigaș al florii. La fel, se întîmplă și cu omul atras de floarea atît de seducătoare a voluptății în sine: îndată ce-o atinge este și înveninat, urmînd apoi procesul de destrămare și de nimicire a ființei sale. În pofida tuturor asigurărilor și făgăduințelor momentane, plăcerile, ridicate pînă la paroxism, atrag după ele dureri inevitabile. De altfel, corelația aceasta dintre plăcere și durere își are explicația în faptul că tensiunea în care sînt puși nervii în stările de plăcere aduce, în mod inevitabil, o slăbire, o epuizare a lor, care grăbește moartea.

Dacă se zisăm de la început pericolul pe care-l prezintă păcatul pentru ființa noastră umană, este ușor să-l zugrăvim. Mai tîrziu, însă, după ce s-a înstăpînit și a supt din seva ființei noastre, e mai greu și prăbușirea este iremediabilă. Păcatul este analog cu picăturile de ploaie sau cu fulgii de zăpadă, care adunîndu-se în cantități mari, prăpădesc și îneacă sufletul. L-am putea asemăna cu năruiturile din înălțimi: cînd pornesc, ușor pot fi oprite, dar mai tîrziu zdrobesc tot ce le iese în cale și cu greu pot fi stăvilite.

Din clipa în care am dat ascultare cîntecului de sirenă al voluptăților în sine, din care iau naștere patimile, sau păcatele, se începe împotriva noastră ofensiva de disoluție și de exterminare, fiindcă după cuvintele Sf. Iacob: „păcatul, odată săvîrșit, aduce moarte” (Iacob, 1, 15).

Despre ravagiile păcatului vorbesc psihiatrii celebrii și duhovnicii cu îndelungată experiență. Astfel, ei afirmă că păcatul subminează și slăbește puterea de judecată a omului, slăbește mai ales puterea voinței, ceea ce are ca urmare dezlănțuirea pasiunilor josnice. Sub influența nefastă a păcatului se destramă unitatea vieții sufletești, fiindcă păcatul produce desnădejde și lipsă

de încredere în puterile proprii, făcînd să alunece sufletul în stări psihopatrice.⁴

Păcatul poate duce la boli psihice, tocînd simțul moral pînă la totala abolire a acestuia. Un produs al păcatului este imbecilitatea morală (sau „moral insanity”), care constă în lipsa oricărei receptivități pentru valorificări morale. La cei atinși de insensibilitate morală se constată absența sentimentelor morale, care are ca urmare săvîrșirea celor mai mari bestialități și cruzimi.⁵

Concomitent cu urmările dezastruoase pe care le au păcatele pentru individ: dezechilibru mintal, dezgust, amărăciune, scîrbă, vid sufletească, tot felul de tulburări interne, le produc perturbări zguduitoare și păgubitoare în mersul normal al vieții obștești, fiindcă „într-o obște de robi ai păcatului, oamenii se nivelează în păcat”.⁶

Dacă acesta este păcatul: pervertirea firii omenești, călcarea rînduiei stabilite de Creatorul, noi nu-i putem nega existența, nici nu-i putem minimaliza gravitatea, cum fac tocmai aceia care trăiesc în cele mai mari păcate. Aceștia doresc în măsură îndoită fructul oprit. Veșnic vreau să mănînce din el și să dea și altora să mănînce, beau păcatul ca apa (Iov. 15, 16). În loc să umble pe căile adevărului și ale virtuții, se întorc cu mai multă plăcere, asemenea cîinilor, la vărsături și se tăvălesc, asemenea porcilor, în mocirlă (II Petru, 2, 22). Pentru creștinii conștienți de legămîntul făcut ca moșteni ai împărăției lui Dumnezeu, se impune categoric recunoașterea realității păcatului și deschiderea luptei pentru eliminarea lui din viața noastră.

Ce opunem asaltului pe care-l dă păcatul asupra noastră? Care-i leacul? Dacă păcatul începe prin iubirea exagerată a propriei noastre persoane, prin căutarea plăcerii în sine, e de la sine înțeles că trebuie să deprindem rațiunea a considera voluptatea ce însoțește funcționarea instinctelor nu ca scop în sine, ci ca mijloc auxiliar în buna lor funcționare, așa cum a rînduit Făcătorul a toate. E necesar să facem educația voinței, deprinzînd-o și determinînd-o să se opună perseverent impulsurilor ce stau la origine și dezlănțuirea voluptăților în sine. Dar pentru ca să îndrumăm voința pe drumul biruinței asupra păcatului, e necesar să

⁴ N. Balcă: Aspectul patologic al persoanei umane și pastorația, în Studii Teologice, nr. 7—8/1955, p. 500.

⁵ Dr. R. v. Krafft-Ebing: Lehrbuch der Psychiatrie, Stuttgart, 1890, p. 715.

⁶ N. Mladin: Tinerețe și înviere, Sibiu 1944, p. 21.

facem apel la iubire. Prin iubirea plăcerii în sine ne robim păcatului, prin iubirea lui Dumnezeu ne eliberăm de el. Prin iubirea plăcerii de dragul ei ne dușmănim și provocăm dihoniiile dintre noi, prin iubirea lui Dumnezeu — ce-o arătăm împlinind cerințele legii morale — ne apropiem unii de alții și devenim ctitori de viață frumoasă. Există o singură lege prin care creștinul se poate mântui: *este legea lui Dumnezeu*. Această lege a găsit expresia desăvârșită în Iisus Hristos, „modelul suprem, modelul concret al omului după destinul ce i l-a înscris Dumnezeu în fire”. De aceea în fiecare creștin trebuie să prindă Hristos chip, spre a-l purifica de turbureala păcatului și a-i redă curățenia naturii de la izvor. Numai prin comuniunea reală, comuniunea tainică prin legătura în dragoste și rugă cu Iisus Hristos, năvălesc în noi puterile harului, sub acțiunea căruia ne purificăm și înflorim din lumea de mîl și întunerice a păcatului spre zările de lumină și fericire ale cerului”⁷. El ne hrănește cu apa vie zămislitoare de viață (In. X, 1), ne așează în comunitatea de iubire a Părintelui din ceruri, care ne-a făcut pe toți frați și surori. Ținta noastră să fie a deveni mădulare vii ale împărăției celei noi „în care lupta tuturor împotriva tuturor să se prefacă în iubirea tuturor față de toți”.⁸ În felul acesta vom împlini chemarea paulină care spune: „După cum odinioară v-ați făcut mădularele voastre roabe ale necurăției și fărâdelegii, așa acum să vă faceți mădularele voastre roabe neprihănirii, ca să ajungeți *sfîntirea voastră*” (Rom. 6, 19).

Preot. Prof. ION BUNEA
Seminarul Teologic, Cluj

⁷ N. Mladin: Op. cit. p. 21.

⁸ E. Fiedler: Omul cel nou. In rom. de Părintele Nicolae. Cluj 1941, p. 20.

CUVINTELE MAICII DOMNULUI ȘI CUPRINSUL LOR MARIOLOGIC

În Sfînta Scriptură avem puține cuvinte rostite chiar de gura Maicii Domnului. În cele mai multe texte mariane pe care le avem în Noul Testament prezența Mariei este abia semnalată. De cele mai multe ori ea nu vorbește, chipul ei este lăsat în umbră. Sfinții Evangheliști sînt foarte rezervați în a ne da detalii asupra activității și vieții Sfintei Fecioare și prea puțin insistă în a ne face cunoscute cuvintele, faptele și demnitatea ei de mamă a lui Dumnezeu.

Vorbînd despre cuvintele Maicii Domnului, ar trebui să semnalăm atît cuvintele rostite de ea, dar nescrise, și care s-au pierdut, cît mai ales cuvintele care s-au scris și care s-au păstrat în Sfintele Evanghelii. Aceste cuvinte, în măsura în care ne oferă posibilitatea de a cunoaște din ele învățătura Bisericii noastre ortodoxe despre Maica Domnului, se cuvine a fi cunoscute.

Maica Domnului, așa cum ne este prezentată în însemnările scurte pe care le avem despre ea, atît în Sfînta Scriptură cît și la Sfinții Părinți, a fost o femeie care a trăit o viață atît de simplă, atît de normală și atît de comună, încît n-a atras atențiunea nimănui asupra ei: a fost o viață ascunsă, în sensul cel mai adevărat al cuvîntului: Mama lui Dumnezeu trăia ca și toate celelalte femei. Viața ei de adîncă intimitate cu Dumnezeu o făcea să nu țină seama de faptele și întîmplările zilnice. Vorba ei a trebuit să fie puțină, mărginindu-se la ceea ce era strict necesar. Cuvintele ei au trebuit să fie pline de seriozitate și concentrare profundă.

Sf. Epifaniu (320—404), zugrăvind icoana Maicii Domnului, scria: „A fost în toate faptele ei plină de onestitate și de gravitate, vorbea puțin și numai atunci cînd era necesar; era gata întot-

deauna să asculte și era foarte afabilă... folosea cu oamenii o fermecătoare libertate în cuvînt... fără turburări și mai ales fără mînie”.¹ Sf. Ioan Damaschinul, vorbind despre Maica Domnului, zicea că ea ignora chiar și acele lucruri mărunte, care se petreceau dinaintea porții ei.² Sf. Ambrozie nu avea cuvinte potrivite pentru a lăuda îndeletnicirile Maicii Domnului: postul, rugăciunea, tăcerea impunătoare și singurătatea. El lăuda smerenia fecioarei care nu-și părăsea casa și niciodată nu pleca la biserică fără a fi însoțită de o persoană din casă. Laudă pe Maica Domnului că înconjura convorbirile cu alte femei și se purta cu mare grijă.

Totuși, viața Maicii Domnului a fost destul de lungă pentru a putea fi bogată și în cuvinte și în fapte. Cuvintele ei — cele pierdute — am putea să le reconstituim fără a-i scădea demnitatea și fără a denatura adevărul. În multe împrejurări ale vieții sale, Maica Domnului a trebuit să vorbească așa cum și noi, în împrejurări similare, sîntem obișnuiți a vorbi. În afară de aceasta, au fost momente în viața Maicii Domnului, în care ea a trebuit să rostească cuvinte care au fost numai ale ei: Convorbirile cu dreptul Iosif, întreținerea ei cu pruncul Iisus sau chiar convorbirile cu Sf. Apostoli. Cine ar putea cerceta acel timp de sfîntă convorbire în mijlocul familiei și cine ar fi în stare să repete cuvintele pe care le-a rostit ea atunci? Deși nu le cunoaștem, putem totuși să le înțelegem semnificația și cuprinsul.

Și în viața Maicii Domnului ca și în viața tuturor mamelor, au trebuit să fie două momente mai de seamă în care a fost necesar ca ea să vorbească. Cuvintele acelea au fost numai ale ei, cuvinte inedite, dar pline de o delicată armonie: în ceasul celei mai depline fericiri, la nașterea Fiului său iubit și în clipele celei mai crîncene dureri, în ceasul patimilor Lui. În fața vieții ca și în fața morții, Maica Domnului a vorbit. Cu primul scîncet de copil, Iisus a fost tot al ei. Ea l-a hrănit și numai ea. El avea lipsă de laptele ei, de gingășia ei, de căldura inimii ei de mamă. Au fost acelea clipe de supremă fericire, clipe pe care numai mamele le trăiesc și le simt. Bucurii care nu pot fi tălmăcite în cuvinte. În acele momente și Maria a rostit cuvinte, care sînt scumpe tuturor mamelor, mai ales atunci, cînd ochii mamei s-au oprit asupra copilului topindu-se într-o adîncă mare de iubire. Și Maria a trebuit să cînte

¹ *Nichifor Calist*, Ist. Bis., XXIII, în Migne P. G., vol. 145, col. 815.

² *Omilia la Adormirea Maicii Domnului*, în Migne, P. G., vol. 96, col. 709.

un cântec de leagăn, pentru a-și împăca copilașul și pentru a-l face să doarmă. Ce altă femeie mai mult decît ea a putut ca-n legănarea dulce a fiului să-și cînte toate năzuințele și bucuriile, care i-au luminat și înfrumusețat sufletul?

Cu cîntecul ei de leagăn, Maria inițiază poezia și muzica creștină. Nu avem cîntecele de leagăn ale Maicii Domnului în care să ni se fi păstrat chiar cuvintele ei, dar sînt multe asemenea cîntece, care îmbogățesc vechea noastră literatură creștină și-n care unii Sf. Părinți, cum este Efrem Sirul³ și alți mulți scriitori bisericești și profani, au încercat în versurile lor să redea cît mai potrivit gîndurile și bucuriile, care au stăpînit inima ei de mamă în clipele cînd își legăna copilașul. Nu cunoaștem cuprinsul acestor cîntece, nici tainele pe care le va fi cîntat atunci Maria. Ele sînt pierdute pentru noi, deși, dacă le-am cunoaște, ele ar constitui cartea de aur a laudelor Maicii Domnului. În țara Mariei, o mamă din zilele noastre astfel îi cîntă copilașului, legănîndu-l: „Porumbel alb, zboară, zboară peste căpșorul copilașului meu. Ochii tăi să se oprească asupra ochilor lui care vor să adoarmă. Nevinovăția lui e la fel cu a ta, zboară, închide-i ochii și el va adormi. Porumbel frumos, de ce fugi cu repede zbor? Nu e frumos copilașul meu? E oare glasul meu care te înspăimîntă? Glasul mamei e ca o dulce rugăciune. Vino, vino și el va adormi”⁴. Un asemenea cîntec de leagăn a trebuit să cînte și Maria, mama lui Iisus.

Al doilea moment important, pe care l-a trăit intens Maica Domnului, a fost momentul răstignirii Fiului său. Trădarea ucenicului, Getsimani, nedreptatea judecătorilor, urletele mulțimii înfuriate, biciuirea încununarea cu spini, cuiele, pironirea pe lemnul crucii, toate au contribuit la durerea Maicii Domnului. Și atunci cînd Maria și-a strîns în brațele ei sfinte Fiul plin de răni și de sînge, ea a trebuit să vorbească. La popoarele din Orient încă din timpurile vechi, unul dintre riturile funebrele cu ocazia morții cuiva este un cîntec de jale, o tînguire duioasă după cel dispărut, o elegie în care prin lacrimi și plîns se ușurează și inima și mintea

³ Cf. S. Efrem Siro, *Inni alla Vergine*, Roma, 1925. Sf. Efrem a trăit într-o țară și a vorbit o limbă foarte apropiată de limba Mariei. Nu numai că i-a cîntat demnitatea vestindu-i darurile mari primite printr-o serie de imnuri, ci a căutat să-i pătrundă și inima ca să-și culeagă gîndurile și cuvintele. Putem spune că el a reușit mai bine decît oricare altul. El a folosit pentru imnurile lui motivele muzicale ale cîntecelor de leagăn din țara sa, reconstituind astfel ceea ce glasul acela curat al Mariei îi cînta lui Iisus ca să-l adoarmă.

⁴ Cîntecul a fost cules și publicat de Mons. E. Le Camus în vol. „Les enfants de Nazaret”, Paris, 1900, p. 40—41.

celor rămași în viață. O asemenea elegie va fi cântat și Maica Domnului plîngîndu-și Fiul. De-a lungul căii crucii, stropită cu sînge, Iisus, cu crucea grea pe umeri, întîlni un grup de femei din Ierusalim, care, din milă pentru El, „își băteau pieptul și se tînguiau” (Luca 23, 27—33). Alături de aceste femei, care plîngeau, va fi fost de bună seamă și Maria, mama lui Iisus, care îl însoțește pînă sus pe munte și stă la picioarele crucii (Ioan 19, 25). Putem spune că dintre toate tînguirile nici una n-a putut fi atît de duioasă și sfîșietoare ca aceea a Maicii Domnului. Cine ar putea să descrie în cuvinte omenești tragedia inimii ei de mamă și durerea cu care-și plîngea pierderea Fiului ei nevinovat. Sf. Efrem Sirul, și de data aceasta, a încercat să citească în inima Fecioarei și să prindă sensul tînguirii ei sub lemnul crucii.⁵ Nu cunoaștem nici cuprinsul acelor elegii, cu care Maica Domnului își va fi plîns Fiul, dar cunoaștem adîncimea durerii, pe care trebuia s-o exprime prin cuvinte.

Aceasta e tot ce știm despre cuvintele pierdute ale Maicii Domnului. Alături de aceste cuvinte pierdute, pe care nu le avem și nu le cunoaștem, putem culege din cărțile Noului Testament cuvintele rostite care nu s-au pierdut. Acestea sînt în total cinci fraze scurte și un imn, o cîntare: „Mărește suflete al meu pe Domnul”, Sînt puține aceste cuvinte, dar au o calitate evidentă pentru cel care cunoaște ritmul și simte pulsul vieții care se desprinde din Sf. Evanghelii: ele te transpun cu multă fidelitate în atmosfera, în cadrul căreia a trăit, s-a rugat și a lucrat Maica Sfîntă. Ele au acea expresivitate și autenticitate, care nu pot să izvorască decît dintr-o cunoaștere profundă a vieții Maicii Domnului. Le sîntem recunoscători pentru aceste cuvinte la doi dintre cei patru istorici ai lui Iisus, Sfîntului Luca, doctorul antiohian și credincios ucenic al Sfîntului Pavel și Sf. Apostol Ioan istoricul și teologul, poetul iubirii Fiului lui Dumnezeu.⁶

⁵ F. M. Willam, *Vita di Maria Madre di Gesu*, Brescia, 1937, p. 324—5.

⁶ Un foarte documentat și ales studiu asupra cuvintelor Maicii Domnului ne este prezentat în cartea profesorului de limba greacă neotestamentară, Salvatore Garofalo de la Ateneul Pont. de „Propaganda Fide”, din Roma: „Le parole di Maria”, Torino-Roma, 1943, p. 204, în care fiecare cuvînt al Fecioarei este așezat în mediul lui, îi este analizat înțelesul și pe baza unei minuțioase filologii îi este evidențiat adevărul adînc pe care-l cuprinde în lumina Sfintelor Scripturi și a Sfinților Părinți. Recitirea cărții ilustrului profesor mi-a oferit prilejul să-mi revizuiesc notițele și însemnările luate de la cursurile savante pe care le ținea, de care de altfel mă și folosesc în articolul de față.

În Nazaret (Luca 1, 26—38), cînd îngerul Gavriil îi face cunoscut Mariei că va fi mama lui Dumnezeu, ea îi răspunde: „*Cum va fi aceasta de vreme ce eu nu cunosc bărbat?*” Și apoi: „*Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău*”.

Intr-un sat din munții Iudeei, răspunzînd la laudele îndreptate ei de rudenia sa Elisabeta, preamărește printr-o minunată cîntare puterea și bunătatea lui Dumnezeu, care a făcut cu ea lucruri mari (Lc. 1, 46—55).

În templul din Ierusalim, cînd Iosif și Maria au pierdut pe Iisus pruncul, după ce l-au regăsit, i-a zis lui: „*Fiule, pentru ce ne-ai făcut atîta supărare? Iată tatăl tău și cu mine îngrijorați te căutam*” (Lc. 2, 48).

În Cana Galileii, la nuntă, Maria zise Fiului: „*Nu mai au vin*” și slujitorilor le zice: „*Faceți ceea ce (Iisus) vă va spune*” (In. 2, 3—5).

Ajunși la punctul acesta, poate ar fi cazul să ne punem și noi întrebarea referitor la o problemă care s-a pus mult în decursul timpurilor și care se pune și azi de către credincioși: Din care motiv Sfinții Evangheliști, care au vorbit uneori mult în Sf. Evanghelii despre persoane și lucruri de mai puțină vrednicie și cinste, nu ne-au lăsat nici măcar o sumară viață a Maicii Domnului?

Răspunsurile care s-au dat sînt multe, dar nici unul nu satisface dorința de a pătrunde taina. Era necesar ca toată Scriptura să aibă un singur scop: dovedirea dumnezeirii lui Iisus Hristos și manifestarea puterii Lui divine. El era Mesia cel făgăduit prin prooroci, în El s-au împlinit toate profețiile Vechiului Testament, asupra Lui trebuiau să fie ațintite toate privirile. Economia tainei răscumpărării pretindea ca în prima cateheză apostolică să se insiste asupra activității publice a lui Iisus, asupra patimilor și asupra slavei Sale. Poate a fost și dorința Mîntuitorului, ca Maria să fie lăsată în umbră, necunoscută, neștiută, întocmai ca și El, Fiul lui Dumnezeu, care s-a smerit pe Sine luînd formă de „rob”, trăind 30 de ani neștiut și necunoscut de nimeni, dar prin smerenie a fost proslăvit de Tatăl. Tot așa și ea, mama Lui, trebuia să pășească pe calea smereniei pentru a putea fi înălțată mai presus decît heruvimii și mai cinstită decît serafimii. „Smerenia Mariei — zice un mare cinstitor al Maicii Domnului — era atît de adîncă încît ea n-a avut pe pămînt o dorință mai mare și mai necurmată decît aceea de a se tăinui nu numai față de ea, ci și față de oricare altă creatură, pentru a nu fi cunoscută decît de Dum-

nezeu. Dumnezeu, pentru a-i împlini cererea, o smeri ascunzînd-o de dinaintea oamenilor... sau dacă îi dezvăluia vreo calitate, erau cu desăvîrşire mai mari şi mai numeroase acelea pe care le ţinea ascunse”⁷.

Mîntuitorul însuşi nu vorbeşte nici măcar o singură dată despre Maică-Sa şi nu are nici măcar cel mai mic şi neînsemnat cuvînt referitor la persoana ei. În Evanghelia Sf. Luca, avem răspunsul dat de Iisus Maicii Sale, după aflarea Lui în templu la vîrsta de 12 ani: „Au nu ştiaţi că întru cele ce sînt ale Tatălui Meu mi se cade să fiu?” Un răspuns similar îl dă Mamei Sale la nunta din Cana Galileii: „Ce-mi este mie şi ție, femeie, încă n-a sosit ceasul Meu” (In. 2, 5). În ceasul morţii o încredinţează ucenicului iubit: „Iată Mama ta”.

Poate chiar Sfîntul Duh să nu le fi conces Sfînţilor Evanghelişti înţelegerea deplină a demnităţii pe care urma s-o aibă Maria ca Mama lui Iisus. Nu înţelegeau cum Sfînta Fecioară, născînd pe Hristos, s-ar fi învrednicit de atîta cinste, încît ar trebui să ocupe în scrierile lor un loc ales alături de Fiul ei. Această lipsă de înţelegere deplină a tainei întrupării dintr-o Fecioară, ca şi a maternităţii divine, se desprinde în mod vădit din Sf. Scriptură chiar şi referitor la Maria şi la dreptul Iosif. Sf. Luca, după cuvintele rostite de Iisus Mamei Sale, la regăsirea în templu face o observaţie foarte potrivită, cînd zice: „Dar ei (Iosif şi Maria) n-au înţeles cuvîntul care l-a spus lor” (Lc. 2, 50). Dacă Maria, care a fost conştie de originea divină a Fiului Său, trebuia să primească din cînd în cînd după trebuinţele misiunii sale de mamă a lui Iisus, lumini asupra planului de actualizare a răscumpărării, un augment (creştere) în har şi iubire, cu atît mai mult trebuiau să primească asemenea lumini Evangheliştii, pentru a cunoaşte manifestarea acestor taine.

Credem că şi intenţia manifestată de Sf. Duh a fost ca să se păstreze tăcere în jurul acestei făpturi, care, aşa cum scrie Sf. Grigorie Palama, este hotarul lumii create şi a lumii necreate⁸, prin legătura care s-a creat prin naşterea Mîntuitorului.

Sau, poate, considerînd starea femeii în acel timp, Sf. Evanghelişti au socotit că opera lor evanghelică nu va putea fi înţeleasă mai pe deplin atît în structura şi cuprinsul ei cît şi în uni-

⁷ L. Grignion de Montfort, *Trattato de la vera devozione a Maria Vergine*, Roma, 1942, n. 2—3.

⁸ Hom. XXXVII, în *Deiparam. Dorm.*, P. G., 151, col. 476.

tatea ei, prin îmbogățirea cadrului evanghelic cu faptele și viața unei femei, fie ea chiar mama învățătorului lor. De altfel, „Evangheliile nu istorisesc — din viața Mariei — decât ceea ce vine în strînsă legătură cu minunile lui Iisus, mărturisind totuși că: „Mai sînt multe alte lucruri pe care le-a făcut Iisus care nu s-au scris” (In. 21, 25). Și între acestea „multe” este desigur și această legătură dintre mamă și fiu, amintită rar în vremea celor 3 ani, dar totdeauna duios și cu bogate învățături”.⁹

Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că Sf. Evanghelist Luca, în cursul istorisirii sale relativ scurte, notează că Maria purta în inima ei tot ceea ce auzea sau se întîmpla cu pruncul Iisus. Prima oară, Sf. Luca notează acest lucru după vizita păstorilor la Vifleem: „*Ci Maria păstra toate aceste lucruri și le cumpănea în inima ei*” (Lc. 2, 19), și a doua oară la sfîrșitul istorisirii sale în legătură cu copilăria lui Iisus: „*Dar mama lui purta în inima ei toate aceste lucruri și cuvinte*” (Lc. 2, 51). Este un indiciu evident acesta, că mai mult decât cuvîntul rostit și decât scrișul, Maica Domnului prefera tăcerea. Va fi fost desigur și voința ei de a nu se face pomenirea cuvintelor și faptelor sale decât acolo unde prezența sau cuvîntul ei erau necesare pentru manifestarea dumnezeirii lui Iisus sau pentru înțelegerea unei taine. Maica Domnului are o parte hotărîtoare la începutul vieții publice a lui Iisus, provocînd prima manifestare glorioasă a atotputerniciei Lui: „Astfel — încheie Sf. Evanghelist Ioan, istorisirea minunii din Cana Galileii — a făcut Iisus începutul minunilor Sale în Cana Galileii, dînd pe față mărirea Sa; și ucenicii săi au crezut într-însul” (Lc. 2, 11).

Este limpede, deci, — din cele expuse pînă acum, că din cărțile N. T. știm foarte puțin referitor la faptele și viața Sf. Fecioare Maria. Aceste cuvinte, deși puține, cuprind totuși întreaga învățătură a Bisericii noastre ortodoxe despre Maica Domnului. Avem, în forma aceasta, temeinicită învățătura mariologică chiar pe cuvintele ei.

Trei sînt învățăturile pe care le leagă Biserica noastră ortodoxă de numele Sfintei Fecioare Maria: *aeipartenia* sau pururea-fecioria, *theotochia* sau nașterea lui Dumnezeu și *hiperdulia* sau cinstirea ei mai presus decât toți sfinții îngeri.

⁹ Cf. N. Mladin, *Bucură-te Mireasă, Pururea Fecioară*, Sibiu, 1945, p. 33.

Sub *aeipartenia* Maicii Domnului înțelegem integritatea sufletească și trupească a Sfintei Fecioare Maria, nu numai în timpul zămislirii active a lui Hristos, ci și în momentul nașterii și după naștere, fiindcă Maria, ca Mamă a lui Hristos, n-a avut nici o legătură trupească cu vreun bărbat și nici alți fii n-a avut. Maria a fost într-o curățenie trupească și sufletească desăvârșită, strălucind prin fecioria ei înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere.

La cuvintele îngerului Gavriil, fața deosebit de frumoasă a Fecioarei se întunecă, nu pentru că înaintea ochilor ei s-ar fi prezentat înfățișarea unei ființe omenești care o neliniștea, nici teama că ar putea să fie o arătare a puterii întunericului, ci pentru că nu putea cuprinde pe deplin înțelesul înalt al cuvintelor asupra naturii, demnității și misiunii Fiului care urma să se nască din ea.¹⁰ Sf. Luca ne previne când zice: „La cuvintele acestea se tulbură și se întreabă întru sine zicînd: „Ce fel de închinăciune poate fi aceasta?” (Lc. 1, 29). Smerenia Mariei s-a cutremurat oarecum când a auzit că ea este salutăată cu cuvinte care nu se cuveneau decît unei ființe împodobite cu cele mai înalte daruri ale lui Dumnezeu, fiind chemată la o atît de înaltă demnitate și lucrare, la care n-au fost învredniciți a fi chemați nici îngerii din ceruri.

În momentul Bunei Vestiri Maria era, după cum zice Evanghelia, „o Fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David” (Lc. 1, 27). Sf. Luca elimină orice îndoială care s-ar fi putut ivi în legătură cu fecioria Maicii Domnului, numind-o „fecioară”. Îndoiala Maicii Domnului apare din răspunsul pe care ea îl dă îngerului: „Ce va fi aceasta de vreme ce nu cunosc bărbat?” (Lc. 1, 34). Cuvintele „Nu cunosc bărbat”, „cunoașterea” este un prea cunoscut eufemism biblic pentru a indica legăturile conjugale în raport cu procreația. Timpul prezent „nu cunosc” nu numai că poate, ci trebuie să includă atît sensul de viitor cît și pe cel de trecut: „N-am cunoscut”, nu cunosc și nu voi cunoaște om”, adică n-am avut pînă acum raporturi conjugale, nu am și nu intenționez să am nici în viitor. Din răspunsul hotărît al Mariei, apare pe deplin justificată părerea vechilor Părinți ai Bisericii, precum și a vechilor scriitori de mai târziu, care văd în aceste cuvinte manifestarea hotărîrii sale ferme prin făgăduința făcută lui Dumnezeu, de a păstra fecioria, chiar și în căsătorie, de a fi pururea Fecioară. Pe aria uscată a lumii de atunci, Maria a fost ca

¹⁰ Salvatore Orfalo, op. cit., p. 45.

și lîna lui Ghedeon, lînă curată udată de roua cerului (Jud. 6, 37—40).

Îngerul Gavriil dă deplină satisfacție la întrebarea Mariei și cu o deosebită eleganță, folosind un limbaj ales, caracteristic cărților sfinte, descopere Fecioarei modul în care se va realiza această făgăduință: „Duhul Sfînt se va pogorî peste tine și puterea celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceea și sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema” (Lc. 1, 35). După ce îngerul a dat Mariei explicațiile necesare, întărind cu cuvintele sale vestea minunii pe care Dumnezeu a săvîrșit-o cu Elisabeta, glasul cerului tace. Și cerul și pămîntul au așteptat răspunsul Mariei. Era timpul ca solul ceresc să se întoarcă la Dumnezeu și Maria răspunde rostind cel de al doilea cuvînt: „*Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău*” (Lc. 1, 38). Cuvîntul al doilea al Mariei a fost un cuvînt de recunoaștere a stării ei de roabă smerită și de conformare totală cu voința lui Dumnezeu.

În felul acesta Sfînta Fecioară, ca reprezentantă a întregului neam omenesc, își dă consimțămîntul la întruparea Fiului lui Dumnezeu, cooperînd astfel la răscumpărarea săvîrșită de El. În clipa aceea ea a zămislit pe Dumnezeul cel mai înainte de veci, mai presus de legile firii, nu silită, ci liberă și cu deplină cunoaștere.

Theotochia Maicii Domnului este un alt adevăr al credinței noastre, adevăr confirmat de cuvintele îngerului, prin care înțelegem că Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu și trebuie cinstită ca atare. Cuvîntul „Theotocos” exprimă deodată nu numai unitatea persoanei lui Iisus Hristos, ci și distincția reală a celor două naturi: natura divină și natura umană. În sensul acesta credem că Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu. Cuvîntul îngerului întărește pe deplin conceptul maternității divine a Maicii Domnului: Ea l-a conceput pe Dumnezeu în sînul său, ea l-a zămislit din substanța trupului său și l-a născut.

Cuvintele pe care le-a spus Maica Domnului, Fiului său, cînd îl regăsește în templu, servesc în economia Providenței divine să ne facă să cunoaștem legătura adîncă care lega pe Maria de Fiul ei; ea s-a manifestat atunci ca o mamă. A fost mamă cînd a vorbit: Fiule! În numele acestei maternități și în virtutea autorității pe care o deținea în calitate de mamă, Maria îl întreabă: „De ce ne-ai făcut aceasta? Ar fi trebuit să fie ascultate aceste cuvinte chiar de pe buzele ei, pentru a putea înțelege din tonul cu care au fost rostite, grija unei adevărate mame pentru soarta fiului ei.

Tot în calitatea de mamă intervine Maria la nunta din Cana Galileii, cu rugăminte pe lângă Fiul ei: „Vin nu au” (In. 2, 3). În urma intervenției ei, Iisus săvârșește cea dintâi minune în ordinea naturii. Cuvintele prin care poruncește slujitorilor: „Faceți ce vi se va spune”, sînt primele cuvinte rostite de Maria, oamenilor, pentru Fiul său. Sînt semnificative aceste cuvinte întrucît ele constituie o invitație adresată oamenilor, tuturor oamenilor, ca Iisus să fie ascultat și urmat. De atunci misiunea Mariei, în calitatea ei de mamă a lui Iisus, este și aceea de a fi mama noastră, călăuzitoare și îndrumătoare a vieții noastre sufletești. Maica Domnului vorbește tuturor credincioșilor și acum, ca și slujitorilor din Cana Galileii, ca o sfătuitoare și îndrumătoare. Fericiți sînt toți aceia dintre creștini care — ca și slujitorii — vor răspunde fără șovăire cuvintelor ei. Nu putem vedea în aceste cuvinte ale Mariei misiunea ei de mijlocitoare așa cum vor s-o vadă teologii romano-catolici, în sensul că: toate darurile Tatălui ceresc și ale Fiului Său întrupat s-ar revărsa asupra oamenilor numai prin mijlocirea ei.

Dintre toate cuvintele pe care le avem de la Maica Domnului, cele mai frumoase și mai simțite sînt acelea care compun cîntarea: „Mărește sufletul meu pre Domnul”, care formează de altfel și singura ei rugăciune și singura ei manifestare, în formă literară, printr-un imn de o valoare neîntrecută, a sentimentelor și gîndurilor de care era stăpînită atunci, mai ales că niciodată vreo faptură omenească nu s-a învrednicit de o atît de înaltă misiune ca aceea care i-a fost încredințată ei.

Cîntarea aceasta este expresia celei mai desăvîrșite smerenii și recunoștințe față de Dumnezeu. Într-o formă poetică aleasă, preamărește puterea lui Dumnezeu, care a înfăptuit în ea lucruri mari și minunate. Realitatea cea nouă a prezenței lui Dumnezeu printre oameni se observă în versurile pline de bucurie ale acestei cîntări, prin ritmul care înlănțuie gîndirea, prin sugestiva evocare a trecutului plin de evenimente grandioase și prin înălțimea și curățenia sentimentelor pe care le exprimă, reprezentînd într-o formă poetică desăvîrșită caracterul epocii mesianice care începea. Maria strînge în glasul ei credința și speranța vechilor generații, făcîndu-le să devină certitudine. Dacă observăm mai atent și comparăm cîntarea „Mărește...” cu Psalmii, vom găsi multă asemănare. Laudele și rugăciunile cuprinse în Psalmi au constituit totdeauna și pentru toate sufletele cuprinse de adevărata cucernicie, nutremîntul sufletesc cel mai bogat. Și pentru Maria a

trebuit să fie la fel, mai ales că și atunci, ca și acum, psalmii au constituit și constituie rugăciuni oficiale ale Bisericii.

Printre alte cîntări vechi, desigur Maica Domnului a meditat cu o deosebită plăcere cîntecul pe care Ana, mama lui Samuil, îl cînta Domnului ca mulțumită pentru darul fecundității, care i-a fost dat după multă așteptare și multe lacrimi. Cîntarea aceasta este atît de mișcătoare și de sugestivă. În ea se preamărește puterea și mila lui Dumnezeu și se arată preferința Lui pentru cei smeriți și totodată cu slăvirea viitorului Mesia se vădește și asprimea Lui pentru cei trufași.

În timpul călătoriei pe cîmpia lui Esdreton, prin munții Samariei și ținutul Iudeii, s-au succedat în ochii Mariei locuri vestite în istoria poporului său, ale căror nume reînviau amintirea în-tîmplărilor din trecut, cu intervențiile dumnezești care au însemnat drumul lui Israil și al omenirii spre Fiul lui Dumnezeu, spre Mesia.¹¹

Cîntarea „Mărește...”, deși este rodul unei îndelungate meditații, este cu toate acestea o elaborare spontană; nu este o rafinată compoziție a unui versificator de meserie, ci cuprinde urme de inspirație din vechile cărți sacre ale poporului lui Israil. Aproape în fiecare vers al Mariei se pot găsi textele paralele din Biblie, în proză sau în versuri, cunoscute sau mai puțin cunoscute. Sfînta Fecioară dovedește prin aceasta o cunoaștere adîncă și deplină a literaturii religioase a poporului său.¹²

Este caracteristică, de altfel, la semiți capacitatea de a improviza cîntece în împrejurări diferite. Sentimentul de bucurie, de laudă, ori de recunoștință își găsește expresia naturală într-un imn spontan. Poezia ebraică nu cunoaște legi atît de severe care să slăbească sau să stingă inspirația. Paralelismul membrilor constituie legea fundamentală a prozodiei ebraice, care constă într-o simetrie a ideilor: ideea dintr-o propoziție sau sentință ori stih, se continuă în al doilea stih al versului, fie repetîndu-se (cu alte cuvinte) și avem paralelismul sinonim, fie confirmîndu-se printr-o antiteză, fie amplificîndu-se ori dezvoltîndu-se sau motivîndu-se prin cuvinte potrivite. Regula fundamentală este să-ți cîntărești ideile între cele două membre ale versului. Femeile au dovedit, în această direcție, că sînt înzestrate cu alese aptitudini (cîntarea Anei, a Deborei și a Iuditei).

¹¹ Idem, ibidem, p. 85.

¹² Idem, Ibidem, p. 82.

Autorii bine-cunoscători ai vieții sufletești învață — și faptele confirmă spusa lor — că atunci când sufletul atinge anumite înălțimi de trăire lăuntrică, sentimentele și gândurile nu pot fi exprimate decît în poezie. Acest fapt îl confirmă și Sf. Pavel, care vorbește despre cîntece și imnuri pe care trebuiau să le cînte creștinii nu numai repetînd Psalmii și imnurile cunoscute, ci chiar lăsîndu-se în voia Sf. Duh, spre a compune noi cîntări (I Cor. 14, 15; Efes. 5, 18; Colos. 3, 16). Probabil Sf. Fecioară să fi compus acest cîntec ceva mai înainte, poate chiar după plecarea îngerului Gavriil și să-l fi repetat adeseori în Nazaret, mai întîi și apoi nu știu pentru a cîta oară în casa lui Zaharia, cîtec pe care apoi Sf. Luca l-a cules de pe buzele Maicii Sfinte ca pe o relictă prețioasă de poezie.

Pentru o mai bună înțelegere, am împărțit cîntarea aceasta în două părți: prima parte (v. 46—49) cuprinde lauda adusă lui Dumnezeu din partea Sf. Fecioare Maria pentru darul pe care Dumnezeu i l-a făcut în taina răscumpărării; partea a doua (v. 50—55) cuprinde lauda adusă lui Dumnezeu pentru darurile săvîrșite de El cu „cei smeriți și flămînzi” și în chip cu totul deosebit cu Israel.

Cîntarea aceasta începe avîntat, cu un strigăt de laudă: „Mărește sufletul meu pre Domnul. Și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu Mîntuitorul meu” (Lc. 1, 46—47). Ea este încoronarea tuturor cîntărilor Vechiului Legămînt și preludiul tuturor cîntecelor din Noul Testament, imn sublim în simplitatea lui, cîntec măreț de mulțumită, de care Biserica se servește în fiecare zi pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru atîtea binefaceri primite”.¹³ În virtutea legii paralelismului despre care am vorbit mai sus, cele două părți ale versului exprimă aceeași idee: toată ființa mea tresaltă de bucurie și recunoștință. Se simte vibrînd sentimentul de profundă veselie personală, bazată pe experiența ei interioară de femeie, care simte în inima și-n sînul ei adevărindu-se marele fapt dumnezeiesc al răscumpărării. Motivul pentru care s-a bucurat Maria este că Dumnezeu a căutat spre ea: „Căci a căutat spre smerenia roabei sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire cel puternic și sfînt este numele Lui” (Lc. 1, 48—49). Gîndul corespunde în mod armonios temei poetice. Pe de o parte smerenia unei roabe, pe de altă parte Cel Atotputernic; de o parte fericirea Mariei, de altă parte sfințenia

¹³ L.-Cl. Fillion, *La Sainte Bible, selon Saint Luc*, Paris, 1925, p. 49.

lui Dumnezeu. Maria își arată smerenia ei, ea fiind o creatură pe care Creatorul a înălțat-o pe culmea celei mai înalte demnități, aceea de a fi mama Fiului Său. Răsună mereu glasul aceleia, care a zis îngerului: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău”. În acest strigăt al inimii sale, Maria descopere creștinătății raportul care s-a stabilit între ea și „toate neamurile pămîntului” pentru care acestea o vor numi fericită. Cultul de *hiperdulie* — a treia învățătură de credință a Bisericii noastre despre Maica Domnului — îl avem pe deplin confirmat în aceste cuvinte rostite chiar de gura ei. Realitatea istorică și socială cuprinsă în aceste cuvinte explică venerația și dragostea pe care ea le va primi din partea cinstitorilor ei de-a lungul veacurilor.

Ce minune! Aleasă fiind de Dumnezeu din veac la demnitatea de mamă a lui Dumnezeu, ea unește în sine alătura de splendorele unei curății desăvîrșite și demnitatea unică a maternității divine. Ea va purta în sînul ei fecioresc pe Fiul Celui Preaînalt. Maria, înzestrată cu lumină profetică, vede prin veacuri nesfîrșitele generații de creștini care nu vor înceta să admire și să cinstească în ea ceea ce Duhul Sfînt a săvîrșit cu ea. Această laudă și preamărare, pe care generațiile nesfîrșite de închinători au adus-o Mariei în cursul veacurilor, a început încă de pe cînd trăia ea. De acum înainte nu numai Elisabeta; rudenia sa, o va numi fericită, ci și credincioșii tuturor veacurilor, lăudîndu-i demnitatea de mamă a lui Dumnezeu (Lc. 1, 45), venerînd-o mai presus decît sfinții îngeri din ceriuri. Femeia din popor (Lc. 11, 23), care în limbajul ei oriental a exprimat omagiul cel mai plăcut care i se putea da lui Iisus, cinstindu-i mama, reprezintă toate generațiile de închinători care de-a lungul veacurilor au cinstit-o și o vor cinsti alătura de Fiul ei Iisus Hristos. Partea a doua a acestei cîntări pune în evidență valoarea istorică și socială a maternității divine, cînd zice: „Și mila lui din neam în neam spre cei ce se tem de El. Făcut-a tărie cu brațul Său; risipit-a pe cei mîndri cu cugetul inimii lor, răsturnat-a pe cei puternici de pe scaune și a înălțat pe cei smeriți. Pe cei flămînzi i-a umplut de bunătați. Pe cei bogați i-a scos afară deșerți. A sprijinit pe Israil robul său, că și-a adus aminte de îndurările sale, față de Avraam și de seminția lui, în veacul veacului, după cum a vorbit către părinții noștri” (Lc. 1, 50—55). Versetul 50 concludă pe cel de mai înainte și pregătește versul următor. Maria declară că mila arătată de Dumnezeu față de ea, în taina întrupării, se va extinde și în viitor, în nesfîrșit, la

toate semințiile care vor beneficia de roadele răscumpărării și vor putea fi prin aceasta obiect al milei lui Dumnezeu. Prin cuvintele acestea, Maria are o viziune limpede a urmărilor pe care le va avea pentru tot neamul omenesc, întruparea cuvîntului din sînul ei fecioresc. Ea vede adevărul și harul revărsîndu-se peste întreaga lume, mai ales acolo unde trebuie alungată o umbră de păcat și de întuneric, sau trebuie mîntuit un suflet.¹⁴

Maria nu numai că privește în viitor, ci analizează și trecutul, stabilind norma constantă a acțiunii divine în istoria omenească, pentru a pregăti lumea pentru venirea Fiului Său: „Făcut-a tărie cu brațul său...”. Brațul lui Dumnezeu, după caracterul limbii e-vreești, înseamnă puterea cea neînfrîntă a lui Dumnezeu, care s-a manifestat în cursul veacurilor prin umilirea celor trufași care au fost zdrobiți de el și risipiți din cauza semeției lor și a gîndurilor lor deșarte.

Cuvintele Mariei cuprind o aluzie deosebită la deșarta mîndrie omenească în a judeca cea mai desăvîrșită lucrare a lui Dumnezeu: „Întruparea cuvîntului în sînul unei Fecioare”. Cine se putea gîndi măcar că Fiul lui Dumnezeu va trebui să ia trup omenească în sînul unei sărmane creaturi, la fel ca toți fiii oamenilor, să trăiască necunoscut, de mic, în deprinderea unei meserii, neînțeleș, și în cele din urmă ucis pe lemnul rușinos al crucii? Toate acestea erau pentru scurta înțelepciune omenească, sminteală și nebunie. Acestora le răspunde Sf. Pavel (prin cuvintele din epistola către Filipeni, 2, 6—11).

V. 52. În cele două membre ale versului Sf. Fecioară însufleștește ideea atît de comună în Vechiul Testament: răsturnarea pe care o săvîrșește Dumnezeu în istoria oamenilor cu aceia care se încred în puterea lor, nesocotind pe Cel ce le-a dat puterea. Istoria lui Israil este bogată în exemple de regi și conducători care îmbătați de mîndria și puterea lor au fost alungați de pe tronul pe care l-au pîngărit. Aceeași istorie ne oferă nenumărate exemple de femei și bărbați de condiție umilă, dar virtuoși, care au strălucit deodată prin virtutea lor, învrednicindu-se de cele mai înalte demnități. Pentru cei ce judecă prin prisma intereselor omenești, smerenia, condiția umilă în care te afli, sînt considerate ca o josnicie; pentru Dumnezeu, însă, ele sînt vrednicii înalte. În cîntecul acesta atît de sublim, Maica Fecioară precizează că unitatea de măsură cu care judecă Dumnezeu vredniciile omenești, nu cores-

¹⁴ S. Garofalo, op. cit., p. 94.

punde cu aceea a oamenilor și că adevărata vrednicie înaintea lui Dumnezeu nu depinde totdeauna de înălțimea scaunului pe care te-ai urcat și șezi.

V. 53. „Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăți și a scos afară deșerți pe cei bogați”. Era regulă de urmat, printre principii și regii orientali, ca cel care a primit un dar de la cineva să restituie darul primit, cu fast și generozitate, celui de la care l-a primit. Cel ce nu putea oferi, nu avea nici nădejdea să primească ceva. Dumnezeu, însă, scoate afară cu mâinile goale pe cei care pretind să primească ceva fiindcă socotesc că au dat; în schimb, primește cu bucurie și-i umple de toate darurile pe cei ce nu dispun de bunuri materiale și sînt astfel în măsură să primească cu mai multă recunoștință darurile lui Dumnezeu. În context, darurile sînt fără îndoială darurile mesianice, un complex de binefaceri și bunuri spirituale. Cei „flămânzi” sînt cetățenii împărăției pe care o va întemeia Mesia (Isaia, 61, 1—2), iar cei „sătui” sînt cei ce-și limitează dorințele lor la bucuriile pămîntești. Cea dintîi e o foame a spiritului, în dorința de a realiza idealul, dorința de a fi mai buni, mai desăvîrșiți. Această foame și sete nu va putea fi stîmpărată decît de harul lui Dumnezeu: „Cel ce va bea din apa pe care-i voi da-o eu, nu va mai înseta în veac” (In. 4, 14). Pentru cei sătui va veni ziua cea îngrozitoare a foametei, nu de pîine și apă, ci foame pentru auzirea cuvîntului lui Dumnezeu (Amos 8, 11).

V. 54—55. Cîntarea „Mărește” se încheie cu o vădită afirmație mesianică, cu constatarea că atît cît a fost făgăduit de Dumnezeu celor vechi, pentru mîntuirea lor, s-a împlinit acum. Economia mîntuirii, vestită unui om pentru toată omenirea coborîtoare din el, în realizarea istorică, după cum rezultă chiar din cuprinsul Bibliei, trece prin faze succesive care o restrîng în mod provizoriu la un însemnat număr de oameni împrăștiați peste tot pămîntul, dar fără a exclude pe alții.

În cursul anilor lungi de așteptare și pregătire a omenirii pentru venirea Răscumpărătorului, dacă Dumnezeu și-a îndreptat privirea plină de afecțiune în chip mai deosebit la un fiu prim născut, Israilul, a făcut-o pentru ca acesta să poată mai ușor să primească și să transmită la toți fiii bogăția adevăratei credințe și prețioasa moștenire a făgăduințelor dumnezeiești de răscumpărare și fericire. Dumnezeu a pregătit în decursul veacurilor pe Israil și prin mijlocirea lui a pregătit omenirea întreagă pentru venirea Răscumpărătorului. Mîntuirea adusă de El este definitivă

(„în veac”). În viitor, Israil și întreaga lume nu pot primi mîntuire decît prin El.

Strigătul de bucurie al Mariei este și un strigăt de triumf. Ea a vorbit mai întîi despre sine, apoi s-a lăsat furată de contempla-re schimbărilor omenești știind determinată epoca de lungă așteptare, fiind inițiată era de răscumpărare și de milă nesfîrșită a lui Dumnezeu. Cîntarea „Mărește” este cea mai mare jertfă de laudă pe care Dumnezeu a primit-o în legea harului, este cel mai sublim și cel mai înălțător dintre toate cîntecele noastre bisericești.

Din expunerea celor de mai sus, putem cunoaște cuvintele rostite chiar de gura Maicii Domnului și putem desprinde din ele întreaga învățătură mariologică a Bisericii noastre ortodoxe despre Maica Domnului. Maria a fost aleasă din veșnicie ca prin ea să fie realizată taina întrupării și mîntuirea întregului neam omene-sc. Pentru creștinătate, cuvintele Maicii Domnului, deși puține, sînt pietre nestimate care strălucesc pe fruntea ei de mamă a lui Dumnezeu și de mamă a noastră a tuturor.

Scopul studiului de față a fost ca să facă cunoscută, chiar din cuvintele ei, curătenia desăvîrșită a Sfintei Fecioare Măria, ză-mislirea ei suprafirească și alegerea ei de Maică a Mîntuitorului și să arate temeiul cinstirii ei prin supravenerare, întrucît ei i-a fost rezervat, în ierarhia sfinților și a îngerilor, un loc mai apropiat de Dumnezeu. Valoarea dogmatică a acestor cuvinte este incomparabilă, deoarece ele cuprind toate cele trei învățături pe care le leagă Biserica noastră de numele Maicii Domnului: *aeipartenia* Maicii Domnului, *theotochia* și *cultul de hiperdulie*. Invăță-tura aceasta este învățătura genuină a Bisericii, învățătura care a fost depozitată în Sfînta Scriptură și transmisă nouă ca o sfîntă moștenire.

Nu aflăm nici un temei, în aceste cuvinte ale Maicii Domnu-lui referitor la învățătura romano-catolică despre imaculata concepție. Din cuvintele ei apare limpede că și ea a fost o ființă născută după rînduiala firii, din aceeași carne muritoare ca și noi, a dus o viață obișnuită în cadrul familiei, deși s-a învrednicit ca prin curătenia vieții ei, prin virtuțile care i-au împodobit sufletul, să nască pe Fiul lui Dumnezeu, pe Mîntuitorul lumii. În cadrul dovezilor pe care ni le dau cuvintele rostite de ea, putem să des-prindem concluzia că Maica Domnului a fost lipsită de păcatul actual. Răspunsul pe care ea îl dă îngerului Gavriil: „Nu cunosc bărbat”, arată precis că ea avea convingerea că este lipsită de

orice păcat actual. Nu putem aduce nici dovezi, care să confirme teza catolică, referitor la misiunea ei de comîntuitoare și mijlocitoare în sensul că ea ar fi contribuit alături de Mîntuitorul la lucrarea de mîntuire a neamului omenesc, în sensul unei participări mai deosebite care să-i dea dreptul la acest titlu sau în sensul că ea ar fi singura împărțitoare a darurilor cerești. Curățenia ei sufletească, jertfele ei, suferințele ei sufletești în timpul chinurilor și patimilor Mîntuitorului, o învrednicesc de o participare personală, adică de o participare mai mare decît a oricărei alte ființe,¹⁵ la opera de mîntuire. Nu găsim în cuvintele ei nici cea mai mică aluzie care să ne dea dreptul să justificăm recenta dogmă a catolicilor despre înălțarea Maicii Domnului cu trupul la ceruri.

Dacă voim să cunoaștem pe Maica Domnului, așa cum a fost ea, să ne reîntoarcem la paginile Sfintei Scripturi, să medităm cuvintele ei, să desprindem din ele învățăturile dogmatice așa cum au fost ele definite de sfintele soboare ecumenice și să considerăm ca străine și departe de adevăr toate aceste proaspete răătăciri, care vor să scoată pe Maica Domnului din rîndul oamenilor, atribuindu-i calități care nu se cuvin decît divinității. Demnitatea de Mamă a lui Dumnezeu n-o scoate din rîndul oamenilor, ci ea rămîne și pe mai departe ca rugătoare împreună cu noi înaintea tronului milostivirii lui Dumnezeu. Cuvintele ei sînt temei neclintit al acestor adevăruri, pe care Biserica noastră ortodoxă le propovăduiește, iar credincioșii le cred și le urmează spre mîntuirea sufletelor lor.

Preot Dr. ALEXANDRU MOISIU

Asistent la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

¹⁵ D. I. Belu, *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice bisericesti*, Caransebeș, 1941, p. 84.

NU SÎMBĂTA, CI DUMINICA ESTE ZIUA DE SĂRBĂTOARE A CREȘTINILOR

În Sfînta Scriptură a V. T. citim că Dumnezeu, după ce a făcut lumea în șase zile, în ziua a șaptea s-a odihnit și a binecuvîntat-o și a sfințit-o (Fac. 2, 2—3), și mult mai tîrziu, abia în timpul trecerii prin pustia Arabiei, a dat poporului israelit porunca să serbeze ziua a șaptea (sîmbăta) ca zi de odihnă și serbare, închinată lui Dumnezeu (Ieș. 16, 23—30).

Porunca aceea a devenit lege pozitivă, alături de celelalte ale Decalogului (Ieș. 20, 8—11) și a fost respectată apoi, arătîndu-se ce pedepse aspre trebuie aplicate celor ce ar pîngări sfințenia zilei de sîmbătă (Ieș. 31, 13—17).

Fapt este deci că Dumnezeu a instituit prăznuirea zilei a șaptea pentru ca poporul israelit să-și aducă aminte că El a creat lumea și că în ziua a șaptea s-a odihnit, urmînd ca și oamenii să muncească șase zile, iar a șaptea zi din săptămîină să fie de odihnă, închinată lui Dumnezeu, Creatorul lumii. Ziua a șaptea sau sîmbăta are așadar caracter comemorativ: aducerea aminte de facerea lumii și de odihna lui Dumnezeu, după creațiune. Afară de aceasta, poporul israelit avea să comemoreze și ieșirea de sub robia egipteană și călăuzirea lui spre pămîntul făgăduinței, cum spune Sf. Scriptură: „Așa grăit-a Domnul, prin Moise, poporului: „Adu-ți aminte că ai fost slugă în țara Egiptului și Domnul Dumnezeuul tău te-a scos dintr-însa cu mîină tare și cu braț întins; pentru aceasta Domnul Dumnezeuul tău îți dă poruncă să prăznuiești ziua sîmbetei“ (Deut. 5, 15).

Considerînd deci caracterul comemorativ, pe bună dreptate afirmăm că porunca sfințirii sîmbetei a fost un așezămînt numai al Vechiului Testament.

Noul Testament al lui Hristos a înlocuit pe cel Vechi, așa că și serbarea sîmbetei a fost înlocuită, și anume cu ziua întîia a săptămîinii sau Duminica, ca zi de odihnă și de serbare. Aceasta, independentă de cea a sîmbetei, este legată de alte evenimente pe care le comemorează.

Duminica creștină o serbăm în amintirea Învierii Domnului, în ziua întîia a săptămîinii. Prin această zi s-a produs crearea din nou a lumii și totodată ieșirea noastră din robia păcatului, precum și posibilitatea de a dobîndi adevăratul Canaan ceresc.

Temeiurile indirecte pentru înlocuirea sîmbetei sînt cele generale, adică N. T. a înnoit toate vechile așezăminte, între care este desigur și serbarea sîmbetei. Iar temeiurile biblice directe pentru înlăturarea sîmbetei pe de o parte, și pe de altă parte la păzirea Duminicii, ca zi de sărbătoare, în locul sîmbetei, provin din învățătura și din practica Mîntuitorului și a Sfinților Apostoli.

1. Din textele biblice, referitoare la înlăturarea sîmbetei, rezultă că Mîntuitorul și Apostolii Săi au nesocotit, au călcat, ba chiar au înlăturat serbarea ei.

Mîntuitorul a făcut diferite vindecări în zi de sîmbătă: a vindecat pe omul cu mîna uscată (Mt. 12, 10—13), pe slăbănogul de la Vitezda (In. 5, 1—17), pe orbul din naștere, la scaldătoarea Siloam (In. 9, 1—16), și alte vindecări, care erau socotite ca muncă și erau oprite în zi de sîmbătă. Pentru aceasta El a fost acuzat că nesocotește sfințenia sîmbetei (Mt. 12, 10), că „dezleagă sîmbăta” (In. 5, 18), că „nu păzește sîmbăta” (In. 9, 16).

Altă dată trecînd, în zi de sîmbătă, printre sămănături, și ucenicii Săi rupînd spice ca să mănînce, a fost acuzat că a călcat sîmbăta, și atunci Mîntuitorul a răspuns celor care-l acuzară: „Fiul Omului este Domn și al sîmbetei” (Mt. 12, 8), și „sîmbăta pentru om s-a făcut, iar nu omul pentru sîmbătă” (Mc. 2, 27).

Mai mult decît atît, tînărului bogat care l-a întrebat, ce porunci să țină pentru a moșteni viața veșnică, Mîntuitorul i-a cerut să țină alte porunci (Mt. 19, 16—22), iar de porunca serbării sîmbetei nu amintește, deși era socotită în V. T. printre cele mai mari, și călcarea ei, prin orice muncă, trebuia pedepsită cu moartea (Ieș. 31, 14). Deci Mîntuitorul a arătat limpede că El este stăpînul sîmbetei și o poate dezlega sau înlocui, și că ea nu mai este ceea ce a fost sub regimul V. T.

De asemenea, cînd la sinodul apostolic din Ierusalim a fost discuția asupra obligativității V. T. în creștinism (F. A. 15, 1—31),

Apostolii au hotărât să nu impună creștinilor decât cele patru puncte ale V. T., și anume: „A vă feri de cele jertfite idolilor, și de sânge, și de sugrumat, și de desfrâu“... (F. A. 15, 29); de serbarea sîmbetei nu se amintește nimic. Ba, mai mult: întrucît iudeo-creștinii continuau să țină mai departe porunca sfințirii sîmbetei, împreună cu alte porunci ale V. T., și întrucît nesocoteau înnoirile aduse de Mîntuitorul în așezămintele V. T. și erau primejduiți să recadă în iudaism, Sf. Apostol Pavel le scrie să rămînă tari în noile așezăminte, orice învinuiri li s-ar aduce de către unii zeloși rătăciți, și spune: „Nimeni să nu vă bage de vină pentru mîncare sau băutură, sau cu privire la vreo sărbătoare, sau lună nouă, sau sîmbătă, care sînt umbra celor viitoare“... (Col. 2, 16—17).

În Noul Testament s-a păstrat deci tot ce a rămas bun și folositor din V. T. Astfel poruncile Decalogului sînt amintite în mai multe locuri, însă cu privire la serbarea sîmbetei, Mîntuitorul și Apostolii n-au dat nici o poruncă formală. Prin învățătura lor, urmăreau îndeosebi primenirea morală a omului, formarea unei conștiințe care să facă binele nu din frică, ci „să slujim unii altora din dragoste“ (Gal. 5, 13), căci dragostea este ținta învățăturii creștine, și „Hristos este sfîrșitul Legii“ (Rom. 10, 4). Cu venirea Mîntuitorului începe o nouă perioadă de timp, căci „El ne-a învrednicit pe noi a fi slujitori legii noi; nu slovei, ci duhului, că slova omoară, iar duhul face viu“ (II Cor. 3, 6).

După ce Mîntuitorul ne „dezleagă de sîmbătă“ (In. 5, 18), și după ce Sf. Apostol Pavel spune că serbarea ei era o umbră, o icoană, un tip al cărei antitip s-a realizat, și să nu ne mai judece nimeni cu privire la sîmbătă, este aceasta o dovadă că ea nu mai exista și totodată el anunță principiul liberei alegeri a unei zile de sărbătoare.

În V. T., sîmbătă sau sabat era a șaptea zi a săptămîinii, zi de serbare (Fac. 2, 3 și Ieș. 20, 8), pe cînd în N. T. a fost instituită, ca zi de serbare, ziua ce urmează după sîmbătă, adică prima zi a săptămîinii, în care Hristos Domnul a înviat din morți (Mt. 28, 1, și Mc. 16, 1), numită Duminica sau „ziua Domnului“ (Apoc. 1, 10).

Temeiurile pentru serbarea primei zile a săptămîinii (Duminicii) sînt următoarele: 1. Mîntuitorul a sfințit ziua întîia a săptămîinii, pentru că în ziua aceea a înviat din morți, și în aceeași zi s-a arătat viu femeilor ce se întorceau de la mormînt, s-a arătat Apostolului Petru, celor doi ucenici (Luca și Cleopa) pe cale

spre Emaus, Apostolilor adunați la un loc, afară de Toma, și apoi după opt zile, în aceeași zi, s-a arătat iarăși Apostolilor, fiind de față și Toma.

Dar în afară de aceste arătări, Învierea din morți este cea mai mare minune a Domnului și totodată pentru noi prilejul celei mai mari bucurii, care trebuie comemorată și serbată în ziua în care avuse loc, adică Duminica.

2. În zi de Duminică, Mântuitorul a dat Apostolilor Săi Harul divin de a ierta păcatele (In. 20, 19—23), și tot în zi de Duminică, în a cincizecea zi, după Învierea Sa, le-a dat deplinătatea darurilor Sf. Duh.

3. Potrivit cuvintelor Domnului, la Cina cea de Taină, „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea” (Lc. 22, 19), ucenicii Domnului se adunau de obicei la biserică, spre a săvârși cultul public și „frîngerea pîinii sau Liturgia” (F. A. 20, 7; I Cor. 11, 20—22), în ziua primă a săptămîinii, numind-o mai ales ziua Domnului — dies dominica; de asemenea tot în zi de Duminică se făcea strîngerea de ajutoare pentru săraci (I Cor. 16, 1—2).

4. În fine, istoria și Sf. Tradiție ne mărturisesc că creștinii serbează Duminica. Despre aceasta vorbesc cele mai vechi scrieri creștine ca de pildă „Învățătura celor 12 Apostoli”, în capitolul 14, și epistola către magnezieni a Sf. Ignatie († 107). De asemenea Sf. Iustin Martirul și Filozoful († 167), în prima sa apărare, scrie: . . . „În ziua soarelui (Duminica) însă ne întrunim cu toții în adunare comună, pentru că (ea) este ziua întîia, în care Dumnezeu, întorcînd întinericul și materia, a făcut universul, și pentru că Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, a înviat din morți în aceeași zi, . . . s-a arătat Apostolilor Săi și ucenicilor și i-a învățat” (Fragment tradus de Prof. N. Cotos, în Rev. Mitropolia Ardealului, Sibiu 1956, nr. 3—4, p. 267).

Sf. Biserică a lui Hristos a continuat deci firul învățăturii și al practicii apostolice și a serbat neînterupt, pînă azi, Duminica și nu sîmbăta.

Această practică de cult și viață creștină, aproape bimilenară, a Bisericii Ortodoxe și a tuturor celorlalți creștini vechi și noi, care serbează Duminica, îndrăznesc să o discute, de cîteva decenii, adventiștii de ziua a șaptea sau sîmbătarii, care pretind că sîmbăta e ziua de odihnă săptămînală și de sărbătoare.

Răstălmăcind cuvintele scripturistice: „Cercați scripturile” (In. 5, 39), că „Dumnezeu a ales pe cei simpli, ca să rușineze pe

cei înțelepți“ (I Cor. 1, 27), și că „a ascuns aceste (lucruri) de cei înțelepți și pricepuți și le-a descoperit pruncilor“ (Mt. 11, 25), adventiștii se pretind a fi aceia, cărora Dumnezeu le-a descoperit înțelesul Scripturilor. Pentru a-și susține practica lor de a serba sîmbăta, și nu Duminica pe care o serbează toți creștinii din lume, adventiștii zic că Vechiul Testament a rămas obligator, în întregime, și pentru creștini, și deci, prin aceasta, a rămas obligatorie și porunca serbării sîmbetei.

Ei învață și caută să-și sprijine această abatere, de la practica tradițională, pe următoarele:

1. Hristos Mîntuitorul n-a desființat Legea (V. T.), căci însuși a mărturisit: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau Proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc... o iotă sau cirtă din Lege nu va trece, pînă ce nu se vor face toate“ (Mt. 5, 17—18).

Cuvintele acestea însă n-au înțelesul că Legea a rămas în vigoare cu toate poruncile ei mari și mici. Mîntuitorul a accentuat că, prin venirea Sa, Legea se împlinește în totul, adică în El se împlinesc toate profețiile mesianice ale Legii.

Cu toate acestea, Mîntuitorul a și stricat Legea, făcînd una Nouă, care „a învechit-o pe cea dintîi“. Înainte de înființarea acesteia, El a respectat Legea; a fost tăiat împrejur, a fost închinat la templu; a respectat și sabatul, dar l-a și călcat, și apoi înlocuind Legea, a înlocuit și sabatul. Așa că adventiștii, dacă respectă toată Legea V. T., ar trebui să facă toate acestea.

2. Dumnezeu a binecuvîntat și a sfințit ziua a șaptea, chiar la începutul lumii, cînd a isprăvit creațiunea, și s-a odihnit (Fac. 2, 2—3). Deci ziua a șaptea, zic adventiștii, a rămas sfîntă pentru toți și pentru totdeauna.

E adevărat că Dumnezeu s-a odihnit în ziua a șaptea, după creațiune, și că a binecuvîntat și a sfințit această zi, însă nu atunci a poruncit oamenilor s-o țină ca zi de odihnă și de sărbătoare, pentru că nici unde nu ni se spune că Noe, Avraam, Isac, Iacob și fiii acestuia ar fi serbat sabatul. Abia sub Moise, poporul a primit de la Dumnezeu, prima dată, porunca de a sfinți sabatul, pentru că, nemulțumit din cauza greutăților de trai în pustie, murmură și, prin serbarea sabatului, era dator să comemoreze pe Dumnezeu Atoatefăcătorul și să-I mulțumească că l-a scos din robie și-l conduce spre Canaan, locul de odihnă“ (Evr. 3, 11, 18).

În ceea ce privește ziua a șaptea, în care s-a odihnit Dumnezeu, trebuie să înțelegem că aceasta însemnează toată epoca de

după creațiune, adică „odihna” lui Dumnezeu din ziua cînd a încetat creațiunea universului, care durează pînă azi și pînă la sfîrșitul lumii. Numele de sabat sau odihnă nu e în legătură cu omul, ci cu Dumnezeu, și însemnează încetarea creațiunii lumii de către Dumnezeu, pentru că nicăeri nu se spune că la început și omul s-a odihnit în ziua a șaptea.

3. Adventiștii susțin că porunca sfințirii zilei a șaptea a existat de la început, căci în pustie Dumnezeu numai atrage atenția asupra unei porunci deja existente.

Natural Dumnezeu dete porunca aceasta înainte de tablele Legii, dar nu în rai, ci în pustie, iar acum (Ieș. 20, 8) numai îi repetă lui Moise ceea ce îi mai spusese odată de curînd. Pînă la Moise nu s-a vorbit nimic de serbarea sîmbetei, ceea ce dovedește că ea nu exista ca zi de serbare.

4. Serbarea sîmbetei, spun adventiștii, nu poate fi înlocuită, deoarece ea este un legămînt veșnic și un semn veșnic între Dumnezeu și oameni, potrivit cuvintelor lui Dumnezeu însuși: „Fiii lui Israil să păzească sîmbăta, ziua de odihnă, în neam de neam, ca veșnic legămînt. Și să fie aceasta între Mine și fiii lui Israil semn veșnic”... (Ieș. 31, 16—17).

Ori cuvintele acestea sînt valabile numai pentru cei din V. T. adică pentru „fiii lui Israil”, constituind o poruncă aspră, a cărei călcare aduce „blestemul” Legii, chiar și celui ce ar fi împlinit toate celelalte porunci (Deut. 27, 26; Gal. 3, 10); noi însă, ca creștini „nu mai sîntem sub Lege, ci sub Har” (Rom. 6, 14), încît nu mai cădem sub blestem, cînd nu împlinim vreo poruncă a Legii, care ca pedagog spre Hristos, nu mai are rost, după ce a venit credința cea nouă.

Apoi expresia legămînt „veșnic” are înțelesul de ceva durabil, ce nu va putea fi schimbat sau înlocuit de către oameni. Dar de aici nu putem deduce că nici Dumnezeu nu-l va putea schimba; în adevăr Mîntuitorul a schimbat acest legămînt al sfințirii sabatului, așa că „veșnic” însemnează aici, răstimpul epocii V. T., după care începe un „veac nou” determinat de un „nou legămînt”. Tot în înțelesul acesta, porunca serbării mielului pascal este numită „veșnică”, și totuși nici chiar sîmbătării nu mai serbează Paștele după porunca de atunci; de asemenea „Legea veșnică” este și arderea neîntreruptă a candelii în fața perdelei dinaintea chivotului, în templul din Ierusalim, și modul înjunghierii animalelor de jertfă, ceea ce adventiștii nu respectă; fiind inconsecvenți, ei

respectă numai porunca serbării sîmbetei. Adevărat deci este că veșnicia poruncilor Legii vechi e identică cu durata valabilității V. T. și nu cu veșnicia absolută.

5. Mîntuitorul și Apostolii, zic mai departe adventiștii, n-au desființat și călcat porunca sfințirii sîmbetei, ci au respectat-o și au împlinit-o, după cum ne spune Sf. Scriptură, că atît Mîntuitorul cît și Apostolii se duceau sîmbăta regulat la sinagogă și serbau ziua sîmbetei.

Dar dacă Mîntuitorul și Apostolii intrau sîmbăta de obicei în sinagogă, n-o făceau pentru a dovedi că respectă porunca încă în vigoare a serbării sîmbetei, ci pentru că sîmbăta găseau cel mai bun prilej de propoveduire a Evangheliei între iudeii adunați la un loc, în atmosferă de rugăciune; astfel expresia „de obicei” se referă la propoveduirea lor și nu la respectarea poruncii de a serba ziua sîmbetei.

6. Femeile mironosițe au respectat serbarea sîmbetei, căci „sîmbăta s-au odihnit, după Lege” (Lc. 23,55—56), și n-au lucrat.

Dar femeile mironosițe se găseau încă sub regimul V. T., iar Legea cea Nouă a început abia din ziua Invierii Domnului, adică Duminica, pe care abia după Înviere au început să o serbeze în locul sîmbetei.

7. Mîntuitorul vorbind de venirea Sa a doua, de care oamenii vor încerca să fugă, a zis: „Rugați-vă să nu fie fuga voastră iarna, sau în zi de sîmbătă” (Mt. 24, 20), de unde rezultă — zic adventiștii — că porunca serbării sîmbetei va rămîne în vigoare pînă la sfîrșitul lumii și că nici chiar în preajma venirii a doua, sîmbăta nu va putea fi călcată prin fuga pe o distanță mai mare decît „o cale de sîmbătă” (1000 m).

Dar din contextul citatului de mai sus rezultă că Mîntuitorul nu se referă aici la suferințele din preajma venirii a doua, ci la cele de la apropiata distrugere a Ierusalimului. Fuga în zi de sîmbătă ar fi o nenorocire, nu pentru că ar fi oprită călătoria pe o distanță mai mare ca o cale de sîmbătă, ci pentru că sîmbăta porțile de la zidul înconjurător al Ierusalimului erau noaptea închise, și astfel cei dinlăuntru n-ar avea scăpare. De aceea Mîntuitorul învață pe contemporanii Săi iudei să ceară de la Dumnezeu ca să nu fie fuga în zi de sîmbătă, și să le acorde posibilități de fugă.

8. Mai susțin sîmbătarii că Sf. Apostol Pavel, vorbind despre odihna din ziua a șaptea, spune că Dumnezeu a dat poporului Său

odihnă" (Evr. 4, 4—11); poporul Său sînt creștinii, deci și creștinii trebuie să țină „odihna sîmbetei”.

Dar în textul citat nu e vorba de odihna sîmbetei, ci de odihna împărăției cerurilor, în contrast cu robia din Egipt.

9. În fine, ei mai susțin că, după mărturia istoriei, primii creștini au serbat sîmbăta, și numai începînd de la Constantin cel Mare, în anul 321, s-a introdus inovația de a se serba Duminica, în chip obligatoriu.

Or adevărat este că istoria, prin reprezentanții cei mai autentici din veacul I și II d. Hristos, mărturisește că creștinii serbau pe atunci Duminica, întocmai cum știm că făceau și Apostolii. În ce privește afirmarea că abia de la Constantin cel Mare s-ar fi introdus serbarea Duminicii, adevărat este că serbarea Duminicii care exista mai înainte a fost generalizată de către Constantin cel Mare în statul roman, împreună cu celelalte practici religioase creștine.

Analizînd toate obiecțiunile făcute de sîmbătari împotriva serbării Duminicii, putem constata că textele biblice, pe care le induc pentru a-și susține inovația serbării sîmbetei, sînt răstălmăcite. Textele biblice induse, confirmă mai degrabă practica creștină de totdeauna a serbării Duminicii. De aceea creștinii adevărați să nu se lase tulburați. Să serbeze Duminica ca zi de odihnă, pentru că aceasta corespunde poruncilor și practicii de totdeauna a Bisericii creștine.

BIBLIOGRAFIE

- Chirică P.: Nu sîmbăta, ci Duminica e ziua de odihnă a Domnului, Iași 1924.
 Comșa Gr.: Sîmbăta și Duminica, București 1923.
 Deheleanu P.: Manual de Sectologie, Arad 1948.
 Donos N.: Duminica și Sîmbăta, Huși 1922.
 Gaspar Mina: Legea lui Moise, Sîmbăta evreilor și Duminica creștinilor, Arad B. C. O. Nr. 62—64.
 Nazarie I. Const.: Duminica, Botezul și Ierarhia bisericească, București 1910.
 — Sîmbăta adventiștilor și Sf. Duminică, București 1914.
 Popescu Gr.: De ce serbăm Duminica?, Roman 1926.
 Scriban Iuliu: Originea Duminicii, București 1921.

Pr. Prof. Dr. PETRE PROCOPOVICIU

ORGANELE AJUTĂTOARE ALE PREOTULUI ÎN ACTIVITATEA PASTORALĂ DIN PAROHIE

Indatoririle pastorale ale preotului în cadrul parohiei sînt atît de multiple și atît de variate încît nici cel mai conștiincios, mai priceput și mai zelos preot nu poate să facă față singur tuturor acestor îndatoriri. De aceea, fiecare păstor de suflete este dator să mobilizeze și să utilizeze, ca organe ajutătoare ale sale, anumite persoane din parohie. Recrutarea acestor persoane ajutătoare ale preotului se face, în mod obișnuit, dintre credincioșii cei mai buni, cei mai pricepuți și cei mai devotați Bisericii. În special cîntăreții bisericești, membrii consiliului parohial, epitropii parohiei și membrii comitetului parohial sînt cei dintîi chemați să îndeplinească slujba de organe ajutătoare ale preotului, în lucrarea de păstorire a sufletelor și de realizare a împărăției lui Dumnezeu în parohie.

Cîntărețul bisericesc este primul om din parohie asupra căruia trebuie să se îndrepte atențiunea preotului, atunci cînd este vorba de a-și alege organe de ajutorare în opera pastorală.

În general, cîntărețul bisericesc este considerat ca un om care are o anumită vocație bisericească. Se presupune că numai plăcerea personală, dragostea pentru cele ale religiei și ale Bisericii, înclinarea spre cîntare, rugăciune și slujbă l-a determinat să îmbrățișeze această misiune. Deci elementul de temelie — vocația — care face pe om să simtă plăcerea, să aibă mulțumirea, activînd în acest domeniu, este prezent în sufletul cîntărețului bisericesc. Pentru creștinul care are vocație religioasă este totdeauna o mare plăcere, o mare bucurie și o mare satisfacție să poată lucra în acest compartiment al vieții bisericești.

Alături de o asemenea vocație, cîntărețul bisericesc este omul care are cea mai bună pregătire în materie de cunoștințe și trăire religioasă.

În școala de cîntăreți bisericești el a studiat și a aprofundat mai mult decît ceilalți credincioși din parohie anumite studii și anumite probleme religioase. În intervalul anilor de studii i s-au predat în mod sistematic toate disciplinele, toate materiile religioase necesare formării lui profesionale. În același timp, în cadrul școlii a fost supus unor exerciții duhovnicești, ca de ex. slujbe dumnezeiești, mărturisirea păcatelor, împărtășirea cu sfințele taine, meditații, etc. Toate aceste studii și exerciții spirituale contribuie la ridicarea nivelului religios-moral și cultural al cîntărețului bisericesc.

Prin funcțiunea lui cîntărețul bisericesc este apoi în contact aproape zilnic cu cărțile cultului divin ortodox, din care citește rugăciuni, pericope biblice, psalmi și cîntă diferite cîntări religioase. Conținutul acestor cărți de cult este de așa natură încît are darul să îmbogățească neconținut cunoștințele religioase ale cîntărețului și să influențeze zi de zi și clipă de clipă desăvîrșirea lui pe plan duhovnicesc.

În același timp cîntărețul bisericesc este, în Biserica ortodoxă, colaboratorul cel mai apropiat și cel mai constant al preotului în parohie. După rînduielile noastre bisericești aproape nici o slujbă dumnezeiească nu se poate face în biserică și în casele credincioșilor fără de cîntăreț. El, însoțind aproape pretutindeni pe preot, are posibilitatea să observe și să cunoască stări sufletești, necesități religioase, nevoi și necazuri, pe care ceilalți credincioși din parohie adeseori nici nu le pot bănuî.

Toate aceste lucruri fac și ajută fiecărui cîntăreț bisericesc ca el să fie în parohie omul cel mai pregătit, cel mai chemat și cel mai îndatorat să dea ajutor preotului în misiunea lui pastorală. Faptul acesta trebuie să fie bine cunoscut fiecărui preot încă de la primii pași pe care îi face în parohie. El trebuie să știe și să opereze cu posibilitatea de a face din cîntărețul bisericii omul său cel mai devotat, omul cel mai interesat în problema de vestire și de trăire a creștinismului, omul care se identifică întru toate cu preotul său, pentru buna conducere pastorală a parohiei și pentru progresul religios-moral al tuturor enoriașilor. Dacă fiecare cîntăreț bisericesc poate să facă mult bine și să dea mult ajutor preotului în lucrarea sa pastorală, nu trebuie uitat nici o clipă faptul că în aceeași

măsură cîntărețul bisericesc poate face mult rău și poate pune multe și grele piedici, uneori chiar de netrecut, în drumul activității preotului, în parohie. Cunoștințele lui, experiențele lui, contactul lui zilnic cu preotul și cu familia preotului și contactul lui cu credincioșii îi dau posibilități mari de a ajuta pe preot în lucrarea de zidire pozitivă a vieții morale din parohie, dar în același timp el poate deveni foarte primejdios dacă încetează buna colaborare cu preotul, dacă se surpă încrederea reciprocă, dacă se năruie buna credință și lipsește interesul superior pentru realizări pozitive. De aceea, dacă se întrerupe buna colaborare dintre preot și cîntăreț, dacă în locul dragostei creștine se sălășluiește invidia, supărarea sau nemulțumirea pentru felul cum preotul face părtăș pe cîntăreț la bunurile materiale, rezultate din slujbele bisericești, sau pentru alte motive importante sau neimportante, atunci cîntărețul bisericesc devine ușor, în mod conștient sau inconștient, cel mai mare răufăcător preotului, cel mai mare dușman al persoanei și al activității preotului în parohie.

Este, prin urmare, o datorie pastorală importantă ca preotul să evite, prin lucrare conștientă și sistematică, o asemenea nenorocire și să facă din cîntărețul său bisericesc colaboratorul său cel mai bun și mai devotat. Numai prin o colaborare desăvîrșită între preot și cîntăreț bisericesc se evită desperecherile în parohie și se poate realiza o lucrare constructivă în domeniul călăuzirii credincioșilor pe calea desăvîrșirii morale și a mîntuirii sufletelor.

*

Fiecare parohie are un consiliu parohial, ales de către adunarea parohială. Consiliul se compune dintr-un număr de șapte, nouă sau doisprezece membri, după cum parohia are 1500, 2500 sau peste 2500 suflete.

În consiliul parohial se aleg „acei credincioși care, prin viața lor și prin jertfele lor pentru Biserică și pentru așezămintele ei au dat dovadă de mare interes și dragoste pentru ea”.¹ Este vorba, deci, de oameni credincioși, de oameni pricepuți și devotați pînă la jertfă pentru Biserică și pentru interesele ei. Acești oameni sînt datori și chiar obligați formal de Statut și Regulament de a se ocupa de aproape de o serie întreagă de probleme care privesc bunul mers al parohiei. Urmează deci că acești oameni sînt — după cîntărețul bisericesc — cei mai apropiați, cei mai pregătiți

¹ A se vedea Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii ort. rom. art. 60—64 și Regulam. art. 15—16.

și cei mai buni colaboratori ai preotului. Membrii consiliului parohial sînt organele de conducere ale parohiei, cu care preotul se consultă ori de cîte ori este vorba de a întreprinde lucrări mai importante în parohie. Aceștia sînt oamenii care susțin din toate puterile lor întreaga lucrare în parohie. Ei pot fi utilizați pînă la împlinirea rolului mare de adevărați apostoli laici în activitatea pastorală din parohie. Deci, în membrii consiliului parohial, fiecare preot are ajutoare importante, are oameni care sînt totdeauna gata să susțină toate inițiativele și toate lucrările preotului, făcute pentru binele parohiei și pentru desăvîrșirea vieții religioase morale a enoriașilor.

Utilizarea acestor puteri, a acestor ajutoare este totdeauna în funcție directă de înțelepciunea, de tactul și de destoinicia preotului. Dacă preotul are convingerea că el singur nu poate să facă totul în parohie, dacă își dă seama de prețiosul ajutor pe care îl poate avea de la membrii consiliului parohial și mai ales dacă învață, dacă pregătește pe oameni asupra modului cum au să-l ajute, atunci preotul nu mai este singur în nici o împrejurare de muncă și de luptă pentru mîntuirea sufletelor.

Dintre membrii aleși ai consiliului parohial se delegeă una, două sau trei persoane, spre a îndeplini sarcinile de epitrop. După cum se știe, epitropul este administratorul averii parohiale, care, prin funcțiunea pe care o îndeplinește, este în contact neînterupt atît cu preotul cît și cu credincioșii din parohie. De la preot primește directivele asupra modului cum are să procedeze întru buna chivernisire și întru sporirea patrimoniului material al parohiei. De la credincioși încasează contribuțiile lor. El este deci un fel de om de legătură între preot și credincioși. Această legătură nu se limitează însă numai la chestiuni de ordin material.

Prin felul cum vorbește epitropul despre persoana preotului, prin felul cum descrie preocupările, grija și strădaniile acestuia pentru progresul parohiei pe toate terenurile vieții, epitropul ajută sau împiedică munca și realizarea planurilor pastorale ale preotului în parohie. Nu este deci de neglijat acest raport al preotului cu epitropul parohiei, raport care face din epitrop un susținător, un ajutor prețios, un colaborator devotat al preotului sau un indiferent, un desinteresat, sau chiar un vrăjmaș al persoanei și al activității preotului în parohie.

După Statutul și Regulamentul Bisericii în fiecare parohie există, alături de consiliul parohial și un comitet parohial. Comi-

tetul parohial, care poate să aibă mai multe secții, va lucra mai mult sub președinția preotului, sau a delegatului său. Numărul membrilor din comitet nu va fi mai mare decât înăditul numărului membrilor din consiliul parohial. Femeile majore din parohie pot fi alese membre în comitet, sau comitetul întreg poate fi compus și numai din femei.

Rostul cel mai mare al acestui comitet este de a ajuta pe preot în multiplele îndatoriri pastorale, catehetice, etc. Vedem acest lucru din numărul și natura problemelor înșirate în Statut, ca unele ce trebuiesc rezolvate de acest comitet.

Membrii comitetului parohial sînt, după cum se vede din atribuțiunile lor, organele ajutătoare ale preotului în toate ramurile de activitate religioasă, morală, culturală, socială etc. a preotului în parohie. Nu mai trebuie nimic altceva decât ca preotul să poarte grijă ca în cadrul acestui comitet să fie alese acele persoane din parohie, care prin aptitudinile, prin pregătirea și viața lor pot să dea maximum de ajutor preotului în opera de mîntuire a sufletelor. De la alegerea, de la pregătirea și de la conducerea comitetului parohial atîrnă întreaga lucrare de ajutorare a preotului și de realizări pozitive în parohie. La alegerea și în special la pregătirea și conducerea comitetului parohial rolul întreg este al preotului. Deci de preot depinde în primul rînd dacă dorește sau nu să aibă persoana care să-l ajute real, persoana care să lucreze cu pricepere, cu entuziasm și cu dragoste pentru desăvîrșirea credincioșilor din parohie.

Preotul conștiincios, înțelept și cu dragoste pentru opera sa duhovnicească și pastorală va face pe bază de Statut și Regulament din membrii comitetului și ai consiliului parohial adevărați apostoli laici, care vor ajuta opera creștinească și pastorală a preotului în parohie. Datorită prevederilor Regulamentului și Statutului în vigoare, fiecare preot își poate organiza munca pastorală în parohie în așa fel încît prin activitatea sa și a colaboratorilor săi să se îndeplinească toate obligațiunile misiunii preoțești în cadrul parohiei.

Prot. Dr. SPIRIDON CANDEA

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

„Și era un om acolo bolnav de 38 de ani“.¹⁾

I. Experiența ne arată că, în viață, noi credincioșii avem de luptat cu multe greutăți și necazuri. Unele din acestea își au izvorul în propria noastră fire. Cîte suferințe nu-și iau începutul, de pildă, din înclinarea spre fapte dezordonate, din lăcomie, din apucăturile egoiste, din imboldurile omului celui vechi, din negrija pentru sănătate și pentru suflet...

Alte suferințe își au izvorul în cele din afară cum ar fi: ispitirile din partea celui rău; pilda cea rea pe care ne-o dau unii sau alții dintre oamenii cu viață urită; diferitele împrejurări care ne îndeamnă la păcat, răutatea unora.

Experiența ne arată de asemenea că unii dintre noi primesc și se arată hotărîți să se împotrivească greutăților și necazurilor, dar de la o vreme slăbesc în rezistența lor și chiar renunță la orice împotrivire, lăsându-se prinși și copleșiți de amărăciunile vieții. Sînt însă și din aceia care nu se pleacă necazurilor, ci luptă împotriva lor și le rezistă cu răbdare pînă la capăt.

Sf. Evanghelie de azi (In. 5, 1—15) ne pune în față tocmai pilda unui asemenea credincios, care deși chinuit de o boală grea timp de treizeci și opt de ani, nu s-a lăsat biruit, ci cu deplină încredere în ajutorul lui Dumnezeu, s-a luptat cu ea și a suportat-o cu răbdare, pînă ce a fost însănătoșit.

II. Cînd zicem om răbdător nu zicem om de nimic, om slab, în neputință de a face ceva. Răbdarea creștinească nu e nici neputință și nici pasivitate. Aduceți-vă aminte de cuvintele Mîntuitorului: „Cel ce va răbda pînă la sfîrșit se va mîntui” (Mt. 10, 22). Puneți acum în locul cuvîntului: răbdare, pe cel de neputință sau pasivitate și veți vedea că iese ceva ce Mîntuitorul n-ar fi putut rosti niciodată. Ar fi putut rosti El: „Cel ce va fi slab, pasiv, comod, acela se va mîntui”? Nu. Hristos Domnul n-ar fi putut rosti niciodată astfel de cuvinte. Prin cuvintele: „Cel ce va răbda pînă la sfîrșit se va mîntui”, Domnul ne dă învățătura că numai acel credincios se va mîntui, care nu se va lăsa frînt de ispite, de loviturile și necazurile vieții (Mt. 10, 17—21), ci va rezista activ, întîmpinîndu-le cu tăria răbdării.

Pildă în această privință ne este Domnul însuși, care, deși a fost asaltat de ispitele celui viclean și a fost bajocorit și chinuit greu fără să fie vinovat, El nu s-a lăsat totuși înfrînt ci a rezistat bărbătește biruind toate prin răbdarea Sa.

¹ Predică la Duminica Slăbănogului.

Pildă ne stau Sf. Apostoli și ceilalți sfinți, care nici ei n-au cedat grelelor suferințe și chinuri abătute asupra lor, ci au rămas neclintiți în credința și lucrul lor, făcându-se astfel cunoscuți „ca slujitori ai lui Dumnezeu întru multă răbdare” (II Cor. 6, 4).

Pildă întru totul vrednică de luat în seamă, ne stau și toți acei credincioși, care nu se lasă clătinați în alipirea lor cea către Hristos și Biserica Lui, ci, în răbdare și smerenie își împlinesc îndatoririle ce le revin.

Nu se poate spune așadar, că răbdarea creștinească este semn de slăbiciune și de neputință. Dimpotrivă ea este o mare virtute, o mare tărie concentrată, interiorizată, a credinciosului, prin care el, rezemându-se pe Hristos, rezistă la suferințele fizice și morale, cu deplină încredere că le va birui.

La temelia răbdării creștinești stă convingerea tare că soarta noastră este în mîinile lui Dumnezeu. „Doamne, soarta mea este în mîna ta...” zice psalmistul (Ps. 30, 15). Izvorînd dintr-o asemenea convingere, răbdarea creștinească se răsfrînge în suflet sub forma liniștei și a calmului. Firește răbdarea nu înseamnă insensibilitate față de necazuri și suferințe. Ca orice om, credinciosul e și el tulburat în prezența durerilor și nerorocirilor. Dar tulburarea lui nu merge pînă acolo încît să ajungă a-l descumpăni și a-l scoate din echilibru. Lovit de necazuri, credinciosul nu se lasă abătut din calea sa, ci dînd cuvenitul tribut omenesc suferințelor, el continuă să-și împlinească îndatoririle sale cu răbdare și cu deplină încredere în ajutorul lui Dumnezeu. Chiar cînd nu înțelege deplin rostul suferințelor abătute asupra lui, credinciosul nu-și pierde răbdarea convins „că pentru cei ce iubesc pe Dumnezeu... toate laolaltă lucrează în spre bine” (Rom. 8, 28).

Răbdarea asigură vieții sufletești un climat prielnic creșterii organice. Sufletul nu se dezvoltă prin salturi brusce, periodice, ci prin desfășurarea înceată, treptată, plină de răbdare a efortului în direcția arătată de poruncile lui Dumnezeu. În acest înțeles răbdarea e o virtute de care au nevoie toate celelalte virtuți creștinești ca să se dezvolte. Credința, bunătatea, blîndețea, înțelepciunea, cumpătarea, dreptatea, iubirea, ca să se poată dezvolta și menține ca virtuți, cer multă, foarte multă răbdare din partea credinciosului obligat să le cultive. Vorbind despre „rodirea în răbdare” (Lc. 8, 15), Mîntuitorul a subliniat tocmai acest mare adevăr, anume că virtuțile cuprinse în învățătura și viața Lui, nu pot fi înfăptuite de către credincioși, decît treptat și cu multă răbdare.

Răbdarea ne ajută să ne eliberăm de sub tirania instinctului de conservare; ne ajută să ne stăpînim reacțiile inferioare ale firii trupesti, precum și cele de mînie neîndreptățită și de descurajare. Prin aspectul acesta al ei, răbdarea ne asigură o pașnică conviețuire cu cei din jurul nostru și în același timp ea poate domoli și stinge porniri spre ură și răzbunare ale altora împotriva noastră. Răbdarea creștinească este una din condițiile însemnate ale conviețuirii în pace a credincioșilor cu ceilalți oameni.

Dar cea mai de preț roadă a răbdării creștinești este mîntuirea sufletului.

Ca tărie care ne ajută să fim stăpîni pe noi înșine în vreme de primejdii; ca tărie care ne ajută să nu ne lăsăm tirîți de mînie și copleșiți de necazuri și amărăciuni și ca virtute prin care afirmăm puterea lui Dumnezeu în noi, răbdarea este neapărat trebuitoare pentru dobîndirea mîntuirii. „Întru răb-

darea voastră dobîndi-veți sufletele voastre", ne învață Mîntuitorul (Lc. 21, 19).

Tăria răbdării creștinești stă întîi de toate în încrederea desăvîrșită în Iisus Hristos, Mîntuitorul. Printr-o asemenea încredere în Domnul ne facem părtași de puterea Lui și în felul acesta devenim de nebiruit. „Toate pot să le fac întru cel ce mă îmbracă cu putere” (Filip 4, 13).

La credința totală în Hristos trebuie să adăugăm convingerea adîncă precum că noi credincioșii nu avem o altă misiune mai înaltă decît aceea de a ne dobîndi mîntuirea. Convingerea aceasta ne va obliga să lucrăm cu timp și fără timp în vederea mîntuirii și ne va da însuflețire și putere de a răbda și birui necazurile vieții.

Un ajutor prețios în dobîndirea răbdării ni-l poate da prevederea suferințelor și hotărîrea de a le primi în față. O dificultate, un necaz prevăzut este pe jumătate biruit.

III. E greu de găsit vreunul dintre noi, care să nu fi întîmpinat greutăți, necazuri, suferințe. Întrebarea este: Cum ne-am comportat și cum ne comportăm în asemenea împrejurări? Privim noi oare, în față amărăciunile și durerile vieții? Sîntem noi în stare să le întîmpinăm cu tăria răbdării? Trebuie să recunoștem că cel puțin uneori ne purtăm ca niște oameni slabi, lăsîndu-ne înfricoșați și îngenuchiați sub povara necazurilor și greutăților, de parcă n-am mai avea în noi nici un strop de credință în Dumnezeu și nici o scînteie de răbdare.

Se cuvine însă ca noi să ne dovedim mai tari ca greutățile și durerile vieții. Să ne ducem cu gîndul la slăbănogul din Evanghelia de astăzi și să-i urmăm pilda. În fiecare an slăbănogul voia să intre în scaldătoarea Betesda, și în fiecare an i-o lua altul înainte. În fiecare an el trebuia s-o ia de la capăt, stăruind cu răbdare în căutarea tămăduirii.

E mare lucru să nu te lași biruit de suferință și să o rabzi o săptămînă, o lună, un an. E neobișnuit de mare lucru ca timp de 38 de ani să nu-ți pierzi cumpătul, ci să stăruiești cu răbdare în încredere neclătinată că izbăvirea trebuie să vină.

Și izbăvirea a venit cu adevărat. Slăbănogul a fost tămăduit după 38 de ani de răbdare.

Pilda slăbănogului să ne fie îndemn de a stăruiești în răbdarea noastră, deplin încredințați că celor răbdători Dumnezeu le stă pururi într-ajutor. Amin.

Pr. Prof. D. BELU

„In casa Tatălui meu sînt multe lăcașuri“¹⁾ (In. 14, 2).

În Duminica aceasta a șaptea după Paști, numită Duminica Sf. Părinți, prăznuim biruința cea mare pe care a cîștigat-o Biserica asupra unuia dintre cei mai înverșunați dușmani pe care i-a avut în timpul ei de luptă împotriva erezurilor: prăznuim biruința Bisericii asupra rătăcirilor lui Arie din Alexandria, învățătorul și începătorul acestui erez.

Arie învăța că Iisus Hristos ar fi fost numai o făptură a Tatălui, o ființă superioară oamenilor, cea mai aleasă creatură a lui Dumnezeu, dar nu Dum-

¹⁾ Predică la Duminica a 7-a după Paști.

nezeu adevărat. În felul acesta Arie nega pe față divinitatea Fiului.

Tulburările care s-au ivit în legătură cu lățirea noului erez amenințau cu ruperea în două a Bisericii. Pentru a pune capăt acestei învățături greșite, la chemarea împăratului Constantin cel Mare, s-au întrunit toți arhierii Bisericii creștine, episcopii din toată lumea, fără deosebire de neam și limbă, în orașul Nicea din Asia Mică.

La sinod a participat și împăratul Constantin cel Mare. Sinodul s-a deschis la 14 iunie 325. Sf. Părinți adunați la sinod au examinat învățătura lui Arie și au aflat că contrazice Sfintelor Scripturi și învățăturilor celor adevărate. Din motivul acesta învățătura a fost osîndită, iar autorul ei, Arie, a fost lepădat de Biserică și afurisit ca un eretic și hulitor al lui Hristos.

Pentru ca nici cînd să nu mai fie tulburați creștinii cu asemenea învățături greșite, s-au statornicit și s-au fixat primele șapte articole din simbolul credinței, în care se cuprinde și ne este înfățișată învățătura Bisericii noastre despre Dumnezeu Tatăl și despre Dumnezeu Fiul. Simbolul credinței, care s-a întocmit atunci, se recită pînă azi în bisericile noastre ca mărturia credinței celei adevărate, pe care au dat-o Sfinții Părinți, adunați în soborul de la Niceea împotriva lui Arie și a partizanilor lui care învățau așa cum am văzut, lucruri defăimătoare despre Fiul lui Dumnezeu. Redactarea și închegarea definitivă a simbolului credinței i se atribuisse Sf. Atanasie cel Mare, care prin înțelepciunea și austeritatea vieții lui și-a cîștigat un mare prestigiu în fața Sfinților Părinți, adunați la acest sinod. Istoricii spun că chiar împăratul Constantin atunci cînd i s-a dat citire în ședință publică ar fi zis: „Sînt convins că nu l-ați făcut voi, ci Duhul Sfînt care a lucrat cu voi”.

La sinodul din Niceea alături de Sfîntul Atanasie cel Mare au mai participat și alți sfinți și mucenici cum este Potanion, Pafnutie din Tebaida de sus, care avea numai un ochi fiindcă celălalt îi fusese scos de păgîni și Paul din Neocezareea, căruia i s-au tăiat amîndouă mîinile. Acolo a fost și Iacob din Nisibi, vestit pentru minunile sale cu învierea mai multor morți. Cu toții s-au strîns ca să osîndească eresul lui Arie și să statornicească credința cea adevărată referitoare la persoana Fiului lui Dumnezeu.

Iubiți creștinii! Ne-am întreținut în istorisirea împrejurărilor în care a avut loc sinodul de la Niceea din anul 325 unde s-au strîns cei 318 Sfinți Părinți, care au mărturisit credința cea adevărată a Bisericii și au osîndit pe Arie cel fără de lege, care a cutezat să învețe că Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, n-ar fi fost de o natură cu Tatăl. Trebuie să admirăm faptele acestea ale Sfinților Părinți adunați din toate părțile lumii creștine, curajul și îndrăzneala lor de a răbda necazurile de tot felul la care au fost expuși, numai ca să poată mărturisi pe Hristos. Să încercăm a pași și noi pe urmele lor. Pentru a putea face acest lucru e nevoie ca să pătrundem bine și să cunoaștem rostul vieții celei adevărate: să-L cunoaștem cu adevărat pe Dumnezeu, să-L iubim, să-i slujim Lui și în felul acesta să cîștigăm fericirea cerească, așa cum au făcut-o și Sfinții Părinți. Ce cuvînt frumos e cuvîntul fericire! Cît de mult o caută oamenii! În cuvîntul acesta se rezumă uneori tot rostul vieții noastre aici pe pămînt. Și totuși, fericirea adevărată nu are decît un singur sens: ea e o stare în care se cuprinde răsplata vieții viitoare pentru toate strădaniile și suferințele noastre întru apărarea credinței celei adevărate,

mai ales atunci cînd această credință o trăim și noi înșine și o facem să fie trăită și de alții. Pentru viața mea, iubite creștine, sau pentru a ta iubite frate, dacă ea a fost un nesfîrșit lanț de virtuți și de fapte bune și dacă pentru dragostea noastră față de Hristos n-am cruțat nimic, nici chiar viața, Mîntuitorul însuși ne-a făcut făgăduința vieții celei fericitoare, cînd a zis: „Mă duc să vă gătesc vouă loc”. Și dacă mă voi duce și vouă loc vă voi găti, iarăși viu: și vă voi lua pe voi la mine, ca să fiți și voi unde sînt eu” (Ioan 14, 2—3). Nu poate fi pentru un creștin o promisiune mai mîngăitoare decît aceasta: A putea fi unde e Hristos.

Iubiți creștini! La jocurile olimpice, unde grecii vechi se întreceau în fugă, trîntă, mînuirea armelor, etc., era datina ca să se pună spre vederea tuturor, premiile ce aveau să le dobîndească cei ce vor învinge. Vederea premiului are puterea aceea, rolul, de a nimici în om orice frică, orice lenevie și de a-l face pe luptător să învingă orice greutate, orice piedică ar întîmpina în ajungerea la scop, la dobîndă.

Luptătorii însuflețiți la vederea aceasta nu se temeau de dușmani, nici de animalele sălbatice, ci fără frică, călcînd peste mii de primejdii de moarte, mergeau numai tot înainte. Dacă o răsplată neînsemnată cum este mărirea și lauda lumii acesteia trecătoare are o putere așa de mare de a mișca sufletele, au nu va avea putere cu mult mai mare de a mișca sufletul nostru, răsplata cerească, mărirea patriei cerești, pe care ne-o va da Dumnezeu în ceruri? Cu adevărat, dacă privește cineva cerul e cu neputință ca pentru viața ce-l așteaptă acolo să nu capete cit de puțin curaj în lupta vieții împotriva păcatului, a ispitelor de tot felul și a necazurilor. Dintre multele exemple care se pot aduce vă aduc numai unul: Cînd Iisus la cina cea de pe urmă le spune Apostolilor că trebuie să se despărtească de ei, ei ce fac? Sînt îngîndurați, supărați, întristați peste măsură pentru îndepărtarea lui Iisus din lume și pentru greutățile pe care le așteptau. Dar ce face Iisus pentru ca să-i ridice din disperarea lor? Le aduce aminte de împărăția cerurilor zicîndu-le: „Să nu se tulbure inima voastră... în casa tatălui meu sînt multe lăcașuri” (Ioan 14, 1—2). Gîndul acesta la viața cea veșnică a însuflețit totdeauna pe Sf. Apostoli în greutățile lor, pe mucenici în chinurile lor, pe mărturisitorii credinței în pocăințele lor și pe fecioare în pustnicia lor. Pildă ne sînt și Sfinții Părinți a căror prăznuire o pomenim azi, care asemenea au dat dovadă că răsplata o așteaptă sus în ceruri.

Sf. Biserică în fiecare an face amintirea celor 318 Părinți de la Niceea și ne pune viața lor ca pildă pentru ca cunoscînd-o și înțelegînd rîvna și dragostea cu care au apărut învățătura Bisericii față de cei fărădelege, îndemn sfînt să luăm a le fi urmași vrednici atît în sfîntenia vieții cît și în apărarea legii strămoșești. Pentru aceea e nevoie să știm că Biserica noastră ortodoxă niciodată n-a învățat altceva decît ceea ce a învățat însuși Mîntuitorul. Tilcuind altfel Scripturile de cum le tilcuiește Sfînta Biserică, ne expunem la primejdii mari de rătăcire de la adevăr, așa cum s-a întîmplat și cu ereticul Arie. Pe de altă parte, să nu dăm crezămînt înnoirilor și înnoirilor de lege care mai caută și azi, ca și pe timpul Sfinților Părinți ca să rupă de la sînul Bisericii celei adevărate oile rătăcite.

Să ne aducem aminte mereu de cuvintele Sf. Vasile cel Mare spuse unuia dintre învățăceii săi: „Inima ta aducă-ți aminte totdeauna de făgăduințele

cerești, că acelea să te cheme la calea virtuții". Căci oricine cugetă la viața veșnică suportă cu bucurie greutatea pocăinței.

Biserica îți cere s-o ajuți cu jertfa ta, ci aduți aminte că acolo sus în ceruri ți se va răsplăti după vredniciile tale. Amin.

Preot Dr. AL. MOISIU

Cuvînt la Duminica Rusaliilor

Cu adevărat praznic mare sînt Sfintele Rusalii. Căci în această Sîntă zi s-a pogorît Duhul Sfînt peste Apostolii Domnului și, prin Sf. Apostoli, s-a arătat în afară Biserica întemeiată de Domnul Iisus Hristos pe cruce.

Înainte de Înălțare, Domnul i-a mîngăiat pe Sf. Săi Apostoli, zicînd: „Și eu voi ruga pe Tatăl și alți Mîngăitor vă va da vouă, pe Duhul Adevărului, care să rămînă cu voi în veci...” (In. 14, 16) și le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim pînă ce nu vor fi întăriți cu putere de sus (Fap. Ap. 1, 4). Sf. Apostoli au așteptat cu desăvîrșită încredere împlinirea dumnezeieștii făgăduințe. Și într-adevăr, la zece zile după Înălțare, Duhul Sfînt se pogoră în formă de limbi de foc asupra Apostolilor, umplîndu-i cu har dumnezeiesc, luminîndu-i și întărindu-i. Și, prin Sf. Apostoli, Duhul Sfînt a rămas pentru totdeauna în Biserică. Aceasta este marea zi a celor dintîi Rusalii.

Puterea dumnezeiască a Duhului Sfînt s-a arătat de îndată în înființarea Bisericii lui Hristos ca societate văzută de credincioși, apoi în lățirea și păstrarea Bisericii.

În ziua primelor Rusalii, prin puterea Duhului Sfînt, care lucra prin Apostoli, se înființează sfînta noastră Biserică. Atunci se botează cei dintîi creștini. Puterea Duhului Sfînt, arătată în ziua Rusaliilor, ajută Biserica să crească și să se întărească mereu și repede. Oricîte piedici au pus în calea Bisericii iudeii și păgînii, toate au fost învinse prin puterea Duhului Sfînt.

Iată pentru ce ziua pogorîrii Duhului Sfînt este într-adevăr Duminică Mare sau sărbătoarea cea luminată a creștinătății.

Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, din marea Sa iubire de oameni s-a întrupat pentru mîntuirea lumii și din iubire a întemeiat Biserica Sa pe pămînt, ca să ne putem împărtăși în ea de roadele lucrării Lui mîntuitoare. Biserica este organul de Dumnezeu întemeiat al mîntuirii noastre. De aceea în afară de Biserică nu este mîntuire. Și nu este mîntuire în afară de Biserică, pentru că pentru mîntuire este de absolută trebuință de harul dumnezeiesc, iar harul dumnezeiesc, după a lui Dumnezeu hotărîre, se împărtășește prin sfintele taine, care nu sînt decît în Biserica Domnului. Numai în Biserică ni se face marele dar al harului mîntuitor, dacă ne facem vrednici de el.

Mîntuire este numai în Biserică, fiindcă numai prin ea ne unim cu Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. El este capul pururea viu al Bisericii Sale, Biserica este trupul Lui tainic, iar credincioșii sînt mădulele ale trupului tainic al lui Hristos. Cine nu este mădulele al Bisericii, este despărțit de Domnul și nu se mîntuiește. Cine se desparte de Biserică se desparte de Domnul, capul ei, și se usucă duhovnicește, ca mlădița despărțită de trunchiul de la care primea hrană.

Biserica este mama noastră a tuturor credincioșilor, ea ne cuprinde în brațele sale și ne duce spre mîntuire, dacă voim aceasta prin credința noastră

stră dreaptă și prin faptele bune. Și fără a fi fiu credincios al Bisericii nu este mîntuire, căci, cum zice un Sfînt Părinte, „nimeni nu poate avea pe Dumnezeu ca tată, dacă nu are sfîna Biserică drept mamă” (Sf. Ciprian).

Dacă Domnul s-a întrupat din iubire pentru noi și din iubire a întemeiat prin Duhul Sfînt Biserica, în care ne putem mîntui, noi trebuie să răspundem iubirii dumnezeiești cu iubirea noastră întreagă către El și către Biserica Lui. Să iubim Biserica, pentru că Domnul însuși o iubește, pentru că este trupul Lui tainic, în care se continuă prin Duhul Sfînt pînă la sfîrșitul veacurilor lucrarea mîntuitoare a Domnului; să iubim Biserica, pentru că ea este mama noastră iubitoare și mîntuitoare; să iubim Biserica pentru că această iubire aduce fericirea noastră. Nu putem iubi pe Domnul Hristos fără ca în același timp să iubim Biserica Lui; nu putem urma îndrumările Domnului Hristos fără a urma îndrumările Bisericii Lui, nu putem să fim ai lui Hristos fără să fim ai Bisericii. Cine nu este al Bisericii nu este al lui Hristos. Iubirea către Biserică este iubirea către Domnul Hristos. Iată miezul învățăturii creștinești din marea zi de prăznic al Rusaliilor. Amin.

I. T.

Cuvînt la Duminica tuturor Sfinților

„Rogu-te fiule, privește spre cer...”

II Macavei 7, 28

Iubiți creștini,

În cartea a II-a a Macaveilor, ni se zugrăvește în cuvinte pătrunzătoare purtarea admirabilă a mamei celor șapte frați Macavei.

Iată-o pe această minunată eroină a credinței în mijlocul arenei cercului, asistînd la schingiuirea și uciderea fiilor săi, cărora pe rînd li se sfîșia pielea trupului și apoi erau aruncați în flăcările rugului. Sabie de foc a trecut de șase ori prin inima acestei mame, cînd tiranul împărat Antioh încerca să corupă sufletul de mamă, sfătuiind-o să-și îndemne pe ultimul și cel mai mic dintre fiii săi, juruindu-se a-l pune în mare cinste, dacă va călca legile părintești pentru care au fost pedepsiți frații săi. Cu inima sfîșiată de durere, mama promite, dar plecîndu-se la urechea fiului său îi zice: „Rogu-te fiule, privește spre cer ... și nu te teme de ucigătorul acesta” (II Mac. 7, 28—29). Și iată că prin sufletul ei trece și a șaptea sabie de foc, înainte de a fi ea însăși mistuită de flăcările rugului.

Pe toți aceia pe care Duhul Sfînt i-a sfințit, îi prăznuim noi astăzi și le aducem cîntări de laudă și mărire în această Duminică a tuturor Sfinților.

Ce i-a făcut să-și ia crucea suferinței și să meargă pe calea grea și aspră a martiriului? Ce i-a îndemnat să primească chinurile și să meargă la moarte de bunăvoie?

Ei s-au dăruit pentru Hristos, ei s-au jertlit pentru ținta cea din urmă a unei bune vieți pămîntești, viața veșnică a nemuritorului nostru suflet, despre care vreau să vă vorbesc astăzi, iubiții mei creștini.

Se știe de către toată lumea și se adeverește zilnic, că toți cei ce s-au născut trebuie să și moară. De legea universală a morții nu scapă nici un om. Excepție de la această lege a morții au făcut doar Enoh și Ilie, înălțîndu-se, prin voința lui Dumnezeu, la cer.

Toți oamenii mor. Întrebarea ce se pune e ce se întâmplă însă după moarte? Există sau nu o altă viață, o altă lume?

Învățătura Bisericii noastre răspunde pozitiv la aceste întrebări. Da, există o altă lume, în care se intră prin poarta morții și în care sufletul continuă să trăiască după despărțirea lui de trupul cel muritor.

Scopul venirii în lume a Mântuitorului este mântuirea sufletului. La temelia învățăturii sale stă îndemnul: „Mîntuiește-ți sufletul!” Aproape fiecare pagină a propovăduirii lui Hristos cuprinde câte o învățătură despre viața veșnică și câte un îndemn la cucerirea ei.

„Fiți gata, căci în ceasul în care nu gîndiți Fiul omului va veni!”

„Drept aceea priveghiați că nu știți ziua nici ceasul întru care va veni Fiul omului!” (Mat. 25, 13).

Dacă toate s-ar termina cu moartea, ce rost ar mai avea să priveghem, ce rost ar mai avea pregătirea pentru o moarte bună?

Indemnurile scripturistice abundă și sînt din ce în ce mai stăruitoare întru mîntuirea sufletului. „De va minca cineva din pîinea aceasta va trăi în veci” (Ioan 6, 50). „Așa a iubit Dumnezeu lumea încît și pe Fiul său unul născut l-a dat, ca tot cel ce crede întru dînsul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

Dacă nu ar exista această viață veșnică, în vederea căreia Hristos s-a adus jertfă pentru noi și pentru a noastră mîntuire, zadarnică ar fi jertfa Lui, precum și toată învățătura noastră creștină.

Tot în vederea vieții veșnice și pentru dobîndirea ei, Mîntuitorul a spus și frumoasele pilde cu care și-a împodobit învățătura Sa.

Din ele deducem că noi, cei ce sîntem trecători prin această lume, putem ajunge la capătul vieții biruitori sau înfrinți, candidați la Împărăția lui Dumnezeu sau dinainte osîndiți la focul vieții celei veșnice.

Da! la capătul acestei vieți pămîntești ne așteaptă una din cele două împărății în care se vor duce sufletele și anume: raiul sau iadul.

Ce este raiul și cine poate să intre în el?

Raiul este casa Tatălui Ceresc, tronul lui Dumnezeu, împărăția luminii, a binelui și a măririi în care vor petrece cei ce au haină albă de nuntă și și-au înscris numele în cartea vieții prin faptele iubirii și ale milosteniei. El este grădina vieții veșnice pe care limba omenească oricît de frumos o ar descrie nu reușește să o zugrăvească nici cel puțin ca pe o icoană palidă. El este locul despre care însuși Sf. Pavel spune: „că s-a răpit la rai și a auzit cuvinte nespuse care nu sînt omului slobod a le grăi” (II. Cor. 12, 4).

Aici petrec într-o strălucitoare lumină cetele copiilor nevinovați, „căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu”; dincolo de ei sînt sufletele căzute jertfă pentru biruința învățăturii lui Hristos, aici se găsesc eroii glorioși ai oștilor de martiri, care și-au dat viața pentru adevăr și dreptate, pentru legea dumnezeiască și cinstirea marelui Dumnezeu.

Aici sînt mințile cele prea înalte și slințite, aici sînt cetele îngerești: Heruvimii și Serafimii, Scaune, Domnii, Puteri, Stăpîni, Căpetenii, Arhangheli și îngeri, aici sînt Patriarhii, Proorocii, Apostolii, Mucenicii și Arhieriei, Dreptii și Cuvioșii, aici sînt cetele sfintelor femei și ale celor căzuți pentru mărturisirea lui Hristos.

Aici sînt toți slinții nenumiți și împreună cu aceștia și cei ce s-au mai adăugat și care vor mai fi și după aceasta.

Aici petrec într-o lumină și fericire ca și care „ochi de om n-a văzut, ureche de om n-a auzit și la inima omului pămîntean n-a pătruns, ceea ce a pregătit Domnul aleșilor săi”, cum spune marele Apostol Pavel (I. Cor. 2, 9).

Aici se găsește persoana care pe toți îi întrece în mărirea și în strălucire, aici este „cea mai cinstită decît Heruvimii, mai mărită fără de asemănare decît Serafimii”, Maica Domnului, Preacurata Fecioara Maria.

Aici se găsește însuși Hristos, Domnul nostru, Soarele Dreptății, Leul din seminția lui Iuda, odrasla casei lui David, Mielul din viziunea lui Ioan, care s-a jertlit pentru viața și mîntuirea noastră, Fiul cel de o ființă cu Tatăl și cu Duhul Sfînt căruia se cuvine cinstea și mărirea.

Aici este locul gătit de Hristos tuturor acelor care și-au strîns comori în cer, „unde nici rugina, nici moliile nu le strică și unde furii nu le sapă, nici nu le fură” (Mat. 6, 19—20).

Aici vor fi toți cei chemați prin cuvintele ce se vor rosti la judecata cea din urmă: „Veniți binecuvîntații părintelui meu de moșteniți împărăția care e gătită vouă de la întemeierea lumii” (Mat. 25, 34).

Aici este locul în care cei ce vor intra „nu vor mai flămînzii mai mult, nici nu vor mai însetoșa mai mult, nici nu va mai cădea peste ei soarele, nici tot zăduful. Că mielul lui Dumnezeu cel din mijlocul scaunului îi va paște pe ei, și îi va povățui pe ei la izvoare de ape vii, și va șterge Dumnezeu toată lacrima din ochii lor” (Apoc. 7, 16—17).

Pe cît de ușor și de plăcut mi-a fost, iubiți creștini, să vă vorbesc despre rai, pe atît de greu și neplăcut îmi este să vă vorbesc despre iad. Mă cutremur gîndindu-mă că el este locul de osîndă veșnică.

Sfînta Scriptură îl numește „focul nestins”, „focul cel veșnic în care va fi plîngere și scrișnirea dinților”.

Aici este locul tuturor păcătoșilor care n-au fost înscrîși de Dumnezeu în „cartea vieții” și care vor petrece în chinuri amare în vecii vecilor.

Aceasta este pe scurt învățătura Sfîntei noastre Biserici despre viața veșnică.

Să luăm aminte! „Ziua Domnului ca un fur noaptea, așa vine” (I. Tes. 5, 2).

Să ne ferim de păcat, căci „pe cei răi cu răul îi va pierde” Dumnezeu (Mat. 21, 41).

În Cartea a IV-a a Impăraților se spune că atunci cînd Ezechia se afla pe patul de moarte, a venit înaintea lui trimisul lui Dumnezeu, Proorocul Isaia și i-a zis: „Puneți casa ta în rînduială căci vei muri”. S-a întristat Ezechia că trebuia să moară, s-a întors cu fața către perete și a plîns, apoi s-a rugat către Domnul, zicînd: „Adu-ți aminte, Doamne, de mine că am umblat înaintea ta cu credință și cu inimă curată și am făcut ce este plăcut în ochii tăi” (4 Imp. 20, 3).

La sfîrșitul vieții noastre, pentru rugăciunile tuturor Sfinților Tăi, învrednicește-ne și pe noi, Doamne, de asemenea răspuns. Amin.

Chemarea Domnului¹⁾

Și a zis lor: Veniți după Mine...,
iar ei îndată au mers după dînsul.
(Mt. 4, 19—20)

Aceste cuvinte ne aduc aminte de cuvintele ce stau scrise pe prima filă a Sf. Scripturi: „A zis Dumnezeu: să fie lumină — și a fost lumină” (Gen. I, 3). A zis și a fost. A zis și s-a făcut. Căci cuvîntul lui Dumnezeu nu este sunet gol, suflare de vînt, ci faptă. Prin cuvîntul Domnului toate s-au făcut și cerul și pămîntul și cele ce sînt într-însule. Dar iarăși prin cuvîntul Domnului, al Mîntuitorului nostru, pescarii devin apostoli, orbii văd, șchiopii umblă, leproșii se curăță, furtuna mării se potolește, vameșii își împart averile săracilor, păcătoșii se mîntuiesc. Prin cuvîntul Domnului toate s-au făcut; prin cuvîntul Lui toate se înnoiesc, se crează din nou. El a zis și s-a făcut. El a zis și sufletele reînesc la o nouă viață. El a zis și ucenicii merg după Dînsul. Căci cuvîntul Lui este putere creatoare, puterea dătătoare de viață.

Ne punem însă întrebarea: oare Dumnezeu a grăit numai atunci? Oare Dumnezeu a grăit numai la începutul lumii, cînd a creat lumea din nimic, și la mijlocul veacurilor, cînd a înnoit lumea și a mîntuit-o?

Răspuns la această întrebare nu este greu de dat. Și merită să zăbovim asupra lui.

Cuvîntul lui Dumnezeu nu lucrează rar. El este permanent în lume, susținător, călăuzitor, înnoitor al ei. Puterea Lui lucrează neconținut în lume și în fiecare suflet creștinesc. Nimic nu se întîmplă fără știrea, învoirea sau îngăduința Lui. E adevărat că lucrarea aceasta este adesea nesimțită, nebagată în seamă. E ca și cînd toate ar merge fără El. Și cu toate acestea toate se mișcă prin El și în El. Așa cum o mașină merge singură — după legile ei. Și cu toate acestea spiritul omului, care a făcut-o, care o supraveghează și o dirijează lucrează printr-însa.

Există însă momente cînd lucrarea lui Dumnezeu este evidentă, cînd glasul lui Dumnezeu răsună cu putere, cînd chemarea lui Iisus este așa de puternică, încît o auzi în chip deosebit. Așa a fost momentul chemării la apostolat a celor 4 pescari: Iisus a zis: Veniți după Mine!.. Și ei îndată lăsîndu-și mreșile, au mers după Dînsul. Pescarii au simțit în chemarea Lui, chemarea lui Dumnezeu și au urmat-o fără șovăire. Dumnezeu a vorbit — omul a ascultat. El a zis și s-a făcut. A chemat și L-au urmat. Puteau ei să nu-L urmeze? — Puteau, căci omul este liber, Dumnezeu nu-l constrînge să-i urmeze. Dar tot sufletul credincios, care însetează după Dumnezeu, urmează cu bucurie chemarea Domnului, zicînd: „iată-mă, Doamne; grăiește, robul tău ascultă”. Așa au fost acești pescari, deveniți apoi pietre de temelie ale Bisericii lui Hristos; așa a fost vameșul Zahau; așa a fost Maria Magdalena; așa a fost prigonitorul Saul — așa a fost Sf. Antonie cel Mare, așa au fost milioanele de mucenici și sfinți, care au auzit glasul Domnului, au auzit chemarea lui Iisus și în deplină libertate au mers cu bucurie după El, au urmat Lui. Și glasul Lui este putere dumnezeiască, putere ce creiază

¹ Duminica a II-a după Rusalii.

din nou, putere ce înnoiește, purifică și înalță. Prin glasul Lui s-au făcut toate — prin glasul Lui pescarii au devenit apostoli — păcătoșii sfinți și vameșii au dobândit împărăția cerurilor.

Ești ca un om, care a urcat spre pisc prin hățisuri și văi, prin prăpăstii și păduri și deodată de pe pisc privește încremenit peste minunea ce i se întinde la picioare. Răpit de frumusețea aceasta neașteptată, negrăită, el uită toate ostenele, toate piedecile, toate grijile și se topește în lumina ei. Așa și sufletul nostru. Urcă prin hățisuri și văi, printre prăpăstii și păduri, bătut de vânturi și ploi, ars de îndoeli și remușcări — luptă și se frământă, se zbuțumă, cade și se ridică. Cine ar putea spune întreg frământul unui suflet, cu credința bătută de vijelii, care vrea să fie mai bun și totuși se dovedește neputincios în fața păcatului?! Dar iată a venit clipa, în care Iisus îl cheamă. Clipa iluminării lăuntrice. O lume de zbuțum și volbură se prăbușește — o lume nouă, minunată, de o frumusețe negrăită, de o pace neapasă, se ridică în el. E glasul Lui, e iubirea Lui, care ți se descopere. El zice: „Vino după Mine”. Și tu grăiești, fericit: „Da, Doamne, de acum al Tău sînt cu toată ființa mea, cu toată viața mea!” Nici nu-ți vine să crezi că te-ai învrednicit, tu, cel slăbănog și nemernic — să te întâlnești cu Iisus, să auzi chemarea Lui blîndă, chemarea iubirii Lui. El nu te cheamă — ca pe pescari — să-ți schimbi slujirea să devii apostol, propoveduitor, preot. Asta e chemarea numai a unora. Te cheamă ca în munca ta, în familia ta, în mijlocul societății să fii un om nou, dezbrăcat de zaua păcatului și îmbrăcat în Hristos, să părăsești mreaja păcatului și să urmezi Lui, să fii un om în care viază iubirea, bunătatea, blîndețea, pacea lui Hristos — un risipitor de iubire, un făcător de pace, un generator de bunătate, un însetat de dragoste, un fiu al smereniei și milei.

Și dacă răspunzi la chemarea Lui, dacă rămîi credincios acestei chemări, ești un adevărat creștin, care zice plin de bucurie: „Hristos este viața mea. Pot totul în Hristos, cel ce mă întărește”.

Iată Iisus ne cheamă: „Veniți după Mine...”

Vom auzi noi oare chemarea Lui?: Să tacă tot trupul și înfiorat să asculte cuvintele Domnului: „Veniți după Mine” — și din adîncul tăcerii lui înfiorate să răspundă: „Da, Doamne, grăiește — că robul tău ascultă. Da, Doamne, am auzit chemarea ta și o urmez”.

Prof. N. MLADIN

Predică de sf. Apostoli Petru și Pavel

Cine zic oamenii că sînt eu? a întrebat Mîntuitorul Hristos. Și a răspuns Simon Petru: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu” (Mat. 16, 13—16).

Cucernici credincioși,

După ce Mîntuitorul Iisus Hristos și-a început activitatea Sa de a vesti sf. Sa Evanghelie către credincioși, El și-a adunat în jurul Său numeroși ucenici. Dintre aceștia apoi și-a ales 12, pe care i-a numit apostoli (Luca 6, 13). Pe aceștia El i-a rînduit, dîndu-le puterea harului, să propovăduiască împărăția lui Dumnezeu și să tămăduiască pe cei bolnavi (Luca 9, 2). Dintre aceștia 12, Biserica prăznuiește astăzi pe sf. Apostol Petru, alături și de sf.

Ap. Pavel. Deși Ap. Pavel nu face parte din numărul celor 12, totuși în conștiința vechilor creștini și a Bisericii primare, aceștia doi, Petru și Pavel, constituie o singură unitate de proslăvire, o singură unitate de cinstire, pentru împreună pătimirea lor pentru Hristos, din ziua de 29 iunie.

Astfel în Minei, acești doi apostoli, Petru și Pavel, sînt împreună numiți: întemeierea apostolilor, căpeteniile ucenicilor, luminătorii, temeliiile și stîlpii Bisericii, precum și împreună șezători pe scaunul darului; iar în deosebi sf. Ap. Petru e numit piatra credinței și piatra ortodoxiei, iar sf. Ap. Pavel este cinstit ca marele cuvîntător și luminător al sfintelor biserici.

Cucernici credincioși,

Sf. Ap. Petru a fost chemat de Hristos împreună cu fratele său Andrei (Mat. 4, 18) și îi urmează cu credincioșie Domnului. Participă la toate marile sale cuvîntări și minuni, iar lingă Cezarea lui Filip, Ap. Petru depune cunoscuta mărturisire, în numele tuturor apostolilor, că „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu”. De aceea, pentru mărturisirea hotărîtă a acestei credințe, Mîntuitorul l-a făcut stîlp-stîncă a mărturisirii și credinței.

Totuși omenescul puternic din sf. Ap. Petru îl face pe acesta să fie pe cît de însuflețit, pe atîta și neîncercător. Astfel la marea Tiberiadei el arată puțină credință, se îndoiește și se afundă în apă (Mat. 14,30); la vestea despre patimile Mîntuitorului, îl mustră pe Iisus și vrea să-l împiedice să urce spre Ierusalim, și atunci Iisus îl respinge cu cuvintele: înapoia mea satano, ești o piatră de poticnire pentru mine, gîndurile tale fiind ale oamenilor (Mat. 16, 23), sau cînd se leapădă de Hristos, deși a fost avertizat din timp (Mat. 26, 34 și 69 ss).

Deci Ap. Petru este tipul omului, care se însuflețește repede, dar omeneste este nestatornic. De aceea însă, pentru aceste calități și defecte, figura Ap. Petru apare simpatcă pentru credincioșii de rînd, pentru credința și stîngăciile lui, în care credincioșii se văd pe sine. Ap. Petru mai este simpatc și pentru faptul, că cu toate greșelile sale, la o vîrstă înaintată, s-a bucurat totuși de milostivirea Mîntuitorului, pentru că nu arăta nici o mîndrie personală, și de aceea a fost reșezat în apostolat (Ioan 21, 15 s). Trecînd însă aceste momente grele de încercare, după învierea Domnului, Ap. Petru depune cu curaj nestăvilit mărturia publică pentru Iisus din Nazaret, pentru cel ce a fost răstignit, că de fapt a fost Fiul lui Dumnezeu (Fapte 2, 22 s; 3, 12 s; 4, 8 s; 10, 39 s). De aceea înainte de pătimire el a scris în epistola sa: „V-am făcut cunoscută puterea Domnului nostru Iisus Hristos, nu întemeindu-mă pe basme meșteșugite, ci ca unul care am văzut însumi cu ochii mei mărirea Lui” (2 Petru, 1, 16).

Cucernici credincioși,

Sf. Ap. Pavel în schimb era la început prigonitor al creștinilor și deci era împotriva Mîntuitorului Hristos. Dar pe calea Damascului a avut loc chemarea sa la apostolat de însuși Hristos, care i-a zis: „Saule, Saule, de ce mă prigonești” (Fapte 9, 4). Astfel Saul are viziunea Mîntuitorului celui înviat din morți, în ipostasa Sa dumnezeiască triumfătoare, cea de după Înălțare, și pe aceasta o va predica pretutindenea.

Convertit la Sf. Evanghelie și luînd numele de Pavel, apostolul cel nou al Domnului este sobru în manifestările sale. De acum înainte nu există

pentru el nici o îndoială și nici o slăbiciune; el suportă închisoare, bătaii și huiului; dar își urmează drumul propovăduirii fără șovăire (2 Cor. 6, 5 ss). El este întreprinzător și organizator, cu timp și fără timp, făcându-se tuturor toate; călătorește și cuvîntează, cu demnitate și cu stăpînire pe cuvîntul Sf. Evanghelii. Asceza și morala sa impresionează, cuvîntul trezește admirație, dar prea puțini îndrăznesc să-i urmeze la fel. Ap. Pavel trece peste obstacole, pentru că „Evanghelia propovăduită de mine nu este lucru omenesc, căci nici nu l-am luat și nici nu l-am învățat de la oameni, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos” (Galat. 1, 12).

Cucernici credincioși,

Amîndoi acești sfinți apostoli l-au propovăduit pe Hristos și amîndoi și-au dat viața pentru Sf. Evanghelie, deși fiecare propovăduia în felul său, după darul de la Dumnezeu (1 Cor. 7, 7). Între cei doi apostoli nu a dăinuit nici o neînțelegere, deși în privința obligativității legii mozaice pentru creștinii din păgîni au avut la un moment dat păreri deosebite (Galat. 2, 11 s). Sinodul apostolilor i-a rînduit fiecăruia cadrul misiunii speciale, pe Ap. Petru trimițîndu-l către cei tăiați împrejur, iar pe Ap. Pavel către neamuri (Gal. 2, 7 s). De altfel, Ap. Pavel are cuvinte de respect la adresa Ap. Petru, numîndu-l stîlp al Bisericii (Gal. 2, 9), iar Ap. Petru manifestă aceeași dragoste către Pavel, îndemnîndu-și astfel cititorii: „îmîntuirea este opera răbdării Domnului, despre care v-a scris prea iubitul nostru frate Pavel, după înțelepciunea dată lui. Însă în epistolele sale sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care unii le răstălmăcesc... spre a lor pierzanie” (2 Petru 3, 15 s). Deci între cei doi apostoli nu era nici o gelozie pentru înțietate sau pentru activitate, ci amîndoi propovăduiau aceeași Sf. Evanghelie și pe același Hristos, Domnul.

Cucernici credincioși,

Dacă între acești doi mari sfinți apostoli au fost legături în duh de dragoste și înțelegere, atunci de ce să fie dezbinări între credincioși? De ce să se dezbine între ei, zicînd că urmează unui sau altui apostol, pentru că unul sau altul ar fi fost mai mare, cînd de fapt nu a fost așa. Acestora li se potrivește însă cuvintele marelui apostol al neamurilor, scrise odinioară Corintenilor: „zise unul, eu sînt al lui Pavel, iar altul, ba eu sînt al lui Apolo; apoi nu sînteți voi oameni slabi? Dar ce este Apolo, și ce este Pavel? slujitori prin care ați fost aduși la credință, fiecare după cum i-a dat Dumnezeu; eu am sădit, Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească... căci noi sîntem ajutoare de muncă ale lui Dumnezeu și voi sînteți ogorul lui Dumnezeu, clădirea lui Dumnezeu. După darul lui Dumnezeu, cel dat mie, eu, ca un înțelept meșter clăditor, am pus temelie, altul clădește deasupra, dar fiecare să ia seama cum clădește; nimeni nu poate pune altă temelie, decît cea o dată pusă, care este Iisus Hristos... fie Pavel, fie Apolo, fie Chefa, fie lumea, fie viața, fie moartea, fie cele de față, fie cele viitoare, toate sînt ale voastre, iar voi ai lui Hristos, și Hristos al lui Dumnezeu” (1 Cor. 3, 4—23). Amin!

O NOUĂ UNITATE CULTURALĂ

Acum o sută de ani, — mai exact: 14 mai 1858 — episcopul Andrei Șaguna, mitropolitul de mai târziu al Ardealului, scria eforiei bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului:

„Mi-au venit la cunoștință și *m-am convins*, sub decurgerea timpului, de cînd mă aflu în mijlocul D-voastră, *că biblioteca noastră dela biserica Sf. Nicolae este cea mai vechiă și cea mai bogată în cărți bisericești și că aceeași stăpînește nește cărți foarte rare, de care cu anevoiă se vor fi mai afind la vreuna dintre biblioteci, noastre*”.

Așa începe marele ierarh scrisoarea către conducătorii bisericii din Schei. Iar pentru că era convins nu numai de „*însemnătatea cea mare a cărților*”, ci și de felul cum vor fi fost păstrate, provoacă eforia, „*să poștească pre doi dintre domnii profesorii noștri de acolo, carii pre lingă un onorariu potrivit*”, să cerceteze acele cărți, să le aleagă, să le inventarieze, să le „*numerizeze*”, „*a le aduce în rîndul cuviincios, pentru ca să nu se peardă, sau să se instrăineze vreuna dintre acelea*”, ci să se „*înmulțească*”. Ba chiar mai mult e poftită să facă „*Onorata Eforie*”: *Să pună și un bibliotecar* apoi, care să îngrijească de cărți, „*cu îndatorirea de a nu da nimănui vre-una dintr-ânsele fără revers*” — și încheie exprimîndu-și nădejdea: „*.....m-aș bucura foarte mult deacă cu venirea mea la Brașov cu prilejul cel dintăiu, aș afla cărțile des pomenite aduse la un rînd bun*”.¹

Ca Șaguna să dea o asemenea poruncă, înseamnă că rara bibliotecă, prin felul cum era ținută, lăsa mult de dorit; că se împrumutaseră cărți fără „*revers*”, că se pierduseră din ele și că eforia bisericii nu pusesese om potrivit care să le știe păstra cu „*toată scumpătatea*”, cum așa de frumos se spunea pe atunci.

Să trecem peste veac — 1858—1958 — fără să ne mai întrebăm dacă „*poftirea*” șaguniană a fost împlinită, sau nu.

Constatăm, doar, că după nouăzeci și nouă de ani, poate tot în mai, de data aceasta 1957, a trebuit să vie tot mitropolitul Ardealului, I. P. S. S. Nicolae, care să adreseze conducerii bisericii din Schei aceeași „*poftire*”, pōrnită din aceeași înaltă prețuire a bunurilor culturale pe care le deține voevodala ctitorie.

Și iarăși spunem: Ca I. P. S. S. Nicolae să dea o astfel de poruncă, înseamnă că în suta de ani trecută se va fi făcut ceva pentru păstrarea „*cuviincioasă*” a cărților, dar că acest ceva nu reprezintă nici pe departe ceea ce s-ar fi convenit să se facă. Cărturarul mitropolit a văzut problema în

¹ Arhiva bis. Sf. Nicolae, nr. 2071/1858; Episc. nr. 461/1858; Dr. St. Stinghe, Documente... Vol. IV, p. 154. Sublinierile sînt ale noastre.

perspectivă largă istorică și cuvîntul de îndemn la schimbarea radicală a unei stări a pornit blajin-mustrător pentru toți cîți s-au petrecut de la porunca șaguniană pînă astăzi.

De data aceasta privirea și gîndul au cuprins întreaga problemă: Nu numai de o bibliotecă rară e vorba, ci și de o arhivă prețioasă, ca și de un muzeu de artă religioasă în cadrul acestei biserici.

V-a rămas, însă, o bogăție mult mai de preț decît cea pe care nu o mai aveți, care e tot atît a bisericii, cît e a țării întregi, un avut ce nu poate fi plătit în bani sunători: E biblioteca, cu rarele ei exemplare, e arhiva cu documentele care coboară pînă în veacul al 16-lea și sînt obiectele de muzeu de o valoare artistică certă.

Toate acestea v-au rămas și toate trebuie organizate, totul constituind o nouă unitate culturală adăpostită în clădirea monument-istoric al celei mai vechi școli romînești din întreg cuprinsul țării, clădire pe care o aveți în curtea bisericii. Pentru cei mulți, ai țării și din alte țări care vin să vadă biserica, și pentru cei mai puțini — cercetătorii, care și ei lucrează pentru cei mulți, lucrarea aceasta trebuie să se facă.

Așa a vorbit Mitropolitul Nicolae al Ardealului la o sută de ani de la gîndul mai puțin cuprinzător, dar la fel de mare calitativ, al lui Șaguna.

Iar ca nu cumva să mai treacă o sută de ani și ca să fie scutit mitropolitul Ardealului din anul 2058 de a treia revenire, I. P. S. S. Nicolae, avînd acea pilduitoare înțelegere a problemei puse de către forurile mirenești — cu ajutorul Departamentului Cultelor — a trecut la faptă.

N. Iorga, în 1923, și-a formulat mîhnirea, văzînd această bogăție, fără menajamente: „...și ce nu s-ar putea scoate acolo, la Brașov, din ceea ce zace *părăsit* sau se ascunde *puțin cunoscut* la biserica Sf. Nicolae”.

Pornim de la o realitate:

Și prima din ele e acea cruce șindilită, din *anul 1292*, al cărei loc și semn că a fost se găsește și azi în curtea bisericii, cuminte făcut și îngrijit; de la bisericuța de lemn care i-a luat locul în 1399 (sau 1403) și care va fi rezistat vremurilor aproape o sută de ani, cînd *Vlad-vodă Călugărul*, prin 1494—1495 se cuvine să fie pus în fruîntea ctitorilor; de la ceea ce se știe că a făcut din piatră *Neagoe Basarab* în prea scurta lui domnie; de la învățatul, pribeagul și puțin norocosul Petru-Vodă Cercel la 1583 și de la domnul moldovean *Aron-Vodă* al cărui hrisov se păstrează și care a sfîrșit, mărind, începutul înaintașilor lui; de la tot ce au făcut pentru această biserică ceilalți voievozi, pînă la dania împărătesei *Ecaterina Petrovna* a Rusiei, fata lui Petru cel Mare, la 1751, și pînă la ultimii susținători ai acestei vestite biserici din Scheii Brașovului.

Biserica s-a tot mărit și înălțat, mereu s-a îmbogățit în odoare, în hrisoave, în documente și cărți, pînă a ajuns la proporțiile de azi, de mult fiind numită „biserica cea mare”.

S-au înălțat zidurile, s-a mărit locașul; poate fără un plan, fiindcă planul era în funcție de dania care determina mărirea. Completul de stiluri al bisericii de azi poate fi discutat de specialiști și într-o discuție se poate spune și bine, și mai puțin bine despre ceva ce *este*.

Aci ne interesează înlănțuirea faptelor care pot fi documentate prin actele arhivei, prin cărțile vechi și însemnările de pe ele, prin operele de

artă pe care biserica le deține și proveniența cărora poate fi urmărită, în documentele care ne-au rămas, în însemnările care s-au făcut, în inscripțiile care s-au păstrat.

Intre zecile de mii de documente, biblioteca veche și operele de artă există o fericită interdependență. Deși e vorba de trei discipline distincte — fiecare presupunând o muncă de specialitate — final, munca va duce la o *nouă unitate culturală* în care cele trei discipline se completează, constituind un tot armonios inseparabil.

*

Ce este de făcut?

Am termina scrisul, spunînd: Totul e de făcut!

Pentru că nu este vorba aici de o *reorganizare*; cuvîntul nu acopere realitatea. Reorganizezi ceva ce a fost organizat; nu e cazul, pentru că:

— ceea ce — puțin, de altfel — a fost pus în rînduială la arhivă, s-au îngrijit multele decenii trecute de atunci, ca să răstoarne; iar deceniile cuprind oameni și împrejurări;

— ceea ce s-a făcut la bibliotecă e atît de sumar, încît felul în care s-a lucrat nu rezistă nici măcar epocii în care lucrarea a fost schițată;

— pentru un viitor muzeu nu s-a făcut nimic; absolut nimic! Cîteva intenții formulate în „protocoale”, ca să rămînă acolo, dorințe exprimate verbal sau în scris, dar nici o încercare, nici un început de faptă.

Clădirea vechii școli unde erau depozitate toate acestea a ajuns un fel de magazie cu de toate. Bătrînele ziduri groase, ca zidurile de cetate, au acceptat în cuprinsul lor tot ce se îngrămădea, mute și triste. De la temelii umezeala s-a întins ca pecinginea în zidurile boltite ale parterului, podeaua începu să mucezească, să putrezească. Praful, în straturi suprapuse, s-a fixat, negru, de dulapuri, de uși, de documente, de catastife, de cărți, de toate, iar păienjenii îți făcea impresia că intri într-un pod în care nimeni n-a mai intrat de cînd lumea.

Și să nu uităm, totuși, că din cînd în cînd au existat cîteva bunăvoințe care au încercat să pună ordine în această magazie; noi descriem situația aflată în iunie 1957.

Așadară, *totul trebuie organizat din temelie*, renunțîndu-se definitiv la diletantism, provizorat și la ceea ce am putea numi muncă în sincope, muncă fără continuitate.

Trebuie, deci, organizată: *I. Arhiva, II. Biblioteca, III. Muzeul de artă religioasă*, separat fiecare, după criterii științifice fiecare, instituția constituind, totuși, o unitate.

Unde și cum?

În curtea bisericii există vechea școală romînească, cu începuturile ei din lemn la 1495, din piatră și cărămidă, în forma actuală la 1761—2; monument istoric și clădirea.

Acest monument istoric se cuvine să adăpostească tot ce se intenționează a se face.

Clădirea urmează să fie adusă, cum se spune, „pe linia de plutire”. Planurile și devizele au și fost întocmite de specialiști în materie de restaurări, acum lucrîndu-se la cele cîteva sugestii juste date de „Direcția monumentelor de arhitectură” din „Ministerul construcțiilor și materialelor de

construcție". Indată ce aceeași direcție își va da avizul favorabil, lucrările de restaurare și amenajare vor putea începe, cu sprijinul efectiv al Departamentului Cultelor, unde s-a înțeles de la început că noua instituție se încadrează în problemele culturale de stat. Exemplul dat prin realizarea de la mănăstirea Putna, — păstrind proporțiile — ar putea fi reeditat la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului.

Dar asta nu înseamnă că pînă ce clădirea va fi pusă în starea să adăpostească în condiții optime o instituție, lucrările de organizare a materialului nu vor începe, sau, fiindcă au început de aproape o jumătate de an, nu vor fi continuate. Dimpotrivă! Munca va continua în toate cele trei compartimente, paralel, fără întrerupere, astfel încît cînd restaurarea și amenajarea clădirii vor fi terminate și cînd mobilierul special va fi gata, cele trei secții ale instituției să fie puse la dispoziția vizitatorilor și cercetătorilor, urmînd ca în vreme lucrările să fie completate și desăvîrșite.

Că de o muncă în vreme e vorba, nu de a face ceva acum, ca să-i urmeze cunoscutele sincope.

Ce credem că trebuie să cuprindă viitoarea instituție?

Este evident că accentul trebuie pus pe ceea ce biserica Sf. Nicolae oferă ca metrial specific ei. Și oferă destul, ca sacrificiile impuse de realizarea unei unități culturale noi să fie pe deplin justificate. Chiar dacă ne-am rezuma la atît cît depozitele de azi cuprind, inventarele ar fi foarte bogate.

Dar biserica Sf. Nicolae e în Scheii Brașovului, în acel „Bulgerey” cum îl numeau sașii și „Bólgarszeg”, cum îl numeau — și îl mai numesc încă, ungurii. Ar fi o greșeală dacă, — în a doua urgență — trecutul și viața acestui străvechi suburbii romînesc al vechiului Brașov nu și-ar afla documentarea în noua instituție.

În a treia urgență: Biserica și Scheiul fac parte din acel „Barassow” sau „Brassow”, din țărănescul nostru „Brașeu”, continuu în contact cu „cinstitul Magistrat al Cetății”, mai de voie, mai fără voie. A ignora această realitate istorică, înseamnă a săvîrși de la început o greșeală, cu repercursiuni asupra tematicii muzeului, care ar apărea cu lacune, cum tot lacunară ar fi și organizarea arhivei.

Și, în sfîrșit, Brașovul face parte din una din „țările” Transilvaniei: „Țara Bîrsei”. După 1700 biserica a fost punctul de sprijin al întregii ortodoxii militante, dîrze, din întreg ținutul. Limitele ariei geografice ale instituției vor fi, deci, ale Țării Bîrsei.

Am fixat cadrul și, în hotarele lui, preocupările, în ordinea importanței.

Firește, legăturile strînse ale bisericii cu Țara Romînească (Valahia) și Moldova, cărora atît de mult le datorește, vor fi reprezentate la loc de mare cînst în toate cele trei compartimente, aceste legături fiind determinante pentru întreaga dezvoltare a bisericii. Ele fac parte din actul de naștere al bisericii și le găsim prezente de la începutul făcut de primul voevod care a înțeles să sprijine strădaniile localnicilor, pînă la actualul Departament al Cultelor, pe un parcurs de peste 450 de ani.

Este de la sine înțeles că în nici una din cele trei secții activitatea nu va împieta, sub nici o formă, asupra preocupărilor celorlalte mari instituții de cultură ale orașului: Muzeul Regional, Arhivele Statului și Biblioteca centrală Regională; nici nu se poate și nici n-ar fi bine.

Nu e nici necesar, nici util și nici posibil a îmbrățișa mai mult decît am schițat, fără amănunte, mai sus.

*

Știm de pe acum că — apreciind în mare materialul existent — încăperile nu sînt suficiente pentru realizarea gîndului întreg. Potrivite pîntru arhivă și bibliotecă, muzeul de artă religioasă cu vremea se va simți strîmătorat. De altfel, problema spațiului e actuală pentru aproape toate muzeele. Dar tot atît de bine știm că, în vreme, nici o problemă nu rămîne nesoluționată. Cînd se va vedea ce se face și cum se face, sîntem așa de siguri că sprijinul va veni de unde trebuie, ca o datorie cetățenească, patriotică.

Și mai știm că munca va fi grea, și de lungă durată; poate și ingrată uneori. Se vor ivi și greutăți inerente oricărei idei, noi oarecum, noi cel puțin în cadrul și atmosfera în care ea încearcă să prindă viață, în luptă cu un fel învechit de a vedea o problemă. Dovadă e „poftirea” șaguniană care n-a fost înțeleasă decît așa, ca o treabă administrativă; și nici atît!

Să nădăjduim că noul îndemn, după o sută de ani, al I. P. S. S. Nicolae al Ardealului, îndemn sprijinit și pe un ajutor efectiv, concret, va avea darul să schimbe atitudinea de expectativă, în sincer interes constructiv pentru o faptă culturală cu care sîntem datori, noi, cei de azi, pentru cei de azi și pentru cei ce ne vor urma.¹

ION COLAN

UN ÎNDRUMATOR ÎNTELEPT: MITROPOLITUL Dr. NICOLAE BĂLAN

— PE MARGINEA UNOR SCRISORI —

Despre personalitatea covîrșitoare a regretatului Mitropolit Dr. NICOLAE BĂLAN al Ardealului s-a scris mult. Cele două volume omagiale ce i-au fost dedicate încă pe cînd marele dispărut se găsea printre cei vii — unul în anul 1940, adică la 20 ani de binecuvîntată și rodnică arhipăstorie, al doilea în anul 1955, la 50 ani de activitate intensă în slujba Bisericii și a culturii teologice, și fiecare din ele numărînd sute de pagini scrise de cei mai reprezentativi condeieri bisericești — sînt mărturii despre aprecierea excepțional de favorabilă de care s-a bucurat neuitatul vlădică.

Personalitatea Mitropolitului Dr. Nicolae Bălan a fost și este văzută din multe puncte de vedere; dar ea și era multilaterală. Nu sînt însă puțini aceia care au subliniat și grija deosebită pe care adormitul în Domnul o purta zi de zi pregătirii viitorilor preoți și mai ales viitorilor profesori de teologie. Pe aceștia din urmă i-a ales totdeauna după multă chibzuială și i-a trimis la studii în țară și străinătate, fixîndu-le în amănunt problemele de aprofundat, specialitatea pentru care aveau să se pregătească și chiar

¹ S-ar fi convenit să subliniem strădaniile celor ce au ostenit, din îndepărtatele vremi pînă astăzi, să rînduiască, din cînd în cînd, materialul păstrat.

După cum, de sigur, ar fi trebuit să scriem și despre cei ce au publicat documente de arhivă, sau studii întemeiate pe aceste documente, sau inedite în legătură cu biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului.

Vom face-o cînd vom avea întreaga documentare necesară.
Tuturor acestora le putem fi recunoscători.

profesorii la care să audieze cursuri. Ba le-a orientat, în multe cazuri, chiar și activitatea pe care aveau să o desfășoare, spre binele lor și al Bisericii, în afară de cursurile universitare. Și nu numai verbal, ci chiar prin scrisori pline de părintească iubire și grijă.

Scriitorul acestor rînduri s-a bucurat de solitudinea Mitropolitului Dr. Nicolae Bălan și, pe cînd se găsea la studii de specializare în străinătate, a primit și el scrisori cu bune îndemnuri. Din aceste scrisori publicăm numai două, socotind acest gest ca un omagiu postum adus ilustrului dispărut, în nici un caz ca un motiv de laudă personală.

Iată textul acestor scrisori:

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului
Sibiu

15. XII. 1937.

IUBITE FIULE,

Am primit cele două scrisori trimise din Iena și m-am bucurat aflînd din ele că te-ai aranjat între noile împrejurări de viață și ți-ai început munca la care ai fost trimis.

Sunt convins că vei întrebuinta bine toate ocaziunile ce ți le oferă universitatea, profesorii și celelalte instituțiuni de acolo pentru cultivarea ta. Să ai în vedere în primul rînd, cum vād că și faci, pregătirea ta cît mai sistematică în domeniul pedagogiei, îndeosebi în brazda pe care ai cultivat-o și pînă acum. Dar pe lîngă aceasta să iai contact cu ceilalți factori ai culturii germane, pentru a-ți complecta cît mai larg propria-ți cultură. Să fii atent și la felul cum se desfășoară viața publică din Germania de astăzi — și din toate să culegi ceea ce folosește și se potrivește cu viața de la noi și cu punctul de vedere al orientării ortodoxe în lume. Cu gîndul să fii neîncetat la biserica de acasă și la nevoile culturii noastre.

Să nu neglijezi rugăciunea, mai ales în lipsa slujbelor sfinte, cari îți făceau bucurii duhovnicești.

Mă bucur că ai găsit „Anschluss“ în cercuri bune de acolo și ai în profesorul Petersen un sfătuitor binevoitor.

Cărți îți cumpără după cum îți vor ajunge paralele, mai ales acelea pe cari le citești și studiezi, căci altele de cari vei avea nevoie după ce te vei întoarce acasă, le putem comanda și de aici. Mai bine rezervează-ți parale pentru cîte o mică excursiune, bună oară acum de sf. Sărbători ale Crăciunului — la Weimar.

Am făcut intervențiile necesare ca să primești parale încă înaintea sf. sărbători. Interesîndu-mă astăzi am găsit, că în 4 Dec. s-a dat aviz ca să primești parale din Dresdner-Bank. Cred că pînă la primirea acestei scrisori le vei fi și ridicat.

Fii cruțător cu banii, dar eu mă voi îngriji să nu duci lipsuri.

Îți mulțumesc pentru urările ce mi-ai făcut de ziua numelui meu și-ți doresc sărbători fericite.

Cu arhierești binecuvîntări și cu părintească iubire.

Mitropolit NICOLAE

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului
Sibiu

8. II. 1938.

IUBITE FIULE,

Înainte de a pleca eu la București îți răspund la scrisoarea ce mi-ai trimis pe urmă, ca să nu fii în nedumerire ce să faci în vacanța dintre semestre, care în Germania este de vre-o 2 luni.

Neapărat să rămîi în Germania neîntrerupt pînă la sfîrșitul semestrului al doilea, de vară, iar vacanța dintre semestre să o folosești cît mai bine: pentru a-ți

însuși limba germană, pentru a-ți spori cunoștințele, a lua parte la conferințe, etc. etc. Dacă mediul de acolo îți place și ai legătură cu profesori de la cari poți mult profita, eu cred că mai consult e să rămii și pentru semestrul de vară tot la Iena.

Dacă însă, în decursul timpului cit ai stat acolo ți-ai cîștigat orientarea necesară, că ar fi bine să mergi și la altă universitate, eu nu m-aș opune, bine-nțeleș, motivîndu-mi plecarea în altă parte.

Deci îți las în seama ta hotărîrea definitivă.

Cu arhieresti binecuvîntări și cu părintească iubire.

NICOLAE

arhiepiscop și mitropolit

*

Textul scrisorilor e limpede și un comentariu asupra lui nu e deci necesar.

Prot. D. CĂLUGĂR

BISERICA DIN SÎNTĂMĂRIA-ORLEA

La o distanță de aproximativ 2 km de orașul Hațeg, se află satul Sîntămăria-Orlea, locuit de romîni și unguri. E cunoscut încă din documentele secolului XIV, aparținînd de pe atunci familiei rominești Cîndea, maghiarizată sub numele de Kendelfi și care-l stăpîni pînă aproape în zilele noastre.

Pe un mic platou, în marginea satului, în dreapta Rîului Mare, afluent al Streiului, avînd în față vechiul castel al familiei Kendelfi, se ridică o măreață biserică, aparținătoare azi credincioșilor calvini unguri din comună. Romînii ortodocși (reveniți în 1948) au o biserică mai modestă zidită în piatră în 1862, în locul uneia din lemn, ridicată în 1635. Biserica reformată de azi, înconjurată de un zid înalt de 2—3,50 m construit din piatră brută, interesează mai cu seamă prin proporțiile ei, întrecînd în această privință toate celelalte vechi biserici de piatră din Țara Hațegului și Valea Streiului. E clădită din piatră de talie și brută, acoperită cu un strat de tencuială, căzut însă în multe părți. Aparține tipului longitudinal, avînd un turn-clopotniță (cu dimensiunile 5,30×3,52 m), pronaos și naos (16,36×10,22 m) și absidă (6,24×6,40 m), acestea din urmă avînd acoperișul în două ape. Turnul-clopotniță e format din trei etaje. La etajul I se deschide o singură fereastră în zidul de apus, etajul II are pe toate laturile cîte două ferestre înguste, despărțite de cîte o colonetă de piatră cu trunchiul cilindric. Etajul III al clopotniței are pe fiecare latură cîte trei ferestre mai mari, despărțite între ele de colonete asemănătoare celor de la etajul II. Coiful turnului e în formă de piramidă octogonală, ale cărei muchii pornesc din colțurile zidurilor sale și din vîrfurile a patru frontoane triunghiulare care-l încadrează, avînd fiecare fronton cîte o fereastră dreptunghiulară. În partea sa de apus (deci în axa longitudinală) turnul e străbătut de ușa principală. Încăperea din parterul turnului-clopotniță e simplă, văruiată în alb. De aci se intră în pronaos, acoperit de trei bolti în cruce, sprijinite de pereții exteriori, iar în spre răsărit de doi stîlpi octogonali. Pe o scară, așezată pe zidul de miazănoapte al pronaosului, se ajunge în primul etaj al turnului. Naosul e o încăpere mare, luminoasă, avînd cîte trei ferestre în zidurile de miazăzi și miazănoapte, la o înălțime destul de mare, zidul de miazăzi fiind străbătut și de o ușă. E acoperit cu un tavan plan din lemn. În naos se găsesc bănci lungi obișnuite la catolici și protestanți și un amvon. Un arc semicercual se ridică în fața absidei. Absida e o încăpere mai scundă, patrată, acoperită cu o boltă în

ogive și luminată de trei ferestre, câte una în fiecare din pereții săi. Iconostasul și prestolul lipsesc, nefiind folosite în bisericile reformate.

Ar fi de așteptat ca în această biserică de rit calvin picturile să lipsească cu desăvîrșire. Totuși sînt conservate cîteva fragmente de picturi în absidă și în naos. De fapt ele fuseseră acoperite în întregime cu var, după ce biserica a trecut în proprietatea calvinilor. În 1869 însă, o parte din ele sînt scoase la lumină de către Francisc Storno, din însărcinarea Comisiunii Monumentelor Istorice din Budapesta. Tot pe atunci, pictura e studiată de mai mulți învățați străini ca: Francisc Fl. Römer, frații Fr. și H. Müller, St. Gróh, ș. a., iar mai tîrziu de învățații romîni: N. Iorga, V. Drăghiceanu, V. Vătășianu și I. D. Ștefănescu.

O primă grupă de picturi datează din sec. XIII sau începutul sec. XIV. Acesteia îi aparține șirul de 6 apostoli, pictați stînd în picioare, pe peretele de răsărit al absidei, câte trei de fiecare parte a ferestrei care străbate acest perete. S-a citit aici și numele Sf. Apostol Matei, scris în litere cirilice. Picturile din naos ar data din sec. XV și cuprind mai ales scene din viața Mîntuitorului și a Sfintei Fecioare Maria. Pe arcul triumfal din fața absidei e pictat Iisus pe cruce (în mijloc), punerea pe cruce (NE) și luarea de pe cruce (SE). Tot pe peretele răsăritean al naosului e pictată nașterea Mîntuitorului (în dreapta arcului triumfal) și Bunavestire (în stînga). Pe peretele de miazănoapte al naosului cele mai însemnate scene sînt: Înălțarea la Cer, Schimbarea la față, Hristos milostivul, Ioachim și Ana, Nașterea Sfintei Fecioare, aducerea Ei la templu și Înălțarea Sfintei Cruci. Pe peretele de miazăzi se văd: Adormirea Maicii Domnului, un episcop, închinarea magilor, fragmente din judecata din urmă. Alte cîteva resturi de pictură se văd și în pronaos.

Biserica trebuie să fi servit la început drept lăcaș de închinare pentru credincioșii romîni ortodocși. Acest lucru ne este adeverit nu numai de picturile bisericii, de inscripții cu litere cirilice din altar, precum și de nișa din peretele de miazănoapte al altarului, azi astupată, care trebuie să fi servit drept proscomidier, ci mai ales de faptul că aici în părțile Hațegului a existat o puternică nobilime romînească, cu cnezi, preoți și protopopi, cu un scaun de judecată în Hațeg și cu mărețe biserici în mai multe sate. Iată de ce zice în această privință Păr. Ștefan Meteș: „Cine a putut ridica, din ostenele lui un astfel de monument de artă, a trebuit să fie un stăpîn sigur al înfregului ținut al Hațegului în vremuri vechi. Biserica această se va fi ridicat de vreun voevod romîn prin veacul XIII sau XIV, cînd ținutul Hațegului și cu Oltenia se contopeau sub stăpînirea aceluiași stăpînitor romîn, a cărui reședință va fi fost Hațegul însuși și de aici nevoia de a avea în preajmă o catedrală de închinare”. (Din istoria artei religioase romîne, Cluj, 1929, p. 107—108). Nu numai învățații romîni cred că biserica a fost în vechime ortodoxă, ci acest lucru îl admit și unii învățați unguri (de pildă Fr. Fl. Römer). Desigur biserica a fost ctitorită de familia Cîndeștilor, care stăpînea satul, familie trecută la catolicism în sec. XIV—XV, probabil în timpul domniei lui Ludovic cel Mare și a lui Sigismund, ale căror intenții de exterminare a credinței ortodoxe, sînt cunoscute. Familia Cîdea îmbrățișînd credința catolică, desigur și ctitoria ei a fost dată în folosința cultului catolic. Istoricul unit Iacob Radu spune că ea ar fi devenit o însemnată abație a că-

lugărilor benedictini. Nu-i exclus ca după ce ea a devenit catolică, să fi fost mărită și pereții înălțați. La sfârșitul secolului XVI sau la începutul celui următor, biserica a devenit calvină, după ce familia Kendeffi va fi îmbrățișat această nouă credință. Satul Sintămăria deveni un puternic centru calvin, deschizându-se aici și o școală pentru copiii nemeșilor din satele vecine. La sfârșitul sec. XVII activă aici cunoscutul predicator calvin Ioan Viski, cel care copiază cântările la Psalmi traduse din ungurește de Ștefan Fogoroși, fost predicator în Lugoj și Caransebeș, copia lui Viski fiind făcută cu litere latine și ortografie ungurească. Prin 1810 destoinicul vicar unit din Hațeg Chiril Țopa încercă să redobândească biserica pentru românii uniți din sat. A fost acuzat însă că agită poporul să ia biserica și că reînvie tulburările din timpul lui Horia.

Astăzi, credincioșii ortodocși din satul Sintămăria-Orlea, reveniți în sânul Bisericii strămoșești în urmă cu 10 ani, trăiesc într-o armonie deplină cu credincioșii calvini, uitând cu toții vremurile de asuprire din trecut, rugându-se în cele două biserici ale satului pentru mântuirea lor și pentru fericirea Patriei lor comune, nesupărați de nimeni pentru credința lor, fie ea ortodoxă, fie calvină.

M. PĂCURARIU

BIBLIOGRAFIE: Dr. Iacob Radu, Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului, Lugoj, 1913, p. 314—320; N. Iorga, Vechea artă religioasă din țara lui Litovoiu (Hațeg), în *Neamul românesc*, an. XXI, nr. 125 din 25 oct. 1926; Ștefan Meteș, Din istoria artei religioase române. I. Zugravii bisericilor române, Cluj, 1929, p. 107—108; Virgil Vătășianu, Vechile biserici de piatră românești din județul Hunedoara, Cluj, 1930, p. 6—11; I. D. Ștefănescu, La peintures religieuses en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle, Texte, Paris, 1932, p. 223—239.

ȘTEFAN SAGHIN

Una dintre figurile cele mai distinse ale învățămîntului nostru teologic a fost profesorul Ștefan Saghin, a cărui activitate în domeniul scrisului bisericesc și la catedră universitară a însemnat o contribuție importantă la ridicarea prestigiului teologiei noastre.

Ștefan Saghin s-a născut la 29 decembrie 1859 în Mitocul-Dragomirnei, lângă Suceava, din părinții Vasile și Alexandra, țărani din acea localitate. Între anii 1868 și 1872 a urmat școala primară; iar între 1872 și 1880 liceul la Suceava, luînd bacalaureatul în 1880. Studiile universitare și le-a făcut la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1880—1884), fiind promovat doctor în teologie în 19 mai 1885. Studii de specializare a făcut la facultățile de teologie ale Universităților din Viena (1896—1897), Breslau (1897—1898) și Atena (1898—1899), ocupîndu-se în deosebi cu probleme de teologie dogmatică, teologie fundamentală și filozofie creștină. Hirotonit preot și primind pe rînd toate distincțiile ce se pot acorda preoților de mir, Șt. Saghin a devenit unul dintre cei mai bine văzuți membri ai clerului bucovinean, iubit, respectat și în deosebi apreciat ca liturghisitor și cuvîntător bisericesc.

Unanim apreciat ca element bine pregătît și destoinic, după terminarea studiilor, lui Șt. Saghin i s-a încredințat funcția de prefect de studii (îndrumător) la Internatul teologic (Seminarul clerical) al Facultății de Teologie din Cernăuți (1885—1891), apoi aceea de predicator al catedralei mitropolitane din Cernăuți (1892—1900). Impunîndu-se și ca teolog, la 1 oct. 1900 a fost numit profesor extraordinar (agregat), iar la 1 oct. 1905 profesor titular la catedra de teologie dogmatică de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a funcționat pînă la moarte (1920). Între timp a suplinît catedra de teologie fundamentală, de la 1907, după moartea lui V. Găină.

În anul școlar 1907—1908, profesorul Ștefan Saghin a deținut demnitatea de decan al Facultății de Teologie din Cernăuți, iar în 1911—1912 pe aceea de rector al Universității cernăuțene. În această din urmă calitate a reprezentat Universitatea cernăuțeană la serbările jubiliare de 25 ani ale Universității din Iași și la cele de 50 de ani ale Universității din Atena, cu care prilej i s-a conferit titlul de doctor honoris causa al Facultății de Teologie din Atena.

Dintre însărcinările extraordinare ale prof. Șt. Saghin sînt de notat girarea conducerii Facultății de Teologie, între anii 1915 și 1917, ca și girarea, din aceeași vreme, a administrației mitropoliei cernăuțene, iar în 1919 participarea în comisiunea de unificare a legislației Bisericii Ortodoxe Romîne, la Sinaia, împreună cu mitropolitul Vladimir de Repta și prof. cano-nist Valerian Șesan.

Ștefan Saghin a murit în 4 aprilie 1920.

Lucrările publicate ale lui Șt. Saghin nu sînt numeroase, dar sînt substanțiale. În afară de studii mai scurte și articole ocazionale din revista „Candela” a Facultății de Teologie din Cernăuți și din alte reviste de specialitate, sînt în deosebi de remarcate:

1. Logos la Sfîntul Evanghelist Ioan, Cernăuți 1896 (52 p.), un studiu concentrat în care, după ce cercetează modurile de explicare a termenului Logos, ideea despre Logos în revelația primordială, în religia mozaică, ideea unei a doua persoane în divinitate în unele religii vechi și în deosebi termenul Logos în filozofia greacă, cu specială privire asupra direcției filozofice alexandrine, se expune învățătura despre Logos la Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, ajungîndu-se la concluzia întemeiată a originalității acestei învățături la Sf. Ioan și a originii ei dumnezeiești. Despre o influență a alexandrinului Filo asupra Sfîntului Ioan — afară doar de una indirectă, negativă, oarecum ca un îndemn tocmai de a stabili înțelesul adevărat al termenului Logos în creștinism — nu poate fi vorba, date fiind deosebirile esențiale dintre Filo și Sf. Ioan: a) Divinitatea alexandrinilor este incognoscibilă, Dumnezeu la Sf. Ioan este cognoscibil prin Logosul (Cuvîntul) întrupat; b) Logosul la Filo este o emanație a divinității și inferior acesteia, Logosul după Sf. Ioan este Dumnezeu adevărat; c) Concepția lui Filo este dualistă, învățătura Sf. Ioan curat monoteistă; d) Dualist fiind Filo, la el nu poate fi vorba de creație, învățătura Sf. Ioan este a creației tuturor prin Logos; e) După Filo, izvorul răului stă în materie, după Sf. Ioan în reaua direcție luată de voința liberă, dar existînd puțința mîntuirii prin Logosul întrupat; f) După Filo, întruparea Logosului este imposibilă, cu totul exclusă, din cauza răului din materie; la Sf. Ioan, Intruparea este învățătură centrală.

2. Dogma despre incarnațiune după doctrina Bisericii Ortodoxe, Cernăuți 1901 (176 p.), apărută mai întîi în limba germană, „Das Incarnationsdogma nach der Lehre der orthodoxen Kirche”, 1899. Este un studiu condensat, unitar și metodic, materia fiind orînduită în părți, capitole și secțiuni după cerințe ale expunerii sistematice, studiu alcătuit pe temeiul unei întinse bibliografii, și vechi și nouă. După o introducere în care se determină conceptul și însemnătatea Intrupării, se înșiră întrebările hristologice fundamentale despre: necesitatea relativă a Intrupării, congruența Intrupării, obiecții, motivul și scopul Intrupării, hotărîrea veșnică a lui Dumnezeu referitoare la întruparea Fiului. Urmează apoi partea mai dezvoltată despre persoana lui Iisus Hristos, cele două firi, dumnezeiască și omenească în Iisus Hristos, unirea ipostatică și consecințele unirii ipostatice. Lucrarea se încheie cu un adaos despre încercările din sinul teologiei protestante de a se da deslegări în problemele hristologice. Peste tot, expunerea învățăturii ortodoxe este făcută cu multă grijă asupra exactității, arătîndu-se la loc potrivit și deosebiri față de alte învățături, în special eretice, a căror lipsă de fundament este de asemenea arătată. Luat în ansamblu, studiul acesta este o bună monografie dogmatică despre Intrupare.

3. Dogma soteriologică după doctrina Bisericii Ortodoxe, Cernăuți 1903 (183 p). Urmare firească a celei precedente, lucrarea aceasta expune învățătura ortodoxă despre opera de mîntuire obiectivă sau generală săvîrșită de Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, și dovedește aceeași largă în-

formație, exactitate în determinarea doctrinei și orînduire sistematică a materialului. Nici aici nu sînt neglijate deosebirile interconfeșionale și în deosebi se tinde să se precizeze învățătura Bisericii noastre față de așa numita „teorie a satisfacțiunii” din teologia apuseană. Și acest studiu este o bună monografie dogmatică.

4. Dogmatisch-apologetische Zeitfragen (*Intrebări dogmatice-apologetice de actualitate*), Cernăuți 1912 (25 p.), în care se determină, fără dezvoltări mai mari sau argumentări mai largi, poziția teologiei creștine în general față de o serie de teorii cu caracter mai mult filozofic care se discutau și chiar pasionau spiritele în primii ani ai veacului nostru.

Văzut în ansamblul personalității și manifestărilor sale, profesorul Ștefan Saghin a înșălișat permanent o distincție particulară, care îi și constituia nota dominantă a stilului său personal. Nota aceasta apare într-o măsură și în scrisul său, deși acesta, ca formă, are o ușoară nuanță dialectală. Bun cunoscător al izvoarelor teologiei dogmatice și cu deosebire al literaturii teologice mai noi de limbă germană, profesorul Ștefan Saghin a stăpînit o largă informație teologică dar cu toate acestea nu s-a lăsat dominat de erudiție, al cărei gust pentru ea însăși nu-l avea, ci a căutat mereu să fie cît mai concentrat și mai dens în fond, cît mai metodic, mai sistematic în formă. De aici predominantul caracter didactic al scrierilor sale, care, în specialitatea lor, marchează un real progres teologic la noi, mai cu seamă pe linia monografiilor dogmatice.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Prof. Dr. ISIDOR TODORAN

LITURGHIERUL LUI MACARIE [1508] ȘI TIPOGRAFIA DIN ȚARA ROMÎNEASCA

Se împlinesc 450 de ani de la apariția primei cărți tipărite în țara noastră, Liturghierul de al 1508 al lui Macarie. Cu ocazia sărbătoririi acestui eveniment, Editura Academiei R. P. Romîne va retipări în ediție facsimilată, ilustrată, această carte, precedată de o introducere și un indice bibliografic.

Ne bucură deosebit de mult faptul că un exemplar din această prețioasă carte se află în Biblioteca Institutului Teologic Universitar din Sibiu, pe care îl avem la îndemînă cînd scriem aceste rînduri.

Liturghierul slavonesc, tipărit de Macarie (1508), este un volum în 4°, de 128 foi, împărțite în 17 caiete, adică fascicule; primul, nenumărat, este de 4 foi, următoarele 15 de cîte 8 foi, iar ultimul de 4 foi, avînd fiecare caiet numerotarea pe prima și pe ultima pagină (1—16, a-si). Cartea este tipărită în negru și roșu, cu cîte 15 rînduri, pe hîrtie groasă, care poartă trei mărci de fabrică, diferite.

În carte sînt trei frontispicii cu ornamente împletite; primul e reprodus de trei ori, al doilea de două ori, iar al treilea e prevăzut cu stema Țării Romînești.

Inițialele au patru forme deosebite.

Inceputul cărții, tipărit în roșu, cuprinde titlul: „*A celui întru Sfinți Părintelui nostru arhiepiscop al Cezariei și al Capadochiei Vasile cel Mare, povățuire către preot despre dumnezeiasca slujbă și despre cuminecătura*”.

Pe pagina însemnată cu „a” (1), sub frontispiciu, se poate vedea titlul scris în roșu: „*Rînduiala dumnezeieștei slujbe și în ea a diaconilor*”.

La foaia 8 a caietului „a”, pe verso, se află frontispiciul cu stema Țării Romînești și titlul ce continuă și pe pagina următoare: „*Dumnezeiasca slujbă după sfîntul părintele nostru Ioan Gură de Aur. Rugăciunea deasupra cădelniței*”.

Liturghia Sf. Vasile se termină pe fila 2 verso a caietului 11. Pe fila 3 a aceluiași caiet, se află ornamentul tipărit cu roșu, iar sub el titlul: „*Dumnezeiasca slujbă mai înainte-sfîntită*”. Pe fila 7 a caietului 13 urmează titlul tipărit cu roșu, sub ornament: „*Rugăciunea pe care o zice diaconul la Vecernia cea mare, la Litie*”.

Pe ultima pagină a caietului 15, și pe cea următoare, epilogul: „*Atotvăzătorului și prea bunului Dumnezeu glorie și mărire, cel ce dă a se săvîrși ori ce faptă bună cea întru dînsul începută, aceluia glorie și domnie în vecii vecilor. S-a început această sfîntă carte numită Liturghie după porunca Domnitorului Io Radu Voevod, să-i fie lui vecinică pomenire*”.

„Și s-a isprăvit această carte din porunca întru Hristos Dumnezeu binecredinciosului și de Dumnezeu păzitului și preluminatului Domnitor Io Mihnea mare Voevod a toată Țara Romîneasă și a părților de lîngă Dunăre,

fiul marelui Io Vlad Voevod, în anul prim al domniei sale ostenindu-se la aceasta și smeritul monah și preot Macarie. În anul 7016, crugul soarelui 16, al lunei 5, indicțion 11, luna noembrie în (10) zile”.

Din cele de mai sus se poate vedea că la sfârșitul textului Liturghiilor, Macarie dă cu slove roșii în chinovarul păstrat pentru împărați, numele lui „Io Mihnea Marele Voevod a toată țara Ungrovlahiei și al părților de lângă Dunăre, fiul marelui Io Vlad Voevod”. Pe mitropolit nu-l pomeneste, poate nici nu va fi fost unul pe acea vreme.

Menționăm că în Liturghierul nostru de la Sibiu lipsesc câteva file spre sfârșitul cărții.

Tipărirea cărților necesare cultului divin corespundea pe atunci, în țările slave din Balcani, unei necesități adânc simțite, deoarece invazia turcilor nimicise și împrăștiase vechile manuscrise, copiate cu multă muncă în mănăstiri de către călugări caligrafi.

Din apusul îndepărtat venea invenția modestului maestru Gutenberg și odată cu ea sentința de moarte a manuscriptelor. Invenția aceasta nu ne-a venit de-a dreptul din țările apusene, ci făcu un înconjur, de la Veneția prin Cetinie, pînă a ajunge la noi.

Deși teascurile cu buchi se așezau în Țara Românească într-o vreme cînd ele lipseau încă în multe țări, totuși din aceste teascuri nu ieșiră la început decît tipărituri slavone, și anume câteva din cele dintîi tipărituri în această limbă. Precum în mănăstirile românești se continua tradiția literară a slavilor subjugăți de turci, tot astfel acum arta tipografică din Muntenia a pusă în serviciul aceleiași literaturi slavone.

Valul cumplit al năvălirii turcești din acea epocă trecea peste popoarele balcanice și ajungea pînă în ascunzișurile munților. Principii, despoții, voievozii ca și cucernicii monahi, rătăceau prin toată lumea, căutînd un adăpost.

Ca un pribeag dezhădăcinat din patria în care-și avea rosturile, a venit Macarie la curtea bogată și evlavioasă a lui Radu cel Mare de la Tîrgoviște. Despoți și principese din familia domnitoare sîrbească își găsiseră și ei adăpostul în aceste țări primitive. Legătura era de mult încheiată între cîrmuitorii dreptcredincioși de pe ambele maluri ale Dunării, uniți în fața aceleiași primejdii.

Despre Macarie se știe puțin. Se știe numai că un călugăr sîrb, Macarie, își făcu la Veneția pe la sfârșitul veacului XV, ucenicia în arta tipografică. Pe acest Macarie îl întîlnim, apoi, tipărind la Cetinie cele dintîi cărți slavonești cunoscute pînă acum (1494—1495) cu slovă adusă din Veneția. Nu se știe dacă el a trecut marea cu învoirea venețienilor, de care domnitorul din Muntenegru depindea politicește și economicește, sau venirea lui între con-naționali a fost mai mult o fugă. În tot cazul, în tirgușorul balcanic nu era mult teren de activitate, precum nu era în acele vremuri nici în alt oraș al Peninsulei Balcanice stăpînită de turci. Răspîndirea cărților slavone era anevoioasă și Veneția nu putu să facă negoțul dorit.

În astfel de împrejurări, a fost firesc ca Macarie tipograful să privească spre Muntenia vecină, ca spre cel mai sigur teren de activitate.

Ca și în cărțile din Muntenegru (Psaltirea din 1495), tipografia din Țara Românească indică începutul anului la 1 ianuarie și nu la 1 septembrie,

cum se obișnuia oficial la noi pe atunci; deci, data Liturghierului nostru corespunde cu anul 1508 și nu cu 1507, când domnea încă Radu cel Mare, iar nu Mihnea, pomenit în post-față.

Este probabil că Macarie din Muntenegru, meșter tipograf, a venit în Țara Românească, unde a lucrat, însă, la o altă tipografie cumpărată de domnul țării, și pe temeiul manuscriselor aflătoare în această țară.

Știut este, însă, că Macarie începu a tipări cu slovă de proveniență venețiană, ca și în Cetinie, cele trei cărți slavone (1508—1512), după care tipografia își încetează activitatea.

Tipografia slavonă însemna răspîndirea cuvîntului Bisericii pentru romîni și pentru alții mai lipsiți. Deci, una din cele mai frumoase opere culturale ale vechilor domni romîni a fost introducerea tipografiei în țară la noi.

Între cărțile bisericești slavone tipărite din porunca și cu cheltuiala evlavioșilor domni ai Țării Românești și ieșite de sub teascurile tipografiei ieromonahului Macarie, este, desigur, și Liturghierul (1508), de la a cărui apariție se împlinesc anul acesta 450 ani. Macarie își începe truda sub domnia lui Radu Vodă cel Mare, cu tipărirea primei cărți din țara noastră, terminată sub Mihnea Vodă, la 10 noiembrie 1508.

Anul 1508, cînd apare prima carte tipărită în Țările Romîne, nu este o dată prea tîrzie în raport cu anii cînd apar în Europa primele tipărituri slavone.

Aceste tipărituri de cărți ne sînt cea mai veche și cea mai vie dovadă a inițiativei iubitoare de cultură a domnitorilor Țării Românești, într-o vreme cînd tipografia se descoperise în Apus abia de o jumătate de veac și cînd multe țări nici nu o aveau încă.

Se știe că prima carte tipărită în slavonește cu litere chirilice a fost un Octoih tipărit la Cracovia în 1491. În același an apar tot acolo o Psaltire și un Triod, iar în total se tipăresc aproximativ 5 cărți; dar în curînd tipografia e închisă din porunca autorităților catolice din capitala Poloniei. În 1493 apare la Veneția un Ceaslov, din care nu se păstrează nici un exemplar. În ianuarie 1494, meșterul Macarie de la Cetinie isprăvește prima parte a Octoihului, iar în 1495 apare aci o Psaltire slavonă. Tot aci s-au mai descoperit mai tîrziu și alte două cărți: Molitfelnicul și partea a doua a Octoihului.

Tipografii slavone mai apar la: Praga (1517), Veneția (1519) și Vilna (1529).

În raport cu anul cînd apar primele cărți tipărite în alte țări, anul nostru (1508) este chiar timpuriu. De ex., cea dintîi carte tipărită în Serbia este Evanghelia de la Belgrad, din 1552 (o nouă ediție a Evangheliei lui Macarie (1512), din țara noastră); în Rusia cea dintîi carte tipărită este Apostolul de la Moscova, din 1564, tipografia fiind fondată aci de țarul Ivan cel Groaznic, în 1553.

Unde și-a tipărit Macarie primele cărți în țara noastră, nu ne spune, dar e foarte probabil că le-a tipărit la Țirgoviște, capitala de atunci a Țării Românești, sau la Mănăstirea Dealul de lîngă Țirgoviște, fondată de Radu cel Mare în 1504.

Între anii 1508—1512, din porunca domnitorilor care au urmat de la Radu cel Mare pînă la Neagoe Basarab, ieromonahul Macarie a tipărit 3 cărți slavonești. Aceste cărți sînt din aceeași tipografie: Liturghierul (1508)

și Evangheliarul (1512), din care Academia R. P. Romîne posedă exemplare. Ele sînt împodobite cu stema domnească a țării, așezată în arabescuri de mare lux.

În țările locuite de romîni, existau în sec. XVI încă și alte tipografii, în următoarele localități: Brașov (azi Or. Stalin), Sibiu, Alba-Iulia, (Bălgard), Sas-Sebeș și Orăștie.

Cărțile slavonești tipărite la noi din porunca domnitorilor, nu se tipăreau pentru comerț, cum se întîmpla în alte țări, ci pentru a fi împărțite atît în țară, cît și la popoarele slave de la sudul Dunării. La mănăstirea Bistrița-Vilcea, s-au găsit mai multe exemplare din Liturghierul de la 1508, dintre care unele cu totul noi, apoi numeroase exemplare s-au descoperit în mănăstirile de peste Dunăre, mai ales în Serbia și nu de mult în Bulgaria.

Din cele mai vechi timpuri pînă în 1863, romîni au folosit alfabetul chirilic, în care a fost scrisă și prima carte (Liturghierul, 1508) tipărită la noi în țară.

Precum latina era limba cărților sfinte pentru toți catolicii, indiferent de originea lor etnică: francezi, irlandezi, cehi, poloni, etc., tot asemenea limbă cărților sfinte, pentru majoritatea ortodocșilor, era slăvona, indiferent de originea etnică a credincioșilor: muntenegreni, sîrbi, bulgari, ruși, ucraineni, ruteni, munteni sau moldoveni.

Conceptul lărgit al unei bune vecinătăți și al unei conlucrări reale și sincere cu popoarele slave din jur, ne obligă astăzi să ne întoarcem către teatrul dezvoltării noastre ca neam, către îngemînările firești și izvoarele unei vieți comune, către rudenii de așezăminte și către conținutul vechei noastre culturi, către plămada datinilor noastre și a influențelor de limbă, către colaborările frățești care definesc avîntul nostru de ieri și sporul nostru prezent.

Fie că e vorba de traduceri, fie de compuneri originale, cei vechi erau conștienți că aria de răspîndire a traducerilor și a cugetării romînești trece dincolo de hotarele țărilor și neamurilor, datorită veștmîntului slavon. În prefața Antologhionului slavon din 1643 citim: „Către toți dreptcredincioșii creștini de pretutindeni ai sfintei sobornicești și apostolești Biserici de răsărit, duhovinici și laici”.

Cît privește trecutul Bisericii romîne și literaturii religioase, informația și documentarea în acest scop nici nu pot fi concepute, fără studiul veștmîntului slavon.

În baza acestor fapte indiscutabile din trecut cunoașterea acestei limbi și a paleografiei chirilice este indispensabilă istoricilor, filologilor, teologilor și tuturor celor ce iubesc trecutul acestei țări.

Țara care a putut da, la mai puțin de 70 de ani de la întemeierea principatului, o capodoperă grafică, cu miniaturi de o perfecțiune desăvîrșită, ca Evanghelia slavo-greacă a lui Gavriil monahul, de la mănăstirea Neamțului, cum și picturile splendide din necropola de la Curtea de Argeș și alte monumente de artă ireproșabil executate, țara aceea face dovada unei străvechi civilizații, care nu putea fi creată de azi pe mîine și care, mai puternic decît oricare teorie de orice fel, face dovada continuității poporului românesc pe aceste meleaguri.

Mircea Tomescu, CALENDARELE ROMÎNEȘTI (1733—1830). Studiu și bibliografie. București, Editura de Stat didactică și pedagogică, 1957, p. 154.

Una dintre cele mai interesante lucrări apărute în ultimul timp este și aceea a dlui Mircea Tomescu asupra calendarelor romînești din perioada 1733—1830. Interesul deosebit ce-l prezintă constă mai ales în faptul că pînă acum nu avem nici o altă lucrare asemănătoare. Lucrarea a apărut într-un număr redus de exemplare. Tocmai de aceea, o scurtă prezentare a ei, va fi de folos pentru cititorii revistei noastre, pe care îi preocupă vechiul scris romînesc.

În „Introducere” (p. 5—8) autorul ne prezintă o caracterizare și o scurtă istorie a calendarelor. În vechime, calendarele cuprindeau un material calendaristic obișnuit (cele 12 luni ale anului cu sărbătorile), un material astronomic (prevestirea timpului, eclipsele, lungimea zilei și a nopții în fiecare lună), un material astrologic (prezicerea evenimentelor istorice sau a întâmplărilor din viața omului după planeta în care s-a născut), un material instructiv (sfaturi gospodărești) și distractiv (șarade, ghicitori, anecdote). Cu timpul acest material este completat și apoi înlocuit cu lucrări literare și științifice. La început calendarele și almanahurile apăreau pentru o perioadă mai mare de timp, de aceea materialul calendaristic și astronomic era întocmit pe cicluri de 30, 100, 112 sau 140 de ani.

Almanahurile au cunoscut o mare răspîndire la vechii chinezi. Erau cunoscute și de greci și de arabi (cuvîntul almanah e de origină arabă și înseamnă table astronomice). În Europa calendarele încep să apară în sec. XV, în diferite orașe îndată după descoperirea tiparului. După cum era și firesc, primele calendare cuprindeau îndeosebi texte religioase. Altele aveau un conținut practic, cum e de pildă un calendar medical apărut în 1457, iar altele cuprindeau știri din istoria popoarelor orientale. Dintre acestea din urmă, autorul amintește de un „Calendarii historici” apărut în 1603, cu informații asupra evenimentelor din Ardeal și Țara Romînească în timpul domnitorului Radu Șerban. Din sec. XVI încep să apară calendare în limba slavă, printre care e și cel publicat de Gherasim Smotrițki la Ostrog în 1587, cu titlul: „Kalendar Rimski novii”. Unele calendare, apărute în limba slavă, erau destinate și pentru românii ardeleni, ca de pildă „Calendarul răsăritean al pravoslavnicilor slavo-sîrbi și valahi ortodocși de rit grecesc din ținutul cesaro-crăesc al Majestății sale apostolice”, apărut la Viena în 1771. În limba rusă au apărut calendare încă din sec. XVII, circulînd însă în

manuscris și fiind traduse din nemțește, iar în secolul următor, sub Petru cel Mare, apar calendare tipărite.

În primul capitol al lucrării, dl. M. T. se ocupă de „Începutul calendarelor în limba română” (p. 9—19). Pînă la apariția calendarelor românești, în țările noastre circulau calendare în limbi străine, venite din Apus: nemțești, grecești, italienești — mai ales în timpul lui Brîncoveanu — și — mai puțin — franțuzești. Desigur ele erau citite de domnii celor două țări de peste munți, precum și de unii boieri mai învățați.

Primele calendare în limba română apar la sfîrșitul secolului XVII și începutul celui următor, în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu. Ele erau în manuscris — pentru uzul domnitorului — fiind scrise de Ioan Românul sau Ioan Frîncu, între anii 1693—1704.

În capitolele următoare autorul se ocupă de calendarele românești tipărite, pe care le împarte în 3 (mai precis 4) categorii: populare, literar-istorice, de perete și bisericești.

Cap. II. Calendarul popular (p. 20—55). Primul calendar tipărit în limba română și cunoscut pînă acum, a apărut la Brașov în 1733, în două ediții. E alcătuit pe o perioadă de 100 ani, fiind tradus din sîrbește, iar textul sîrbesc avînd la bază un izvod chievean. A fost publicat de dascălul Petcu Șoanul din Brașov, mai tîrziu preot la Biserica Sf. Nicolae din Schei.

Avea următorul titlu: „Calendari acumu întîi rumînescu alcătuitu de pe cel sârbescu. Așezatus-au pe limba rumînească, ca întru 100 de ani să slujească că și celu slovenescu într-acestu chipu au fostu, fiindu de un mare astrologu la Kiev scosu; de un mare dahtor muscalu s-au tîlmăcit într-acesta chip, precum acum s-au izvoditu. Și precum în izvod am aflatu acum în stambă noao am datu. În Brașovu, 1733, fev. 20”.

E format mai ales din preziceri cu privire la timp și la viitorul omului, după planeta care îi stăpînește anul nașterii, preziceri privitoare la creșterea semințelor, o „hronologie” cu ridicarea de diferite date din Biblie sau din istorie.

Al doilea calendar românesc cunoscut, a fost tipărit la Iași în 1785 de protopopul Mihail Strilbițki și fiul său Policarp. E întocmit pe o perioadă de 112 ani, fiind o compilație a unui calendar apărut la Moscova în 1710. Pe lîngă elementele calendaristice-astronomice, mai cuprinde și unele sfaturi practice și anecdote.

În 1795 apare în București un „Calendariu acum a doaoară tipărit”. Deci trebuie că a mai existat o ediție anterioară, care nu ne este cunoscută. Este tradus din ungurește.

Aceste calendare s-au bucurat de o largă circulație printre romîni. Lucrul acesta ne este dovedit de marele număr de manuscrise, copii după calendarele tipărite. Autorul ne prezintă 11 copii în manuscris după calendarul lui Petcu Șoanul din 1733, majoritatea păstrate în Biblioteca Academiei R.P.R., 5 copii după calendarul din 1785 de la Iași și 4 copii după calendarul tipărit în a doua ediție la București în 1795, pe lîngă alte cîteva manuscrise diferite. Majoritatea manuscriselor cuprindeau și texte din Gromovnic, Trepetnic, Păscălie și alte cărți populare. Alte calendare populare ne sînt prezentate în continuare, în același capitol, sau în cap. VI, la „Repertoriul bibliografic al calendarelor românești”. Amintim: calendarul pe 100 de ani

al lui Nicola Nicolau din Braşov, tipărit la Buda în 1814, calendarul „pe şapte planete aşăzat” pe 140 de ani, apărut la Iaşi în 1816, şi retipărit în numeroase alte ediţii, apoi alte câteva calendare apărute la Iaşi şi la Bucureşti, în total 12 calendare populare în perioada 1733—1830.

Pe lângă aceste calendare cunoscute desigur vor mai fi fost multe altele care au pierit. Aşa bunăoară, se ştie că în 1772 s-a tipărit un calendar la Braşov, probabil de către preotul Radu Tempea IV de la Biserica Sf. Nicolae din Schei, care a fost distrus din ordinul Mariei Tereza.

Cap. III. Calendarul literar-istoric (p. 56—80). Primul calendar apărut la Sibiu, care ne este cunoscut datează din 1794, deşi autorul presupune că acesta ar fi al doilea an de apariţie, şi care apoi a apărut pentru o lungă perioadă de timp, pînă aproape de zilele noastre. Iniţial erau tipărite în tipografia lui Petru Bart şi a urmaşilor săi, apoi la Gheorghe de Klozius şi în urmă la Krafft. În alte limbi au apărut calendare la Sibiu şi mai înainte, cum e unul amintit în 1684. (Cf. Ioan Lupaş, Documente istorice transilvane, I (1599—1699), Cluj, 1940, p. 410). În calendarele sibiene autorul distinge patru părţi: calendaristică (cu elementele astronomice şi astrologice obişnuite), istorică (diferite date istorice), didactică (diferite sfaturi şi îndrumări) şi literară (versuri, ghicitori, fabule, anecdote, traduceri etc). Pe lângă acestea calendarele sibiene mai cuprind însemnarea postelor şi a târgurilor, acestea din urmă cunoscute în calendarele ardelenesti pînă în timpurile noastre.

Un alt calendar cu caracter literar-istoric este cel tipărit în 1794 la Viena, după modelul almanahurilor apusene.

De cea mai mare însemnătate sînt însă calendarele literar-istorice apărute la Buda. Deoarece multe din ele sînt tipărite de cei trei corifei ai Şcolii ardelenice, Samuil Micu-Klein, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, calendarele de la Buda — a căror serie începe în 1806 — erau „tribuna de răspîndire a ideilor naţionale propoveduite de şcoala ardeleană” (p. 66). Primul calendar românesc tipărit la Buda, apare în 1806, fiind întocmit de Samuil Micu. Cuprinde o „hronologie”, care pune accentul pe istoria romînilor, apoi partea calendaristică-bisericească, însemnarea târgurilor, la care se adaugă şi „însemnarea cărţilor ce se află de vîndut în crăiasca tipografie”, care cuprinde indicaţii preţioase asupra vechilor cărţi romîneşti. Partea istorică literară e cea mai însemnată. În calendarele pe 1806 şi 1807 Samuil Micu îşi publică „Istoria, lucrurile şi întîmplările romînilor”, iar în calendarele pe 1808 şi 1809 Gheorghe Şincai publică „Hronica romînilor şi mai multor neamuri” (anii 86—169 în 1808 şi anii 174—264 în 1809). Probabil cenzura a oprit publicarea unor asemenea lucrări, căci Cronica nu mai e continuată. Calendarul din 1806 am spus că fusese tipărit de Samuil Micu, dar el murind în 13 mai 1806, cele din 1807, 1808 şi 1809 sînt tipărite de Gheorghe Şincai, care acum era cenzor al cărţilor romîneşti din Buda, în locul lui Micu. În 1809 această funcţie fiind ocupată de Petru Maior, desigur calendarele pe anii următori, pînă în 1821, apar sub îngrijirea sa. Şi el a publicat mai multe lucrări literare din care reiese ideea latinităţii noastre, diferite „istorii şi învăţături” din scriitorii latini, alături de unele lucrări cu caracter didactic-educativ.

Un alt editor de calendare la Buda e și cunoscutul Zaharia Carcalechi „ferlegherul cărților crăeștii tipografii”, din care se cunosc exemplare din 1817, 1818 și 1825. Cuprinsul lor e variat; genealogii de familii domnitoare, poștele, târgurile, ghicitori, anecdote, sfaturi practice, istorioare morale, etc.

Între 1824—1830 tipărește calendare românești în Buda Ioan Theodorovici, parohul românesc din Pesta, consistorialnic asesor și al cărților românești inst. cră(esc) țenzor. Acest preot ortodox e cunoscut și prin alte lucrări tipărite la Buda, printre care se numără și traducerea Istoriei universale a arhimandritului sîrb Pavel Kenghelaț, el fiind și continuatorul Lexiconului românesc-latinesc-unguresc-nemțesc, după moartea lui Petru Maior. Calendarele sale au un cuprins religios. Se cunosc exemplare din calendarele anilor 1824, 1826, 1829 și 1830.

Tot în Buda tipărește vreo cîteva calendare și Ștefan Niagoe, învățătorul școalei românești din Pesta. El e unul din cei care încearcă latinizarea alfabetului nostru, imprimînd chiar și partea literară a calendarului din 1829 cu litere latine, alături de cele cirilice. Se cunosc din calendarele sale, cele pe anii 1828, 1829 și 1830.

Un calendar-agendă apare în 1817 în limba romînă și limba sîrbă tot la Buda.

Tot în această categorie autorul amintește și calendarul publicat de Anton Pann în 1829 la București (sub numele de Bonifatie Setosul); cu un material în primul rînd distractiv.

Cap. IV. Calendare de perete și calendare bisericesti (p. 84—86). Primele calendare de perete — foi volante — au fost tipărite de un învățător bucovinean, Vasile Țintilă, în Cernăuți, din care se cunosc mai multe exemplare începînd cu anul 1809.

Între calendarele tipărite de autoritățile bisericesti pînă la 1830, se numără numai Șematismele lui Samuil Vulcan, episcopul unit al Orăzii (Schematismus venerabilis Cleri diocesis Magno-Varadinensis Graeci-ritus Catholicorum). Prima parte a lor e scrisă în romînește și cuprinde partea calendaristică obișnuită, iar partea a doua — scrisă în latinește — cuprinde șematismul clerului unit din eparhia Orăzii. Se cunosc exemplare pe anii 1820, 1822, 1824, 1827 și 1829.

În cap. V, autorul se ocupă de rolul calendarelor în cultura romînească (p. 87—99). În calendare „trebuie căutate începuturile literaturii romîne moderne” (p. 92), prin materialul publicat în ele: anecdote, sfaturi și îndrumări, povestiri, la care se adaugă apoi lucrările istorice ale celor trei corifei ai Școalei ardelenе. Trebuie să amintim aici că multe din textele versificate de Anton Pann în „Povestea vorbeii”, sînt luate din calendarele tipărite la Sibiu și Buda. Literatura didactică de asemenea nu era neglijată. Însemnătatea calendarelor tipărite în Buda și Sibiu, reiese și din faptul că ele se răspîndeau în toate părțile locuite de romîni, cum aflăm și din schița lui Costache Negruzzi „Cum am învățat romînește”: „...din Buda sau Brașov... veneau pe tot anul calendare cu povești la sfîrșit”. Dar însemnătatea lor e redată în mod succint de însuși dl. M. T. în prefața lucrării sale, astfel: „Calendarele constituie una din cele mai frumoase pagini din istoria culturii romînești. Mai bine de un secol, ele au fost singurele publicații periodice care formau hrana spirituală a vechii societăți romînești. Atît la orașe cît

și la sate, calendarele erau așteptate cu nerăbdare, iar conținutul lor era împărtășit și celor ce nu știau carte, de câte un știutor al buchilor care, în timpul lungilor seri de iarnă la obișnuitele șezători, citea din îngălbenitele pagini slovele dragi și celor care nu le cunoșteau. Calendarele au deschis porțile unor noi orizonturi culturale noastre, au adus în câmpul preocupărilor ei elemente, științifice și literare și au format, în bună măsură, tribuna de educare a noii clase sociale care începe să se contureze la începutul secolului al XVIII-lea în Transilvania și ceva mai târziu în Principate" (p. 3).

Lucrarea se încheie cu un repertoriu bibliografic al celor 58 de calendare românești cunoscute în perioada 1733—1830 (p. 100—126), tabele cronologice și toponimice (p. 127—129), rezumate în limba rusă (p. 130—134) și limba franceză (p. 135—139), indice analitic (p. 140—152).

Lucrarea dlui Mircea Tomescu prezintă un deosebit interes pentru cercetătorii vechii cărți românești. Scrisă într-un stil curgător, bine informată, cu ilustrații bine alese și în condiții tehnice ireproșabile, lucrarea se citește cu multă plăcere. Așteptăm cu interes continuarea studiului, în care un loc de frunte vor ocupa alte calendare apărute la Sibiu, cu câteva decenii mai târziu și anume calendarele tipărite de Centrul Eparhial Sibiu, sub îndrumarea lui Andrei Șaguna.

MIRCEA PĂCURARIU

Conferențiar *Nicolae Lungu*: LITURGHIA PSALTICĂ pentru cor mixt, București. Editura Institutului Biblic și de Misiune ortodoxă, 1957.

După *Cîntările Liturgice în stil psaltic* de Pr. Ioan Runcu, iată o nouă lucrare, foarte valoroasă, menită să îmbogățească repertoriul corurilor bisericesti. În ea, titularul conferinței de Cîntări bisericești și Ritual de la Institutul Teologic din București, Nicolae Lungu, ne redă, învesmîntate cu măiestrie în haină armonică pentru cor mixt, vechile și frumoasele melodii bisericești tradiționale, transcrise în notația liniară.

Armonizarea cu succes a melodiilor psaltice reclamă talent componistic, temeinice cunoștințe muzicale și liturgice, dar și o fructuoasă experiență dirijorală. Autorul „Liturghiei Psaltice” întrunește din plin toate aceste condiții.

În conducerea permanent melodică a vocilor și în armonia bogată — adeseori modală — l-am regăsit pe bine-cunoscutul compozitor Nicolae Lungu, autor al atîtor creații muzicale religioase și cîntece în gen popular.

Tratarea armonică a fiecărei cîntări, din punct de vedere al accentului expresiv, și proporționarea ei potrivit momentului liturgic respectiv, dovedesc o temeinică pregătire teologică, mai ales liturgică. Să amintim în acest sens cel puțin imnul „Am văzut lumina” în care textul: „nedespărțitei Stinței Treimi închinîndu-ne”, este redat omofon, sugerînd ideea nedespărțirii treimice; în același imn, imaginea închinării lăuntrice și externe fiind sugerată prin sensul vădit descendent al melodiei.

Avînd în vedere că rugăciunile rostite în liniște de preot în partea culminantă a Sfintei Liturghii reclamă timp ceva mai mult, considerăm însă că, din punct de vedere al extensiunii, imnul „Pe Tine te laudăm”, pe gl. 5, este mai corespunzător decît cel pe gl. 8.

În Liturghia Psaltică a maestrului Nicolae Lungu multe din melodiile bisericești nu sînt numai armonizate, cum modest anunță subtitlul lucrării, ci sînt prelucrate în mod creator. Fragmente melodice — uneori destul de extinse — sînt însoțite de o a doua sau chiar de o a treia melodie, compusă în același stil, obținîndu-se astfel minunate realizări contrapunctice. Cele două heruvime, imnurile: „Cu vrednicie”, „Sfînt Domnul Savaot” și altele, sînt realizate, în bună parte, polifonic.

În deosebi considerăm foarte bună realizarea din „Sfînt Domnul Savaot”, pe gl. 5, basul repetînd: „Osana, osana”, în timp ce sopranul și altul cîntă: „Bine este cuvîntat”...

Prin frecvențele imitații ritmico-melodice cît și prin celelalte realizări polifonice, vechile cîntări bisericești devin înnoite. În modul acesta se evită antrenarea credincioșilor auditori de a însoți în octave (femei și bărbați) melodia sopranului; ceea ce nu ar mai fi nici cîntare omofonă și nici corală echilibrată armonic și uniformizată ritmic, ci un gen hibrid. Deci și din acest punct de vedere, tratarea polifonică a melodiilor bisericești este bine venită.

Foarte prețios și „Adausul”, cuprinzînd: axioane praznicale, cîntări din slujba parastasului, cîntări la slujba hirotoniei, chinonice, etc.

Cu tot caracterul ei, în bună parte, polifonic, „Liturghia Psaltică” a maestrului Nicolae Lungu este foarte accesibilă, pentru că autorul a ținut seama de vasta experiență dirijorală pe care o are. Este o liturghie care poate satisface exigențele religioase și artistice atît ale neîntrecutului cor al Patriarhiei cît și pe cele ale unui cor bisericesc din provincie.

Iată de ce tipărirea acestei foarte valoroase lucrări muzicale bisericești s-a făcut cu aprobarea Sfîntului Sinod și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Pr. Conf. GHEORGHE ȘOIMA

Cicero: DESPRE INDATORIRI. Trad. de David Popescu. Cu un studiu introductiv de Aurelian Tache. București 1957, p. 34+211.

Institutul de Filozofie al Academiei R. P. R. publică în traducerea d-lui David Popescu, lucrarea: *De officiis* a lui Marcus Tullius Cicero (106—43 a. Chr.).

Cicero, se știe, a dezvoltat o bogată activitate oratorică, politică, literară și filozofică. Lucrarea: *De officiis* face parte dintre scrierile lui filozofice.

Pe cît se pare, ceea ce l-a determinat s-o scrie au fost următoarele lucruri: a) grija de a da fiului său Marcu — prezent, atunci, la școlile din Atena —, îndrumarea de a îmbina cultura latină cu cea greacă, avînd să urmeze astfel pilda tatălui, care n-a fost numai orator ci și filozof; b) grija de a împiedica prăbușirea Republicii. Convins că viciile conaționalilor pun în primejdie existența Republicii, Cicero a socotit că ar putea înlătura primejdia aceasta, dînd concetățenilor lecții de înaltă virtute; c) intenția de a arăta adversarilor săi că el, Cicero, s-a comportat totdeauna în acord cu cerințele datoriei și că și pe viitor e hotărît să se poarte la fel, fiind gata mai degrabă să moară ca un Regulus, decît să săvîrșească o nedreptate sau să aprobe uneltirile adversarilor, care disprețuiesc în chip revoltător binele obștesc.

Trecînd la tratarea temei, Cicero arată că problema datoriei morale cuprinde un dublu aspect: problema binelui suprem pe care a tratat-o în lucrarea: *De finibus bonorum et malorum* (Despre limitele binelui și răului); al doilea aspect al problemei morale îl constituie aplicarea binelui în viața practică, lucru despre care vorbește în *De officiis*.

Cunoașterea și cultivarea îndatoririlor, subliniază de la început, Cicero, e de covârșitoare importanță atât pentru viața particulară cît și pentru viața socială. Izvorul lor nu e fantezia, ci însăși natura omenească, în dimensiunea ei cea mai înaltă, care este rațiunea.

Decurgînd din rațiune, faptul moral are patru părți: percepția și înțelegerea adevărului; respectul pentru societatea omenească; măreția și puterea unui suflet înalt; ordinea și măsura în vorbe și fapte.

Din percepția și înțelegerea adevărului derivă înțelepciunea și prudența; din sociabilitate derivă dreptatea și binefacerea; din ordinea și măsura în fapte derivă modestia și cumpătarea.

De cercetarea adevărului se leagă pentru cercetător datoria de a nu rămînea în sfera abstracțiunilor, ci de a interveni activ în viața obștească. Sociabilitatea aduce cu sine datoria de a fi drept și de a sluji interesele obștești prin combaterea nedreptăților, prin dărnicie și binefaceri. Decurgînd din măreția de suflet, bărbăția trebuie pusă în slujba adevărului, dreptății și binelui. Ordinea și măsura în cuvinte și fapte implică datoria de a fi cumpătat, modest, stăpîn pe sine, etc.

O altă categorie de datorii derivă din poziția socială a cuiva: rang, profesie, autoritate, etc.

Cum existau mulți care se îndoiau dacă ceea ce e moral este și util, Cicero caută să rezolve și această chestiune. El spune că în fond, între moral și util nu există nici o deosebire reală.

Prin util autorul nostru înțelege cele trebuitoare întreținerii vieții omenești. Dar cele trebuitoare traiului nu pot fi cu adevărat de folos decît dacă sînt întrebuițate în deplin acord cu cerințele rațiunii. Fapta în acord cu rațiunea însă este faptă morală. Deci ceea ce este util este și moral și invers ceea ce este moral este și util.

Cînd un obiect ni se înfățișează ca util, dar constatăm că e asociat cu imoralitate, atunci trebuie să știm că utilitatea obiectului e numai aparentă. „Unde este imoralitate nu poate fi utilitate... Greșala oamenilor imorali constă în a fi răpiți de ceea ce pare util, care-i depărtează în mod fatal de moralitate” (Cartea III, 8).

Pentru ca oamenii mai slab înzestrați să nu poată găsi pretext de a se sustrage datorii, Cicero spune că datoriile despre care tratează el sînt mijlocii și deci accesibile tuturor (Cartea III, 3). Datoriile perfecte nu pot fi îndeplinite decît de cei înțelepți (Ibid.).

Convins că exemplele pot influența mai puternic decît poruncile asupra cititorilor, Cicero își sprijină constant afirmațiile pe exemple luate din istoria poporului roman și din experiență.

La întocmirea lucrării sale, Cicero a folosit mai ales lucrarea *Περὶ καθήκοντος* a stoicului Panaetius din Rhodos († 110 a Chr.).

Pentru un teolog, traducerea în romînește a lucrării *De officiis*, prezintă un dublu interes.

Mai întâi, un credincios nu poate să nu constate potrivirea dintre multe din maximele morale cuprinse în scrierea lui Cicero și dintre maximele moralei creștine. De exemplu, credinciosul nu poate să nu subscrie unele ca acestea: „Unde se cere muncă trebuie să se dea și o dreaptă răsplătire” (Cartea I, 13). „Întîi patria ... apoi familia” (Ibid. 17). Pentru practicarea datoriilor nu-i suficient să le cunoști ci se mai „cere și deprindere și exercițiu” (Ibid. 18). „Nu poate exista cinste acolo unde lipsește justiția (Ibid. 19). „E mai de dorit ca un conflict să se rezolve pe calea rațiunii decît prin curajul de a lupta” (Ibid. 23). „A considera ceea ce este a statului ca un izvor de cîștig personal este nu numai ceva necinstit, dar chiar criminal și nelegiut” (Cartea II, 22). „Înălțimea și măreția de suflet, blîndețea, dreptatea, generozitatea sînt cu mult mai conforme naturii decît plăcerea, viciile, bogăția” (Cartea III, 5) etc.

Făcînd asemenea constatare, credinciosul își întărește convingerea că morala sa creștinească nu numai că nu este potrivnică moralei naturale, dar dimpotrivă o presupune și se întemeiază pe ea.

Dovadă între altele — și acesta este al doilea lucru pe care vrem să-l subliniem —, e faptul că autorul care ne-a dat cea dintîi lucrare mai întinsă de etică creștină: Sf. Ambrozie, a pornit și s-a întemeiat în mare măsură pe scrierea: *De officiis* a lui Cicero. Desigur în a sa: *De officiis ministrorum* (libri tres MPL, col. 25—194), Sf. Ambrozie aduce întregiri și un spirit esențial nou, dar fapt e că el a socotit potrivit să ia în considerare și să pornească de la lucrarea lui Cicero.

Cît despre traducerea în romînește a operei: *De officiis*, o considerăm pe deplin reușită. Traducătorul face parte din puținii buni cunoscători la noi ai limbilor clasice.

O recomandăm călduros cititorilor revistei noastre.

Prof. D. I. BELU

ORIGINEA COMUNĂ ȘI EGALITATEA RASELOR OMENEȘTI. — O mare contribuție științifică: M. F. Nesturh, *Rasele omenești*, trad. M. Kardaș, București, 1957, p. 122+5 planșe și 1 hartă.

Acum 19 veacuri, în areopagul Atenei și în fața elitei filozofice a antichității, Sf. Ap. Pavel a spus: Dumnezeu „a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc, să locuiască peste toată fața pămîntului....” (F. A. 17, 26).

Acest adevăr de bază pentru pacea și armonia socială a stat ascuns oamenilor, iar în schimb pe arena istoriei, s-au vînturat ideologii politice antiștiințifice și antiomane de felul rasismului german. După o atare ideologie, oamenii se împart de la natură în rase superioare stăpînitore, creatoare de cultură și civilizație și în rase inferioare robitoare, incapabile de progres. Concepția aceasta a generat politica fascismului german, după care rasa nordică este „pură” și superioară și are rolul să conducă întreaga lume. Pentru realizarea acestui scop, filozofi ca Schopenhauer, Hegel, Nietzsche, ș. a. au aruncat în mersul istoriei formula voinței de putere, primatul forței, supraomul, care a pregătît și a provocat al doilea război mondial.

Concepția rasistă este acum de domeniul legendei și privită ca un fapt rușinos al istoriei. Oameni și popoare, națiuni și rase diferite sînt privite

astăzi — în marele lagăr al țărilor socialiste — cu posibilități native egale pentru creații de cultură majoră și cu drepturi egale de-a participa la toate bunurile materiale și spirituale ale umanității.

La slîrșitul celui de al doilea război, rasismul a primit lovitura sa mortală pe plan diplomatic și militar. Rămîne ca el să fie spulberat definitiv din conștiința oamenilor, prin puterea rațiunii și a științei, pentru ca nîciodată să nu mai învie, fiindcă este o concepție retrogradă și sclavagistă. Acest lucru reușește să-l facă cu deplin succes M. F. Nesturh în lucrarea: *Rasele omenești*, apărută în Moscova, 1954.

În introducerea autorul arată izvoarele și scopul lucrării. Izvoarele folosite sînt cele mai variate: anatomia și fiziologia, embriologia și paleontologia, etnografia și arheologia, istoria și lingvistica. Scopul lucrării este, de o parte, să arate originea comună și egalitatea raselor omenești, care „se împletesc neconținut și alcătuiesc un ansamblu biologic unitar” (p. 10). De altă parte, lucrarea combate temeinic teoria antiștiințifică a rasismului reacționar, colonialist și imperialist.

În primul capitol: Ce sînt rasele omenești? autorul descrie caracterele secundare ale raselor: culoarea pielii și forma părului, a ochilor, a nasului și a buzelor care sînt determinate de anumiți pigmenți. Pe pămînt sînt trei rase mari: negroidă, europeoidă și mongoloidă. În cifre, rasa negroidă numără 7%, circa 150 milioane de indivizi care locuiesc în Africa și Australia, amenințați să dispară din cauza asupritorilor (p. 25). Rasa europeoidă are circa 1 miliard de oameni. Ea cuprinde pe indo-mediteranieni: indieni, armeni, greci, arabi, italieni și spanioli, cu părul negru, ochi căprui și pielea smedă; și pe nordici: ruși, bieloruși, polonezi, norvegieni, englezi, cu culoarea pielii deschisă, părul blond sau bălai, ochi cenușii, sau albastru-deschis (p. 27). Rasa mongoloidă are circa 40% din populația globului în frunte cu chinezii 600 mil. locuitori și altă populație din cuprinsul U.R.S.S. Indivizii au culoarea gălbui-cafeniu, părul negru, aspru și drept în jos, barba și mustățile apărînd tîrziu (p. 28).

Autorul conchide că cu toate deosebirile pronunțate la multe grupe îndepărtate între ele „rasele omenești sînt strîns legate în ce privește caracterele somatice exterioare... și pot fi considerate ca grupe biologice de indivizi relativ *omogene* în ce privește particularitățile lor morfologice. Aceste grupe au o origine comună,¹ și fiecare se caracterizează printr-un complex bine definit de trăsături privind aspectul exterior și structura internă, dar care suferă schimbări ereditare, ... sub influența condițiilor naturale și social-economice (p. 30)” ... „Omenirea actuală reprezintă un fel de amalgam de rase, de subdiviziuni rasiale și de grupe rasiale mixte, la fel cu un arbore cu multe crengi împletite” (p. 31).

În capitolul următor, Neanderthalienii — strămoșii omului actual, se arată că cercetările antropologiei sovietice duc la monogenism.² Neanderthalienii, adică oamenii străvechi, au apărut la începutul erei cuaternare, acum un milion de ani și au evoluat, vreme de 500 mii de ani, la omul contemporan, din care se trag rasele de azi (p. 38—39). Fie că au apărut în Europa sau în Asia, structura și trăsăturile comune ale celor străvechi nu

¹ Se confirmă adevărul exprimat de Sf. Ap. Pavel: F. Ap. 17, 6—26.

² Biblia susține o familie de oameni: Fac. 1, 27—28.

îngăduie să considerăm oamenii ca genuri diferite și ca reprezentanții unor rase deosebite care ar fi apărut mai târziu. Poligenismul rasist cade în fața „uimitoarei asemănări anatomo-fiziologice dintre rasele omenești, ... chiar în cele mai infime particularități”, care nu se pot explica prin procesul de dezvoltare din strămoși diferiți (p. 46).

Pentru documentarea monogenismului, autorul compară caracterele esențiale ale rasei contemporane cu strămoșii lor: compoziția sîngelui, a creierului, funcțiunea mîinii, laba piciorului, etc. și ajunge la concluzia, că „după structura lor fizică, europenii nu sînt superiori celorlalți oameni (p. 54), iar rasele omenești se găsesc toate la același nivel” (p. 55). „Egalitatea biologică a raselor omenești spulberă afirmațiile rasiștilor că ... rasa negroidă și mongoloidă n-ar reprezenta decît un stadiu al dezvoltării rasei europide” (p. 59).

Capitolul Originea raselor omenești prezintă condițiile naturale care au dus la alcătuirea raselor: izolarea geografică, înmulțirea, metisajul, răspîndirea, alimentarea și selecția naturală. Acest complex de factori a influențat pe cei vechi la început mai puternic, apoi tot mai slab, iar din combinarea lor, în diferite moduri și grade de intensitate, a rezultat formarea raselor în decursul evoluției istoriei omenirii. „Ei au determinat diferențierea raselor și formarea unei rețele de tipuri antropologice ... cu forme intermediare” (p. 62).

În penultimul capitol, Rasele și rasismul, autorul combate rasismul ca fiind o teorie antiștiințifică, îmbrățișată de savanții germano-anglo-americani, care pornesc de la premiza falsă să există inegalitate biologică și psihologică între rase. O astfel de ideologie antiumană și anticulturală a dus la făurirea politicii fasciste cu urmările funeste, cunoscute, din cel de al doilea război mondial.³ Astăzi rasismul „este o armă ideologică a burgheziei reacționare pe care o folosește în luptă ei pentru dominația de clasă” (p. 103).

Doctrină antiștiințifică, rasismul înfățișează rasele ca grupe izolate, neînrudite și învrăjbite între ele, cele superioare menite să stăpînească și să creeze cultura și civilizația și să robească pe cele inferioare care au să facă munca sclavilor. Prin aceasta rasismul falsifică istoria dezvoltării societății omenești și promovează inegalitatea interumană. Pentru că totdeauna și pretutindeni exploatarea au căutat și caută să-și justifice teza lor și setea de stăpînire pe inegalitatea socială și pe teoria absurdă a inegalității naturale a oamenilor.⁴

Orientîndu-se după clasificarea lui Linné, rasiștii au atribuit raselor superioare din punct de vedere psihic numai calități, iar celor inferioare numai defecte. Astfel omului „asiatic” i-au atribuit cruzime, încăpăținare, avariție, melancolie, etc.; celui „african” i-au atribuit, răutate, viclenie, lene și nepăsare. Omului „european” îi atribuie vioiciune, istețime, inventivitate, etc., în contradicție cu realitatea ontologic-umană de fapt, cu scopul precis de-a ridica rasa albă peste toate celelalte (p. 104).

³ Cf. pe larg această afirmație în lucrarea noastră *Evangelia și Democrația*, Sibiu 1945, p. 1—23.

⁴ Cf. această teză scalvagistă la Aristotel. *Politica*, trad. St. Bezdechi, Buc. 1924, C. I cap. 2, p. 28.

În opoziție cu Linné, Ch. Darwin a arătat că la oamenii de diferite rase există asemănări radicale, „chiar *identificare* în manifestările activității nervoase superioare” (p. 105). După Darwin, spiritul de inventivitate, la fel cu aptitudinile intelectuale, îl găsim la toate popoarele. Ceea ce dovedește în chip hotărâtor acest lucru sînt uneltele și armele din timpurile foarte îndepărtate. Nu se poate lua ca criteriu de inegalitate spirituală greutatea creierului, pentru că în condiții sociale favorabile orice popor — și orice individ — indiferent de apartenența sa rasială „poate crea o cultură și o civilizație înaintată” (p. 107).

La fel cu Darwin, antropologul rus N. N. M. Maklai († 1888) — care a studiat popoarele Oceaniei cu scopul ca să le cunoască inteligența — a constatat că „ele posedă facultăți psihice tot atît de înalte ca și cele ale europenilor” (p. 107). Despre papuași, Maklai spune că „sînt perfect apți de o dezvoltare culturală nelimitată, ne fiind cu nimic mai prejos față de europeni” (p. 107).

Concluziile autorului sînt cu totul juste și convingătoare. El susține că rasele omenesti nu sînt numai egale din punct de vedere biologic, dar „toate sînt capabile în egală măsură să obțină realizări importante în domeniul culturii” (p. 108). Căci cultura nu depinde de rasă, ci se datorește unui complex de condiții istorice. „Nivelul de cultură depinde de stadiul de dezvoltare social-economică și nici decum de însușirile biologice de rasă” (p. 111). Exemplu ne dă autorul pe vechii celti, barbari, strămoșii germanilor contemporani, care s-au ridicat pe o înaltă treaptă de cultură și civilizație.

La fel nici limba nu este produsul rasei, pentru că sînt popoare, ca finlandezii și estonienii, care țin de tipul european nordic și cu toate acestea după limbă nu sînt arieni. Tot așa este cazul cu negrii, care în Africa vorbesc limba lor natală, în timp ce în America de Nord vorbesc limba engleză, iar în America Latină vorbesc limba spaniolă. Limba depinde integral de dezvoltarea societății, este o funcțiune a sa; ea apare, trăiește și moare în cursul dezvoltării popoarelor și nu este legată de rasă ca grup biologic” (p. 112). La originea sa, limba a fost *comună și unică*, deci n-are un caracter de clasă cum susține teoria reacționară, rasistă, a lui Maar.

Capitolul ultim al lucrării pe care o prezentăm cititorilor revistei noastre, Ideologia egalității în drepturi a raselor și a națiunilor, încorporează concluziile științifice, temeinice, ale studiului lui Nesturh și îi dă o valoare practică, deosebit de importantă și de actuală, pe plan social-politic. După ce autorul arată că Rusia țaristă a fost din păcate temnița popoarelor, că puterea politică și aristocrația burgheză cu moșierimea rusească au considerat numai pe ruși națiune dominantă și asupreau pe toți cei ce nu erau ruși — pe care îi numeau „lifte străine”, cu scopul ca să-i rusifice și să-i exploateze — Revoluția din Octombrie 1917 a sfărîmat acest jug și a dărîmat această concepție antisocială. „Cele 150 de naționalități, zice S. M. Kirov, cu diferite limbi care populează țara noastră, au simțit cu adevărat o eliberare completă cînd au fost chemate să-și dea contribuția maximă la progresele material al Statului Sovietic și la înflorirea culturii — națională ca formă și socialistă în conținut” (p. 117). Cu Marele Octombrie, care a inaugurat era socialismului pe plan internațional prin forța conducătoare a proletariatului mondial, s-a spulberat legenda superiorității rasiale. Egalitatea

în drepturi a tuturor oamenilor și a popoarelor a trecut ca un bun suprem în artic. 123 din Constituția U.R.S.S., iar de aici treptat a trecut în Constituțiile tuturor statelor din lagărul socialist, state de democrație populară, în care valoarea persoanei umane stă pe planul întâi.

Studiul de față, documentar, aduce cea mai prețioasă contribuție științifică la originea comună și egalitatea raselor omenești, și la unitatea desăvârșită a neamului omenesc, care descinde din aceeași tulpină. Luminând adevărul fundamental, că toți oamenii au aceeași obîrșie, rezultă că ei au același destin divino-uman, cu drepturi egale în fața vieții, a libertății și a fericirii. Rezultă, că pretutindeni și totdeauna, oamenii sînt obligați să-și dea mîna frățește și să colaboreze în deplină armonie, pentru realizarea aceluiasi ideal mare, pentru același scop superior care este bunăstarea materială și ridicarea culturală a tuturor. Oameni și popoare sînt datorate să se întîlnească pe drumul ce duce la progres, pe drumul muncii și al egalității, pe drumul luptei pentru dreptate socială și pentru pace universală în lume. Acest ideal corespunde întru totul cu dorința creștină, exprimată în rugăciunea Tatăl nostru, cînd rostim: „Vie împărăția Ta”.

Pr. Dr. SIMION RADU

THEOLOGISCHES WÖRTERBUCH ZUM NEUEN TESTAMENT întemeiat de *Gerhard Kittel*, editat de *Gerhard Friedrich*. Stuttgart, Editura W. Kohlhammer. Volumul V. Fasciculele 7 și 8.

Studierea aprofundată a Noului Testament presupune cunoașterea aprofundată a istoriei și gramaticii limbii sale originale: limba greacă din perioada elinistică (veacurile IV î. H.—V d. H.), afectată de ceea ce se numește elementul creștin.

La cunoașterea aprofundată a limbii originale a Noului Testament se ajunge prin studiu intens și de durată, întemeiat la tot pasul pe consultarea atentă a unui echipament lexicografic variat și de bună calitate: gramatici, concordanțe, „chei” lingvistice și dicționare. Este meritul incontestabil al teologilor biblici protestanți de-a fi înzestrat Studiul Noului Testament cu cele mai numeroase și mai valoroase lucrări de specia aceasta. Cîndva, am arătat pe larg ce s-a realizat în această direcție, cu specială privire la dicționarele Noului Testament. (În studiul informativ intitulat: „Cîteva note asupra lexicografiei Noului Testament”, publicat în „Revista Teologică”, Sibiu, colecția anului 1936 și apoi reprodus în cartea mea: „Studii Biblice”, Sibiu 1940, p. 82—97).

Cea mai de seamă dintre lucrările de genul acesta este *Dicționar Teologic la Noul Testament*, a cărui editare a început în vara anului 1933, cînd a și apărut primul volum.

Lucrarea aceasta se impune prin:

- a) dimensiunile ei grandioase;
- b) numărul și renumele științific al colaboratorilor și
- c) amploarea și preciziunea cercetărilor care stau la temelia elaboratelor ei. Exemplificăm:

a) Primul volum (apărut în iulie 1933) dedică expresiilor neotestamentare care încep cu literele Alfa (A)—Gama (Γ) XII+24+794 pagini

de dimensiunile 24/32 cm. Al doilea volum (apărut în iulie 1935), pe o întindere de XII+958 pagini, lichidează cuvintele care încep cu literele Delta (Δ)—Ita (H). Volumul III (apărut în 1938), în VIII+1.104 pagini, clarifică expresiile care încep cu literele Theta (Θ)—Kapa (K); ș. a. m. d.

b) La început 40, numărul colaboratorilor sporise cu încă 17 nume când a fost încheiat volumul III. Un adevărat cenaclu, alcătuit în cea mai mare parte din teologi neotestamentari și specialiști în Vechiul Testament, Istorie Bisericească, Filologie comparată, limbi orientale, ș. a., toți oameni de carte, profesori la universități germane și elvețiene, cadre didactice universitare auxiliare, cercetători științifici și pastori (de parohii) și-au dat concursul la reușita acestei lucrări monumentale. Pentru îndrumări bibliografice de amănunt, înafara colaboratorilor statornici, au fost consultați specialiști romano-catolici și specialiști olandezi și englezi.

c) Studiarea noțiunii de „dragoste” (ἀγάπη și derivatele ei) este făcută de doi colaboratori și acopere 36 pagini (vol. I, 20—55), iar „păcatul” (ἁμαρτία și derivatele), studiat de patru specialiști, ocupă 54 pagini (vol. I, 267—320). Fiecare cuvânt este urmărit în evoluția sa eîină și elenistică, semită și creștină, pînă în miezul epocii patristice.

Lucrarea — întreruptă brutal la volumul IV de viforul celui de al doilea război mondial — reapare acum în continuare, la aceeași editură, cu un număr sporit de colaboratori. La cîrma ei, locul marelui profesor de teologie protestantă Gerhard Kittel a fost luat de prof. Gerhard Friedrich.

Volumul V ajunsese cu fasciculele 7—8, în 1952, la litera Omicron (Ο). Apariția continuă.

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

Joachim Jeremias: DIE WIEDERENTDECKUNG VON BETHESDA (Joh. 5, 2). Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1949, p. 26.

Textul din Ioan 5, 1 urm. reprezintă una din cele mai populare pericope evanghelice, datorită faptului că lectura lui face parte integrantă din ritualul sfințirii apei celei mici (Sfeștania).

Comentatorii Evangheliei a patra au depus silințe lăudabile spre a determina topografic „scăldătoarea oilor” și a explica mișcarea miraculoasă a apei tămăduitoare.

Fericitul Ieronim, care a trăit destulă vreme la Vifleem, vorbește astfel despre ea: Vitezda este o piscină din Ierusalim, care poartă numele „a oilor”, ceea ce se poate interpreta ca scăldătoarea oilor „...Avea cinci portice (foișoare sau hale); se arată un bazin dublu, dintre care unul se umple de apa ploilor iernii; apele celuiilalt, lucru aparte, par roșii, ca însîngerate, și atestă astfel vechea sa destinație; căci preoții (iudei), așa se spune, aveau obiceiul să vină să spele victimele (animalele jertfite, acolo), și de aici își trage numele” (De situ et nom. loc. hebr. Bethesda. Migne PL XXIII, col. 884).

Se pare că această scăldătoare purta nume dublu (ca Lithostratos-Gayvatha=locul pardosit cu pietre): unul grec pentru eleniști *προβατική κολυμβήθρα* și altul evreesc, pentru indigeni (Bethesda, sau chiar Bethsaida). Cea mai mare parte a comentatorilor greci și latini din epoca patristică, afirmă

cu certitudine existența unei piscine cu numele de „scăldătoarea oilor”. (Vezi L. Heidet: Bethesda; art. în Dict. de la Bible. Vol. I. Partea II. Paris 1926, col. 1723—1732).

În anul 1856 — așa informează prof. D. Joachim Jeremias de la Facultatea de Teologie protestantă din Göttingen — au fost făcute săpături arheologice sîrguincioase în partea de nord a Ierusalimului, care au dat la iveală două lacuri, despărțite deolaltă printr-o fișie de pămînt lată de 6,50 metri. Lucrările continuă și azi. Ele merg greu, deoarece locul în care se allă Vitezda este înconjurat de clădiri mari.

Cele două lacuri au fost date uitării încă în epoca cruciadelor. Un strat de nisip, a cărui grosime se presupune că este de aproximativ 20 metri, trebuie dislocat, în condiții anevoioase, spre a se elibera cavitățile celor două piscine. Abia după aceea — spune prof. J. Jeremias — se va putea eventual explica miraculoasa mișcare a apei.

Textul din Ioan 5, 4 atribuie această mișcare a apei intervenției unui înger. Versetul 4 lipsește, însă, din cei mai vechi și mai autoritativi codici neotestamentari. Exegeții protestanți, în unanimitate, precum și numeroși comentatori romano-catolici, socotesc că textul în discuție este o interpolație de dată ulterioară, care exprimă explicarea ce o dădea poporul mișcării neobicinuite a apei.

Explicarea e verosimilă, deoarece în concepția iudaică apele, fluviile și mările stau sub protecția unor puteri îngerești (vezi Enoch 61, 10; 66 2).

Prof. J. Jeremias — și cei ce gîndesc la fel cu el — așteaptă de la difinitivarea săpăturilor ce se fac la lacul Vitezda, „cheia” explicării pe cale naturală a mișcării apelor. În ipoteza că aceasta va fi posibil într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, esențialul rămîne valabil de-a pururi: Ceea ce slăbănogul aștepta de la cufundarea în scăldătoare, i-a dăruit Iisus Hristos, tămăduindu-l cu cuvîntul Său de viață dătător.

În această pericopă accentul cade pe minunea săvîrșită de Mîntuitorul — și nu pe misterioasa tulburare a apelor Vitezdei.

Reținem, apoi, din prefață, o informație și o plîngere a autorului: În ultimele decenii, la Ierusalim, în Palestina peste tot, în Siria și Mesopotamia, s-au făcut săpături arheologice în stil mare. Rezultatele lor clarifică multe probleme biblice. Dar aceste rezultate, pînă la vremea cînd scria autorul studiului de față, nu erau cunoscute decît lumii anglo-saxone. Se păstra, așa-zicînd, un fel de „secret” profesional.

Pr. Prof. GRIGORIE MARCU

PASTORALELE DE SF. PAȘTI ALE CHIRIARHILOR DIN MITROPOLIA ARDEALULUI

Scrisorile pastorale sînt cea mai obișnuită și mai vădită concretizare a slujirii învățătoarești pe care Chiriarhul o exercită în cuprinsul eparhiei sale. Prin ele, arhipăstorul învață deodată — și periodic, adică la marile praznice ale Sfintei noastre Biserici — pe toți păstoriții săi, iar preoților le oferă indirect orientări competente și cu atît mai prețioase asupra chipului în care se cuvine să adapteze propovăduirea la necesitățile spirituale ale vremii pe care o trăim, fără a afecta, firește, adevărul Evangheliei, fără a cădea la tranzații cu nimeni în ceea ce privește integritatea și curăția învățaturii de credință a Bisericii.

Scrisori cu caracter festiv, pastoralele arhieresti au de fiecare dată și un caracter instructiv, care face ca lectura lor să fie utilă în orice vreme a anului bisericesc.

Avem înaintea textelor scrisorilor pastorale adresate clerului și credincioșilor din eparhiile Mitropoliei Ardealului de praznicul luminat al Învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos din anul acesta. Ele prezintă note comune de fond vizibile în faptul că toate trei evocă cu căldură faptul istoric al învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, subliniază însemnătatea lui dogmatică și valorifică în limbaj irenic ireproșabil învățămintele ce se desprind din acestea pentru credincioșii zilelor noastre.

Mînebind de la textul din Doxologia cea mare, I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit *Nicolae Colan* începe îndălnatul cuvînt de învățatură arătînd deosebirea dintre Duminicile anului bisericesc și Duminica Învierii. În cele dintîi, vedem numai cu duhul patimile, moartea și învierea Domnului, pe cînd în aceasta din urmă le vedem oarecum și cu ochii noștri cei trupești, într-atît sînt de pătrunzătoare evocările ce se fac de-a lungul întregii Săptămîni a Patimilor.

Subliniind bucuria negrăită pe care Sfintele Paști o pricinuesc în sufletele și în casele credincioșilor, I. P. S. Sa stăruie apoi, pe îndelete, asupra mărturiilor realității învierii Domnului, analizîndu-le și indicînd valoarea lor probatorie. Oameni și lucruri neînsuflețite — mormîntul gol, giulgiurile și piatra răsturnată la gura gropii — adevăresc peste ani și peste vremi că Hristos a înviat cu adevărat, călcînd cu moartea pe moarte și dăruindu-le viață celor aflați în morminte. Vestea învierii Domnului „a pătruns și pînă la strămoșii noștri — Dumnezeu să-i hodiească și să-i învieze în ziua cea de apoi! — iar de la ei a ajuns pînă la noi. Și noi n-am schimbat nimic din

moștenirea lor, din credința lor dreptmăritoare, cu care ne mîngăiem, ne luminăm și ne întărim în toate zilele vieții noastre”.

Evocînd într-un pasaj amplu intrarea Domnului în Ierusalim, „Cetatea Păcii” (cum se tilcuiește numele ei), I. P. S. Mitropolit Nicolae spune: „Domnul a intrat în Ierusalim ca Împăratul Păcii, nu ca orice alt împărat. Ceilalți împărați ai vremurilor de demult intrau în cetăți de obicei călări pe cai focosi și cu alai de oștire. Împăratul Păcii intră în Ierusalim nu ca să-i cucerească zidurile pe sprînceană cărora a plîns de durerea neamului Său, ci dornic să cîștige inimile fraților Săi după trup, ca să le împace cu Tatăl cel din ceruri și spre a le înfrăți cu toate celelalte seminții ale pămîntului. — Astăzi, toate cetățile lumii, toate Ierusalimurile îl așteaptă cu nădejde pe Împăratul Păcii să binecuvinteze dorurile lor și cu dumnezeiasca Lui putere să plinească proorocia Isaiei, ca oamenii să facă din sulii fiare de plug și din săbii seceri. Iar noi, dreptcredincioșii, îl vom întîmpina cu strigarea: „Cela ce răstignire ai răbdat și moartea ai stricat înviind din morți, împacă viața noastră, Doamne, ca un Atotputernic”. Vino, Doamne Iisuse Hristoase, că noi, credincioșii, îți vom așterne în cale veșmintele simțămîntelor noastre curate și îți vom flutura înaintea stîlpărilor preamăririi! Vino și potolește vrajba dintre oameni! Fă să amuțească graiurile prevestitoare de înverșunare, de năcaz și de moarte! Fă să se întindă peste Patria noastră iubită și peste toată lumea bucuria vieții, spre îndestularea și mulțumirea sufletească a tuturor oamenilor”.

Pastorala termină îndemnînd la aprinderea rîvnei de-a ne trăi viața după învățătura Evangheliei, căci în aceasta se arată roditoare cu adevărat bucuria învierii. Inverșunările dintre oameni numai prin practicarea iubirii de aproapele și prin spirit de jertfă se pot lecu, — constată înaltul ierarh.

*

Prea Sfîntia Sa *Teofil Herineanu* a adresat, cu același prilej, întîia scrisoare pastorală clerului și credincioșilor din Eparhia Vadului, Feteacului și Clujului, la cîrma căreia a fost așezat în iarnă.

P. S. Sa își începe cuvîntul de învățătură stăruind asupra coincidenței praznicului învierii cu desprimăvărarea firii. Bucuria este acum generală: ea cuprinde firea întreagă. „Unii muzicieni au observat că atunci cînd te atingi de coarda unei harfe acordate, vibrează și coarda vioarei de-a lături dacă este potrivită în același ton. Ceva asemănător se întîmplă și cu noi oamenii în aceste zile de trezire și mișcare generală. Cînd sună marea coardă a naturii înconjurătoare, atînsă de arcușul primăverii, atunci răsună vesel și inima noastră de cîntarea biruinții ce se înalță în afară de noi”.

„Dar marele izvor al bucuriei de Paști este (și trebuie să fie) acela al credinței. Ne bucurăm fiindcă a înviat Hristos. Ne bucurăm fiindcă a învins Omul-Dumnezeu. Ne bucurăm fiindcă a biruit adevărul”. Invierea lui Hristos este biruința credinței noastre: în ea a triumfat binele asupra răului, legea asupra fărădelegii, virtutea asupra viciului, smerenia asupra mîndriei, ascultarea asupra nesupunerii”.

În continuare, P. S. Sa se ocupă de temeiurile învierii Domnului, insistînd asupra faptului că realitatea ei zace la temelia credinței Bisericii noastre.

Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat fiind, așa cum s-a dovedit mai ales prin învierea cea de a treia zi, Iisus Hristos este sprijinul și mângierea nădejdii noastre, a celor ce credem în El, în toate încercările vieții. El e permanent cu noi în Sf. Taină a Cuminecăturii, în Biserică.

Ia partea ultimă a scrisorii pastorale, P. S. Sa spune, printre altele: „Ca o încununare a darurilor Sale dumnezeiești, Mântuitorul Hristos ne-a dăruit pacea Lui: „Vă las pacea, vă dau vouă pacea Mea” (Ioan 14, 27). „Pace vouă” (Ioan 20, 19. 21). Această pace care este miezul fericirii, noi putem să o pierdem prin păcate, sau să o cultivăm, să o sporim prin fapte bune. Ea atîrnă în același timp de Dumnezeu și de voința noastră... Cînd Iisus Hristos, dascălul și călăuza noastră cerească, este „Domn al păcii” (Isaia 9, 6), vom putea oare, noi ucenicii și următorii Lui, să nu căutăm pacea la care ne-a chemat și pe care ne-a obligat s-o promovăm? „Urmăriți pacea cu toți oamenii” (Evrei 12, 14). — Cei ce propovăduiesc pacea și muncesc cu osîrdie pentru triumful ei se fac vrednici de răsplata cuprinsă în făgăduința nespus de prețioasă: „Feriți-vă lăcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9).

În Eparhia Oradiei au pătruns din alte părți ale țării adepții unei secte religioase care propovăduiește rătăcirea spirită. Aceștia pricinuiesc tulburare în conștiințele și în viața de toate zilele a credincioșilor altor culte. Prea Sfinția Sa *Valerian Zaharia*, Episcopul Oradiei, în execuțiul misiunii sale de arhipăstor al acelei eparhii aflîndu-se, ia poziție față de rătăcirea spirită expunînd-o și combătînd-o pe larg și temeinic în ampla scrisoare pastorală adresată clerului și credincioșilor de Paștile anului acestuia.

Avînd programat un studiu asupra rătăcirii spirite, elaborat de P. S. Episcop Valerian al Oradiei, revista noastră nu mai insistă asupra cuprinsului pastoralei de Paști a P. S. Sale, spre a evita repețiri care nu sînt necesare.

REDACȚIA

PRĂZNUIREA ÎNVIERII DOMNULUI LA SIBIU

Praznicul Învierii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos a fost întîmpinat în cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului făcîndu-se din vreme cuvenitele pregătiri pentru sărbătorirea lui îndătinată. În tot cursul săptămîinii celei mari, la Catedrala mitropolitană și la bisericile parohiale din oraș n-au conținut rugăciunile prevăzute de rînduiala noastră bisericească. După ce li s-a făcut cuvenita pregătire duhovnicească prin predici și meditații, credincioșii de toate stările, în număr substanțial, s-au spovedit și cuminecat.

În Joia Sfintelor Patimi, seara, la Catedrala mitropolitană, denia împreună cu citirea celor 12 Evanghelii a fost săvîrșită de I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de un impunător sobor de preoți și diaconi. Cuvîntul de învățătură al zilei l-a rostit P. C. Prof. Dr. D. Belu.

Deosebit de impresionantă a fost slujba Prohodului Domnului, din seara de Vinerea Sfintelor Patimi, împreună cu punerea Domnului în mormînt

(înconjurarea bisericii). În fruntea soborului s-a aflat și de astă dată I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. A predicat P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

Duminică 13 aprilie 1958, dimineața la orele 4, I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, a săvârșit slujba Învierii și a vorbit credincioșilor. După aceea, s-au împărțit „paștile”, pîinea și vinul binecuvîntat în Joia Sf. Patimi.

La orele 10, a început Sfînta Liturghie arhierască, săvîrșită de I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, de numeroși consilieri eparhiali, profesori de teologie, preoți și diaconi. La prîceastă, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu a citit Pastorală de Paști a I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. După masă, la orele 18, în cadrele Vecerniei, s-a citit Sf. Evanghelie în 12 limbi (romînă, ebraică, greacă, latină, slavonă, maghiară, franceză, italiană, germană, engleză, rusă și coreană). A luat parte I. P. S. Mitropolit *Nicolae*.

A doua zi de Paști, în prezența I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, a săvîrșit în sobor Sf. Liturghie arhierască și a predicat P. Sf. Arhieru *Teodor Rășnăreanu*.

Corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat cu măiestrie de P. C. Prof. Gheorghe Șoima, a dat răspunsurile liturgice și a desfătat pe credincioși cu înălțătoare pricește și concerte religioase.

CRONICAR

PRAZNIC ÎNDĂTINAT LA SFÎNTA MANĂSTIRE BRÎNCOVEANU

În fiecare an, la praznicul „Izvorul Tămăduirii” din Săptămîna luminată, Sfînta Mănăstire Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus își primește cu bucurie închinătorii dreptcredincioși.

Joi 17 aprilie 1958, după amiază, a sosit în vederea prăznuirii de a doua zi Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, însoțit de Prea Sfințitul Episcop *Policarp* Morușca, starețul Sf. Mănăstiri „Sf. Ioan Botezătorul” din Alba-Iulia. Înălții Ierarhi au fost primiți de soborul Mănăstirii, în frunte cu I. P. C. Arhimandrit Ioan Dinu, stareț.

Vineri 18 aprilie 1958, în ziua praznicului, I. P. Sf. nostru Mitropolit *Nicolae*, împreună cu P. Sf. Episcop *Policarp*, înconjurați fiind de un sobor de 16 preoți și 3 diaconi, au săvîrșit la altarul din pădure Sfînta Liturghie arhierască. Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii parohiale din Viștea de Sus.

După Sf. Liturghie, credincioșii aflați la praznic au ascultat cu evlavie cuvîntul de învățătură creștinească ce le-a fost adresat de mai mulți vorbitori.

P. Cuv. Protos. Serafim Popescu, din obștea viețuitorilor Mănăstirii, a deschis șiragul cuvîntărilor dînd glas bucuriei duhovnicești cu care este înțîmpinat an de an acest praznic și a arătat cît de binefăcătoare sînt darurile pe care Părintele ceresc le revărsă de sîrg asupra celor ce-l iubesc pe El și-i dau cuvenita ascultare.

P. C. Pr. Aurel Brumboiu, protopopul raionului Făgăraș, a spus că neuitatul mitropolit *Nicolae Bălan* a rechemat la viață acest sfînt așezămînt. După aceea, P. C. Sa a făcut o avîntată tîlmăcire actualizatoare tex-

tului evanghelic: „Fericiți sînt făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Pacea ne duce la îndestulare și la bunăstare. S-o temeluim în căminele noastre, în satele noastre, în țara noastră și în toată lumea. Să dăm ascultare povețelor înțelepte pe care ocîrmuirea bisericească și de stat ni le împărtășesc tuturor cu dragoste și cu cele mai curate doriri de bine, pentru toți credincioșii și cetățenii Patriei.

P. C. Prof. Dr. Corneliu Sirbu a înălțat pe Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ca luptător împotriva întunecului. El a venit în lume pentru ca viața să avem. Lumina Lui luminează de-a pururi tuturor credincioșilor, prin învățătura Bisericii noastre. Ascultînd de Hristos și de Biserica Sa, sîntem buni credincioși și cetățeni devotați Patriei noastre iubite.

P. C. Prot. Gheorghe Secaș, consilier arhiepiscopesc, a vorbit despre Sfînta Mănăstire ca grădină a Maicii Domnului și despre Biblie ca avuție a Bisericii. Biblia stă pe altarul Bisericii. Biserica este maica Bibliei. De aceea, Biblia nu poate fi explicată corect decît de legiuitorii slujitori bisericești, care sînt anume pregătiți în acest scop și înzestrați cu darul dumnezeiesc dobîndit prin hirotonire. P. C. Sa a arătat unele din greșelile pe care le săvîrșesc față de Biblie creștini de alte confesiuni și a opus acestora adevărul ortodox, în spirit irenic.

Prea Sfîntul Episcop Policarp a vorbit despre realitatea învierii Domnului. Invierea Domnului dovedește că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. De aici urmează că Prea Sfînta Fecioară Maria este Maica Fiului lui Dumnezeu, de Dumnezeu Născătoarea. În continuare, Prea Sfîntia Sa a arătat cît de greu greșesc cei ce resping cultul Maicii Domnului. Acești sectari, batjocorînd pe Maica Fiului lui Dumnezeu, batjocoresc indirect și pe Fiul lui Dumnezeu. Credincioșii Bisericii noastre să nu ia seama la șoaptele viclene ale acestora, ci să se țină de învățătura cea dreaptă. Sectarii intră prin casele credincioșilor Sfîntei noastre Biserici și îi îndeamnă să se lase de ea și să treacă la ei, tulburîndu-le astfel cugetul și liniștea vieții. Dar de tulburători nu au lipsă nici Biserica și nici Statul nostru. Și Biserica și Statul au trebuință de oameni pașnici, care-și văd de treburile lor în cadrele vieții obștești. Astfel de tulburători ai liniștei publice trebuie descoperiți și înfrunțați fără zăbavă și fără contenire.

Prea Sfîntul Episcop Policarp a încheiat lăudînd zelul credincioșilor față de Biserică și alipirea lor față de Patria noastră înfloritoare.

Șiragul cuvîntărilor a fost încheiat de Înalt Prea Sfîntul Mitropolit Nicolae al Ardealului. I. P. S. Sa a spus:

„Cînd trăia, mama — Dumnezeu s-a ierte și s-o odihnească — îmi spunea că sînt 12 Vineri mari, pe care ea le ajuna. Tot ce spune mama este lucru mare și de preț. Dar mai mari decît cele 12 Vineri de care vorbea ea, sînt 2: Una din cale-afară de întunecată și alta cît se poate de luminată. Prima este Vinerea Sfintelor Patimi ale Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Cealaltă este Vinerea din Săptămîna Luminată, pe care o prăznuim astăzi, aici la Mănăstirea Brîncoveanu.

În cea dintîi din cele două Vineri, Maica Domnului plînge pe Fiul Său pînă sub cruce. Atunci, în greaua ei durere, și-a adus aminte, desigur, de Vifleem, de ieslea și de dobitoacele care-i făceau căldură Pruncului dumnezeiesc și va fi zis (ca în cîntul popular): „Nani, nani puiul mamei, că n-o

fi cum vor dușmanii", adică Irod și uneltele lui. Tot așa își va fi spus și în Vinerea Mare, când Domnul Hristos a fost pogorît în mormînt. Din mormînt, așa credeau cei ce l-au ucis, nu va mai ieși Iisus Nazarineanul, așa cum n-a mai ieșit nimeni. Dar dorul Maicii Domnului s-a împlinit și dușmanii Mîntuitorului, potrivnicii Lui, cei ce l-au batjocorit, răstignit și omorît, au fost rușinați precum meritau, căci Hristos a înviat. De aceea și cîntăm astăzi Imnosul: „Iară Tu, Curată, Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru învierea Celui născut al Tău...”!

Jertfa Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos a fost răsplătită cu învierea Lui din morți. Învierea Lui este cheazăia învierii noastre în ziua cea de apoi.

În continuare, I. P. S. Sa a vorbit despre folosul pelerinajului la Sfînta Mănăstire. Aici se împlinește îndemnarea din ectenia liturgică: „Pe noi înșine și toată viața noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm”! Dacă facem așa, ne bucurăm de toate darurile și bunecuvîntările Părintelui ceresc, dintre care osebit de prețioase sînt sănătatea sufletului și a trupului. Cel ce are pe acestea, are viață pașnică și vrednică de a fi trăită. El poate munci ca să-și înavuțească viața sa și pe a altora, el muncește cu spor și cu voie bună. El este un ocrotit al lui Dumnezeu.

Un astfel de om credincios este din fire un om al păcii. Bucuros fiind de ea, prețuind-o și prețuindu-i foloasele, el e gata să și lupte pentru pace. Noi toți, pentru pace ne rugăm, pentru pace muncim, pentru pace luptăm. Pacea va birui și se va instăpîni în suflete și în toată lumea.

La sfîrșit, mulțimea credincioșilor a intonat troparul Învierii: „Hristos a înviat”, apoi s-a îndreptat spre fîntîna „Izvorul Tămăduirii”, unde I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, înconjurat de sobor, a săvîrșit slujba sfințirii apei. Credincioșii au fost stropiți cu apă sfințită.

După aceea, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, P. Sf. Episcop Policarp și o parte din preoții slujitori au purces la mormîntul marelui mitropolit Nicolae Bălan, unde s-au rugat pentru odihna sufletului lui.

La altarul din pădure, un sobor de 7 preoți a săvîrșit Taina Sfîntului Maslu.

O masă de obște a încheiat prăznuirea îndătinată de la Sfînta Mănăstire Brîncoveanu.

CRONICAR

I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI ÎN VIZITAȚIE CANONICĂ LA TÎRGU-MUREȘ ȘI REGHIN

Diminică 11 mai 1958, I. P. S. nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae a făcut o vizitație canonică la Tîrgu-Mureș, însoțit fiind de P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, P. C. Consilier Ioan Velțan și C. Diaconi Iosif Bolog și Vasile Gîrbu. În fața catedralei orașului, I. P. S. Sa a fost întîmpinat de cler și credincioși. P. C. Prot. Lazăr David a prezentat Sfînta Cruce, iar P. C. Pr. Teodor Ciuruș Sfînta Evanghelie. În vreme ce I. P. S. Sa era înveșmîntat în mantia vlădicească și binecuvînta mulțimea, corul catedralei cînta imnul arhieresc. Cuvîntul de bineventare a fost rostit de P. C. Prot.

L. David. A răspuns I. P. S. Sa, exprimându-și bucuria de-a se afla în mijlocul clerului și credincioșilor din acel oraș. Înaltului Ierarh i s-au oferit buchete de flori.

La orele 10 s-a dat binecuvântarea pentru Sf. Liturghie arhierască, la care au slujit cei mai sus amintiți, precum și C. Preoți Ioan Andraș-Tîrgu Mureș, Carol Bărdășan-Sîncrai, Chiril Moldovan-Narna și N. Angura-Cristești. La sfîrșit, P. C. Pr. T. Ciuruș a salutat pe I. P. S. Sa din partea credincioșilor parohiei II Catedrală.

A predicat, apoi, I. P. S. Mitropolit Nicolae. Mînebind de la textul evanghelic: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor încît văzînd faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Matei 5, 16), I. P. S. Sa i-a chemat pe credincioșii care se aflau în catedrală la săvîrșirea de rugăciuni și fapte de dreptate bine-plăcute lui Dumnezeu și oamenilor de folos, la credință luminată și dragoste de aproapele.

La Sf. Liturghie arhierască au mai luat parte reprezentanți ai celorlalte culte religioase din oraș.

După aceea, în casele protopopești, s-a dat o masă în cinstea I. P. S. Mitropolit Nicolae, în cursul căreia au toastat reprezentanții celorlalte culte din oraș. P. C. Vicar Tr. Belășcu și reprezentantul Departamentului Cultelor. A mulțumit tuturor I. P. S. Sa.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre din Tîrgu Mureș au primit cu mare dragoste pe I. P. S. Mitropolit Nicolae. I. P. S. Sa s-a folosit de prilej spre a le împărtăși lumina învățaturii Sfintei noastre Biserici și iubirea sa părintească, dîndu-le totodată pildă de conviețuire pașnică și frățească cu cei de alt neam și credință prin cordialitatea cu care s-a întreținut cu reprezentanții cultelor religioase eterodoxe din oraș.

Luni 12 mai 1958, I. P. S. Mitropolit Nicolae, însoțit de Păr. Vicar Tr. Belășcu și de Păr. Consilier I. Velțan, se afla la Reghin, unde a prezidat Conferința preoțească.

Dimineața, în biserica parohiei Reghin II, P. C. Prot. Mihai Ciobanu și C. Preoți Gheorghe Cunesco și Aurel Stan, au săvîrșit o Doxologie, răspunsurile fiind date de preoții protopopiatului Reghin.

La orele 10,30 au început lucrările conferinței. Fiind întîmpinat de preoții protopopiatului Reghin cu imnul arhieresc, I. P. S. Mitropolit Nicolae a ocupat scaunul prezidial. P. C. Prot. M. Ciobanu a rostit un avîntat cuvînt de bineventare, după care a raportat I. P. S. Sale despre chipul în care preoțimea acelui protopopiat își îndeplinește îndatoririle față de Biserică și Patrie, desfășurînd activitate pe tărîm pastoral, economic-gospodăresc și social-cultural.

I. P. S. Mitropolit Nicolae și-a exprimat bucuria pentru osîrdia cu care preoțimea protopopiatului Reghin se roagă laolaltă cu poporul credincios, predică cuvîntul Evangheliei și catehizează, precizînd că fără acestea trei nu există preoție. Colaborarea cu organele de Stat, loială și strînsă, dovedește că preoțimea noastră dă „Cezarului ce-i al cezarului și lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu”, pătrunsă fiind de cuvîntul Sf. Apostol Pavel care ne învață că stăpînirea este de la Dumnezeu și cade-se să i ne supunem din tot sufletul (cf. Rom. 13, 1—7). Cine se împotrivește stăpînirii, rînduiei lui Dumnezeu i se împotrivește. A încheiat afirmînd că creditul moral și demni-

tatea personală este esențialul pentru preot. Cine și le păstrează și și le sporește, acela izbîndește în tot ce întreprinde ca preot și ca cetățean.

Trecîndu-se la ordinea de zi, C. Preot Simion Șarlea a dat citire referatului asupra temei oficiale: „Temeiurile creștine ale cooperării în muncă (gospodării agricole colective, întovărășiri agricole și zootehnice, bănci cooperatiste, ș. a.).

Deschizînd discuții asupra referatului, I. P. S. Sa a invitat pe preoții participanți să ia cuvîntul, întregind, rectificînd sau asociindu-se la cele spuse de referent.

C. Preot Gh. Covrig a făcut completări instructive, citind fragmente din scrierile Sf. Părinți bisericești Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare, în care cooperarea în muncă este sprijinită cu osîrdie.

C. Preot Gh. Cunesco-Lueriu a spus că păstorește într-o comună cu formații vechi de agricultură socialistă, fiind bine documentat asupra principiilor teoretice ale problemei în discuție. Creștinismul nu se limitează la descătușarea omului din robia păcatului, ci tinde și către cucerirea independenței credincioșilor față de grija cea lumească. El lărgeste sfera noțiunii de proprietate și condamnă lăcomia și acumularea nedreaptă de avuții, ridicîndu-se astfel împotriva exploatării omului de către om și militînd pentru dispariția Lazărilor siliți să cerșească la porțile bogaților nemiloși.

C. Preot Leonida Cijacovschi remarcă rolul important al colectivizării în combaterea egoismului și a malthusianismului. Colectivizarea duce la sporirea produselor, asigurîndu-se în felul acesta satisfacerea nevoilor de trai ale unui număr mult mai mare de populație decît cel care există astăzi.

Apreciînd referatul Părintelui S. Șarlea ca fiind o lucrare de ținută preoțească față de o problemă de actualitate, I. P. S. Mitropolit Nicolae și-a exprimat satisfacția față de cuprinsul ei, ca și față de completările aduse la discuții. Tema conferinței este o problemă centrală de Stat în vremea de-acum. Noi avem datoria să creem atmosfera în care legile Statului să poată fi aplicate. Aceasta o putem face prin cuvîntul și prin pilda noastră, adunînd lumea și înfrățind-o într-o comunitate de iubire care nu cunoaște deosebiri de limbă și de credință. A încheiat îndemnînd pe toți preoții să fie totdeauna la datorie.

După unele comunicări de ordin administrativ făcute de Păr. Consilier I. Velțan, I.P.S. Mitropolit Nicolae a încheiat lucrările conferinței.

Pr. I. V.

PENTRU ÎNCETAREA EXPERIENȚELOR CU ARME NUCLEARE ȘI PENTRU ORGANIZAREA UNEI CONFERINȚE LA ÎNALT NIVEL

Gestul mărinimos al Uniunii Sovietice de încetare unilaterală a experimentării armelor nucleare a dat un nou impuls forțelor mondiale care luptă pentru apărarea păcii, pentru dezarmare, pentru curmarea diferendelor internaționale pe cale de tratative pașnice. În toată lumea s-a pornit o campanie viguroasă de sprijinire a inițiativei sovietice, cerîndu-se ca Statele

Unitate ale Americii și Anglia să urmeze pilda dată de marea țară a socialismului.

În țara noastră, încetarea experiențelor cu arme nucleare și, legată de ea, organizarea unei conferințe la nivelul cel mai înalt, care să pună capăt încordării internaționale, a format obiectul unor preocupări și manifestări însuflețite și de durată, la care a luat parte întregul nostru popor.

Joi 22 mai 1958, la orele 17, în sala Căminului Cultural „Ștefan Gheorghiu”, la chemarea Comitetului de luptă pentru pace al orașului Sibiu, întreprinderile, instituțiile și cartierele și-au trimis delegați spre a lua parte la conferința mișcării pentru pace, organizată în vederea dezbaterii problemelor actuale care interesează apărarea păcii, a alegerii noului comitet de luptă pentru pace al orașului și a alegerii delegaților la conferința regională a mișcării pentru pace din Regiunea Stalin.

Din partea Bisericii Ortodoxe a luat parte la această conferință Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, însoțit de P. C. Prot. stavr. Traian Belasçu, vicar arhiepiscopesc, P. C. Prot. stavr. Gheorghe Secaș, consilier arhiepiscopesc, Dumitru Călugăr, secretar eparhial și Dr. Grigorie Marcu, profesor la Institutul Teologic Universitar.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a fost ales în prezidiul conferinței, împreună cu Dl Ioan Băcilă, secretar al Comitetului orășenesc PMR, Dl Alfred Herrmann, vicarul Episcopiei evanghelice C.A., fruntași în muncă ș.a.

Dezbaterile conferinței au fost conduse de Dl Prof. Univ. Tr. Popovici, președintele Comitetului regional de luptă pentru pace.

Referatul asupra situației internaționale actuale și asupra sarcinilor mișcării pentru pace din lumea întreagă, din țara și orașul nostru — bogat, interesant și luminos — a fost prezentat de Dl avocat Valeriu Roban, președintele Comitetului orășenesc de luptă pentru pace. Din acest referat se desprinde convingerea că forțele păcii din lumea întreagă covârșesc în putere și influență pe ațîțătorii la un nou război. Aceștia continuă însă să fie primejdioși pentru pacea lumii. De aceea, partizanii păcii de pretutindenea trebuie să-și continue stăruințele și lupta, cu energie crescîndă, ca să determine puterile occidentale la imitarea gestului Uniunii Sovietice, renunțînd la experimentarea armelor nucleare și înlesnind întrunirea unei conferințe la nivelul cel mai înalt. Conferința de luptă pentru pace care va avea loc în iunie a. c. atît pe regiune, cît și pe țară, va înarma pe delegații noștri cu dezideratele ce le vor prezenta în iulie a. c. la Congresul mondial pentru apărarea păcii, de la Stockholm.

În jurul referatului s-au încins discuții la care au participat cetățeni de toate naționalitățile, de toate credințele și de toate stările, bărbați și femei, tineri și bătrîni.

Poziția Bisericii noastre în problemele de luptă pentru pace aflate la ordinea zilei a fost înfățișată cald și luminos de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului. I. P. S. Sa a spus că tocmai în ziua aceea, creștinii dreptcredincioși au prăznuit Înălțarea la cer a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Înainte de-a se înălța la cer, Mîntuitorul a rostit către Sfinții Săi Apostoli cuvintele: „Pace vouă”! Mesajul ceresc al păcii pe pămînt și al buneivoini între oameni a răsunit la nașterea Mîntuitorului. Cu el a început pogorîrea Sa între noi, cu el s-a încheiat petrecerea Sa pe pămînt.

Pacea face parte din conținutul dreptei noastre credințe. Dacă ea ar lipsi din propovăduirea noastră — a spus I. P. S. Sa — noi n-am mai fi preoți. Spre a arăta cu câtă osîrdie propovăduiesc pacea și luptă pentru ea slujitorii Bisericii Ortodoxe Romîne, I. P. S. Sa s-a servit de evocarea unei amintiri din copilărie, actualizînd-o. În apropierea satului natal al I. P. S. Sale, la marginea Țării Bîrsei, se află un deal pe care urca adeseori cînd era mic, împreună cu alți copii. Dacă strigai de pe culmea lui, din cele patru laturi ale lumii ecoul îți repeta, multiplicat și amplificat, ceea ce ai spus. Aș vrea să urc astăzi pe acest deal — a spus I. P. S. Sa — și de acolo să strig cu toată convingerea și din toate puterile: Pace, pace, pacer!... să se audă nu numai în Țara Bîrsei și în toată patria noastră iubită, Republica Populară Romînă, ci în toată lumea.

Referindu-se la încetarea unilaterală de către Uniunea Sovietică a experiențelor cu arme nucleare, I. P. S. Sa a spus că gestul acesta trebuie imitat de toate statele care posedă bomba atomică și cu hidrogen.

Din partea Bisericii evanghelice C. A. a vorbit Dl Vicar A. Herrmann, iar din partea cultelor neo-protestante Dl Gheorghii N.

Dl Ioan Băcilă, secretar al Comitetului orașenesc PMR, a indicat sarcinile imediate ale luptătorilor pentru pace din orașul nostru, iar Dl președinte Prof. Tr. Popovici a făcut rezumatul dezbaterilor.

S-a trecut apoi la alegerea noului comitet orașenesc de luptă pentru pace, din rindurile căruia face parte și Părintele Vicar Tr. Belascu. Noul comitet constituindu-se, a ales un birou, avînd ca președinte pe Dl avocat Valeriu Roban.

Conferința s-a încheiat cu alegerea delegaților orașului Sibiu la conferința regională care va avea loc la 1 iunie a. c., în Orașul Stalin.

După trei ore de dezbateri, participanții au părăsit conferința hotărîrî să ducă mai departe, în întreprinderi, instituții și cartiere, chemarea ei la luptă pentru încetarea experimentării armelor nucleare și pentru întrunirea conferinței la nivelul cel mai înalt, a șefilor de guverne, pentru stingerea neînțelegerilor internaționale, pentru apărarea și consolidarea păcii.

ASISTENT

† ȘTEFAN BEZDECHI

O informație laconică ne aduse, recent, vestea tristă că Ștefan Bezdechi, fost profesor la universitatea clujană, a trecut la cele eterne.

Vlăstar al unei familii macedonene, Ștefan Bezdechi s-a născut la Ploești, la 26 aprilie 1888. Carte a învățat mai întîi la vestitul liceu *Petru și Pavel* din orașul natal; apoi la universitatea din București și, în străinătate, la Berlin și Roma.

Pe tot parcursul muncii de pregătire s-a situat printre cei mai buni studenți. Specialitatea sa a fost filologia clasică, dar completată cu o vastă orientare în domeniul literaturii universale și al filologiei. Pe lîngă greacă și latină Ștefan Bezdechi își însușise la perfecție: italiana, franceza, engleza, germana și daneza.

Pregătirea sa temeinică l-a promovat în 1919, ca profesor la universitatea din Cluj, unde a funcționat pînă în 1951, cînd a fost pensionat.

Activitatea i-a fost rodnică și multilaterală. A sporit tezaurul culturii românești cu o serie de importante traduceri din limba greacă și latină. La aceasta a adăugat studii dense de critică, istorie și filozofie, care, toate, vădesc nu numai pe specialistul de mare clasă, dar și pe intelectualul de superior gust și simț al limbii literare.

Ștefan Bezdechi a cunoscut temeinic și literatura patristică, din care de asemenea ne-a dat câteva excelente traduceri. S-a simțit atras în mod deosebit de inegalabilul maestru al amvonului, Sfântul Ioan Gură de Aur. Va fi contribuit, poate, la aceasta, și faptul că oratorul dintr-însul — Ștefan Bezdechi a fost și un orator de remarcabile posibilități —, se va fi simțit mai în elementul său în societatea incomparabilului ucenic al lui Libanius.

Despre Sf. Ioan Gură de Aur, Bezdechi a scris: *Ioannes Chrysostomus et Plato* (Ephemeris Daco-Romana, Roma, 1923); *Teoria pedepselor viitoare la Plato și Ioan Gură de Aur* (în Anuarul de studii clasice, vol. II, 1933—1935, Cluj 1936). Din opera vastă a Sf. Hrisostom, Ștefan Bezdechi a tradus: *Predicile despre statui* (publicate în vol. la Rîmnicu Vilcea, în 1927, în colecția: Biblioteca Părinților Bisericești). A tradus apoi: *Predici despre pocăință și Despre Sf. Vavila* (publicate în Sibiu, la fosta tipografie arhiepiscopană în 1938, în colecția *Seria Teologică*, nr. 12).

În planul său de lucru avea desigur programate spre tipărire și alte traduceri din literatura patristică. Traducerile tipărite sînt însoțite de studii temeinice, care vădesc erudiție și acuitate critică, dar și aleasa prețuire pe care traducătorul o acorda operelor patristice.

Dumnezeu să-l odihnească în ceata dreptilor săi!

D. B.

VIZITAȚIE CANONICA

Duminică 25 mai a. c., I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, fiind însoțit de P. C. Prot. Prof. Dr. Nicolae Neaga și de P. C. Prot. secretar D. Călugăr, a făcut o vizitație canonică în parohia Gurariului din protopopiatul Sibiu. Încă la intrarea în parohie, un grup de credincioși călări, îmbrăcați în haine de sărbătoare albe ca neaua, au ieșit în întâmpinarea Înaltului Ierarh și prin graiul limpede al unuia din ei au urât bun venit. Ei vedeau în alesul oaspe pe ierarhul lor, care vine întru numele Domnului, în numele păcii și al buneivoinii.

Credincioșii parohiei, în ținută de mare praznic, erau adunați în fața bisericii celei mari, ca să-și primească arhipăstorul. Acolo, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a fost întâmpinat, după rînduiala tradițională a Bisericii noastre, de soborul preoților îmbrăcați în odăjdii luminate. P. C. Pr. paroh Ilie Brad a prezentat Sf. Cruce și Sf. Evanghelie și apoi a rostit cuvînt de întâmpinare, talmăcind bucuria deosebită a credincioșilor pentru vizita ce li se face.

„Venirea Înalt Prea Sfinției Voastre în mijlocul nostru — a spus pr. I. Brad — ne-a adus o mare și rară bucurie, care ne-a umplut tot sufletul... Sînt bucurii care se pot spune cu vorba, cu cuvinte frumoase și meșteșugite; dar sînt bucurii care nu se pot spune, oricît de meșter ar fi omul la vorbă. Sînt bucuriile acelea care, prin puterea lor, copleșesc sufletul și înzadar caută omul, atunci, cuvinte ca să le împărtășească altora. O astfel de bucurie

simțim noi azi, cu ocazia venirii Înalt Prea Sfinției Voastre în parohia noastră... Vă primim, Înalt Prea Sfințite, cu dragostea sufletului curat ca și cămășile albe și curate ale celor ce V-au ieșit înainte”.

Mulțumind pentru primirea însuflețită ce i se face, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a dat de asemenea grai bucuriei curate a arhipăstorului care se găsește în mijlocul turmei sale dragi din satul de munte Gurariului. Aci au trăit credincioși strâns legați de Sf. Biserică și au știut să lupte cu dîrzenie pentru statornicirea și păstrarea dreptei credințe. Ei au fost îndrumați duhovnicește de preoți luminați, de adevărați preoți ai lui Hristos. Și acum, credincioșii de azi ai parohiei Gurariului merg pe drumul străbunilor lor, trăind în credință dreaptă și în dragoste către Hristos Domnul.

Indată după aceea, în biserică, s-a slujit Sf. Liturghie arhierescă. Răspunsurile liturgice au fost cîntate de un cor restrîns alcătuit din studenți ai Institutului Teologic Universitar din Sibiu, sub conducerea P. C. Pr. Conf. Gheorghe Șoima. La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a rostit o predică bogată în tîlc creștinesc și înveșmîntată în grai de cronicar, grai care poartă cu ușurință învățătura spre inima oamenilor simpli și curați la suflet, cum sînt dreptcredincioșii din Gurariului.

Mînebind de la textul Sf. Scripturi: „Părinte Sfinte, pe cei ce mi i-ai dat păzește-i în numele Tău, ca să fie una, ca și noi” etc., (Ioan 17, 11—14). I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a arătat că aci e vorba de păzirea credinței, de rămînerea fiilor Bisericii, prin grija lui Dumnezeu, în credința arătată lor de Fiul lui Dumnezeu, de Mîntuitorul Iisus Hristos, ca astfel „toți să fie una”. — Încă în vremea Mîntuitorului Hristos s-a rătăcit unul din ceata celor doisprezece Apostoli. Mai apoi au rătăcit încă și alții, alunecînd de la adevărata credință. Ei s-au arătat asemenea fiului rătăcit din parabola Mîntuitorului.

Dar Biserica, prin Sf. Părinți, a căutat să arate în ce stă dreapta credință. Adunați în sobor, Sf. Părinți, călăuziți de Duhul Sfînt, au alcătuit un dreptar al credinței: *Crezul*, dreptar după care se orientează și azi și se vor conduce în veci fiii Bisericii noastre. Nimic din ceea ce au statornicit Sf. Părinți nu s-a schimbat și nici nu se poate schimba. Și tocmai în aceasta stă puterea și tăria credinței noastre dreptmăritoare.

Biserica a așezat zi de prăznuire a Sf. Părinți de la Niceea. Impreună cu toți fiii Bisericii, se cade să-i cîntim și noi, mai ales în Duminica rînduită lor.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* i-a îndemnat pe credincioși să păstreze credința întregă, neștirbită, să ostenească cu hărnicie în toate cele bune și să se dovedească oameni ai păcii.

După Sf. Liturghie s-a servit o agapă, la care Pr. I. Brad a rostit o cuvîntare ocazională, arătînd că la bucuria de azi sînt de față, în chip tainic, preoții și credincioșii care au luptat în trecut, cu toată rîvna, pentru apărarea credinței străbune, în Gurariului.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a adus mulțumiri tuturor celor ce au contribuit cu osteneala lor la reușita prăznuirii.

Vizitația canonică a contribuit la înviorarea credinței și la primenirea sufletească a credincioșilor din Gurariului.

SESIUNEA ADUNĂRII EPARHIALE A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI

La 4 aprilie 1958, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a convocat Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului în sesiune ordinară, pe data de Duminica Tomii (20 aprilie 1958).

Dimineața, la vremea obișnuită, membrii Adunării Eparhiale, în frunte cu I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, au luat parte la Sfânta Liturghie arhierescă săvârșită în Catedrala mitropolitană de către P. Sf. Arhiereu *Teodor* Rășinăreanul, înconjurat de un sobor de 8 preoți și 3 diaconi. La priceastă a predicat Păr. Prof. Dr. Sp. Cîndea, pro-rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu. Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al Catedralei, dirijat de Păr. Prof. Gheorghe Șoima, conf. univ. La sfârșit, P. Sf. Arhiereu *Teodor* a citit rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt.

Lucrările Adunării Eparhiale s-au desfășurat după Sf. Liturghie, în aula Institutului Teologic Universitar. Invitat de o delegație a adunării, care s-a prezentat în acest scop la Reședința mitropolitană, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a luat conducerea lucrărilor, fiind întâmpinat la intrarea în aula cu cântarea imnului arhieresc.

Lucrările au fost deschise prin cuvîntarea I. P. S. Mitropolit *Nicolae*. I. P. S. Sa a arătat în linii mari activitatea Centrului Eparhial-Sibiu în curgerea anului 1957 și a conturat problemele de bază cu care e confruntată viața bisericească în general și cea din Arhiepiscopia de Alba-Iulia și Sibiu în special pentru anul 1958.

Cuvîntarea I. P. S. Mitropolit NICOLAE

Hristos a înviat!

Cinstită Adunare Eparhială,

Ne-am adunat în virtutea prevederilor unui regulament, și în virtutea unor datini bătrîne și înțelepte așezate pe vremea neuitatului mitropolit Andrei Șaguna.

Ne-am adunat în legiuita noastră Adunare Eparhială, ca să ne dăm seama de înfăptuirile unui an bisericesc, de ce am putut face bun în cursul acestui an, atît noi preoții cît și poporul credincios.

Evocînd memoria Dr. Petru Groza, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. și distins fiu al Sf. noastre Biserici, trebuie să spunem că el a fost un mare om politic, pentru că, împreună cu alți reprezentanți ai poporului, a condus țara de la întorsătura istorică din 1944, 23 august încoace și a condus-o cu înțelepciune, făcînd atîta bine cît poate face o inimă mare. O inimă, cu care s-a zbatut din tinerețe pînă la moarte pentru semenii săi și o inimă de creștin ortodox cu care a stat de veghe în mijlocul Bisericii, fiind membru al adunării noastre eparhiale timp de aproape 4 decenii.

Dar Dr. Petru Groza a fost și un om pur și simplu. L-ați cunoscut cu toții; i-ați cunoscut mintea lui limepede, bunătatea inimii cu care era totdeauna gata să facă bine, bine prietenilor — și nu există colț în țara noastră dragă să nu fi avut prieteni — și bine poporului pe care l-a avut atît de drag

și cu care i-a plăcut să-și petreacă zilele. Și, ce binecuvîntare, să ai aproape de tine un om care știe să fie vesel, să zîmbească!

— Si un om al Bisericii: mai bătrîn în tinerete, dar așa de așezat în clipele din urmă ale vieții sale. După o pilduitoare viață, a fost petrecut la locașul cel veșnic de toată suflarea din cuprinsul țării.

Rugăm pe Dumnezeu și acum, să-l așeze în corturile dreptilor Săi.

(Se păstrează un minut de reculegere).

Onorată Adunare Eparhială,

A fost ales noul președinte Dl I. G. Maurer. Bucuroși că-l avem în fruntea Prezidiului Adunării Naționale a R. P. R., dorim din toată inima ca bunul Dumnezeu să-i dăruiască zile îndelungate, sănătate și putere spre înălțarea patriei noastre iubite și spre fericirea poporului ei harnic și credincios.

Dragii mei,

Dăm mărire lui Dumnezeu că anul 1957 a trecut cu bine. El s-a desfășurat în condiții normale; Biserica a stat alături de patrie, iar patria a stat alături de noi. Și-asa am putut să ne facem datoria noastră preoțească atît spre mîntuirea sufletului poporului credincios, cît și spre zidirea țării.

Pentru tot sprijinul pe care cîrmuirea noastră de stat l-a dat Bisericii și în anul trecut, pentru tot ajutorul pe care l-a dat mai ales Consiliul de Miniștri prin Departamentul Cultelor, îi aducem cele mai calde mulțumiri, asigurînd această conducere de credința noastră și pe viitor.

Știți cu toții ce am propovăduit noi preoții: Evanghelia Domnului, pentru mîntuirea sufletelor noastre în veacul ce va să fie, dar pentru mîntuire și în veacul acesta; pentru ajungerea în împărăția lui Dumnezeu, dar și pentru a ne învrednici de zile tot mai bune în patria noastră iubită, Republica Populară Romînă. Aceasta a fost ținuta noastră preoțească și față de cîrmuire și față de poporul păstorit.

Ne-am dat silința să păstrăm unitatea națională prin unitatea credinței; unitatea națională, pentru că pe ea se reazimă țara; unitatea credinței, pentru că pe ea stă Biserica. De celelalte grijește bunul Dumnezeu. Asta, în primul rînd.

În al doilea rînd vine unitatea noastră cu celelalte națiuni din cuprinsul R. P. R. Noi am fost apostoli ai păcii și între limbi, și între credințe, și între oameni de toate stările și de toate chemările, pentru ca în felul acesta să aducem dragostea noastră, mintea noastră, lupta noastră pe altarul păcii pentru care ne rugăm în toate zilele vieții noastre.

În al treilea rînd, unitatea tuturor cetățenilor țării noastre o vărsăm în oceanul limbilor pămîntului, pentru ca nu numai țara noastră să se bucure de pace, ci toată lumea.

Și acum, celelalte date ale anului bisericesc le veți vedea din rapoartele pe care P. Ven. Consiliu Arhiepiscopesc vi le va prezenta astăzi aci.

Să fiți încredințați că ne-am silit și cei de la conducerea eparhiei, și protopopii și preoții, toți, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, pentru bunul mers al Bisericii.

Vă rugăm să fiți încredințați că aceleași lucruri le vom face și de azi încolo, pentru ca bunul Dumnezeu să-și verse darurile Sale peste munca cinstită, plină de hărnicie și făcută din toată inima pentru binele patriei și al poporului ei credincios.

Cu aceste cuvinte, înfăptuindu-vă cu creștinescul salut „Hristos a înviat”, declar deschisă sesiunea anului 1958 a Adunării noastre eparhiale.

După ce s-au expedit telegrame: Dlui *Ion Gheorghe Maurer*, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., Prea Fericitului *Iustinian*, Patriarhul României, Dlui *Chivu Stoica*, Președintele Consiliului de Miniștri și Dlui *Dumitru Dogaru*, Secretarul General al Departamentului Cultelor, au fost constituite comisiile de lucru, cărora li s-au distribuit rapoartele Consiliului Arhiepiscopesc pe anul 1957.

În dezbaterea Adunării a venit mai întâi Raportul general plenar (raportor P. C. prot. D. Ciuchendea) și în care au fost prezentate o seamă de probleme esențiale pentru viața bisericească. Astfel, capitolul „Biserica și Statul” a subliniat că slujitorii altarelor au putut desfășura o activitate frumoasă și folositoare și în cursul anului trecut datorită, între altele, armoniei existente între preoțime și organele puterii de stat. Aceeași preoțime a activat cu entuziasm și cu convingere sporită în cadrul luptei pentru pace, atât în centrul Arhiepiscopiei cât și în parohii. Între ea și deservenții celorlalte culte din țara noastră s-a ajuns la o înfrățire pe linia apostolatului social și în lupta pentru apărarea păcii. Această înfrățire s-a consolidat în cursul anului 1957.

Raportul a remarcat apoi trecerea I. P. S. Mitropolit Dr. *Iustin Moisescu* în scaunul Mitropoliei Moldovei și Sucevei și alegerea I. P. S. Mitropolit *Nicolae Colan* în scaunul nemuritorului Șaguna de la Sibiu. I. P. S. Mitropolit *Nicolae* este bine cunoscut preoțimii noastre, ca fost profesor de teologie la Sibiu și pe urma activității scriitoricești ce desfășoară de atita vreme, lucruri ce au făcut ca așezarea I. P. S. Sale în fruntea Mitropoliei Ardealului să umple de bucurie curată inimile clericilor și credincioșilor din aceste părți.

În scaunul de la Cluj a fost ales P. S. Episcop *Teofil Herineanu*. Adunarea Eparhială a exprimat Înălților Ierarhi păstorire îndelungată și rodnică.

Vizita profesorilor Dr. *Sofron Vlad* de la Institutul Teologic din Sibiu și Dr. *Gheorghe Moisescu* de la Institutul Teologic din București, făcută Academiei Duhovnicești din Sofia și întoarcerea acestei vizite de către profesorii de teologie bulgari Dr. *Stefan Țancov* și Dr. *Hr. Ghiauroff*, au constituit un alt punct în raport. Aceste vizite au consolidat legăturile de prietenie frățească dintre cele două Biserici ortodoxe — română și bulgară — și dintre institutele lor teologice.

Raportul secției Bisericești (raportor P. C. Prot. Tr. *Ciocănelea*) a subliniat pulsul sănătos al vieții bisericești și sprijinul pe care preoțimea noastră îl dă acțiunilor cu caracter obștesc ce întreprinde Statul nostru democrat popular. În ce privește vizitațiile canonice făcute de I. P. S. Mitropolit *Nicolae* în mai multe parohii din cuprinsul Arhiepiscopiei și sfințirile de biserici din *Reciu*, *Teiuș*, *Sîmbăta de Sus*, *Măieruș*, *Sohodol*, etc., acestea —

arată raportul — au contribuit la întărirea și luminarea credinței noastre dreptmăritoare; iar îndemnurile pentru o viață curată, viață în duhul păcii și al bune înțelegeri, date de I. P. S. Sa cu acele prilejuri, au înrîurit puternic sufletele credincioșilor.

Raportul mai subliniază grija arătată de Consiliul Arhiepiscopesc către parohiile vacante și acordarea dotațiilor. O lucrarea duhovnicească vie și sănătoasă s-a desfășurat, anul trecut, și în mănăstirile Arhiepiscopiei. Nu mai puțin viu s-a dovedit și zelul predicatorial și pastoral al preoțimii din parohiile Arhiepiscopiei, preoțime care a primit îndrumări și îndemnuri clare din partea I. P. S. Mitropolit *Nicolae* și a Centrului Eparhial.

Impresie deosebit de frumoasă a provocat, deodată cu discuțiile la raport, atitudinea P. C. Prot. T. Ciocănelea din Făgăraș, care a făgăduit să dea din partea parohiilor I și IV (Făgăraș), pe seama celorlalte parohii, patru rinduri de odăjdii bisericești și trei liturghiere.

Salarizarea clerului s-a făcut cu regularitate, iar în disciplina preoțească nu s-au dovedit decît foarte puține defectiuni.

Raportul secției bisericești a omagiat memoria unor membri ai Adunării Eparhiale și ai Consiliului Arhiepiscopesc (prot. I. Duma, prof. Dr. L. Bologa, etc.), care au decedat în cursul anului 1957.

În general, acest raport a subliniat că viața bisericească în Arhiepiscopie se desfășoară fericit.

Raportul secției culturale (raportor Dl Pantelimon Bratu) a prezentat activitatea catehetică și predicatorială a preoțimii din Arhiepiscopie și îndemnurile date în această direcție de Centrul Eparhial. A prezentat de asemenea situația revistei „Mitropolia Ardealului”, a ziarului „Telegraful Român”, a „Îndrumătorului Bisericesc” și Calendarului pe anul 1958, care au oferit o bogată hrană sufletească pentru preoți și credincioși.

Un capitol special s-a ocupat de Institutul Teologic Universitar din Sibiu, școală care constituie o reală mîndrie pentru Biserica ortodoxă din Ardeal și care continuă să pregătească, în mod temeinic, preoți devotați Bisericii. În cadrul Institutului, Cursurile de Îndrumare misionară s-au desfășurat în bune condițiuni.

Tipografia și Librăria și-au continuat activitatea cu bune rezultate. De asemenea și biblioteca mitropolitană, care numără 45.000 volume, și-a sporit zestrea în chip simțitor. Muzeul Arhiepiscopiei se află în curs de reorganizare.

La dezbateri au ridicat cuvînt deputații eparhiali: D. Tăutu, Dr. I. Ciuceanu, Dr. I. Ivan, Pr. I. Rafiroiu, etc., iar I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a adus toate completările necesare.

Raportul secției economice (raportor dl Nicolae Lateș) a arătat situația materială-financiară a Arhiepiscopiei, care se prezintă bine. S-a ocupat de bisericile noi construite, de donațiile venite din partea credincioșilor și de sprijinul pe care Statul nostru democrat popular l-a acordat preoțimii și parohiilor și în anul trecut.

După trecerea mai multor rapoarte speciale, deputatul eparhial Dr. Iuliu Georgescu, în numele Adunării Eparhiale, a urat I. P. S. Mitropolit *Nicolae* o păstorie rodnică și îndelungată.

De încheiere, I. P. S. Mitropolit Nicolae a spus în rezumat următoarele:

Cu ajutorul lui Dumnezeu sîntem la sfîrșitul lucrărilor acestei sesiuni. Sînt îmbucurat de felul disciplinat în care s-au desfășurat aceste lucrări și mai ales de prezența reprezentanților clerului și poporului credincios, care s-au putut încredința că Centrul Eparhial își dă silința să gospodărească cînstit averea materială a Arhiepiscopiei, dar să gospodărească mai ales averea duhovnicească a liilor Bisericii, ambele moștenite de la înaintași.

Primii mulțumiți, în parte, sîntem noi, care am putut realiza atît cît s-a văzut. Mulțumesc colaboratorilor mei de la Centrul Eparhial, protopopilor și preoților deopotrivă pentru toată osirdia ce au depus și în anul trecut spre păstoriarea turmei celei cuvîntătoare pe calea iubirii de Dumnezeu și de patrie.

Asigur pe întîistătătorii țării noastre că așa cum ne-am silit în trecut, ne vom sili și în viitor, încercînd să plinim cît mai bine porunca Evangheliei: să dăm Patriei și stăpînirii lumești ce i se cuvine, și să dăm lui Dumnezeu ceea ce este al Lui. Vom fi și în viitor aceiași apărători ai dreptății și ai păcii în țara noastră și pentru pacea lumii întregi, pentru că preoții lui Hristos sînt oameni ai păcii, ai iubirii aproapelui, prieteni ai semenilor lor.

Vă mulțumesc că ați venit la lucrările Adunării Eparhiale și că ați arătat toată atenția pentru lucrările ei și pentru problemele ce s-au ridicat aici și Vă rog ca, mergînd acasă, să duceți veste bună despre Biserică. Patria are cetățeni buni în credincioșii Bisericii noastre.

Lucrările sesiunii Adunării Eparhiale au tras brazdă dreaptă pentru activitatea de viitor a Arhiepiscopiei noastre, brazdă ce se leagă de un trecut bogat și sănătos.

D. CĂLUGĂR

UN DECENIU DE LA NAȚIONALIZARE. În 11 iunie 1948, la numai câteva luni după ce cucerise în întregime puterea politică, regimul de democrație populară al țării noastre a pășit la naționalizarea uzinelor, fabricilor, băncilor și minelor, trecându-le din mâinile burgheziei în proprietatea socialistă a întregului nostru popor muncitor. Se pune astfel capăt exploatării capitaliste în industrie și se pășea la realizarea înaltei năzuințe a omenirii muncitoare, făurirea societății socialiste.

Profunda transformare revoluționară de acum 10 ani a dus la îmbunătățirea traiului muncitorimii noastre, la descătușarea forțelor ei productive și la un avânt fără precedent al producției noastre industriale și al vieții economice a patriei noastre iubite.

După un deceniu de stăpânire a mijloacelor de producție de către muncitorii exploatați de altă dată, țara noastră este de nerecunoscut. S-au construit noi fabrici și uzine, s-au deschis noi exploatări ale bogățiilor subsolului, s-a mărit și îmbunătățit suprafața de producție a întreprinderilor industriale mai vechi. În orașele molcome ale Moldovei de odinioară, de pildă, a căror amortire în înapoiere era salutăată de politicienii burghezi ca semn de atașament față de tradiții, pitoresc și culoare locală, se înalță coșurile unor mari întreprinderi ridicate în ultimul deceniu, ca laminorul de la Roman, uzina de rulmenți de la Bir-

lad, fabrica de ciment de la Bicăz, fabrica de antibiotice de la Iași, uzinele textile de la Botoșani, ș. a. Toate regiunile țării au renăscut la viață nouă.

Dacă reprezentăm grafic creșterea producției industriale în ultimul deceniu, ea se prezintă în proporție de 100% în 1948 față de 420% în 1957. Producția globală a anului 1948 s-a realizat în anul 1957 astfel: într-un singur trimestru la energie electrică, în numai 4 luni și jumătate la țitei, în mai puțin de 5 luni la cărbune, într-un singur trimestru la fontă, în mai puțin de 5 luni la oțel, într-un singur trimestru la gaz metan și într-o lună și jumătate la tractoare. Aceste date statistice vorbesc limpede despre capacitatea conducătoare a regimului de democrație populară, despre avântul constructiv al vieții noastre publice, despre dezvoltarea economiei naționale și mai ales despre viața îmbelșugată careia i se pun temelii trainice în aceste vremuri de avânt constructiv și înnoire omnilaterală.

SUGESTII PENTRU O NOUA EDIȚIE A LITURGHIERULUI DIN BUCUREȘTI 1956. În numărul din mai-august 1957 al revistei noastre a apărut o recenzie a Păr. Prof. Petre Procopoviciu despre „Ediția nouă a Liturghierului”.

P. C. Sa a arătat îmbunătățirile într-adevăr capitale, care s-au adus acestei cărți de căpății a preotului. Până

astăzi, nici un alt Liturghier românesc nu a apărut cu atita îngrijire, cu atitea îndreptări esențiale și cu atita migală editorială.

„Noul Liturghier este desăvârșit din toate punctele de vedere”, conchide Părintele recensor.

Aceasta a fost buna intenție a distinșilor Osîrduitori. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care a practicat liturghisirea peste 30 de ani și în timpul acesta s-a lovit de multe lipuri ale liturghierelor, a ținut să dea preoților un Liturghier perfect îndreptat și pus la punct; iar Părintele Profesor onorar Dr. Petre Vintilescu, în calitatea de fost profesor de liturgică al Facultății de Teologie din București, a ținut ca după atitea scrieri teoretice de liturgică, să ne lase și o lucrare practică de primă importanță pentru fiecare preot: Liturghierul. Amîndoi au ostenit deci să ne dea un Liturghier îndreptat după sensul dogmatic al acțiunilor liturgice și într-o limbă bisericească adecvată, adică corectă și pe înțelesul tuturor. „S-au făcut numeroase îmbunătățiri în cuprinsul rugăciunilor, căutînd să se păstreze pretutindeni înțelesul lîmpe de frumusețea graiului românesc” mărturisesc autorii, la sfîrșitul cărții.

Din punctul acesta de vedere al corectitudinii dogmatice și literare, țelul propus de venerații osîrduitori a fost atins cu prisosință. În sfîrșit, după un veac de confuzii, de variante și ezitări de text liturgic, preoții au ajuns să primească astăzi un Liturghier pus la punct de cei mai competenți liturghisitori ai Bisericii noastre.

Succesul acestei lucrări se datorește într-o oarecare măsură și faptului că noua editare a Liturghierului a fost supusă dezbaterii publice în sînul teologilor și preoților romîni. S-au purtat discuții anterioare în revistele teologice, în legătură cu necesitatea în-

dreptării Liturghierului, și s-au cerut sugestii de la preoți, de către comisia încredințată de Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru strîngerea sugestiilor în legătură cu editarea noului Liturghier. Cu alte cuvinte, de data aceasta s-a desfășurat o muncă de consultare colectivă, și ca orice muncă desfășurată în atare împrejurări, ea a dat roade mult mai prețioase, decît munca de unul singur. Actualul profesor de liturgică de la Institutul Teologic din București, tînărul și eruditul Părinte Profesor Dr. Ene Braniște, a contribuit și P. C. Sa cu valoroase precizări, scrise în revistele Patriarhiei, în legătură cu felul în care ar trebui îndreptat Liturghierul. O seamă de preoți, îmbătrîniți în slujbele liturgice, au trimis și ei sugestiile și păreri lor asupra îndreptărilor ce trebuie să aleceze vechile liturghiere.

Ca atare, noul Liturghier a trebuit să fie mult mai bun decît toate cele vechi. Și într-adevăr, de data aceasta am primit „o nouă și unică ediție completă”.

Nu cred că mai sînt obiecțiuni de fond, de conținut, ce s-ar putea face noului Liturghier.

Socotesc însă că, pentru noua lui ediție, ar mai fi necesare unele îndreptări de formă.

I. Nu s-a ales cu destulă grijă practică mărimea literelor și culoarea în care s-a tipărit textul. Iată cîteva exemple:

a) Toate ecteniile, care formează principala obligație de rostire liturgică, cu glas tare, a preotului, și care trebuiau tipărite cu litere cît mai clare și mai vizibile, ca să poată fi văzute ușor de la distanță, sînt tipărite cu cele mai mici și mai subțiri caractere de litere.

b) În schimb, toate rugăciunile pe care preotul le rostește în taină și care, fiind lungi, prea puțini preoți le

învață pe de rost, deci pentru citirea cărora preotul de regulă ia Liturghierul în mâini și-l apropie de ochi, sînt tipărite cu litere mari și groase.

c) Au fost tipărite cu litere negre și mari toate cererile diaconului către preot pentru a primi binecuvîntare.

Toate acestea trebuiau tipărite cu caractere mici, așa cum s-a făcut de ex. la pag. 133 cu rostirile preotului și diaconului înainte de ieșirea cu sf. daruri, cînd atît cîntarea heruvimică pe care o zic în taină de trei ori, cît și celelalte ziceri de la proskomidiar sînt redată toate cu litere mici, ca unele ce se rîstesc în taină.

Pentru ca noul Liturghier să fi fost o carte care să ajute mult pe preot în săvîrșirea cu ușurință a sfintelor slujbe, trebuia ca în privința caracterelor și culorilor textului, să se fi procedat în felul următor:

I. să se fi tipărit cu litere negre, îngroșate, tot ceea ce preotul trebuie să rostească cu glas tare la sf. slujbe;

II. să se fi tipărit cu litere negre, mici, tot ceea ce preotul trebuie să zică în taină;

III. iar cu litere roșii, mici, îndrumările tipiconale, zicerile diaconului și cîntările stranei.

II. A doua lipsă a Liturghierului din 1956:

Deși acest nou Liturghier și-a fixat ca normă „întregirea acelor părți pentru care în cărțile de pînă acum se făceau numai trimiteri” (vezi mărturisirea de la sfîrșit a Osîrduitorilor), totuși s-au lăsat și în acesta multe ectenii și rugăciuni neîntregite, ceea ce obligă pe preot să întoarcă paginile înapoi, sau să le caute în alt loc.

III. A treia serie de lipsuri a Liturghierului din 1956:

La începutul citirii Liturghierului, am crezut că nu voi găsi nici un caz

de îndreptări literare ce ar mai fi necesare. Totuși socotesc că ar fi mai potrivite următoarele formulări:

1. Sînt întru totul de părerea Păr. Prof. P. Procopoviciu, că la Vecernie în loc de „Acum eliberează...”, e mult mai potrivită păstrarea vechiului „Acum slobozește...” (p. 35).

2. pag. 125: la ectenia celor morți e mai potrivită expresia „răposaților robilor lui Dumnezeu” decît „adormiților...” la care s-a oprit Liturghierul, dintr-o mulțime de considerațiuni.

3. pag. 217: la Liturghia Sf. Vasile noul Liturghier a adoptat pentru efonisul de la sfințirea darurilor următoarea formulă: „A dat sfinților Săi Ucenici și Apostoli, zicînd: Luați, mîncăți”. Cîtă dulceață de limbă veche bisericească avea vechea formulă pe care au părăsit-o Osîrduitorii: „Dat-au sfinților Săi Ucenici și Apostoli...”

4. pag. 367: la rugăciunea pentru călători acum scrie: „Pentru ca să-l păzească ... de năvălirea oamenilor răi și vicleni”. În vechile Liturghiere scria: „...de atacul oamenilor răi...” care era mult mai plastic și mai clar.

5. pag. 393 și 395: la rugăciunea de mulțumire, expresia „ca o ardere de tot grasă” ar fi putut foarte bine lipsi din aceste ectenii.

6. pag. 319: apolisul Tăierii Împrejur e dat în felul următor: „Cel ce a primit a se tăia împrejur”. Mai corect era: „Cel ce a primit a fi tăiat împrejur”, cum a fost în vechile Liturghiere, deoarece Mîntuitorul la 8 zile, nu putea „primi a se tăia împrejur”.

7. pag. 320: apolisul la Întîmpinarea Domnului e formulat astfel: „Cel ce în brațele dreptului Simeon a primit a se ține”. Nu este mai corect cum a fost formulat în vechile Liturghiere: „Cel ce în brațele dreptului Simeon a primit a fi ținut”?

8. Și în sfârșit problema lui „mărire” sau „slavă”. Este adevărat că în provinciile românești din exteriorul lanțului carpatic s-a împămîntenit slăvonul „slavă” în locul străvechei expresii române „mărire”. Părintele Profesor onorar Nicolae M. Popescu, unul dintre cei mai buni cunoscători ai trecutului nostru bisericesc, a arătat în Lămurirea de la sfârșitul Molitfelnicului din 1937 trista poveste a fugăririi multor cuvinte vechi românești din vorbirea noastră de către unele cuvinte streine. De aceea în Molitfelnicul arătat a repus, aproape peste tot, în drepturi pe „mărire” în locul lui „slavă”. Molitfelnicul din 1950, tipărit cu „aprobarea și binecuvîntarea I. P. S. Patriarh Justinian”, a dat de asemenea prioritate lui „mărire” față de „slavă”, adoptînd formula oarecum conciliatorie: „Mărire” (Slavă)... Și acum”. Pentru ca acum, în Liturghierul din 1956, să se renunțe la acest bun cîștigat și să se scrie peste tot „slavă” în loc de „mărire”.

Biserica ortodoxă este în primul rînd o Biserică tradiționalistă conservatoare. Ea adoptă inovațiile cu multă grijă și bănuială. De aceea este de mirare cu cîtă grabă s-a adoptat și generalizat slăvonul „Slavă” în locul lui „Mărire”, cînd în veacul al 18-lea se zicea „Mărire” și nu slavă”.

Preot ROMUL GRECU

DIN FIRE PLINESC PORUNCILE LEGII. Acum 3500 de ani aproape, Profetul Moise scria în a cincia sa carte, pentru poporul din sînul căruia se ridicase și pentru toți cei ce urmau să se adape din Scripturile Sfinte, următoarea învățătură: „Da-ți-va Domnul, Dumnezeuul tău, cu prisosință spor la tot lucrul minilor tale, la rodul pîntecelui tău, la rodul dobitoacelor tale, la rodul pămîntului tău... de vei ascu-

ta glasul Domnului, Dumnezeului tău, păzind și îndeplinind toate poruncile lui, hotărîrile lui și legile lui și te vei întoarce la Domnul, Dumnezeuul tău, din toată inima și din tot sufletul tău. Căci porunca aceasta pe care ți-o poruncesc eu nu este neînțeleasă de tine și nu-i departe. Ea nu-i în cer ca să zici: Cine se va sui pentru noi în cer, ca să ne-o aducă și să ne-o dea ca s-o auzim și s-o facem? Și ea nu este nici peste mare, ca să zici: Cine se va duce pentru noi peste mare, ca să ne-o aducă și să ne facă s-o auzim și s-o împlinim? Ci cuvîntul acesta este foarte aproape de tine; *el este în gura ta și în inima ta, ca să-l faci*” (Deut. 30, 9—14).

Luminat fiind de cel Prea Înalt, în în acest text Moise arată cum poruncile Legii sînt scrise nu numai pe cele două table de piatră, ci și pe tabla de carne a inimii omenești, în ființa lăuntrică a fiecărui om de totdeauna. În Epistola sa către Romani Sf. Ap. Pavel exprimă mai direct această învățătură, cînd zice: „Păgînii care n-au lege *din fire plinesc poruncile legii*, ei neavînd lege singuri își sînt lege. Arătînd (prin aceasta) că *porunca legii este scrisă în inimile lor*” (Romani 2, 14—15).

O notiță informativă, publicată în coloanele gazetei „Romînia Liberă” (nr. 3958 din 30. VI. 1957 p. 4), este deosebit de prețioasă și grăitoare în acest sens. Se spune anume acolo cum o expediție etnografică italiană, care a făcut cercetări științifice în Venezuela, a descoperit un trib, unic în lume spune gazeta, ai cărui membri nu știu ce înseamnă crima și furtul. Este tribul de indieni „Piaroua”, se spune în continuare, care trăiește în păduri tropicale și pînă acum nu cunoaște civilizația, realizările științei și tehnicii și nici inegalitățile sociale.

Membrii tribului nu se războiesc, nu se ceartă și nu se ucid, încheie notița.

Spus mai pe limba Sfântului Pavel, membrii acestui trib din fire plinesc poruncile Legii, în inimile lor fiind scrise ele.

Diacon GH. PAPUC

TURCII LA BIZANȚ. S-au împlinit 505 ani de la cucerirea măreței cetăți de pe Bosfor de către turci. Ceea ce nu se aștepta nimeni să se împlinească, s-a întâmplat după lupte crâncene, la 29 mai 1453. Atunci sultanul Mohamed II intra triumfător, călare, în biserica Sf. Solii. Astfel se încheia existența unui imperiu milenar.

Dar în cadrul acestui Bizanț trăia și Patriarhia Ecumenică, a cărei existență determinase atîta progres cultural pentru popoarele din Răsăritul european. Astfel constată istoricii sovietici B. Grekov, N. Derjavin și M. Pancratova, că creștinismul în formă bizantină a avut un rol hotărîtor în viața slavilor, pentru că el reprezenta un mare progres cultural. Totuși, feudalismul acelei vremi a produs și fapte nefavorabile, provocînd rivalități politice dăunătoare popoarelor. Astfel unii țari bulgari și sîrbi încep să rîvnească stăpînirea Bizanțului, care își zicea „Romania”, și prin aceasta îi slăbesc rezistența față de turci. Îndee-sebi Ștefan Dușan al sîrbilor credea, din 1346, să realizeze o împărăție proprie, incluzînd în ea și pe greci. Mai tîrziu, marele cneaz rus Ivan III, căsătorit în 1472 cu Sofia, nepoata împăratului erou Constantin din 1453, se consideră a moșteni prin căsătorie împărăția bizantină și de aceea și-a luat stema bizantină și vulturul cu două capete, iar monahul Filotei îi scria în 1512 că Moscova a devenit moștenitoarea marilor capitale vechi, Roma și Bizanțul. În aceste măsuri era cuprinsă și străduința de a elibera vechea cetate de pe Bosfor de o stă-

pînire nefastă și de a o reda creștinilor.

Europa apuseană însă nu s-a sinchisit de necazurile cetății și nici de căderea ei, avînd griji proprii feudale și burgheze, care nu îndemnau la solidaritate creștină; iar Roma papală vedea în catastrofa bizantină o pedeapsă divină, pentru că grecii nu s-au supus papii. Abia atunci valul cotorpitor turcesc s-a revărsat pînă spre Viena, în 1529. Atunci apusenii s-au cutremurat de spaimă, că și pe ei îi ajunge meritata pedeapsă divină. Deci, atunci încep să-și dea seama ce au pierdut ei prin căderea Bizanțului. Dar negustorii apuseni caută să se desdăuneze; unii ocolesc Africa, iar Cristofor Columb o ia de-a dreptul peste mare și astfel descoperă Lumea nouă: America. În continuare, călătoria maritimă a lui Magellan dovedește sfericitatea globului pămîntesc. Iată, deci, că prin căderea Bizanțului, apusul cîștigă cunoștințe noi mondiale, fiindu-i Mediterana răsăriteană blocată de turci.

Prezența turcilor la Bizanț a slărit însă un centru cultural de prim ordin, care pînă atunci dăruise cu generozitate unei lumi întregi luminile sale culturale, precum o recunoștea însuși papa Piu II (—1464). De fapt, încă scurt timp înainte de catastrofă, de acolo pornise, în 1341, acea puternică renaștere sufletească, cuprinsă în teologia isihastă a Sf. Grigore Palama, care înnoiește conștiința duhovnicească a întregului Răsărit ortodox. Din ea a generat înflorirea artelor, prin pictorii Liubomir, Rada Borovici, Teofan Grecul, Andrei Rubliev și alții; din ea a pornit o acțiune puternică de înnoire culturală și a scrisului creștin, prin opere originale; din ea a pornit necesitatea definirii și a ortografiei bulgare, sîrbe și romîne chiar, inițiind scrisul național. Umanismul bizantin

a trecut și în Italia, unde a fecundat, la Florența, studiile clasicismului.

În acest cadru se impune și umanistul înaintaș bizantin Gheorghe Gheymistos Plethon, care combătea rigiditatea scolastică și susținea necesitatea unui stat, în cadrul căruia rolul principal să-l îndeplinească clasa agricolă, care fiind ocupată cu munca productivă, asigură bunăstarea poporului. Apoi el mai combătea orice stăpânire imperialistă, susținând principiul că fiecare om, începând cu suveranul, trebuie să fie un cetățean conștient al statului. Năvala turcească a suprimat deci și acest avânt social, supunând totul robiei sale fanatice și fataliste, neștiințifice. Popoarele supuse erau numite „raja”, adică turmă, care trebuie doar să se supună, fără a avea și necesități mai înalte.

De aceea, pe bună dreptate au respins istoricii sovietici V. Struve și B. Gorjanov teza unor apuseni neînțelegători, că stăpânirea turcilor la Bizanț și în Balcani ar fi fost o „binefacere” pentru acele popoare supuse. De altă parte, aceiași apuseni se îngâmfează pe pretinsa lor superioritate, care însă a fost dobândită în dauna răsăritenilor supuși jafului turcesc. De aceea Ioan Corvinul, Ștefan cel Mare și Ivan III erau atleții împotriva turcilor, spre salvarea acestor creștini supuși; de aceea cronicile populare vorbesc cu groază de urgia turcă și în popor a ieșit proverbul: „dau turcii, vin turcii”.

Dacă totuși popoarele înrobite nu și-au pierdut ființa lor sub stăpânirea turcă, aceasta se datorește vitalității lor populare și trăinicieii lor în credință.

Prof. M. ȘESAN

CULTELE PROTESTANTE GERMANE ÎN SLUJBA PĂCII. La începutul lunii noiembrie 1957, Consiliul Bisericii evanghelice protestante din Germania s-a întrunit la Frankfurt pe

Main, sub președinția Episcopului Dr. Dibelius. Vreme de două zile, au fost analizate problemele la ordinea zilei, pe baza relaterelor prezentate de Episcopul președinte și de cei doi împuterniciți ai Consiliului; Propst D. Grüber din Berlin și Prelat D. Kunst din Bonn. Consiliul a hotărât să îndrepte un mesaj către comunitățile evanghelice protestante din Germania răsăriteană și apuseană. Mesajul afirmă viguros, înainte de toate, unitatea indisolubilă a Bisericii Evanghelice în Germania, comunitatea de credință, rugăciune și răspundere a ei în împrejurările de astăzi, mai presus de zonele teritoriale create de stările politice de după al doilea război mondial. Năzuința spre unificarea pașnică a Germaniei, care însufletește tot poporul german și care e sprijinită de cercurile progresiste din lumea întreagă, e vizibilă și în preocupările ocirmuitorilor cultelor protestante întruniți în consfătuirea de la Frankfurt pe Main.

Cu acel prilej, cultele evanghelice protestante și-au reînnoit voința de-a contribui la apărarea și consolidarea păcii, în spiritul luptei ce se duce astăzi în lumea întreagă, de către toți oamenii de bine. Consfătuirea de la Frankfurt pe Main și-a formulat desideratele ei și ale credincioșilor pe care-i reprezintă în următoarele 5 puncte: 1. mijloacele de exterminare în masă să fie sever prohibite; 2. să se încheie o convenție internațională în scopul încetării experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen; 3. să se instituie un control internațional, eficient, al producției de arme atomice; 4. adâncirea colaborării internaționale în dezvoltarea energiei atomice pentru scopuri pașnice și 5. stabilirea unui sistem eficient pentru reglementarea prin bunăînțelegere a diferendelor internaționale.

Pastorii D. Grüber și D. Kunst au fost însărcinați să transmită guvernelor din Berlin și Bonn punctul de vedere al cultelor evanghelice protestante din Germania în problemele mai sus arătate.

OFENSIVĂ PROZELITISTĂ DE TIP ISLAMIC ÎN EUROPA? Revista protestantă „Die Zeichen der Zeit” (nr. 12/1957) înregistrează știrea deschiderii unei moschei, în Hamburg-Stellingen. E primul locaș de cult islamic de pe pământul Germaniei. Cîtorul moscheii este secta mahomedană numită Ahmadijia. Moscheia este o clădire mică, rotundă, cu două cupole pe acoperișul neted. În interior, are ca piesă de inventar un singur covor pentru rugăciunile rituale.

Căpetenia sectei Ahmadijia se află în Pakistan și poartă numele de Mahmud Ahmad Khalifatul Masih II. Într-un mesaj de dată recentă, el anunță că vor mai fi construite și alte moschei în Germania, și anume la Nürnberg, Hanovra și după aceea în Rhenania.

Pînă aci, nu-i nimic deosebit. Senzaționalul abia acum începe, căci Mohammed Zafrulla Khan, fost ministru de externe al Pakistanului și actualmente judecător la Curtea Internațională de Justiție din Haga, a declarat: Islamul privește Germania și Europa doar ca „etapă către convertirea întregii omeniri” la mahomedanism.

Ușor de zis!... Mai ușor decît ceea ce se putea auzi întru începuturile iureșului otoman în Europa: „Candelile noastre ard cu untdelemn de la creștini”! Untdelemnul acesta era „dobîndă cu sabia”, — altcum, nu l-ar fi avut.

DATE NOI DESPRE POPORUL HORIȚILOR. În Irak, o expediție științifică a Universității Yale (S.U.A.), făcînd săpături arheologice, a desco-

perit o arhivă de templu care conține numeroase și valoroase documente paleografice de proveniență horită.

Horiții sînt amintiți în Vechiul Testament. În al doilea mileniu precres-tin, ei erau răspîndiți prin părțile Siriei și Palestinei. Pînă acum, nu se știa nimic despre tradiția lor scrisă. Un asiolog danez lucrează la descifrarea tăblițelor de lut cu texte horite, descoperite de expediția americană și la compararea cuprinsului lor cu datele biblice privitoare la acest popor străvechiu.

BISERICA ORTODOXĂ DIN FINLANDA. Majoritatea covârșitoare a populației republicii Finlanda — 95% — aparține Bisericii luterane.

În cursul veacurilor 18 și 19, cînd această țară se afla sub administrație țaristă, au apărut primele comunități ortodoxe răsăritene în Finlanda, ca urmare a contactului cu rușii ortodocși.

Precum se știe, în 1917 Finlanda s-a declarat independentă. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și puterea sovietică peste tot, au favorizat năzuințele spre libertate națională ale popoarelor subjugate, între care se aflau și finlandezii.

După proclamarea independenței țării, Biserica Ortodoxă din Finlanda a fost recunoscută ca a doua biserică de stat, după cea luterană, care obținuse această situație încă din 1527.

Astăzi ea numără cca. 80.000 credincioși, organizați în 25 parohii, avînd în fruntea lor pe I. P. S. Arhiepiscop Herman.

După ce Patriarhia Moscovei i-a recunoscut autonomia, Biserica Ortodoxă din Finlanda s-a supus jurisdicției Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol.

După trei decenii de despărțire, ca urmare a unui schimb de vizite frățești

inițiat de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei, Biserica Ortodoxă din Finlanda a reluat legăturile cu Biserica Ortodoxă Rusă.

Biserica Ortodoxă din Finlanda posedă un seminar teologic în Capitala țării, Helsinki. Studenții lui primesc burse de la stat. Vreme de 4 ani, cât durează perioada de școlarizare, pe lângă studiile teologice și limbile biblice, ei învață obligatoriu: finlandeza, suedeza, rusa, paleoslava, germana. Pentru continuarea și perfecționarea studiilor teologice, elementele distinse sînt trimise în unele țări cu populație preponderant ortodoxă și la facultățile de teologie protestantă din Germania.

Legăturile Bisericii Ortodoxe din Finlanda cu celelalte culte conlocuitoare sînt excelente. Ele se adîncesc și încălzesc pe măsură ce izolarea în care petreceau aceste culte religioase este înlocuită de o colaborare rodnică.

GR. M.

ORTODOXIA IN CHINA. Misiunea spătarului Nicolae Milescu la Pekin, în 1673, a deschis calea și pentru organizarea misiunii ortodoxe ruse la Pekin, în 1695. Faptul că prin ea nu se urmărea nici un scop politic-colonial, ci numai unul religios, a favorizat activitatea aceasta misionară. De aceea cu timpul ea s-a augmentat și s-au putut forma chiar cadre de clerici chinezi, pînă în 1914, în legătură cu jurisdicția Arhiepiscopiei din Siberia. Pentru întărirea misiunii, arhiep. Nestor de Camciatka a organizat și un seminar misionar pentru Mancuria și China, încît misiunea ortodoxă chineză a fost organizată într-o Mitropolie proprie, în frunte cu mitropolitul Victor, care se bucura de multă simpatie printre chinezi.

După înființarea Republicii Populare Chineze, Patriarhia rusă, care deținea suprema jurisdicție asupra mitropoliei chineze, i-a acordat acestei mitropolii autonomie bisericească, în 1955, dispunînd încetarea misiunii ruse. În fruntea noii mitropolii a fost rînduit P. S. Episcop Simeon Du, de origine chineză, hirotonit vlădică încă din 1950, iar anul trecut i s-a mai adăugat un alt episcop de origină chineză P. S. Vasile Șu-an de Pekin.

Pentru îndrumarea credincioșilor săi, P. S. Simeon a publicat, din 1954, revista „Svet Pravoslavia” (Lumina Ortodoxiei), în care numai titlul și sumarele cuprinsului sînt în rusește, iar cuprinsul în chinezește. Și, firește, e impresionant să privești aceste fascicule de revistă ortodoxă, cu 4—6—8 pagini, scrise în exotica scriere chineză. Subiectele articolelor se referă la: Sf. Treime, Hristos-Mîntuitorul, Maica Domnului, Ortodoxia, credință și viață, catehism, momente din Vechiul și Noul Testament, Sf. Taine, Sfinții Părinți bisericești, pascalie, semnul Sf. Cruci, și altele, cuprinzînd lămuriri specifice pentru mediul chinez. În revistă sînt și chipuri: Nașterea Domnului (nr. 40), Întîmpinarea (nr. 70), minuni (nr. 71, 72, 75, 76), Intrarea de Florii (nr. 73), reșezarea ap. Petru în apostolat (nr. 76), convorbirea cu samarineanca (nr. 75), și Înălțarea (nr. 76); apoi chipul P. S. Episcop Simeon (nr. 28) la jubileul de 50 ani de la hirotonire, catedrala din Șanghai (nr. 50), momente de la sf. slujbă (nr. 53, 76) și comunitatea parohială (nr. 67).

Totodată P. S. Episcop Simeon a mai publicat și broșuri speciale privind: Micul Catehism, Micul Moliftelnic, Mica Pravilă și Scurtă Istorie Biblică și creștină de la Adam la încreștinarea rușilor.

Vrednicele realizări sînt dovadă de har și binecuvîntare de la Domnul.

Prof. M. ȘESAN

INARMAREA COSTA SCUMP! DI Perkins Mc Guire este actualmente locțiitor al ministrului Apărării al Statelor Unite ale Americii. Statele Unite ale Americii, a declarat Dsa nu de mult unui corespondent al agenției de știri United Press International, cheltuiesc în prezent pentru pregătirile militare 72 milioane dolari pe zi, adică 50.000 dolari pe minut.

Mult, colosal de mult!

Dar DI Perkins Mc Guire a mers mai departe cu destăinuirile Dsale competente, spunînd că un proiectil rachetă costă mai scump decît o cantitate de platină egală în greutate cu el, iar un avion de bombardament de tipul „V-52” costă 8 milioane de dolari, adică mai scump decît o cantitate de argint de aceeași greutate cu el.

DI Perkins Mc Guire n-a spus ce s-ar putea face pentru îmbunătățirea

vieții cetățeanului american de rînd numai cu echivalentul costului *unui* proiectil-rachetă și al *unui* bombardier de tipul amintit. Ori, lucrul acesta era mai mult decît interesant.

Dar nu numai întruniri de caracter internațional cum sînt congresele mondiale pentru pace își dau seama astăzi ce uriașe mijloace financiare ar fi descătușate și puse în slujba propășirii obștești dacă s-ar curma iureșul înarmărilor. Oricare cetățean simplu e în stare să efectueze acest calcul minimal. De aceea, în toată lumea crește valul impetuos al celor ce pretind cu energie infrangibilă guvernelor tuturor statelor să cadă de acord asupra mijloacelor de înfăptuire a unei dezarmări reale și eficace. Fondurile eliberate astfel ar constitui cel mai simplu mijloc de luptă împotriva mizeriei pe care o promovează politica „războiului rece” și ar contribui realmente la progresul omenirii, un progres demn de înaintatul nostru veac.

GR. M.

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Romînă, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 5 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU

Biblioteca Metropolitană Sibiu